კუკური წიქარიშვილი
ნანა ბოლაშვილი

საქართველოს კარსტული მღვიმეები

მოკლე ცნობარი

საქართველოს კარსტული მღვიმეების ცნობარში შესულია დასავლეთ საქართველოს თითქმის ყველა დიდი თუ პატარა კარსტული ობიექტის (მღვიმე, უფსკრული, შახტი, ჭა სხვ.) სახელწოდებანი მოკლე მონაცემებით, სულ 1355 ერთეული.

ერთი და იგივე სახელწოდება ხშირად რამდენიმე სპელეოობიექტს აქვს მიკუთვნებული. ასეთ შემთხვევაში სახელწოდებას მითითებული აქვს სათანადო დასახლებული პუნქტი.

როდესაც მღვიმე რამდენიმე სახელით არის ცნობილი, ცნობარში ნაჩვენებია ყველა სახელი ერთად. მაგ., აღმავალი (ახალი ათონის „ძველი", სტალაქტიტური, ფსირცხის) მღვიმე და ა.შ. წიგნში შესულია მღვიმეთა ქართული კუთხური (მეგრული, აფხაზური) სახელწოდებებიც.

The names with brief data of almost all the large and small karst objects (caves, abysses, shafts, wells, etc.) of western Georgia, in total more than 1355 units, are included in the short reference book of the karst caves of Georgia.

One and the same name is often attributed to several speleological objects. In such case, a proper settlement is referred to the appropriate name.

When the cave is known by several names, all of them are displayed together. For example, Aghmavali (Akhali Atoni's "Dzveli", Stalactite, Psirtskha) Cave, etc. The book also includes the Georgian regional (Megrelian, Abkhazian) names of the caves.

იბეჭდება ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს გადაწყვეტილებით

რედაქტორი გეოგრაფიის მეცნიერებათა დოქტორი, კობა ხარაძე

რეცენზენტები: გეოგრაფიის დოქტორი მერაბ გონგაძე
გეოგრაფიის დოქტორი გიორგი ლომინაძე

© ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტი
© თსუ გამომცემლობა, 2013

ISBN 978-9941-13-297-1

წინასიტყვაობა

საქართველოს მღვიმე-გამოქვაბულები, როგორც ბუნების ფენომენები, უხსოვარი დროიდან იპყრობს ადამიანის ყურადღებას. ისინი ხშირად მოიხსენიება ძველ ქართულ მატიანეებსა და ლიტერატურულ ძეგლებში (ჯუანშერი, რუსთაველი, სულხან-საბა ორბელიანი და სხვ.), აგრეთვე უცხოელ მკვლევართა და მოგზაურთა თხზულებებში (სტრაბონი, არქანჯელო ლამბერტი, დიუბუა დე მონპერე, ედუარდ ალფრედ მარტელი და სხვ.). განსაკუთრებით უნდა მოვიხსენიოთ XVIII ს-ის გამოჩენილი გეოგრაფის ვახუშტი ბაგრატიონის ენციკლოპედიური შინაარსის „საქართველოს გეოგრაფია", რომელშიც მოცემულია საინტერესო ცნობები იმერეთის სოფლების – ძევრისა და მღვიმევის, აგრეთვე რაჭის სოფ. სხვავას ყინულოვან მღვიმესა და სხვა კარსტულ წარმონაქმნებზე, კარსტულ წყაროებზე. მიანიშნებს ქარაფოვან კლდეებში ხელოვნურად ნაკვეთი ქვაბ-სახიზარებისა და გამოქვაბულების არსებობაზე. შეიძლება ითქვას, ვახუშტი ბაგრატიონის ეპოქიდან იწყება საქართველოს მღვიმე-გამოქვაბულების კვლევა.

უკვე გასული საუკუნის 50-იანი წლებისათვის საქართველოს კარსტული რელიეფი მოითხოვდა გეგმაზომიერ, სისტემატურ კვლევას და მათ ათვისებას მეურნეობის შემდგომი განვითარებისათვის. ამ მიზნით, საჭირო გახდა სპეციალური მაკოორდინირებელი ორგანოს შექმნა. აკადემიკოს ალექსანდრე ჯავახიშვილისა და პროფესორ ლევან მარუაშვილის ინიციატივით 1958 წელს, ვახუშტის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტში შეიქმნა კარსტოლოგიისა და სპელეოლოგიის ლაბორატორია, რომლის ხელმძღვანელად დაინიშნა დოცენტი შალვა ყიფიანი. პარალელურად, იმავე წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან დაარსდა სპელეოლოგიური კომისია აკადემიკოს ნიკო კეცხოველის თავმჯდომარეობით. ახლად შექმნილი მაკონტროლებელი ორგანოების წინაშე დაისვა ამოცანა – საქართველოს კარსტის გეოგრაფიული კანონზომიერებების შესწავლა. ამასთან, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დათმობოდა კარსტული მღვიმე-უფსკრულების გამოვლენას, კვლევას და აღრიცხვას. მანამ-

დე კი, კერძოდ, 1925 წელს პეტრე ჭაბუკიანმა სათაფლიის მაღლობზე მიაკვლია კარსტულ მღვიმეს, რომელიც მისივე შრომითა და მონდომებით, დროის მოკლე პერიოდში ბუნების ერთ-ერთ იშვიათ სანახაობით ძეგლად გადაიქცა. ამით მან დიდი ღვაწლი დასდო საქართველოში სპელეოლოგიის პოპულარიზაციისა და განვითარების საქმეს.

შემდეგში გეოგრაფიის ინსტიტუტის სპელეოსაექსპედიციო რაზმების მიერ შესწავლილი და ნაწილობრივ გამოკვლეულ იქნა 300-ზე მეტი სპელეოლოგიური ობიექტი. მოპოვებული მასალების განზოგადების საფუძველზე ლაბორატორიამ 1966 წელს გამოსცა „საქართველოს კარსტული მღვიმეების კადასტრი". ყოველ მომდევნო საექსპედიციო სეზონს ახალ-ახალი აღმოჩენები მოჰქონდა, ივსებოდა და მდიდრდებოდა ცოდნა კარსტული მღვიმეების შესახებ, რასაც მოჰყვა „საქართველოს კარსტული მღვიმეების კადასტრის" ახალი გამოცემა (ზურაბ ტატაშიძე, კუკური წიქარიშვილი, ჯუმბერ ჯიშკარიანი, 2009), რომელშიც უკვე 1306 კარსტული მღვიმის მონაცემია შესული. დღეისათვის (01.07.2013), ჩვენს ხელთ არსებული მასალების მიხედვით კადასტრირებულ მღვიმეთა (1355) ჯამური სიგრძე 275 კმ, ხოლო სიღრმე 80 კმ-ს უახლოვდება. მათგან უმრავლესობა (948) ბზიფის, არაბიკის, გუმიშხა-ფსირცხის, გუმისთა-ფანავისა და წებელდის (აფხაზეთი) კირქვულ მასივებზეა თავმოყრილი.

გამოკვლეულ მღვიმეთა უმრავლესობა მეცნიერთათვის უცნობი იყო. მათ შორის შეიძლება დავასახელოთ: კელასურის, წკვარასა და ამტყელის ფსკერქვეშა მღვიმური სისტემები, ტობას მრავალსართულიანი მღვიმური სისტემა, ცხრაჯვარის ციკლგავლილი მღვიმეები, კუდარო-წონა-ჯრუჭულას პალეოლითური ეპოქის ძეგლები, ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმოვანი, წყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმური სისტემა და სხვ. მკვლევართა განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ე. წ. „დიდი" და „უდიდესი" მღვიმეები. პირველ მათგანს მიაკუთვნებენ სიღრუეებს, რომელთა ჯამური სიგრძე 500 მ-ზე ან ამპლიტუდა (სხვაობა მღვიმის ქვედა და ზედა წერტილებს შორის) >100 მ-ზე, ხოლო მეორეს – 5 000 მეტრზე გრძელ მღვიმეებს (ან სიღრუეებს 300 მ-ზე მეტი ამპლიტუდით). ჩვენს ქვეყანაში „უდიდესია" მჭიშთის ვოკლუზის (სიგრძე 20000 მ), წყალტუბო/ყუმისთავის (15500 მ),

ხოლო „დიდი“ – საკიშორეს (4500 მ), აბრსკილის (2500 მ), უშოლთას (2150 მ) და რაც მთავარია ახალი ათონის მღვიმური სისტემა (3285 მ), ერთ-ერთი უდიდესი ევრაზიის კონტინენტზე, რომლის უნიკალურობა მისი მიწისქვეშა დარბაზების გიგანტურობაშია (მოცულობა >1 მლნ $მ^3$).

ქართველი მკვლევრების (ზურაბ ტატაშიძე, ლევან მარუაშვილი, თამაზ კიკნაძე, ბორის გერგედავა, ჯუმბერ ჯიშკარიანი, გივი გიგინეიშვილი და სხვ.) გათვლებით საქართველოს ყველაზე საინტერესო უხვდებიტიანი მიწისქვეშა მდინარეთა აუზები (მჭიშთა, წაჩხურა, ცივწყალა და სხვ.) რამდენიმე ასეული კილომეტრის სიგრძის წყლითა და ჰაერით გამოვსებულ მიწისქვეშა სიცარიელეებს შეიცავს.

საყურადღებოა, რომ მსოფლიოს 1000 მ-ზე ღრმა 96 კარსტული მღვიმიდან 17 ესპანეთშია, 15 – ავსტრიაში, 11 – იტალიაში, 9 – მექსიკაში, 8 – საქართველოში, 6 – საფრანგეთში, 5 – სლოვენიაში და ა. შ. სრული საფუძველი გვაქვს, ჩვენში, სპელეოგამოკვლევების მომავალს ფრიად ოპტიმისტურად და რეალურად ვუყურებდეთ, მით უმეტეს მსოფლიოს ზეღრმა კარსტული უფსკრულების პირველი ათეულიდან ოთხი საქართველოშია – №1, №2 და №3 ადგილებს სწორედ საქართველოს მაღალმთიან კირქვულ მასივებზე მიკვლეული „კრუბერის სახელობის“ (2197 მ) (პირველი ჩასვლა 150 მ სიღრმემდე ქართველმა სპელეოლოგებმა განახორციელეს 1961 წელს, პროფესორ ლევან მარუაშვილის ხელმძღვანელობით), „სარმას“ (1830 მ) და „ილუზია-თოვლიან-მეჟენის“ უფსკრულები (1753 მ) ინაწილებენ. საქართველოს კარსტულმა მღვიმეებმა უკან ჩამოიტოვა ისეთი ზეღრმა კარსტული უფსკრულები (ლამპრეხტსოფენი – სიღრმე 1632 მ, ავსტრია; მიროლდა – 1626 მ და ჟან-ბერნარი – 1602 მ, საფრანგეთი), რომლებიც წლების მანძილზე დედამიწის „მიწისქვეშა პოლუსად“ იყვნენ მიჩნეულნი. 1000 მ-იან ზღურბლს კი დიდი ხანია გადააბიჯა „ილიუხინის სახელობის“ (1275 მ), „არაბიკის (კუიბიშევი/ჰენრიხის უძირო)“ (1110 მ), „მოსკოვის“ (1125 მ) და „ძოუს“ (1090 მ) უფსკრულებმა, არაბიკაზე.

ინსტიტუტის თანამშრომლებმა (ზურაბ ტატაშიძე, ლევან მარუაშვილი, შალვა ყიფიანი, ჯუმბერ ჯიშკარიანი, არსენ ოქროჯანაშვი-

ლი, ბორის გერგედავა, ომარ ერქომაიშვილი, თამაზ კიკნაძე, გივი გიგინეიშვილი, კუკური წიქარიშვილი, დავით სიმონიშვილი, ზაზა ლეჟავა, კიაზო რაქვიაშვილი, თამაზ ქობულაშვილი, ამირან ჯამრიშვილი, ვახტანგ კაპანაძე, გიორგი გელაძე და სხვ.), აგრეთვე სხვადასხვა დროს ექსპედიციებში დროებით მოწვეულმა მოყვარულმა სპელეოლოგებმა (ლადო ქალდანი, რობერტ ნავერიანი, გიორგი გვიმრაძე, რობერტ სუჯაშვილი, ჯუმბერ ხომასურიძე, ჰამლეტ მაისაია, გივი სმირი, ვერნი ალფაიძე და სხვ.) მნიშვნელოვანი სამუშაოები ჩაატარეს ახალი ათონის, სათაფლიის, წყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმური სისტემების შესასწავლად, რაც შემდგომში საფუძვლად დაედო ბუნების ამ შესანიშნავი სპელეოობიექტების ტურისტული მიზნებისათვის აღჭურვას.

საქართველოს კარსტული მღვიმეების კომპლექსური კვლევის საქმეში დიდია პეტრე ჭაბუკიანის, ალიოშა ჯაფარიძის, დომენტი მშვენიერაძის, დემურ ტაბიძის, კარლო ლიფონავას, გივი გიგინეიშვილის, ილია აფხაზავას, ჭიჭიკო ჯანელიძის, გარსევან კურდღელაიძის, ელენე აბაშიძის, ნანა მამაცაშვილის, რეზო ხაზარაძის, კობა ხარაძის, ნიკოლოზ ასტახოვის, ედუარდ ნაკაიძის, მოსე და ელენე სოხაძეების, დავით მატკავას, იგორ ბონდირევის, მერაბ გონგაძის, კუკური მგელაძის, რეზო ჯანაშვილის, კოტე ჯავრიშვილის, გრიგოლ დევდარიანის, ზურაბ აძინბას, დავით და ნიკა თუშაბრამიშვილების, გივი გაფრინდაშვილის, აბესალომ ვეკუას, იორამ თარხან-მოურავის, გივი ჯაშის, დავით ციციშვილის, ავთანდილ თარხნიშვილის, გრიგოლ ტაბაღუას, ავთანდილ ამირანაშვილის, ვიქტორ ჩიხრაძის, ომარ ლანჩავას, მერაბ თათარიშვილის, ოთარ ჩხეიძის, ალიმ თვალთვაძის, დავით დვალის, თენგიზ მეშველიანის, გოდერძი სამხარაძის, გიორგი დვალაშვილის, ლაშა ასანიძის, ლადო ქალდანის, იური ავდალოვის, გვანჯი მანიას, ოთარ ბენდუქიძის, შალვა ბარჯაძის, ელისო და ერისტო ყვავაძეების, საშა ბუხნიკაშვილის, იგორ და ბაჩანა ფიჩხაიას, რუსლან ქარჩავას, რომან, ლადო, დათო და ირაკლი თოლორდავას, მამუკა ნიკოლაძის, ვახტანგ ჩიხრაძის, ელგუჯა ჯამრიშვილის და სხვა მონათესავე სპეციალობების მეცნიერთა და მოყვარულ სპელეოლოგთა ღვაწლი.

საქართველოში უღრმესი კარსტული მღვიმეების აღმოჩენასა და კვლევაში, ქართველ სპელეოლოგებთან ერთად მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვით რუსეთის, უკრაინის, ლიტვის სხვადასხვა ქალაქების (ვორონეჟი, დნეპროპეტროვსკი, ირკუტსკი, კიევი, კაუნასი, კრასნოიარსკი, სანკტ-პეტერბურგი, მოსკოვი, ნოვოკუზნეცკი, ნოვოსიბირსკი, პერმი, სიმფეროპოლი, ტომსკი, ჩელიაბინსკი და სხვ.), აგრეთვე საფრანგეთის, ჩეხეთის, პოლონეთის, სლოვენიის და ევროპის სხვა წამყვანი სპელეოლოგიური ქვეყნების სპელეოსექციებისა და ფედერაციების კარგად გაწვრთნილ პროფესიონალურ და მოყვარულ სპელეოლოგთა საექსპედიციო რაზმებს, რომელთა მიერ მიკვლეული და ავტორების გადამუშავებული რიგი კარსტული ჭებისა და შახტების მორფომეტრიული მონაცემები, სიღრუის შიფრისა და სპეციალური საკადასტრო ნომრის მიხედვით ნაჩვენებია ტერმინების განმარტების ბოლოს, დანართში – ცხრილის სახით (454 ერთეული).

ქართულ საექსპედიციო რაზმებს ველზე მუშაობის დროს დიდ დახმარებას უწევდნენ ადგილობრივი მცხოვრებლები, მოყვარული, ენთუზიასტი სპელეოლოგები: გივი სმირი (ახალი ათონი), ბიჭია გაფრინდაშვილი, გივი მოდებაძე, ბესიკ ღვალაძე, დათო და ავთო ხვედელიძეები (ჭიათურა), იმედო, გიორგი (ჟორა), შოთა, ამირან, ვაჟა ტყაბლაძეები, გურამ სვანიძე (წყალტუბო), ვალერი შენგელია, როლანდ ქვარცხავა (ჩხოროწყუ), მურმან და იგორ ბოჯგუები (სენაკი), გორდეზ, ფაზა, რევაზ ქარდავა, ლევან ქუხილავა (წალენჯიხა), იპოლიტე გოჩელაშვილი, გია ბუბაშვილი, გიგა დოღონაძე (ცუცხვათი), იგორ კეკელია (მარტვილი) და ათობით ახალგაზრდა, სხვადასხვა სოფლის მცხოვრებნი და საჯარო სკოლის მოსწავლეები.

წინამდებარე ცნობარში შეტანილია ქართველი მკვლევარების მიერ წლების (1958-2013) მანძილზე მეტად რთულ საველე გეომორფოლოგიურ და გეოლოგიურ პირობებში მოპოვებული 900 კარსტული მღვიმის მოკლე საკადასტრო მონაცემები. ისინი ანბანურად არის დალაგებული. ნაშრომში ძირითადად გამოყენებულია ავტორების (ფერადი) და ზურაბ ტატაშიძის და ომარ ერქომაიშვილის (შავ-თეთრი) ფოტომასალა. მღვიმეთა გეგმები, ჭრილები და ბლოკ-დიაგრამები კარსტოლოგია-სპელეოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომლებთან

(ჯუმბერ ჯიშკარიანი, დემურ ტაბიძე, ბორის გერგედავა, ვახტანგ კაპანაძე, ზაზა ლეჟავა, თამაზ ქობულაშვილი და სხვ.) ერთად ეკუთვნით საქართველოს კარსტულ ზოლში, სხვადასხვა წლებში მომუშავე უცხო ქვეყნის სპელეოსაექსპედიციო რაზმებს.

სათანადო პატივი უნდა მივაგოთ აწ გარდაცვლილი გამოჩენილი მამულიშვილების – აკადემიკოს ნიკო კეცხოველის, პროფესორ ლევან მარუაშვილის, მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტის ზურაბ ტატაშიძის, მეცნ. დოქტორ თამაზ კიკნაძის, დოცენტების შალვა ყიფიანის, ბორის გერგედავას და სხვა მკვლევრების ნათელ ხსოვნას, რომელთაც ბევრი გააკეთეს ჩვენი ქვეყნისათვის ესოდენ პრიორიტეტული და პრესტიჟული სამეცნიერო დარგის – მღვიმეთმცოდნეობის დაფუძნებისათვის.

ლევან მარუაშვილი
(1912-1992)

ქართველი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, კარსტოლოგი, სპელეოლოგი, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს სახელმწიფო და ვახუშტი ბაგრატიონის პრემიების, ნ. მ. პრჟევალსკის სახელობის ოქროს მედლის კავალერი. ლევან მარუაშვილმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო გეოგრაფიის ინსტიტიტში სპელეოლოგიური ლაბორატორიის, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან სპელეოლოგიური კომისიის, ხოლო რესპუბლიკის სპორტის კომიტეტთან სპელეოსპორტული ფედერაციის დაარსებაში; პარალელურად დაამუშავა რიგი ზოგადთეორიული საკითხები კარსტის პრობლემატიკაში, მათ შორის კარსტოსფეროს სივრცის სხვა გეოსფეროებთან ურთიერთობისა და აღნაგობის ცნებები, კარსტულ მღვიმეთა სართულიანობის გენეზისი, მორფოლოგიური კლასიფიკაცია და ურთიერთობა ტერასთწარმოქმნასთან, სამეგრელოს მაგალითზე კლასტოკარსტის შესაძლო მასშტაბები და გენეტიკურ-მორფოლოგიური თავისებურებანი და მრავალი სხვა, რითაც საქართველოში მეცნიერების ახალი დარგის – კარსტმცოდნეობის (მღვიმეთმცოდნეობის) ერთ-ერთი დამფუძნებლის სახელი დაიმკვიდრა. 1957 წელს მისი რედაქტორობით და წინასიტყვაობით („სპელეოლოგიური გამოკვლევების პერსპექტივები საქართველოში") გამოქვეყნდა ცნობილი ფრანგი მკვლევარის ნორბერტ კასტერეს სამეცნიერო-პოპულარული წიგნის („ათი წელი მიწის ქვეშ") პირველი ქართული გამოცემა, ხოლო ცოტა მოგვიანებით (1963) მისი სამეცნიერო-პოპულარული წიგნი – „შუქი ბნელეთში". ამ დროისათვის ქართულ ენაზე არ იყო დაბეჭდილი მსგავსი მონოგრაფიები, რამაც დიდი როლი ითამაშა ახალგაზრდობის მღვიმეებით დაინტერესების საქმეში. 1973 წელს გამოქვეყნდა სახელმძღვანელო უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებისათვის – „მღვიმეთმცოდნეობის საფუძვლები", რამაც ასევე დიდი როლი შეასრულა ახალგაზრდა სპეციალისტების მომზადების საქმეში. მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე ლევან მარუაშვილმა ქართული საბუნებისმეტყველო მეცნიერების განვითარებას, და მათ შორის, საქართველოს სპელეოლოგიასა და კარსტმცოდნეობას მიუძღვნა.

ზურაბ ტატაშიძე
(1928-2011)

ქართველი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, კარსტოლოგი, სპელეოლოგი, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, ღირსების ორდენის კავალერი. მის სამეცნიერო მოღვაწეობაში განსაკუთრებული ადგილი სპელეოლოგიას – კარსტული მოვლენების მეტად რთული პრობლემების კვლევას განეკუთვნება, რაშიც მან დიდი წვლილი შეიტანა არა მარტო საქართველოს, არამედ ურალის, მთიანი ყირიმის და ევროპის სხვა წამყვანი ქვეყნების (ჩეხოსლოვაკია, უნგრეთი, იუგოსლავია და სხვ.) მასშტაბით. პროფესორ ლევან მარუაშვილთან ერთად იგი ახალი, პრესტიჟული სამეცნიერო მიმართულების – მღვიმეთმცოდნეობის ერთ-ერთი დამფუძნებელია საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთაც. განუზომელია მისი ღვაწლი არაბიკის, ბზიფის, ოხაჩქუეს, რაჭის, გუმიშხა-ფსირცხის და საერთოდ, საქართველოს კირქვული მასივების კვლევაში. სენსაციური იყო 1987-88 წლების შედეგები, როცა მისი აქტიური მონაწილეობით გამოვლინდა დედამიწაზე ინდიკატორული ექსპერიმენტებით დადასტურებული უღრმესი (2345 მ) „ნაფრა-მჭიშთას“ ჰიდროგეოლოგიური სისტემა. ამ ფაქტმა საერთაშორისო მნუიშვნელობა შეიძინა, ხოლო საქართველოს კარსტულმა ფენომენებმა უცხოელ მკვლევართა საყოველთაო ყურადღება მიიპყრო. პროფ. ლევან მარუაშვილთან ერთად მის მიერ მეცნიერებაში შემოტანილი იქნა „კარსტოსფეროს“ ცნება. დიდი წვლილი შეიტანა კარსტული მღვიმეების კვლევისა და პოპულარიზაციის საქმეში. საქართველოს ტელევიზიითა და რადიოთი სისტემატურად გადაიცემოდა მის მიერ მომზადებული პუბლიცისტური ნარკვევები, კითხულობდა ლექციებს საქართველოს უნიკალური მღვიმური სისტემების მნიშვნელობის შესახებ. ჩატარებულმა ღონისძიებებმა დიდი როლი ითამაშა ქართველი ახალგაზრდობის მღვიმეებით დაინტერესების საქმეში. იგი გახლდათ ახალი ათონის მღვიმური სისტემის 1961 წლის სპელეოექსპედიციის მოიერიშე რაზმის ხელმძღვანელი. ამ უნიკალური მიწისქვეშა ძეგლის აღმოჩენასა და შესწავლაში შეტანილი დიდი წვლილისათვის ავტორთა კოლექტივთან ერთად ქვეყნის უმაღლესი ჯილდო – სახელმწიფო პრემია მიენიჭა (1977).

შალვა ყიფიანი
(1912 — 1994)

ქართველი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, კარსტოლოგი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი. ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტში 1958 წელს ახლად შექმნილი კარსტოლოგიისა და სპელეოლოგიის ლაბორატორიის გამგე, რომელსაც იგი 1975 წლამდე ხელმძღვანელობდა. ახალ ათონში ჩატარებული პირველი სპელეოლოგიური ექსპედიციის (1961) ხელმძღვანელი. მისი სამეცნიერო შრომები ძირითადად საქართველოს კარსტული რელიეფის გამოკვლევა-შესწავლას ეძღვნება. დაჯილდოებულია სსრ კავშირის გეოგრაფიული საზოგადოების სამეცნიერო საბჭოს, აფხაზეთისა (1966) და საქართველოს (1984) უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელებით, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის მედლით (1976).

ბორის გერგედავა
(1931-2007)

ქართველი გეოგრაფი, სპელეოლოგი, კარსტოლოგი, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, დოცენტი. ახალი ათონის მღვიმის ერთ-ერთი პირველ აღმომჩენთაგანი. განსაკუთრებული წვლილი შეიტანა საქართველოს, სომხეთის, აზერბაიჯანისა და საერთოდ კავკასიის კლასტოკარსტული მღვიმეების აღმოჩენასა და კვლევაში. მანვე დაადასტურა მღვიმეთა კომპლექსის, როგორც განსაკუთრებული გეოგრაფიული ელემენტის გამოყოფის იდეა. განსაზღვრა მღვიმეების ლანდშაფტის საგანი. წამოაყენა ახალი შეხედულება მღვიმესა და მის ფორმათწარმოქმნაზე. შეიმუშავა

მლვიმეების გენეტური, მორფოლოგიური და კლიმატო-ჰიდროლოგიური კლასიფიკაციები. დიდი წვლილი შეიტანა სპელეოლოგიური მეცნიერების პოპულარიზაციისა და პროპაგანდის საქმეში. საქართველოს სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებლებსა და სამეცნიერო დაწესებულებებში კითხულობდა ლექციებს, ჟურნალ-გაზეთებში აქვეყნებდა სამეცნიერო-პოპულარული ხასიათის ნაშრომებს. დაჯილდოებულია აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით (1966).

თამაზ კიკნაძე
(1936-1991)

ქართველი გეოლოგი, კარსტოლოგი, სპელეოლოგი, გეოლოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი. 1960 წლიდან მუშაობდა მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმში სპელეოლოგიური საბჭოს სწავლული მდივნად. თამაზ კიკნაძის კვლევის საგანს კარსტო- და სპელეოგენეზის პრობლემები შეადგენდა. მრავალი წლის მანძილზე ველზე მოპოვებული მეცნიერული შედეგების საფუძველზე ჩამოაყალიბა ბუნებრივი ფაქტორების გავლენა კარსტული პროცესების დინამიკაზე. არაბიკის კირქვული მასივის მაგალითზე დაადგინა მთიანი ქვეყნების კარსტისა და კარსტული წყლების ფორმირების ძირითადი კანონზომიერებანი, რის საფუძველზეც ჩამოაყალიბა ახალი მეცნიერული მიმართულება – მოძღვრება მთის კარსტის მიწისქვეშა ნაკადებზე. მისი ხელმძღვანელობითა და უშუალო მონაწილეობით აღმოჩენილია მსოფლიოს უღრმესი კარსტული წყალშემცველი სისტემა გაგრის ქედზე. წლების მანძილზე (1978-89) იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან არსებული სპელოლოგიური საბჭოს თავმჯდომარე, საქართველოს სპელეოლოგიური საზოგადოების პერზიდენტი. დაჯილდოებულია ჩეხოსლოვაკიის სპელეოლოგიური საზოგადოების ცენტრალური კომიტეტის ოქროს მედლით (1987).

არსენ ოქროჯანაშვილი
(1930-1965)

ქართველი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, ასხის კირქვულ მასივზე ტრაგიკულად დაღუპული სპელეოლოგი არსენ ოქროჯანაშვილი იყო პირველი, რომელიც გზას კვალავდა ახალი ათონის მღვიმის მანამდე უცნობ მინისქვეშა დარბაზებსა და ხვრელებში. თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე მან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საქართველოს კარსტის შესწავლაში. სხვადასხვა წლებში მონაწილეობდა გუმიშხა-ფსირცხის, გუმისთა-კელასურის, ოკრიბა-არგვეთის, წებელდის, ბზიფის, არაბიკისა და ასხის კირქვული მასივების შემსწავლელ სპელეოექსპედიციებში.

ახალი ათონის მღვიმის აღმოჩენაში შეტანილი დიდი წვლილისათვის სხვა ქართველ მეცნიერთა და მშენებელთა ჯგუფთან ერთად იგი სსრ კავშირის სახელმწიფო პრემიით (1977) დაჯილდოვდა (სიკვდილის შემდეგ). მის სახელს ატარებს მღვიმე ასხის კირქვულ მასივზე.

დემურ ტაბიძე
(1933-2006)

ქართველი გეოგრაფი, გეომორფოლოგი, გეოგრაფიულ მეცნიერებათა დოქტორი. ინსტიტუტში ახლად შექმნილი კარსტოლოგიისა და სპელეოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომლებთან ერთად მონაწილეობდა სპელეოექსპედიციებში ხვამლის, ასხის, მიგარიას, წებელდის და ოხაჩქუეს კირქვულ მასივებზე. საფუძველი ჩაუყარა ბუნების ქანდაკებისა და გეოგრაფიული ფერწერის შესახებ მეცნიერებისა და ხელოვნების ახალ მიმართულებას. შედგენილი აქვს წებელდის კირქვული მასივის, ვახუშტი ბაგრატიონის უფსკრულის, აფიანჩისა და შაქურანის მღვიმოვანის ბლოკ-დიაგრამები, მღვიმეების გეგმები და ჭრილები, გავრცელების სქემატური გეგმები.

ჯუმბერ ჯიშკარიანი

ქართველი გეოგრაფი, სპელეოლოგი, ჟურნალისტი.მისი უშუალო მონაწილეობით შესწავლილია 400-მდე მღვიმე და უფსკრული, მათ შორის ახალი ათონის ცნობილი მღვიმე, რომლის პირველი თვალზომითი და ინსტრუმენტალური აგეგმვაც მან ჩაატარა. განუზომელია მისი ღვაწლი 1984 წელს წყალტუბოს რაიონის ს. ყუმისთავში უნიკალური მღვიმური სისტემის აღმოჩენის, სამეცნიერო კვლევისა და ტურისტული მიზნებისათვის კეთილმოწყობის საქმეში (გაიხსნა 2011 წლის მაისში). წლების განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ამ უნიკალური მღვიმის სამეცნიერო – კვლევით და სამშენებლო სამუშაოებს. მის მიერ გამოქვეყნებულმა 500-ზე მეტმა სამეცნიერო-პოპულარულმა ნაშრომმა დიდი წვლილი შეიტანა საქართველოში კარსტული მღვიმეების კვლევისა და პოპულარიზაციის საქმეში.

სპელეოლოგიური ტერმინები

გამოქვაბული –კლდეში ხელოვნურად გამოკაფული სათავსები, რომლებსაც საცხოვრებლად, თავშესაფრად, პირუტყვის სადგომად, საკულტო, სამეურნეო და სხვა სახის დანიშნულებისათვის იყენებდნენ.

გვირაბი – დიდი განივკვეთის მქონე ჰორიზონტალური ან სუსტად დახრილი დერეფანი. გვირაბი შეიძლება იყოს კარსტული, ლავური, სუფოზიური, ხელოვნური და სხვ.

ეხი –1. ფართოპირიანი პატარა კარსტული მღვიმე ან გამოქვაბული, თაღოვანი ჭერით. 2. მღვიმის გაგანიერება ვიწრო გასასვლელის შემდეგ. სინ.: „გროტი“.

კარსტული მასივი – მორფოლოგიურად და ჰიდროგეოლოგიურად მეტნაკლებად განცალკევებული ტერიტორია, რომელიც იმეორებს მიმდინარე კირქვული მასივის ბუნებრივ პირობებს ან განსხვავდება მისგან. კირქვული ზოლი იყოფა ცალკეულ მასივებად. საქართველოს კირქვულ ზოლს ტრანზიტული მდინარეები ასამდე განცალკევებულ დიდ (არაბიკა, ბზიფი, ასხი, რაჭა) და მცირე (ოხაჩქუე, ყვირა, გაუჩა, მიგარია და სხვ.) მასივებად ყოფს.

კარსტული მღვიმე – დედამიწის ქერქის ზედა ფენებში წყალში ადვილად ხსნადი ნაპრალოვანი ქანების (კირქვა, დოლომიტი, თაბაშირი და სხვ.) გახსნისა და გადარეცხვის შედეგად წარმოშობილი ბუნებრივი სიღრუე. მიწის ქვეშ არსებულ ბუნებრივ სიღრუეთა ზოგად ტერმინად მიღებულია „მღვიმე“.

კარსტული უფსკრული – კარსტვად ქანებში ჩასახული ჭებისა და შახტების რთული სისტემა, სადაც ვერტიკალურ მონაკვეთებთან ერთად მორიგეობენ ჰორიზონტული და დახრილფსკერიანი დერეფნები. ქვედა ნაწილებში გაედინებიან წყალუხვი მდინარეები. დედამიწის უღრმესი კარსტული უფსკრულია „კრუბერი“ (სიღრმე 2197 მ), ბზიფის ქედზე. საქართველო კარსტული უფსკრულების ნამდვილი სამეფოა. აქ უკვე მიკვლეულია 1000 მ-ზე ღრმა 8 უფსკრული.

კარსტული შახტი – ვერტიკალური სიღრუე ცვალებადი და დარბაზისებური განივკვეთებით. წარმოიქმნება აერაციის ჰიდროდინამიკურ ზონაში.

კარსტული ჭა – ვერტიკალური, ვიწრო, უწესო ფორმის ხვრელი, რომელიც სიღრმეში იხშობა ან მღვიმეს უერთდება. წარმოიშობა მიწისქვეშა სიღრუის თაღის ჩაქცევით ან ნაპრალის გასწვრივ მოძრავი აგრესიული წყლების მოქმედებით. შახტისაგან იგი ნაკლები სიღრმით განსხვავდება.

მრავალსართულიანი მღვიმე – ორ ან მეტ დონეზე განლაგებული და ერთმანეთთან დაკავშირებული მღვიმეების სისტემა (მაგ., ცუცხვათის 13 სართულიანი მღვიმური სისტემა).

მღვიმე-ესტაველა – სიღრუე, რომელიც ხან წყლის მშთანთქმელად გვევლინება, ხან კი როგორც წყარო, რომელიც წყალს ჰიდროსტატიკური წნევის ზეგავლენით ამოანთხევს ზედაპირზე.

მღვიმე-საყინულე – ბუნებრივი ან ხელოვნური სიღრუე, რომელიც მთელი წლის მანძილზე ინარჩუნებს 00-იან და უფრო დაბალ ტემპერატურას. ჭერიდან ჩამოსული წყალი იყინება და სხვადასხვა ფორმის ნაღვენთებს წარმოშობს. საქართველოში ცნობილია ნიკორწმინდის, ბოგას, სხვავას (მღვიმური), ხორხების, საბაწმინდის და სხვა ბუნებრივი საყინულეები.

მღვიმის გაჭიმულობა – სპელეოობიექტის ვერტიკალური, დახრილი და ჰორიზონტალური გასასვლელების ჯამური სიგრძე.

მღვიმოვანი – ჰიდროლოგიურად ერთმანეთთან დაკავშირებული კარსტული მღვიმეების რთული სისტემა ან ჯგუფი (მაგ., ფლინტ-მამონტი აშშ-ში, სიგრძე 626 644 მ; ახალი ათონი საქართველოში (აფხაზეთი), 3285 მ, წყალტუბოს მღვიმოვანი >15 550 მ, ცუცხვათის მრავალსართულიანი სისტემა და სხვ.).

ჩანაქცევი – ჩნდება ტექტონიკური დაძირვის, მიწისძვრის და კარსტული მოვლენების დროს, აგრეთვე დეფორმირებულ მინისქვეშა გამონამუშევრებზე.

დასავლეთ საქართველოს კირქვულ ზოლში ზოგიერთი კარსტული მღვიმის გავრცელების

რ უ კ ა

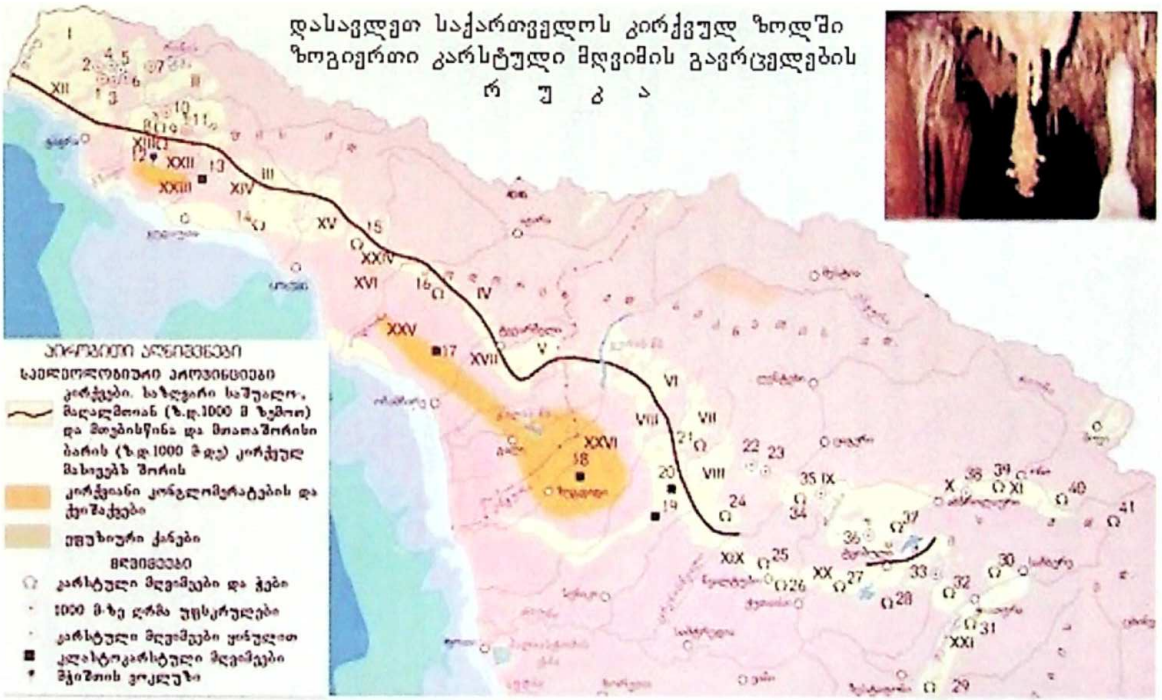

მღვიმეების დასახელება

1 ᲙᲠᲣᲞᲝᲕᲘᲡ ᲡᲐᲰ.
2 ᲡᲐᲠᲘᲐ
3 ᲠᲔᲯᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲰ.
4 ᲔᲚᲘᲡᲑᲔᲗᲘ ᲑᲐᲒᲠᲐᲢᲘᲝᲜᲘᲡ
5 ᲑᲐᲠᲗᲔᲚᲘᲡ
6 ᲑᲣᲚᲣᲒᲣᲠᲘᲐᲜᲘ
7 ᲫᲘᲠᲘ
8 ᲬᲧᲐᲠᲝ
9 ᲞᲘᲠᲘᲛᲑᲠᲘᲚᲘ
10 ᲞᲘᲠᲘᲛᲑᲠᲘᲚᲘᲡ ᲡᲐᲰ.
11 ᲛᲝᲠᲬᲚᲘᲡᲛᲬᲤᲔᲚᲘᲡ
12 ᲛᲭᲘᲨᲗᲘᲡ ᲬᲧᲚᲔᲑᲘ
13 ᲖᲔᲛᲝ ᲥᲣᲗᲘᲡ
14 ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲮᲘᲡᲘ
15 ᲥᲣᲗᲣᲠᲘᲡ
16 ᲐᲮᲡᲐᲠᲚᲘᲡ
17 ᲯᲣᲚᲘᲡ
18 ᲙᲝᲠᲬᲮᲔᲚᲘᲡ
19 ᲮᲐᲜᲯᲐᲠᲘᲡ
20 ᲥᲐᲚᲐᲪᲘᲡ
21 ᲓᲘᲝᲜᲘᲡᲝᲡᲘᲡ
22 ᲓᲐᲕᲘᲗᲘᲡ ᲛᲘᲜᲐᲠᲘᲡ Ჭ.
23 ᲛᲐᲒᲣᲠᲘᲡ ᲥᲐᲠᲐᲯᲘᲡᲣᲚᲘ
24 ᲛᲔᲠᲘᲜᲯᲘᲐᲜᲘᲡ ᲡᲐᲰ.
25 ᲬᲘᲚᲙᲜᲘᲡ (ᲪᲘᲡᲐᲠᲘᲡᲘ)
26 ᲡᲐᲛᲔᲚᲔᲗᲘᲡ
27 ᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲡᲘ
28 ᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲡᲬᲧᲐᲠᲝ
29 ᲛᲔᲢᲔᲮᲘᲡᲬᲧᲐᲠᲝ
30 ᲙᲠᲣᲞᲝᲕᲘ
31 ᲬᲘᲜᲐᲠᲘᲡ (ᲮᲐᲜᲯᲐᲠᲘ)
32 ᲛᲐᲠᲘᲐᲛᲘᲡᲯᲕᲠᲘ
33 ᲮᲠᲘᲗᲘᲡ ᲐᲠᲐᲡᲐᲠᲔᲑᲘᲗᲘ
34 ᲮᲘᲚᲘ
35 ᲑᲘᲯᲘ
36 ᲡᲐᲥᲘᲠᲔᲚᲘᲡ (ᲜᲘᲙᲝᲠᲬᲛᲘᲜᲓᲘᲡ)
37 ᲡᲐᲥᲘᲠᲔᲚᲘ
38 ᲡᲮᲘᲐᲠᲘ
39 ᲣᲜᲘᲚᲝᲜᲘ
40 ᲥᲣᲠᲜᲘ
41 ᲬᲘᲜᲐ

სიტყვათა შემოკლებანი

ადგ. – ადგილი
აღმ. – აღმოსავლეთი
აღმ-კენ –აღმოსავლეთისაკენ
დას. – დასავლეთი
დას-ით – დასავლეთით
ზ. დ. – ზღვის დონიდან
იხ. – იხილე
კურ. – კურორტი
მარცხ. – მარცხენა
მარჯვ. – მარჯვენა
მდ. – მდინარე
მუნიციპ-ი – მუნიციპალიტეტი
მწვ. – მწვერვალი
ს. – სოფელი
სამხრ. – სამხრეთი
სამხრ-ით – სამხრეთით
სამხრ.-აღმ. – სამხრეთ-აღმოსავ-ლეთი
სამხრ.-აღმ-ით – სამხრეთ-აღმო-სავლეთით
სამხრ.-დას. – სამხრეთ-დასავლე-თი
სამხრ.-დას-ით – სამხრეთ-დასავ-ლეთით
ჩრდ. – ჩრდილოეთი
ჩრდ-ით – ჩრდილოეთით
ჩრდ.-აღმ. – ჩრდილო-აღმოსავ-ლეთი
ჩრდ.-აღმ-ით – ჩრდილო-აღმოსავ-ლეთით
ჩრდ.-დას. – ჩრდილო-დასავლეთი
ჩრდ.-დას-ით – ჩრდილო-დასავლე-თით

შენიშვნა:

ზ. დ. 205 (15) მ სიმაღლეზე – ზღვის დონიდან 205 - აბსოლუტური სიმაღლე ზღვის დონიდან); (15) შეფარდებითი სიმაღლე ხეობის ფსკერიდან, ტერასიდან და სხვ.).

ა

აბანოს მღვიმე – ჩხორონწყუს მუნიციპ-ი, ს. ნაკიანის ტერიტორიაზე, მდ. ოჩხომურის მარჯვენა შენაკად ბუმეს ხეობაში, მდ. ჭალაგანას მარჯვენა მხარეს, ყალიჩონას კლასტოკარსტული მღვიმიდან 300 მ-ის დაშორებით, ზ. დ. 200 მ სიმაღლეზე. მეანდრირებული ტიპის სიღრუე იწყება მომცრო შესასვლელით, რომლიდანაც წყლის ნაკადი გამოედინება და იქვე მახლობლად მდებარე ხელოვნურ ტბორს უერთდება. მღვიმის სიგრძე 150 მ აღწევს.

აბაცის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ერდობის რაიონში, ბოგუმინის შახტის მახლობლად, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 514 მ-ს შეადგენს.

აბაშის მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. აბაშის აუზი, ს. ბალდის ჩრდ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 550 (25) მ სიმაღლეზე. გამოკვლეული მონაკვეთის სიგრძე 40 მ-ს შეადგენს.

აგლუხვარას მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, დინების შუა წელში, მარცხ. შენაკადის მდ. დიდი ძოკის შეერთების ადგილიდან სამხრ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 720 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 35 მ-ს აღწევს.

აბრსკილის (აბლასკირის, ჭლოუს, აჩხიტიზგოას) მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. ოტაპის ჩრდ.-აღმ-ით 1-2 კმ-ზე, ზ. დ. 210 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი 4 მ სიგანისა და 2 მ სიმაღლის ხვრელია, რომელიც სიღრმეში გვირაბის ფორმას იღებს და სწორხაზოვნად მიემართება აღმკენ 2000 მ სიგრძის ზოლში. დერეფნის სიგანე (3-4 მ) მთელს მანძილზე თითქმის თანაბარია, სიმაღლე კი

აბრსკილის მღვიმეში

იშვიათად აღემატება 10 მ-ს. ბოლოში სიფონური ტბაა, რომლის მიღმა გვირაბების შემდგომი სისტემები 480 მ მანძილზე გრძელდება. მღვიმის ცალკეულ ადგილებში კირქვიანი შრეების რღვევის შედეგად გაჩენილ დარბაზებს შორის გამოირჩევა „ჭაღებიანი", „ფარდებიანი", „ლეგე-

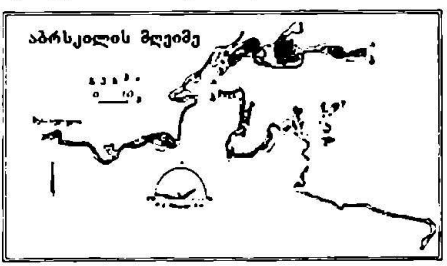

ნდების“, „მეანდრების“, „გუმბათისებური“, „გიგანტური” და სხვ. დარბაზები. აბრსკილი ერთ-ერთი უდიდესი (ჯამური სიგრძე 2500 მ) და ულამაზესი მღვიმეა კავკასიაში.

აბტოზის მღვიმე – გალისა და წალენჯიხის რაიონების საზღვარზე, ოხაჩქუეს კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ენგურჰესის მიდამოებში, ზ. დ. 655 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 60 მ სიგრძეზე გაუვალი ნაპრალით იქოლება.

აგუმავას მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, XI ბრიგადის ტერიტორიაზე, მდ. გუდაუს აუზი. ჰორიზონტალური, დახშული, ვიწრო გასასვლელებიანი გვირაბის სიგრძე 85 მეტრს შეადგენს.

აგცის (ანუხვის) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვა, ადგ. აგცას მიდამოებში, ზ. დ. 320 მ სიმაღლეზე. 7 მ სიგრძის მღვიმის კედლებზე პალეოლითური, ანტიკური და შუა საუკუნეების დროინდელი ნახატები და ძველი ქართული ასომთავრული წარწერებია შემორჩენილი. მღვიმეს წარსულში საკულტო და რელიგიური მიზნებისათვის იყენებდნენ.

აზლაგარის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. ხიფსთას აუზი, დურიფშის პლატოზე. 120 მ სიგრძის სუბჰორიზონტალური, განშტოებებს მოკლებული დახშული სიღრუე.

ათონი–75-ის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ახალი ათონის რკინიგზის სადგურის ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. 55 მ სიღრმის ჭა.

ათონის მთის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის ჩრდ-ით, ათონის მთის ჩრდ. ფერდობი, ზ. დ. 350 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 60 მ-ს აღწევს.

ათონის I ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. მაანიკვარას აუზის ზემო წელი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ოქტომბრის მღვიმის სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 48 მ-ს შეადგენს.

აკვანა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, მდ. შუქრუთისწყლის აუზი, ხეობის მარჯვ. შვეულ ფერდობზე, ზ. დ. 710 (90) მ სიმაღლეზე. 2,5 მ სიგრძის, 3,5 მ სიგანისა და 1,6 მ სიმაღლის კლდოვანი ფარდული.

ალბოვის უფსკრული – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის უმაღლესი მწვერვალის დას-ით, მდ. მოროჟას აუზი, „ქვაქანცალიასთან“ ახლოს, ზ. დ. 1900 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალური და დახრილფსკერიანი მონაკვეთების მორიგეობით

უფსკრული ჩასასვლელიდან 45 მ სიღრმეზე ებმის მოზრდილ დარბაზს და იქვე მთავრდება.

ალექსანდროვკის მღვიმე – იხ. კელასურის მღვიმე.

ალექსინსკი (им. Алексинского) გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. „ოსტრენკაიას" რაიონში, ზ. დ. 2230 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 465 მ, სიგრძე 1500 მ-ს შეადგენს.

„ალკორის" მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ბილიკიდან 15 მეტრზე, ზ. დ. 1670 მ სიმაღლეზე. ორი გრანდიოზული ძაბრი (25x5 მ; 20x7 მ) 15 მეტრის სიღრმეზე ერთმანეთს უერთდებიან. გვირაბი სამხრ.-დას-ით მიემართება. სამხრ. ჩასასვლელის ფსკერი დაფარულია სქელი ფენის ფირნით. აქ თოვლი თანდათან 10 მ სიგანის დამრეც მყინვარში გადადის. ყინულის სისქე 1 მ-ია. სიღრმე 28 მ, სიგრძე 110 მ-ს აღწევს.

ამტყელის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. აზანთის აუზი, ამტყელის ტბის დას. ნაპირზე, ზ. დ. 580 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი იხსნება ფლატეზე. შედგება 21 მ სიგრძის, 13 მ სიგანისა და 10 მ სიმაღლის დიდი დარბაზისაგან.

ამტყელის ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. აზანთის აუზი, ს. ამტყელის ჩრდ. ნაწილი, ამტყელის ტბის სამხრ.-დას-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 415 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 28 მ-ს აღწევს.

ანუხვის I მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 38 მ.

ანუხვის II მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. 15 მ სიგრძის ჰორიზონტალური სიღრუე.

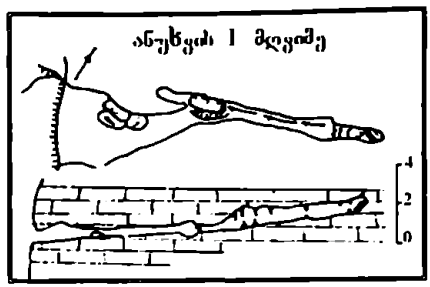

ანუხვის III (აბჟთას) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას აუზი, ს. ზედა ანუხვას მიდამოებში, ახალი ათონიდან მე-12 კმ-ზე, ზ. დ. 445 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 50 მ, სიგრძე 520 მ-ს აღწევს.

ანუხვის IV მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 450 მ სიმაღლეზე. აღმავალფსკერიანი დახშული სიღრუე 205 მ-მდე გრძელდება.

ანუხვის V მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 450 მ სიმაღლეზე. აღმავალფსკერიანი, მკვეთრად მეანდრირებული დახშული სიღრუე 110 მ-მდე გრძელდება.

ანუხვის VI მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას მშრალი ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 460 მ სიმაღლეზე.

ანუხვის VII მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას მშრალი ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში, ზ. დ. 480 მ სიმაღლეზე. 90 მ სიგრძის ჰორიზონტალური დახშული სიღრუე.

ანუხვის VIII მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხას მშრალი ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში. მღვიმე დაბალი შესასვლელით (0,8 მ) სწორხაზოვნად მიემართება 14 მ მანძილზე.

ანუხვის I ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხის მშრალი ხეობის მარჯვ. მხარეს, ს. ანუხვას მიდამოებში. ჭა იწყება წრიული ფორმის ჩასასვლელით (დიამეტრი 1,5 მ), რომელიც იქვე ფართოვდება და უსწორმასწორო კედლებით 22 მეტრის სიღრმემდე ვრცელდება.

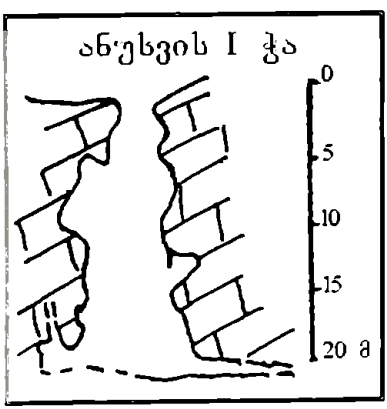

ანუხვის II ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 290 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 30 მ.

არაბიკის (კუიბიშევი „ჰენრიხის უძირო") უფსკრულთა სისტემა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ბერჭილის ქედი, ორთაბალაგანის ტროგული ხეობის სამხრ.-აღმ. ნაწილში, გელგელუკის დასახლების ჩრდ-ით 1,5-2 კმ-ზე, ზ. დ. 2055-2188 მ სიმაღლეზე. უფსკრული 1110 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა. მღვიმეს მრავალრიცხოვანი განშტოებები გააჩნია. ერთ-ერთი მათგანია „ჰენრიხის უძირო" (სიღრმე 895 მ) და შესაძლოა „ბერჭილის" (260 მ) უფსკრულიც. „ჰენრიხის უძიროს" ჩასასვლელი ორთაბალაგანის ტროგული ხეობის შუა ნაწილში, ვინრო (0,4-0,5 მ), მკვეთრად დახრილი ნაპრალით იწყება და 10 მ-ის შემდეგ 120 მ სიღრმის ნაპრალოვან შახტში გადადის. უფსკრული დახრილი დერეფნებისა და ჭათა სისტემების მონაცვლეობით 895 მ სიღრმემდე ვრცელდება. „ჰენრიხი" არაბიკის უფსკრულს 965 მეტრიან ნიშნულზე შეუერთდა.

არასაცხენო შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ხიფსთის კირქვული მასივი, მწვ. ხიფსთას აღმ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 1900 მ სიმაღლეზე. შახტი ზედაპირიდან 155 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იქოლება.

არსენ ოქროჯანაშვილის (ტობას II) მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 5 კმ-ზე, ზ. დ. 790 (234) მ სიმაღლეზე. მღვიმის შესასვლელი

(15x20 მ) ქარაფის გასწვრივ იხსნება. სამიარუსიან, მრავალგანშტოებიან მღვიმეში რამდენიმე დარბაზია, რომელთა შორის გამოირჩევა: „ნონას დარბაზი“, „სალონი“, „ნანას დარბაზი“, „უნივერსიტეტი-50“,

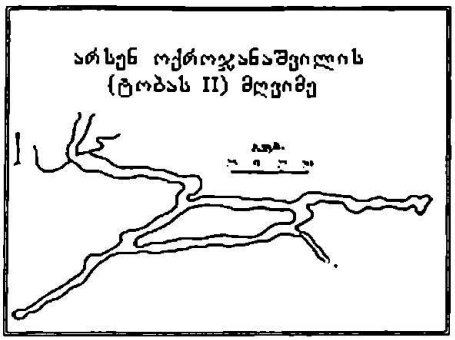

„ტბიანი“ და სხვა დარბაზები. მღვიმიდან გამომავალი მდინარე შესასვლელთან 200 მ სიმაღლის ჩანჩქერს აჩენს. მღვიმის ჯამური სიგრძე 1300 მ-ს აღემატება.

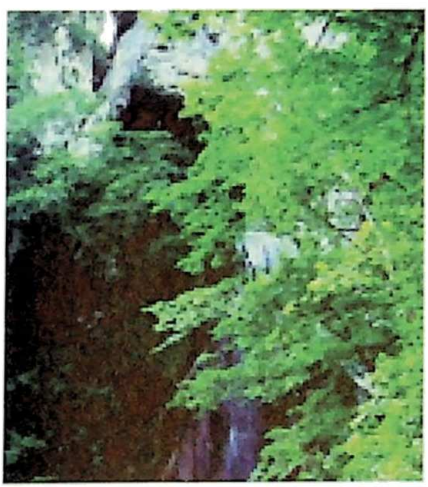

არსენ ოქროჯანაშვილის მღვიმის შესასვლელი

არფხოს შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ჩრდ-ით 1-1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 525 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 60 მ-ს აღწევს.

არშძახოს ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 590 მ სიმაღლეზე. 15 მ სიღრმის ჭა.

არნივის ბუდე (Орлиное Гнездо) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. სამკუთხედში. შახტის ჯამური სიღრმე 75 მ-ს შეადგენს.

ასაძხინრის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის თხემური მოვაკების სამხრ.-დას. ნაწილი, ასაძხინრის უღელტეხილთან, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 85 მ-ია.

აფიანჩის ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, აფიანჩა-ჩიჟოუშის ქედის ჩრდ. ფერდობი, აფიანჩის მთის დასით, ს. წებელდის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. ჭის ჩასასვლე-

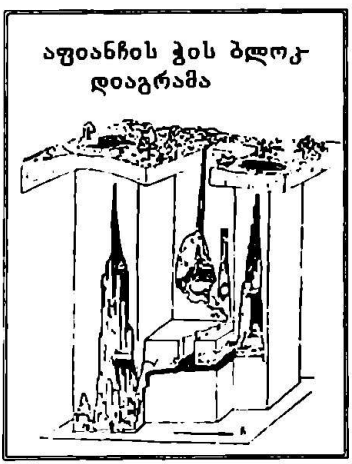

ლი აფეთქებით იქნა გაფართოებული. პირველი ვერტიკალური მონაკვეთი 30 მ-ს აღწევს. 15 მ სიღრმეზე ვიწრო ნაპრალს აჩენს, უფრო ქვემოთ კი სწრაფად ფართოვდება და ვრცელ დარბაზს ქმნის. ჭის ჯამური სიღრმე 70 მ-ს აღწევს.

აფხაზ სპელეოლოგთა – იხ. აქუის შახტი.

აქვაჩის (წმ. ანუფრის) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. მაანიკვარას აუზის ზემო ნაწილი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ს. აქვაჩას სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 360 მ სიმაღლეზე. დახრილფსკერიანი ტომრისებური ფორმის სიღრუე 30 მ სიგრძემდე გრძელდება.

აქუის (აფხაზ სპელეოლოგთა) შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის მიდამოები, ახალი ათონის მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 160 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალური მონაკვეთი ზედაპირიდან მე-60 მეტრზე სწრაფად ებმის გუმბათისებური ფორმის 270 მ სიგრძის გიგანტურ დარბაზს. ჯამური სიღრმე 85 მ-ია.

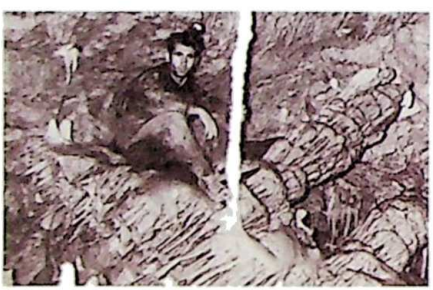

აქუის (აფხაზ სპელეოლოგთა) შახტის ერთი უბანი

აღმავალი (ახალი ათონის „ძველი" სტალაქტიტური, ფსირცხის) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-აღმ. ფერდობზე, მდ. ფსირცხას აუზი, ფსირცხის ვოკლუზების თავზე, ზ. დ. 40 (25) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 6 მ სიგანისა და 4 მ სიმაღლის შესასვლელით, რომელიც სწრაფად გადადის დახრილ-ფსკერიან გვირაბში. ძირითად მაგისტრალს გამოეყოფა დახრილ-ფსკერიანი განშტოებები. შუა ნაწილში ორი დიდი დარბაზია (30x20 მ). მღვიმე ბოლოში სიფონური ტბით იხშობა, რომელიც დაკავშირებულია ახალი ათონის კეთილმოწყობილ მღვიმეში მდებარე ტბებთან. წყლის დონეების მატების პერიოდში წყალი ავსებს გვირაბს და შესასვლელიდან გადმოდის მოზრდილი ნაკადი. მღვიმის ჯამური სიგრძე 165 მ-ს შეადგენს.

აღმაფრენის შახტი (Вдохновение) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩრდ. ნაწილი, კარული ველის მიდამოებში, ზ. დ. 2330 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 96 მ-ს შეადგენს.

აჩხიტიზგოას მღვიმე – იხ. აბრსკილის მღვიმე.

აძაბის გვირაბი – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე, აძაბის მღვიმის სამხრ-ით 20 მეტრში, ზ.დ. 250 მ სიმაღლეზე. 45 მ სიგრძის გვირაბი.

აძაბის (ეშერის) მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე ზ. დ. 245 მ სიმაღლეზე. მღვიმე სიღრმეში თანდათან ვიწროვდება და გვირაბის ფორმას იღებს. ძირითადი მაგისტრალი ივითარებს განშტოებებს ვიწრო ნაპრალების სახით. მღვიმე ბოლოში (354 მ-ზე) სიფონით მთავრდება.

აძაბის ფარდული – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე, აძაბის მღვიმის სამხრ-ით 0,15-0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. 45 მ სიგრძის ფარდული.

ახალი ათონის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის ტერიტორიაზე, მ. ივერიის ჩრდ-ით, მდ. მაანიკვარასა და ფსირცხას წყალგამყოფზე, მდ. ფსირცხას აუზი. ზ. დ. 220 (60) მ სიმაღლეზე. ღრმა შახტებისა და ვრცელი დარ-

ახალი ათონის მღვიმე. დარბ. „თბილისის“ ვესტიბიული

ბაზების სისტემა. შედგება ორი მორფოლოგიურად მკვეთრად განსხვავებული (ვერტიკალური და ჰორიზონტული) ნაწილებისაგან. პირველი მათგანი სპირალური ფორმის ვერტიკალური საფეხურებისა და ძლიერ დახრილი ვიწრო ნაპრალების მორიგეობით 165 მეტრამდე ვრცელდება, სადაც უფსკრული ვიწრო ხვრელის („არსენას ჭიშკარი“) საშუალებით მღვიმის ჰორიზონტალურ სისტემას უკავშირდება, რომელშიც გამოიყოფა მაღალჭერიანი გიგანტური დარბაზები: „აფხაზეთი“, „ქართველ სპელეოლოგთა“, „თიხის“, „ტაძარი“, „ივერია“, „თბილისი“, „ჰელიქტიტების სალონი“, „სიურპრიზი“ და სხვ., რომელთა სიგანე 20-70 მ ფარგლებში მერყეობს, ხოლო ჭერის სიმაღლე 15 მ-დან 70 მეტრს აღწევს. "ქართველ სპელეოლოგთა დარბაზი" (სიგრძე 260 მ, სიგანე 65-70 მ, სიმაღლე 30-35 მ) უდიდესია არამარტო კავკასიის, არამედ ევროპის დღემდე გამოკვლეული მღვიმეების დარბაზებს შორისაც. მღვიმის

ვერტიკალური ნაწილის სიღრმე 183 მ, ჰორიზონტული მონაკვეთის ძირითადი მაგისტრალის სიგრძე 1125 მ-ია. ერთ-ერთ უპოპულარესი სპელეოტურისტული ძეგლი ევროპაში, რომელიც ქართველი სპელეოლოგების (ზურაბ ტატაშიძე, არსენ ოქროჯანაშვილი, ბორის გერგედავა, გივი სმირი) მიერ იქნა აღმოჩენილი 1961 წელს. ექსპლუატაციაშია 1975 წლიდან. მღვიმის აღმოჩენასა და შესწავლაში შეტანილი დიდი წვლილისათვის ქართველი მკვლევარები – ზურაბ ტატაშიძე, შალვა ყიფიანი, არსენ ოქროჯანაშვილი 1977 წლის სახელმწიფო პრემიით დაჯილდოვდნენ.

ახალი ათონის მღვიმის სქემატური გეგმა

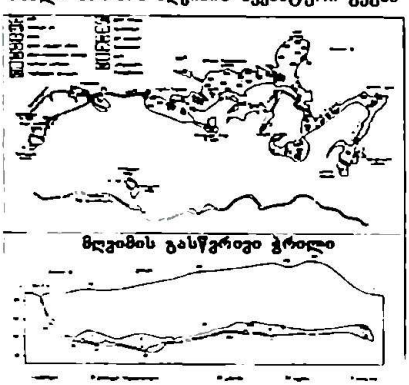

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲗᲝᲜᲘᲡ ᲛᲦᲕᲘᲛᲘᲡ ᲬᲧᲐᲚᲒᲐᲛᲨᲕᲔᲑᲘ ᲒᲕᲘᲠᲐᲑᲘᲡ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-დას. ფერდობი, მდ. ფსირცხის აუზი, ახალი ათონის წყალგამშვები გვირაბის თავზე, ზ. დ. 50 (10) მ სიმაღლეზე. მღვიმე გამოჩნდა ახალი ათონის მღვიმეში წყალგამშვები გვირაბის მშენებლობის დროს. მღვიმე აღმავალია, სიგრძით 285 მ-ს აღწევს.

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲗᲝᲜᲘᲡ ᲛᲪᲘᲠᲔ – იხ. მაანიკვარას შახტი.

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲗᲝᲜᲘᲡ „ᲫᲕᲔᲚᲘ", ᲡᲢᲐᲚᲐᲥᲢᲘᲢᲣᲠᲘ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – იხ. აღმავალი მღვიმე.

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲣᲤᲡᲙᲠᲣᲚᲘ – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ოტაპის ჩრდ-ით 0,15 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. უფსკრული მცირე სიღრმის ჭათა სისტემების მონაცვლეობით 120 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ᲐᲮᲐᲚᲨᲔᲜᲘᲡ (ᲐᲜᲓᲠᲔᲔᲕᲙᲘᲡ) ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ს. ახალშენის დასით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 285 (100) მ სიმაღლეზე. მღვიმის წინა ნაწილი წარმოადგენს თაღისებურ გვირაბს, რომელიც სწორხაზოვნად მიემართება აღმ-კენ. მღვიმე ბოლოში, 220-ე მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

ახალშენის მღვიმის ნაღვენთი კოლონა

ᲐᲮᲓᲣᲡ ᲣᲤᲡᲙᲠᲣᲚᲘ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ზ. დ. 890 მ სიმაღლეზე. სიღრუე ზედაპირიდან 35-40 მ სიღრმეზე ივითარებს დახრილფსკერიან დარბაზს, რომელიც სწრაფად გადადის 80 მ სიღრმის ვერტიკალურ შახტში.

ᲐᲮᲢᲘᲐᲠᲘᲡ ᲣᲤᲡᲙᲠᲣᲚᲘ – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, ყინულოვანი მღვიმის აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2520 მ სიმაღლეზე. უფსკრული 35, 15, 45 და 40 მ-იანი ჭებისა და შახტების მორიგეობით 410 მ სიღრმემდე ვრცელდება, ჯამური სიგრძე 800 მ-ს აღწევს.

ᲐᲯᲐᲛᲡᲣᲡ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ს. ვესიოლოვკის ტერიტორიაზე, კურ. ახალი ათონის ჩრდ-ით 5-6 კმ-ზე, ზ. დ. 520 მ სიმაღლეზე. მღვიმე შესასვლელიდან 35-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

ᲐᲯᲐᲛᲩᲘᲦᲠᲘᲡ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – ᲒᲣᲓᲐᲣᲗᲘᲡ მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, ს. ლიხნის ტერიტორიაზე, მდ. ხიფსთის აუზი, ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 40 (12) მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან 120-ე მ-ზე ძირითად დერეფანს უკავშირდება 40 მ სიგრძის განშტოება, რომლის მიღმა ძირითადი გვირაბი დას-კენ მიემართება და 270 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

АБ5 (Абхазская экспедиция, секция спелеологии МГУ) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, ეოეკვარას ტროგულ ხეობაში, ზ. დ. 2126 მ სიმაღლეზე. შახტი 120 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

АБЭ-18 (Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, ს. ზემო შუბარას ტერიტორიაზე, მდ. შუბარას ხეობის მარცხ. ფერდობზე, მდ. დას. გუმისთასთან შეერთების ადგილიდან 5 კმ-ზე, ზ. დ. 1280 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ მონაკვეთს (სიღრმე 12 მ) სწრაფად ებმის დახრილი გალერეა, რომელიც მე-10 მეტრზე ნაზვავი ლოდნარით იქოლება.

АБЭ-21-71 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. შუბარას (ხოიჯგეთი) მარცხ. შენაკადის შუა წელში, უსახელო მწვერვალის (1106,3 მ) სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1280 მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი 10 მ სიღრმის ჭას წარმოადგენს, რომელსაც სწრაფად ებმის დახრილფსკერიანი მოზრდილი დარბაზი (25x10x10 მ). ჯამური სიგრძე 70 მ-ს შეადგენს.

АБЭ-11-71 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) –სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. შუბარას (ხოიჯგეთი) მარცხ. შენაკადის შუა წელში, ზ. დ. 480 მ სიმაღლეზე. შახტის საწყისი 25 მ-იანი მონაკვეთი 20 მეტრის შემდეგ თაღოვანი მომცრო დარბაზით მთავრდება.

АБЭ-22 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ს. ახალშენისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მხარეს, ახალშენის მღვიმიდან 0,3 კმ-ზე, ზ. დ. 310 (30) მ სიმაღლეზე. 22 მ სიღრმის შახტი.

АБЭ-23 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) –სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმის-

თის აუზი, მწვ. აუამგვას ქედის სამხრ. ფერდობზე, წყალშემკრები აუზიდან დას-ით 7 კმ-ზე, მწვ. აბანაგდარას სამხრ.-აღმ-ით 0,6 კმ-ზე, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. 23 მ სიღრმის შახტი.

АБЭ-29 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. ზემო ეშერის მღვიმე-რესტორნიდან 0,2-0,25 კმ-ზე, ზ. დ. 520 მ სიმაღლეზე. შახტი წარმოიშვა 1926 წლის სექტემბერში მოსული ძლიერი თავსხმა ნვიმების პერიოდში ნიადაგის ჩაქცევის შედეგად. შახტის სიღრმე 30 მ-ია.

АБЭ-19 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ზემო ეშერის ცნობილი მღვიმე-რესტორნიდან 0,3 კმ-ზე, მშრალი ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 300 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 19 მ-ს შეადგენს.

АБЭ-28 – Абхазская экспедиция (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე, საავტომობილო გზიდან 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 295 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 28 მ-ს აღწევს.

АБЭ-25 – Абхазская (секция спелеологии МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ეშერის წყალსაქაჩიდან დას-ით 0,4 კმ-ზე, საავტომობილო გზის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 470 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 25 მ-ს აღწევს.

АБЭ-17 – Абхазская экспедиция (секция МГУ) – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთასა და მდ. შუბარას შორის მოქცეული მთის მწვერვალზე, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 17 მ-ს შეადგენს.

ბ

ბაგიანის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობის დას. ნაწილი, ს. ბაგიას მწყემსების სადგომიდან ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1750 მ სიმაღლეზე. შახტი ღრმა ჭებისა და ლაბირინთული გასასვლელების მონაცვლეობით 270 მ სიღრმემდე ვრცელდება, გაჭიმულობა 370 მ-ს აღწევს.

ბანანის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2190 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 75 მ, ჯამური სიგრძე 125 მ შეადგენს.

ბარათაშვილების შახტი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ჩაქცევითი ძაბრის ფსკერზე, ზ. დ. 370 მ სიმაღლეზე. 70 მ სიღრმის შახტი ამჟამად ხელოვნურად არის ამოვსებული ალუვიური მასალით.

ბარდულის ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. აფხაზურას აუზი, ადგ. რაჩხა, ს. ლეცავეს ტერიტორიაზე, ზ. დ. 480

(100) მ სიმაღლეზე. 30 მ სიღრმის სიღრუე.

ბარციცის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 1790 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 100 მ, გაჭიმულობა 400 მ-ს აღწევს.

ბაღნარის მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. სანდრიფშის (ჟეოფსეს) აუზი, მდინარის მარცხ. ფერდობზე, ს. ბაღნარის სამხრ.-აღმ-ით 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (60-70) მ სიმაღლეზე. შედგება მომცრო, წრიული ფორმის დარბაზებისა და ვიწრო გასასვლელებისაგან. მღვიმე ბოლოში ქიმიური ნალექებით მდიდარი, საკმაოდ მოზრდილი დარბაზით (5x25x15 მ) მთავრდება.

ბაჩას ზედა მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბაჩას ტერიტორიაზე, ზ. დ. 125 მ სიმაღლეზე. მღვიმე პატარა ტბებისა და მომცრო დარბაზების მონაცვლეობით 65 მ-დე გრძელდება.

ბაჩას ქვედა მღვიმე –გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბაჩიდან აღმ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 120 მ სიმაღლეზე. ძაბრისებური ქვაბულის ფსკერზე გახსნილი ვიწრო მიწისქვეშა ხეობა 45 მ-დე გრძელდება.

ბელვედერის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, მწვ. არაბიკის ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. პირველი მონაკვეთი 25 მ სიღრმემდე ვრცელდება. აქედან ვიწრო (1,5x1,5) ჭების მონაცვლეობით შახტი 56 მ სიღრმემდე ეშვება და გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ბელორუსიის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 375 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი 7 მ დიამეტრის ჩანაქცევს წარმოადგენს, რომელიც 80 მ სიღრმის შახტში გადადის; იგი მოკლე და დახრილი საფეხურების მონაცვლეობით 10 და 50 მ სიღრმის კასკადების სისტემას აწყდება. შახტი ბოლოში (210 მ-ზე) ნაზვავითა და ვიწრო, გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ბეჟიასტბის (ცუცხვათის XI) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. ჭიშურას აუზი (ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 335 (75) მ სიმაღლეზე, სუბჰორიზონტალური, აღმავალი, ორსართულიანი (სავარაუდოდ ცუცხვათის XII–XIII). სართულები ჩადგმულია ერთიმეორეში. სიგრძე 25 მ-ია.

ბერჭილის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ბერჭილის ქედის ჩრდ. ციცაბო ფერდობზე, ორთაბალაგანის ტროგული ხეობის ზედა ნაწილში, ზ. დ. 2440 მ სიმაღლეზე. 1989 წელს კიშინოველმა სპელეოლოგებმა მასში 420 მ სიღრმემდე ჩააღწიეს.

ბესლეთის (ბესლეხის) მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. ბესლეთის აუზი, ს. ურავის სამხრ-ით, ზ. დ. 80 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 15 მ-ის შემდეგ სიფონით მთავრდება.

ბესლეთის ჭა – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. ბესლეთის აუზი, ს. ურავის სამხრ-ით, ზ. დ. 160 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 35 მ-ია.

ბელელის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. „დიდველის" ტერიტორიაზე, შვეულ ფლატეზე, მდ. კვერეშულას (მდ. ცხენისწყლის შენაკადი) სათავეში, მდინარის დონიდან 50 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სავარაუდო სიგრძე 70 მ-ია.

ბზანალის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ჩრდ-ით, ადგ. მელოურის მიდამოებში, მდ. ბზანალის ზედაპირზე გამოსვლის ადგილას, მეჩხერი ტყის შუაგულში, ზ. დ. 520 მ სიმაღლეზე. ორშესასვლელიანი გამჭოლი ტიპის მღვიმე იწყება დახრილფსკერიანი ფართო (3-7 მ) დერეფნით, რომელიც თანდათან ვიწროვდება და 360 მ-ის შემდეგ კვლავ ზედაპირზე გამოდის.

ბზის მღვიმე-უფსკრული – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, მდ. ცლახმურის მარჯვ. მშრალი შენაკადის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 580 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 50 მ-ს აღწევს, ჯამური სიგრძე 100 მ-ია.

ბზის II ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ზაშირბარას ქედის სამხრ. ფერდობი, კოლკინის შახტის სამხრ. 50 მეტრში, ზ. დ. 950 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 21 მ-ს აღწევს.

ბზიფის I მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. ბზიფის მარცხ. მხარეზე. ბზიფის II და III მღვიმეების მოპირდაპირე მხარეს, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 26 მ.

ბზიფის II მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, მდ. ბზიფის მარჯვ. მხარეს, ს. ბზიფის ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. 25 მ სიგრძის სუბჰორიზონტალური სიღრუე.

ბზიფის III მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, მდ. ბზიფის მარჯვ. მხარეს, ს. ბზიფის ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ბზიფის II მღვიმის მახლობლად. 15 მ სიგრძის მოკლე გვირაბი.

ბიზონის (ცუცხვათის III) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელე (მდ. ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 290 (13) მ სიმაღლეზე. ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმოვანის IV სართული. სიგრძე 18 მ.

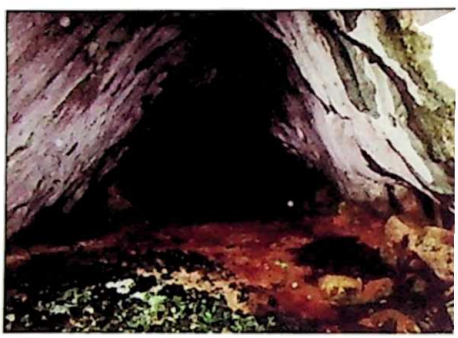

ბიზონის მღვიმის შესასვლელი

ბირჯის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის მარჯვ. ფერდობზე, ს. ბირჯის ტერიტორიაზე, კელასურის მღვიმეებიდან 2,5-3 კმ-ზე, ზ. დ. 270 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 30 მ-ია.

ბნელაკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. რგანის დას-ით 1,5 კმ-ზე, მდ. კაცხურას სათავეებთან, მის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 660 (35) მ სიმაღლეზე. ვიწრო და გაფართოებული მონაკვეთების მონაცვლეობით მღვიმე 125 მ-დე გრძელდება.

ბოგირისკლდის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. წირქვალის მიდამოებში, მდ. ბოგირისწყლის (წირქვალისწყლის) მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 580 (14) მ სიმაღლეზე. 20 მ სიგრძის ჰორიზონტალური კლდოვანი ფარდული.

ბოგირისკლდის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. ბოგირისწყლის (წირქვალისწყლის) მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 570 (5) მ სიმაღლეზე. 20 მ სიგრძის ჰორიზონტალური, კლდოვანი ფარდული.

ბოგის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, წყაროდან 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1710 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი ასიმეტრიული ძაბრის ფსკერზე იხსნება, რომელიც თოვლის მასით არის ამოვსებული. მღვიმეში უხვადაა წარმოდგენილი ყინულის სტალაქტიტები, სტალაგმიტები, სვეტები, სუბლიმაციური კრისტალები. სიღრმე 28 მ, ჯამური სიგრძე 80 მ-ს შეადგენს.

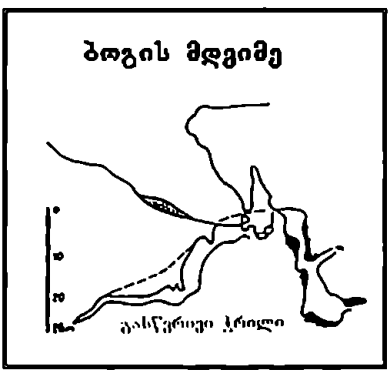

ბოგუმინის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, პანტიუხინის უფსკრულის სამხრ.-აღმ-ით 1,0 კმ-ზე, ზ. დ. 2025 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 460 მ, გაჭიმულობა 190 მ-ს შეადგენს.

ბოჟკოს უფსკრული (Божко) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ადგ. ხიფსთას მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (1599,5 მ) დას-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 500 მ, ხოლო ჯამური სიგრძე 2500 მ-ს აღემატება.

ბოჩოკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხალიფაური, მდ. ბოგირისწყლის აუზი, მდ. თაბაგრებისა და წირქვალისწყლის შესართავთან, ზ. დ. 640 (50) მ სიმაღლეზე. აღმავალი გვირაბი მოკლე განშტოებებით 280 მ მანძილზე ვრცელდება.

ბჟანიას შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2052 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 100 მ-ს, სიგრძე 150 მ აღწევს.

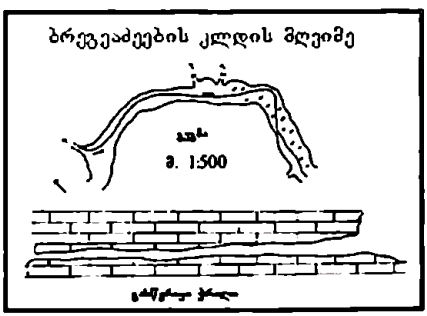

ბრეგვაძეების კლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ზოდის მიდამოებში (ბრეგვაძეების უბანში), მდ. ნიკრისას მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 720 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული ორშესასვლელიანი, სუბჰორიზონტალური, 35 მ სიგრძის გვირაბის ტიპის სირღუე.

ბრინჯაოს მღვიმის შესასვლელი

ბრესტის ციხე-სიმაგრე (Брестская Крепость. Мн-54) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგულ ხეობაში. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 400 მ-ს აღემატება.

ბრინჯაოს (ცუცხვათის IV) მღვიმე – ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელე-ჭიშურას აუზი (მდ. ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 300 (17) მ სიმაღლეზე. ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმოვანის V სართული. ნაპოვნი იქნა გვიან ბრინჯაოს, ენეოლითის, ზედა პალეოლითის, მთელი მუსტიესა და ტაიაკის ხანის ნამარხი ფაუნა: პირველყოფილი დომბას, კეთილშობილი ირემის, ჯიხვის, მღვიმური დათვის, მგელის, ცხენირემის და სხვა ცხოველთა ძვლები. მღვიმის ჯამური სიგრძე 90 მ-ს შეადგენს.

ბუბასკლდის მღვიმე – იხ. წონის მღვიმე.

ბუბასკლდის I მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, მდ. ყვირილას აუზი, ს. წონას მიდამოებში, ბუბას (ვალხოხის) ქედის ჩრდ. ნაწილში, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 15 მ-ს აღწევს.

ბუბასკლდის II მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, მდ. ყვირილას აუზი, ს. წონას მიდამოებში, ბუბას (ვალხოხის) ქედის ჩრდ. ნაწილში, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 30 მ-ს შეადგენს.

ბუმბერაზთა უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მდ. ბზიფის აუზი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ.-აღმ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 2120 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის საწყისი მონაკვეთი 45-80 მ სიღრმის ერთმანეთის პარალელური სამი შახტისაგან შედგება. სიღრმეში გამავალი ხვრელები თოვლითა და ფირნის სქელი ლაქებითაა ამოვსებული. დამრეც დერეფნებსა და ფსკერზე თოვლის და ყინულის საერთო მოცულობა 800 $მ^3$-ს შეადგენს. უფსკრულის სიღრმე 158 მ-ს აღწევს.

ბუნიკაურის შახტი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ბუნიკაურის ჩრდ-ით 0,2 კმ-ზე, მდ. ჭერულის ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 760 მ სიმაღლეზე. შახტი 25 მ სიღრმეზე იმდენად ვიწროვდება, რომ გზის გაგრძელება შეუძლებელი ხდება.

ბურღნალას შახტი – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ხრეითიდან 5 კმ-ზე, ნიფლის ტყეში, ზ. დ. 1425 მ სიმაღლეზე. დახრილი დერეფნების მონაცვლეობით სიღრუე 54 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ბურღნალას ჭა – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედის სამხრ. Fერდობი, სანალიკის ფლატის თავზე, მეცხოველეობის ფერმების მიდამოებში, კატნარას მთის ჩრდ-ით, ზ. დ. 1485 მ სიმაღლეზე. ჭის ჯამური სიღრმე 45 მეტრია.

ბუს ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ახალი ათონის რკინიგზის სადგურის ჩრდ-ით 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 720 მ

სიმაღლეზე. ჭა სიგანის (3–4 მ) შეუცვლელად 60 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ბუსტრაფედონ-ი (Бустрафедон) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ფერდობის რაიონში, ბოგუმინის შახტის მახლობლად, ზ. დ. 1190 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 200 მ-ს აღწევს.

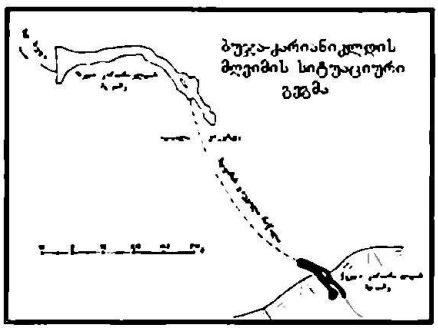

ბუჯა - კარიანიკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხრეითი, რაჭის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ბუჯას მიწისქვეშა აუზი, ადგ. ვაკეტყის მიდამოებში, ზ. დ. 1335 (ქვედა) - 1480 (ზედა) მ სიმაღლეზე. იწყება თაღისებური ფორმის ვრცელი შესასვლელით, რომელშიც მდ. ბუჯას მიწისქვეშა ნაკადი გაედინება. მღვიმური სისტემის ეს ნაწილი, ანუ ბუჯას მღვიმე, წარმოადგენს ტექტონიკურ ნაპრალში განვითარებულ, საფეხურებრივ ვიწრო დერეფანს. გზადაგზა აჩენს ჩანჩქერებს, ტბებს, ჭებს. მღვიმე ბოლოში გაუვალია. მის გაგრძელებას წარმოადგენს კარიანიკლდის მღვიმის მინისქვეშა წყლიანი დერეფანი. ჯამური სიღრმე 100 მ, სიგრძე 680 მ-ს შეადგენს.

ბღერის მღვიმის შესასვლელი

ბღერის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ჩრდ-ით, ადგ. მელოურის მიდამოებში, მელოურის მღვიმის სამხრ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 405 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება ნვრილ მარცვლოვანი ქვიშითა და ზედაპირიდან ჩამორეცხილი ხის ტოტებით ამოვსებული ვიწრო (0,5 მ) და დაბალი (0,4-0,5 მ) პონორით, რომელშიც ჩაედინება მდ. ბღერისწყალი. შესვლა მხოლოდ ზაფხულშია შესაძლებელი, როცა მდინარე მისუსტებულ ნაკადად არის ქცეული. მეანდრირებული სიღრუის სიგრძე 1700 მ აღწევს.

გ

გაგიას ნაკვარამი – სენაკის მუნიციპ-ი, ს. ეკის ჩრდ-ით 4 კმ-ზე. მღვიმე იწყება 40 მ სიღრმის შახტით, რომლის ფსკერი თიხის საცობით არის ამოვსებული. ვიწრო გასასვლელი გადადის 6 მ სიგანისა და 8 მ სიმაღლის დარბაზში. მღვიმე შეუსწავლელია.

გალინას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის ჩრდ. ნაწილი, პანტიუხინის სახ. უფსკრულის დას-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 1550 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 65 მ-ს აღწევს.

გამჭოლი მღვიმე (Сквозная) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, მწვ. არაბიკის ჩრდ.-აღმ-ით 4 კმ-ზე. ძირითადი დერეფანი ციცაბოდ დახრილი გვირაბის საშუალებით 30 მ-ის შემდეგ კვლავ ზედაპირზე გამოდის.

განდის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. „ზონტის" სამხრ.-დას. კალთაზე, კლდოვან ტერასაზე განვითარებულ კარსტულ ძაბრში, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 540 მ, სიგრძე 1300 მ-ს აღწევს.

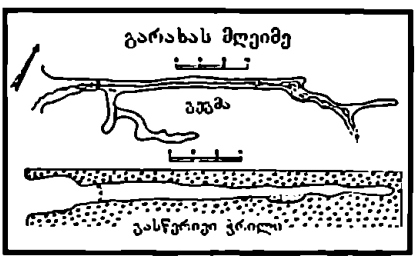

გარახას მღვიმე – ჩხორონყუს მუნიციპ-ი, ს. გარახას მიდამოებში, მდ. ბუმეს (მდ. ოჩხომურის მარცხ. შენაკადის) მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 170 (4) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ფართო დერეფნების, შევიწროებული მონაკვეთებისა და მოკლე განშტოებების მონაცვლეობით 300 მ-დე გრძელდება.

გარუნის დიდი (ქვედა) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ციგნყალას აუზი, ს. გარფიდან ჩრდ.-აღმ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 535 მ სიმაღლეზე. 43 მ სიგრძის გვირაბი.

გარუნის მცირე (ზედა) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ციგნყალას აუზი, ს. გარფიდან ჩრდ.-აღმ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 670 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ-ს აღწევს.

გაუჩას მღვიმე – ჩხორონყუს მუნიციპ-ი, გაუჩას კირქვული მასივის სამხრ. კალთაზე, მდ მაფელის აუზი, ზ. დ. 550 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 34 მ-ს აღწევს.

გეგის I მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. გეგას მარჯვ. ფერდობზე, გეგას ცნობილ ჩანჩქერთან ახლოს, ზ. დ. 530 (10) მ სიმაღლეზე. შედგება მომცრო დარბაზებისა და ვიწრო გასასვლელებისაგან. სიგრძე 55 მ-ს შეადგენს.

გეგის II მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული პლატოს სამხრ. საზღვარზე, რიწის ტბისაკენ მიმავალი გზატკეცილის 24-ე კმ-ზე, გზიდან 50 მეტრის მოშორებით, ზ. დ. 530 (10) მ სიმაღლეზე. მღვიმის საწყისი მონაკვეთი 50 მ სიგრძის გვირაბს წარმოადგენს, რომელიც 15 მ-იანი სიფონური ტბით ვიწრო დერეფნებისა და მცირე სიღრმის (10, 20, 60 მ) შახტების სისტემას უკავშირდება. ჯამური სიღრმე 155 მ, სიგრძე 2250 მ-ს აღწევს.

გელას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისღელეს მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 565 (33) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური, 34 მ სიგრძის გვირაბის ტიპის სიღრუე.

გელგელუკის მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, მდ.

სანდრიფშის აუზი, ადგ. გელგელუ-კის სამხრ-ით 1,5 კმ, ზ. დ. 2230 მ. ვიწრო, დახშული მღვიმის სიგრძე 120 მ-ს აღემატება.

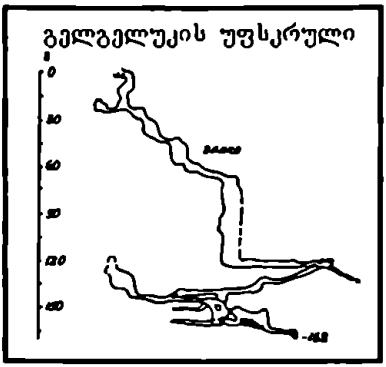

გელგელუკის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, მდ. სანდრიფშის აუზი, გელგელუკის ტროგული ხეობის ზედა ნაწილში, ციცაბო ფერდობზე, ზ. დ. 2200 მ. უფსკრული ჭებისა და დახრილი დერეფნების მონაცვლეობით 160 მ სიღრმემდე ვრცელდება. ქვედა მონაკვეთში ჭების სიგანე 5 მ, დერეფნებისა კი 1 მ-ს აღწევს. სხვადასხვა სიღრმეზე რამდენიმე ვიწრო გასასვლელი და განშტოებაა წარმოდგენილი. ჯამური სიღრმე 162 მ, სიგრძე 560 მ-ს აღწევს.

გელხვას ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ხოფის ტერიტორიაზე, სოფლის გზიდან 50 მ-ის მოშორებით, ადგ. დალხვას მიდამოებში, ზ. დ. 510 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 10 მ, გაჭიმულობა 90 მ-ს აღწევს.

გეოგრაფიის ინსტიტუტის მღვიმე – იხ. სათაფლიის II მღვიმე.

გერზმავას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის მიდამოებში, სოფლის ცენტრიდან სამხრ.-აღმ-ით 1 კმ-ზე, კობა გერზმავას საბოსტნე ნაკვეთში, მდ. ხიფსთის აუზი, ზ. დ. 180 მ სიმაღლეზე. შახტში ჩასასვლელი 5 მ სიღრმის კარსტულ ჩანაქცევს წარმოადგენს, რომელსაც ფსკერზე მოზრდილი დარბაზი (40 x15 მ) ებმის. მღვიმეში სამი გასასვლელია, რომელთა ფსკერზე გამდინარე ნაკადები შეერთების შემდეგ წყალუხვ მინისქვეშა მდინარეს წარმოშობს. ადგილობრივთა გადმოცემით, მინისქვეშა მდინარის კალაპოტით ს. ლიხნში შეიძლება მოხვედრა. შახტის სიღრმე 28 მ, სიგრძე 240 მ-ს აღწევს.

გვარჯილასკლდის (რგანის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დიდი რგანის მიდამოებში, მდ. ჭერულას აუზი, ზ. დ. 480 (5) მ სიმაღლეზე. არქეოლოგიური ძეგლი. მიკვლეულია ზედაპალეოლითის ეპოქის ნაშთები: კაჟისა და ობსიდიანის იარაღები. სიგრძე 30 მ-ს შეადგენს.

გველის გასასვლელის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის ჩრდ-ით, ზ. დ. 1000 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი კარსტულ ძაბრში მდებარე ვიწრო ნაპრალს წარმოადგენს, რომელსაც მცირე გაფართოების შემდეგ დამრეცფსკერიანი ვიწრო გასასვლელი აგრძელებს. აქვე მოკლე საფეხური იხსნება და 30 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

გზისპირა მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ახალშენის მღვიმიდან 2 კმ-ზე

– სოხუმჰესისაკენ მიმავალი გზის გასწვრივ. მღვიმის ჯამური სიგრძე 40 მ აღწევს. ბოლოში მცირე სიღრმის სიფონური ტბით იხშობა.

გზისპირა მღვიმე – იხ. სათაფლიის IV მღვიმე.

გიუზლეს უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედის სამხრ.-დას-ით, მდ. სანდრიფშის მარცხ. მხარეს, გიუზლეს საზაფხულო ფერმების ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1750 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 90 მ-ს აღწევს.

გოგოლეთის მღვიმის ბებერი სტალაგმიტები

გოგოლეთის (ცახის) მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. გოგოლეთიდან აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, შარეულას ხეობის მარჯვ., ფოთლოვანი ტყით შენიღბული დამრეცი ფერდობის ზედა ნაწილში, მდინარის კალაპოტიდან 120, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. წინა ნაწილი 8 მ სიგრძის, 10-12 მ სიგანის და 3,5-4 მ სიმაღლის ბოლომდე განათებული ღიობია. შესასვლელიდან ოციოდე მეტრზე მოზრდილი დარბაზი იხსნება, რომლის სიგრძე 40 მ, საშუალო სიგანე – 14 მ, სიმაღლე კი 7-8 მ-ია. მღვიმის სიგრძე 240 მ-ს აღწევს.

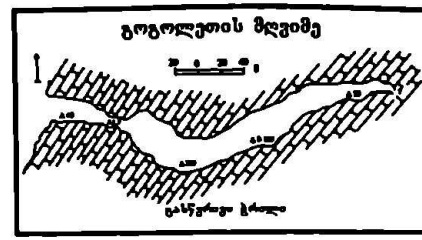

გოდოგანის მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. გოდოგანის ტერიტორიაზე, მოსწორებული ველის შუაგულში, ზ. დ. 105 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი ქვის კარიერის დამუშავების დროს გაიხსნა. 3 მ სიღრმის ვერტიკალურ ხვრელს სწრაფად მოსდევს მოზრდილი დარბაზი, სადაც სოკოს საცდელი მეურნეობა იყო მოწყობილი. აქვს განშტოებები. მღვიმის ჯამური სიგრძე 100 მ-ს აღწევს.

გომინოიდის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, „ფიფქიას" მღვიმიდან აღმ-ით 0,4 კმ-ზე. მღვიმის დაღმავალი ფსკერი 24 მ სიღრმემდე ეშვება, ჯამური სიგრძე 80 მ-ს აღწევს.

გორგონას შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, ჩკალოვის სახ. უფსკრულის აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. შახტის ორივე ჩასასვლელი თოვლისა და ყინულის საცობით არის ამოქოლილი. სიღრმე 55 მ-ს შეადგენს.

გრაფის ჩანაქცევი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. ჩიფშირას აღმ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე, უფსკრულის ჯამური სიღრმე 700 მ-ია, გაჭიმულობა 550 მ-ს აჭარბებს.

გრილი შახტი (Прохладная) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, ჩკალოვის უფსკრულის სამხრით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2081 მ სი-მაღლეზე. ჩასასვლელი მასივის ფერდობზე იხსნება. 25, 40 და 100 მ სიღრმეებზე წარმოდგენილია თოვლისა და ყინულის დანაგროვები. უფსკრულის სიგრძე 190 მ, ხოლო ჯამური სიღრმე 108 მ-ს შეადგენს.

გრიშინის უფსკრული (Гришина) _ გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. კვანშას მიდამოებში. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 160 მ-ს შეადგენს.

გუბურების მღვიმე – იხ. შეყილაძეების მღვიმე.

გულგულისკლდის – იხ. ხერგულისკლდის მღვიმე.

გუმბრის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. გუმბრის მიდამოებში, გუმბრა-ხომულის ქვაბულების წყალგამყოფზე, ზ. დ. 220 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი ჟამგმინის საბადოების დამუშავებასთან დაკავშირებით 30-იან წლებში ხელოვნურად არის გაფართოებული. შესასვლელიდან 170-ე მეტრზე ჭერი გახსნილია ხელოვნური ვენტილაციისათვის.
მღვიმის სიგრძე 300 მ-ს აღწევს.

გუმბრის შახტი – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. გუმბრის მიდამოებში, გუმბრა-ხომულის ქვაბულების წყალგამყოფზე, გუმბრის მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 225 მ სიმაღლეზე.

გუმის I მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ს. გუმის დას-ით 0,4-0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 370 (150) მ სიმაღლეზე. მღვიმე წარმოადგენს 90 მ სიგრძის ვრცელ დარბაზს, რომელიც ბოლო ნაწილში მოკლე განშტოებას ივითარებს.

თათისებრი სტალაქტიტები
გუმის I მღვიმეში

გუმის II მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, სოფ, გუმის დას-ით 0,4-0,5 კმ-ზე, გუმის I მღვიმის ზემოთ, მისგან 35-40 მ მოშორებით, ზ. დ. 380 (160) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვიწრო და დაბალი გვირაბის ფორმისაა, რომლის სიგრძე 17 მ-ს აღწევს.

გუმის III მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, სოფ, გუმის დას-ით 0,4-0,5 კმ-ზე, გუმის II მღვიმის ზემოთ, მისგან 20-25 მ მოშორებით, ზ. დ. 450 (230) მ სიმაღლეზე. ვიწრო შესასვლელი (1x1 მ) სწრაფად გადადის ვრცელ

დარბაზში, რომელიც კალციტის სტალაგმიტური ბარიერებით ცალკეულ კამერებადაა დაყოფილი. სიგრძე 45 მ-ს შეადგენს.

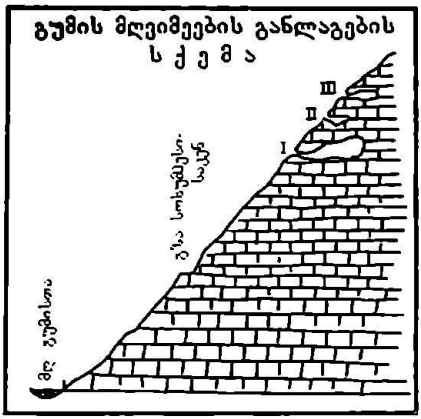

გუმის IV მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, სოფ, ახალშენიდან 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 360 (10) მ სიმაღლეზე. მღვიმე თაღური ფორმის შესასვლელით (4x1,5 მ) ციცაბო ფერდზე იხსნება და 75 მ-მდე გრძელდება.

გუფის I მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. გუფის მიდამოებში – ცენტრიდან 0,5 კმ-ზე, მდ. მოქვის აუზი, ზ. დ. 180 (5) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური, აღმავალი, ორსართულიანი სიღრუე ძირითადი გვირაბისა და ერთი მოკლე განშტოებისაგან შედგება და 35 მ-ს აღწევს.

გუფის II მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. გუფის მიდამოებში, მდ. მოქვის აუზი, ზ. დ. 160 (10) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული, ნაპრალისებური სიღრუე 25 მ სიგრძეს აღწევს.

დ

დათვის ბეჭის მღვიმე-უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივის ჩრდ.-აღმ-ით, უფსკრულ „საიუბილეოდან" ჩრდ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზემო ცირკის ცენტრალურ ნაწილში, კარულ ველზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 200 მ, გაჭიმულობა 900 მ შეადგენს.

დათვის ეხი (Медвежий Грот) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით. ეხი იწყება გადმოხურული კარნიზით, რომლის სიღრმე 35მ, ხოლო ჯამური სიგრძე 220 მ-ს აღწევს.

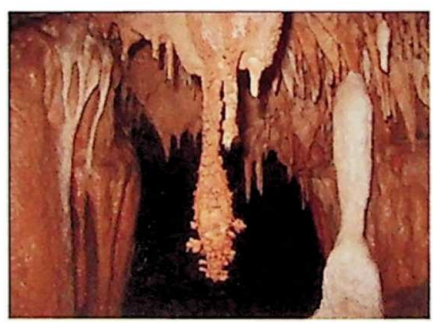

ექსცენტრული ფორმის ნაზარდები დათვის მღვიმეში

დათვის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, მდ. ყუმის ვოკლუზის თავზე, ზ. დ. 140 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება დაბალი შესასვლელით (0,7x1,8 მ) და სწრაფად ებმის 56 მ სიგრძის, ნაღვენთი ფორმებით მდიდარ გალერეას. აქ წარმოდგენილია სხვადასხვა ფორმის სტალაქტიტ-სტა-

ლაგმიტები, კალციტის სვეტები, გოფრირებული ფარდები, ექსცენტრული ფორმის წარმონაქმნები. მღვიმე მთელ სიგრძეზე (56 მ) ნალვენთი ფორმებით არის გამოვსებული.

დათვის (თუნთიშ-გარამის) მღვიმე – ჩხორონყუსა და მარტვილის რაიონების საზღვარზე, მიგარიას მასივის დას. ფერდობზე, ზ. დ. 1740 მ სიმაღლეზე. დახრილფსკერიანი დერეფანი მე-10 მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

დათვის (ცუცხვათის VI) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელე-ჭიშურას აუზი (მდ. ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 320 (48) მ სიმაღლეზე. ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმოვანის VI სართული. შესასვლელი იხსნება მიუვალ ქარაფში. სიგრძე 9 მ-ს აღწევს.

დაკარგული ოცნებების შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 60 მ.

დაკიდული მინდვრის ჭა – მარტვილისა და ხონის რაიონების საზღვარზე, ასხის კირქვული მასივი, საწერექოს ქედის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 1300 (40) მ სიმაღლეზე. 38 მ სიგრძის მღვიმე ბოლოში ნაზვავით იხშობა.

დაკიდული მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. ხიფსთას (2 498,5მ) ჩრდ.-აღმ-ით. 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 125 მ.

დამაიმედებელის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, „თოვლიან-მეჟენის"უფსკრულთა სისტემის აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. შახტის განტური დარბაზი 80 მ სიღრმეზე თოვლ-ყინულიანი მასით არის ამოვსებული. შახტის ჯამური სიგრძე 220 მ-ს აღწევს.

დარკვეთის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთისა და ქვედა ზოდის გამყოფი მშრალი ხევის ზოლში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე. ზ. დ. 580 (30) მ სიმაღლეზე. დაღმავალფსკერიანი, გამჭოლი კარსტული გვირაბი. სიგრძე 440 მ-ს შეადგენს.

დევისმუხლის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. რეკევისის აუზი (მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადი). ორშესასვლელიანი სუპჰორიზონტალური სიღრუის ძირითად გვირაბს მე-18 მეტრზე მეორე შესასვლელიდან შემავალი დერეფანი უერთდება. აქედან მღვიმე მე-60 მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

დევისმუხლის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. რეკევისას აუზი (მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადი). ძირითადი დერეფანი 25-ე მეტრზე მკვეთრად უხვევს დას-კენ და 45-ე მ-ზე 2 მეტრიანი აღმავალი საფეხურით იქვე იხშობა.

დევისმუხლის III მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. რეკევისას აუზი (მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადი). მღვიმე იწყება 7 მ სიმაღლისა და 6 მ სიგანის ფართო შესასვლელით. საწყისი 10 მეტრიანი მონაკვეთი ორად იტოტება და თითოეული დერეფანი ცალ-ცალკე 14 მეტრ მანძილზე გრძელდება. სიგრძე 36 მ.

დევისმუხლის IV მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. რეკევისას აუზი (მდ. ყვი-

რილას მარცხ. შენაკადი). კვადრატული ფორმის მოზრდილი დარბაზის სიგრძე 12 მ.

დევის მღვიმე (დემიშ-ფოქვას) – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის სამხრ. პერიფერიაზე, მდ. მოროჟას (მდ. ინწრას მარჯვ. შენაკადი) ზემო წელის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 665 მ სიმაღლეზე. 100 მ სიგრძის ჰორიზონტალური გვირაბი. სიღრუის ბოლოში მდებარე სიფონური ტბიდან (6x2 მ) გამოედინება პატარა ნაკადული, რომელსაც სოფლის მოსახლეობა სასმელად იყენებს.

დევის მღვიმის (დემიშ-ფოქვას) მინისქვეშა ნაკადი

დევისხვრელის მღვიმე – ხარაგაულის რაიონი, მდ. ჩხერიმელას (მდ. ძირულას მარცხ. შენაკადი) მარჯვ. ფერდობზე, რკინიგზის ბაქან ლაშესა და ხარაგაულს შორის, რაიონული ცენტრიდან 4 კმ დაშორებით, ზ. დ. 280 (80) მ სიმაღლეზე. ზედა პალეოლითის სანყისი ეპოქის არქეოლოგიური ძეგლი. მღვიმეში აღმოჩენილი კაჟის იარაღები თარიღდება ზედა ორინიაკით და გვიანდელი მადლენის კულტურით. არქეოლოგიური მნიშვნელობის ობიექტი. იცავს სახელმწიფო (საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიური ცენტრი). ჰორიზონტალური დახშული გვირაბი (4x3,5 მ) სწორხაზოვნად მიემართება ჩრდ.-აღმ. მიმართლებით და 25-ე მეტრზე თიხის საცობით იხშობა.

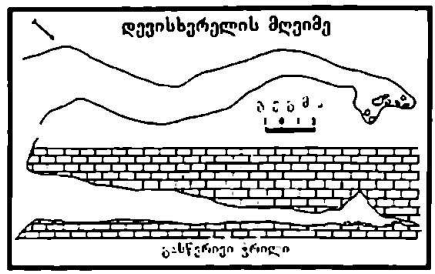

დელტა-ფუნქცია (Дельта-функция) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. კვანშას მიდამოებში. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 180 მ-ს შეადგენს.

დიდვაკის უფსკრული – იხ. პერსპექტიული.

დიდი გარამის შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, წეგელდის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. აფხაზურას აუზი, ს. ლეცავეს ჩრდ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 780 (100) მ სიმაღლეზე. შახტის 85 მ სიღრმის მონაკვეთს 55 მ სიგრძის გვირაბი აგრძელებს.

დიდი სანალიკის უფსკრული – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის

ქედის სამხრ. ფერდობი, ადგ. დიდი სანალიკის ფლატეზე, ს. ხრეითიდან 7 კმ-ზე, ზ. დ. 1 660 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიგრძე 100 მ, სიღრმე 50 მ-ს აღწევს.

დიდკარავის I მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. დიდკარავის დას-ით, მდ. წაჩხურის აუზი, ტყის ზედა საზღვართან, ზ. დ. 2100 (700) მ სიმაღლეზე. 40 მ სიგრძის ჰორიზონტალური გვირაბი.

დიდკარავის II მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. დიდკარავის დას-ით, მდ. წაჩხურას აუზი, ტყის ზედა საზღვართან, დიდკარავის I მღვიმის სამხრ.-აღმ-ით 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2130 (700) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ-ია.

დიდქვის I (კოჩურქუას) ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, საწერექოს ქედის დას. ნაწილი, მდ. წაჩხურის აუზი, ადგ. „კოჩურქუას" მიდამოებში, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე, ცილინდრული ფორმის ჭა ფსკერთან ოდნავ განიერდება. სიღრმე 8 მ-ს აღწევს.

დიდქვის (კოჩურქუას) II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. ადგ. დიდკარავსა და კოჩურქუას შორის, მდ. წაჩხურის აუზი, „კოჩურქუას" I ჭიდან სამხრ.-აღმ-ით, ზ. დ. 2130 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 28 მ-ია.

დიდქვის (კოჩურქუას) შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, საწერექოს ქედის დას. ნაწილი, მდ. წაჩხურის აუზი, ადგ. „კოჩურქუას" მიდამოებში, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალური ნაპრალი, დაზვერილია 40 მ სიღრმემდე.

დიდღელის მღვიმე – წყალტუბოს რაიონი, ს. ყუმისთავის ჩრდ.-აღმ-ით 4-5 კმ-ზე, ადგ. მელოურის მიდამოებში, მდ. ოსუნელას ტაფობი, ზ. დ. 395 (60) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში ჩასასვლელი 20 მეტრიანი ტაფობის ძირში იხსნება. მღვიმე დაღმავალია. შესასვლელიდან მე-100 მეტრზე უერთდება დატოტვილი, სუსტად დამუშავებული განშტოება. მღვიმეში გადალახულ იქნა სამი, უაღრესად ვიწრო სიფონი. მღვიმის ჯამური სიგრძე 250 მ-ს აღწევს.

ჩასასვლელი დიდღელის მღვიმეში

დინამო – რაჭის კირქვული მასივი. სუბჰორიზინტალური მღვიმის ჯამური სიგრძე 2200 მ-ს შეადგენს.

დოლაგისთავის მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. ველევიდან 1 კმ-ზე, რაჭის ქედის ჩრდ. ფერდობზე, საკიშორეს მღვიმის ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1200 მ სიმაღლეზე.

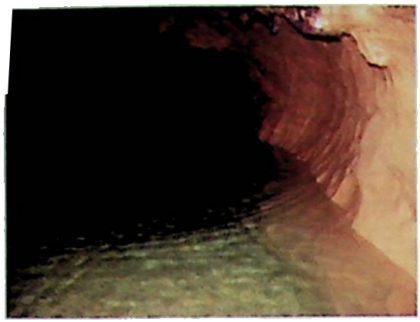

პირველი სიფონური ტბა
დოლაბისთავის მღვიმეში

შესასვლელი ფართო (8x12 მ) ოთხკუთხა ღიობია. პირველ 55 მ-ზე ფსკერი ჰორიზონტალურია. 2 მ-იანი საფეხური წყლის დონემდე ეშვება და სიფონამდე 5 მ სიმაღლეზე 15 მ სიგანისა და 10 მ სიმაღლის დარბაზს ივითარებს. ჯამური სიგრძე 140 მ-ს შეადგენს.

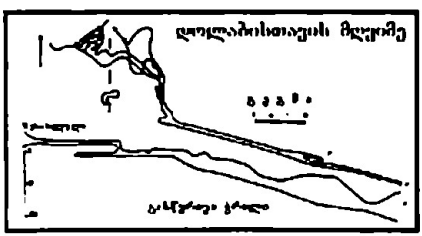

დონეცკის უფსკრული (Донецкая) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის ცენტრალურ ნაწილში, სარმას უფსკრულის მიდამოებში, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 116 მ-ს შეადგენს.

დონის შახტი (Донская) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ჟოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, ილიუხინის უფსკრულის სამხრ.-აღმ-თით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 2360 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 195 მ, ჯამური სიგრძე 475 მ-ს აღწევს.

დურიფშის (ვერცხლისებური) შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. ხიფსთის აუზი, ხეობის მარცხ. მხარეს, სოფლის ცენტრიდან სამხრ.-აღმ-ით 0,35-0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 235 (38) მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი ფართო (28 მ) შახტს წარმოადგენს, რომელიც 35 მ სიღრმეზე დამრეცფსკერიან გვირაბში გადადის. შახტის ფსკერიდან ვიწრო და დაბალჭერიანი გვირაბი სწრაფად ებმის წაგრძელებული ფორმის დარბაზს (სიგრძე 30 მ, სიგანე 7 მ, სიმაღლე 6 მ). ვიწრო გასასვლელით იგი კიდევ უფრო ვრცელ დარბაზს უკავშირდება და 215 მ-ზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

დურიფშის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის მიდამოებში, სოფლის ცენტრიდან ჩრდ.-აღმ-ით 0,3 კმ-ზე, მდ. ხიფსთის აუზი ხეობის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 240 (40) მ სიმაღლეზე. მოკლე საფეხურების მონაცვლეობით ჭა 40 მ სიღრმემდე ვრცელდება, ბოლოში ნაზვავით იხშობა.

დუქნისწყარო – იხ. ხომულის მღვიმე.

ე

ელდორადო (Эльдорадо) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგული ხეობის ჩრდ.-დას. ნაწილში, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. აგეგმილი მონაკვეთების ჯამური სიღრმე 290 მ, სიგრძე 500 მ-ს შეადგენს.

ენისეის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. პიპშირას სამხრ.-აღმ-ით 1,1 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. დამრეცფსკერიანი დერეფანი 50 მ-დე გრძელდება, რასაც ღრმა ჭათა სისტემა აგრძელებს. ბოლო ჭის კედლებზე პატარა დარბაზებში შესასვლელებია გახსნილი. შახტი 102-ე მეტრზე ნაპრალით იქოლება.

ერწოს ჭა – ჯავის მუნიციპ-ი, მდ. ყვირილას აუზი, ს. წონას მიდამოებში, მდ. წონისწყლის ხეობაში, ერწოს ტბის სამხრ.-აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 1710 მ სიმაღლეზე. ჭა იწყება ვიწრო ხვრელით, რომელიც სიღრმეში 5 მ-დე ფართოვდება. სიღრმე 5 მ.

ექვთიმესკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის სამხრ.-აღმ-ით, ზ. დ. 740 მ სიმაღლეზე. გვირაბის ტიპის მქონე ვიწრო მღვიმე დახრილი ფსკერით 175 მ-მდე გრძელდება.

ეშმაკის თითი (Чертов Палец) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 150 მ-ს აღწევს.

ვ

ვანო გულედანის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივი, ადგ. წიფურიას ტერიტორიაზე, ზ. დ. 997 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი იხსნება კარსტული ძაბრის ჩრდილო ფერდზე. 10 მ-იანი საფეხურებრივი მონაკვეთის მიღმა მღვიმე 120 მ-დე გრძელდება.

ვარსინას (ვაჭევის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ვაჭევი, მშრალი ხეობის ფსკერისპირა ზოლში, ზ. დ. 740 მ სიმაღლეზე. რთული მორფოლოგიის მქონე ჰორიზონტალურფსკერიანი გვირაბი გაფართოებული და შევიწროებული უბნების მორიგეობით 960 მ-დე გრძელდება.

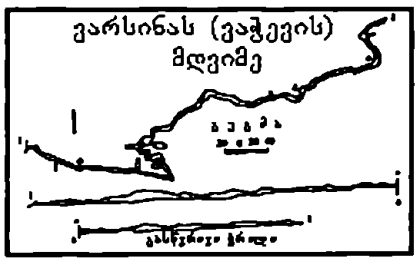

ვარსკვლავური შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. შახტის სიღრმე 130 მ-ია.

ვარხმელას (კოკოზოურის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ზედა რგანი, მდ. ვარხმელას აუზი, ზ. დ. 760 (70) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური, დახშული გვირაბი, იატაკზე მცირე ზომის ძაბრებით, აღსანიშნავია რამდენიმე გუმბათოვანი მომცრო დარბაზი. ვიწრო გვირაბი 130 მ-დე გრძელდება.

ვაჭევის მღვიმე – იხ. ვარსინას მღვიმე.

ვახუშტი ბაგრატიონის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, მდ. სანდრიფშის აუზი, „შრატული ველის" მარჯვ. ფერდობზე, ს. გელგელუკის სამხრ.-აღმ-ით 1,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2145 (45) მ სიმაღლეზე. უფსკრული იწყება 46 მ სიღრმის ცილინდრული ჭით, რომელიც ზამთარში ზედაპირიდან ჩაყრილი თოვლითაა ამოვსებული, ფსკერი კი მო-

ლურჯო ფერის გლეტჩერული ყინულის ფენებითაა ნარმოდგენილი

ვახუშტი ბაგრატიონის
უფსკრულის მოდელი

(1300 მ³). მარტო ყინულის მოცულობა მღვიმეში 400 მ³-ს შეადგენს. ჯამური სიღრმე 280 მ, გაჭიმულობა 413 მ-ს აღნევს.

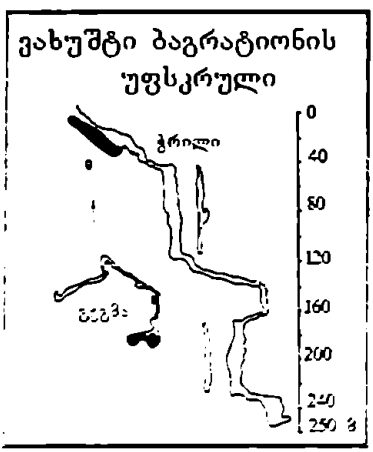

ვენეციის მღვიმე – იხ. ნყაროს მღვიმე.

ვერგილაურის შახტი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ღვითორის მახლობლად, მდ. ღვითორისჭალის კანიონისებურ ხეობაში. შახტი 8 მეტრიანი ჭის ფსკერზე მოზრდილ გუმბათოვან დარბაზს (სიგრძე 20 მ, სიგანე 5 მ, სიმაღლე 16 მ) ივითარებს.

ვერნისაჟი (Вернисаж) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. „კვანშას" მიდამოებში, ზ.დ. 2400 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 172 მ-ს შეადგენს.

ვერიოვკინის სახ. შახტი (им. А. Веревкина) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმთი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 440 მ-ს აღნევს.

ვერძისთავის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, მდ. ცხენისწყლის აუზი, ქუთაისიდან ჩრდ-ით 45 კმ-ზე, ს. ტვიშის მიდამოებში, მიუდგომელ ფლატეზე, ზ. დ. 675 მ სიმაღლეზე. ისტორიული დროის ნაგებობა. სიგრძე 9 მია.

ვიატსკაია (Вятская) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ხირკას, ზონტისა და "უტიუგის" მწვერვალებს შორის, ე. წ. „სამკუთხედში", ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. აგეგმილი მონაკვეთების ჯამური სიღრმე 453 მ-ს შეადგენს.

ვივოსაპე (Вивосапе) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2090 მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი 25 მ სიღრმის ჭას წარმოადგენს, რომელიც სიღრმეში ფართოვდება. თოვლისა და ყინულის კასკადების მონაცვლეობით შახტი 159 მ-ზე ნაზვავით იქოლება.

ვინრო მღვიმე –გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, „შრატული ველის" ხეობის მარცხ. ფერდობზე,

ს. გელგელუკის სამხრ.-აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2170 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 200 მ-ს აღწევს.

ვორონეჟის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, „გრილი შახტიდან" აღმ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. შახტი დახრილფსკერიანი დერეფნისა და მოკლე კასკადების მონაცვლეობით 90 მ სიღრმეზე ჰორიზონტალურ-ფსკერიან დერეფანს უკავშირდება და 128 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა. შახტის ჯამური სიგრძე 460 მ აღწევს.

ვულკანი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 2380 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 270 მ, ჯამური სიგრძე 500 მ აღემატება.

ზ

ზაქარიასკლდის შახტი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მანდაეთის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. 22 მ სიღრმის შახტი ჰორიზონტალურ დერეფანში გადადის და 160 მ-ზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ზედა ქვილიშორის (ციხის) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ზედაქვილიშორის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 225 მ სიმაღლეზე. მღვიმეს ორი შესასვლელი გააჩნია. მარჯვ. შესასვლელის სიგანე 5 მ, სიმაღლე 3,5 მ-ია. მეორე შესასვლელიდან მღვიმეში გამდინარე ნაკადი ქარაფზე ჩანჩქერად გადმოდის. შესასვლელიდან მე-200 მეტრზე გიგანტური დარბაზია (სიმაღლე 30 მ, სიგანე 15-20 მ). დიდ-დებიტიანი ქვილიშორის მიწისქვეშა დინება, ხელოვნური არხით მარცხენა ხვრელში გაედინება. მისი ბუნებრივი კალაპოტი მხოლოდ წყალდიდობისას მოქმედებს.

ზედა ქვილიშორის მღვიმის წყლიანი შესასვლელი

ზედაშიძის (ჭირაქაძის) შახტი – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. გოდოგანის ტერიტორიაზე, ჭირაქაძის ხევის ფსკერზე, გრიგოლ ჭირაქაძის საკარმიდამო ნაკვეთში, ზ. დ. 286 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 40 მ-ს აღწევს, სიგრძე 1500 მ-ს უახლოვდება.

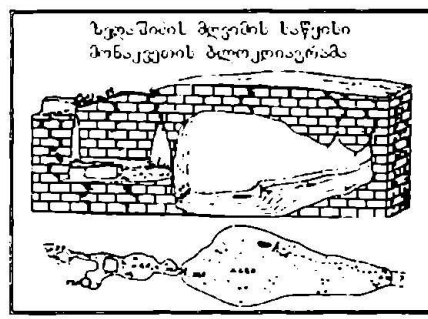

ზედუბნის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ზედუბნის ტერიტორიაზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. 40 მ სიგრძის აღმავალფსკერიანი დახშული სიღრუე.

ზემო ეშერის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე, საავტომობილო გზის მახლობლად, ზ. დ. 330 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 27 მ სიღრმის ჭით, რომელიც ვიწრო (1,5 მ) და დაბალი (1 მ) ყელის საშუალებით ებმის ასევე ვიწრო დერეფნებისა და მომცრო დარბაზების სისტემას. ჩასასვლელიდან მე-100 მ-ზე დიდი „ჩანჩქერიანი" დარბაზია (30x20x20 მ) წარმოდგენილი, რომელიც იქვე იკეტება. მღვიმის ჯამური სიღრმე 80 მ, გაჭიმულობა 500 მ-ს აღწევს.

ზემო კელასურის – იხ. კელასურის V მღვიმე.

ზემო ლიხნის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. ხიფსთის აუზი, ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ს. ზემო ლიხნი, ზ. დ. 195 (60) სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება დახრილ-ფსკერიანი შესასვლელით, რომელიც უკავშირდება ჰორიზონტალურ გვირაბს. შესასვლელიდან 40-ე მეტრზე მღვიმე სწორხაზოვნად ვრცელდება აღმ-ით, შემდეგ მკვეთრად უხვევს ჩრდ-კენ. შუა ნაწილში დერეფანი ორად იტოტება და 245-ე მ-ზე ნაზვავით იქოლება.

ზეხას I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრებში შემავალ სა-

ავტომობილო გზასთან, მდ. ბოგირისწყლის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 510 (34) მ სიმაღლეზე. განშტოებებს მოკლებული, 47 მ სიგრძის გვირაბის ტიპის სიღრუე.

ზეხას II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების შესასვლელთან, საავტომობილო გზასთან ახლოს, მდ. ბოგირისწყლის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, I მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 513 (36) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ.

ზმეიკის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ზემო ეშერის ტერიტორიაზე, საავტომობილო გზიდან 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 165 მ სიმაღლეზე. 14 მ სიღრმის ჭის ფსკერზე ნაზვავი მასალის ძირში, ვიწრო და დაბალი ხვრელის მიღმა მღვიმის ჰორიზონტალური მონაკვეთი 125 მ-დე გრძელდება.

თ

თავადი იგორის შახტი (Князь Игорь) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, ჭამხონას შახტის მახლობლად. შახტის ჯამური სიღრმე 60 მ-ს შეადგენს.

თავგერიძის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის დას. ფერდობი, პანტიუხინის სახ. უფსკრულის დას-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 160 მ, გაჭიმულობა 200 მ-ს აღწევს.

თავუკუღმაღელის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, კურორტის ჩრდ. ნაწილში, ს. ჩუნეშის მიდამოებში. ჯამური სიგრძე 85 მ-ს აღწევს.

თამარ დედოფლის მღვიმე – ონის მუნიციპ-ი, ს. ქორთას მახლობლად, ფოცხვრების ქედის დას-ით, კლდოვან ფერდობზე. ისტორიული დროის ნაგებობა. ფარდულის წინ ამოშენებულია 4 მ სიგანის, 0,8 მ სისქისა და 2,5 მ სიმაღლის დუღაბის კედელი, დატანებული სამზერებით, სარკმლით, ასვლა რთულია. ნაგებობიდან მარჯვნივ, მე-15 მ-ზე ბუნებრივი პატარა ეხია, რომელსაც ხელოვნური დამუშავების კვალი ეტყობა.

თანამეგობრობის უფსკრული (Содружества) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის ცენტრალურ ნაწილში, სარმას უფსკრულის მიდამოებში, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 107 მ-ს შეადგენს.

თაროკლდის მღვიმის შესასვლელი

თაროკლდის (რაჭველების) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 485 (63) მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან 60 მ-ის შემდეგ მღვიმე ხვრელის ფორმას იღებს, იატაკი სველდება, სიგანე და სიმაღლე 1,0-0,5 მ-მდე კლებულობს და გადაადგილება მხოლოდ ფორთხვით არის შესაძლებელი. ჯამური სიგრძე 810 მ-ს აღწევს.

თედოს მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სარქველთუბნის მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 555 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული აღმავალი, 75 მ სიგრძის კარსტული სიღრუე.

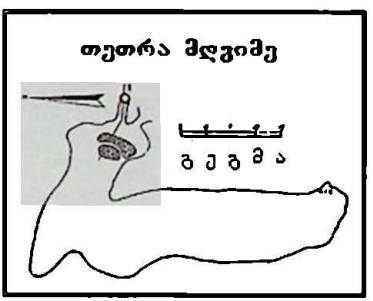

თეთრა მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, კურორტის ჩრდ.-აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 80 მ სიმაღლეზე. გასული საუკუნის 70-იან წლებში, მღვიმეში ნარმატებით ტარდებოდა ბრონქიალური ასთმითა და გულსისხლძარღვთა სისტემით დაავადებული პაციენტების ინტენსიური სპელეოთერაპია. სამწუხაროდ ეს ტრადიცია დავიწყებას მიეცა. მღვიმე მნიშვნელოვან არქეოლოგიურ ძეგლსაც წარმოადგენს. შესასვლელთან გაჭრილი 10 მ-იანი შურფის შრეში მოპოვებულია მღვიმური

დათვის, ირმის, ბიზონის, მგლის, მელას, კურდღლის ძვლები; კაჟის მრავალფეროვანი ინვენტარი (საფხეკები, დანები, შუბისპირები); ენეოლითურ შრეში აღმოჩენილია კერამიკის ნაშთები.

თეთრა მღვიმის ერთი უბანი

თეთრთოვლას მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური ტიპის სიღრუე. შესასვლელი ორიენტირებულია ჩრდ-კენ. შედგება ძირითადი დერეფნისა და მოკლე განშტოებებისაგან, რომლის ჯამური სიგრძე 125 მ-ს აღნევს.

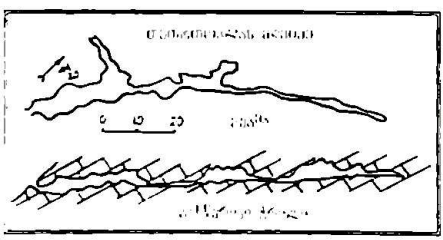

თეთრი ცხენის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, ტროგული ხეობის ზემო წელი, ადგ. დიდვაკის ჩრდ-ით, ნყალგამყოფი ქედის ფერდობზე, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. ოვალური ფორმის (17x7 მ) ჩასასვლელი თოვლის ნამქერითა და ყინულით ამოვსებული ძაბრის ფსკერზე იხსნება. ვიწრო (1-3 მ) და დახრილ ფსკერიანი დერეფანი 40 მ-ის შემდეგ ებმის 20 მ სიღრმის ჭას, რომელიც 50 მ-იან შახტში გადადის და ბოლოში მთავრდება უზარმაზარი დარბაზით (სიგრძე 150 მ, სიგანე 10-25 მ, სიმაღლე 10-20 მ). შახტის ჯამური სიღრმე 130 მ, სიგრძე კი 450 მ-ით აღინიშნება.

თეკენთერის ჭა – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ადგ. თეკენთერის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 1620 მ სიმაღლეზე. 16 მ სიღრმის ჭა ებმის სანახევროდ წყლით ამოვსებულ ჰორიზონტალურ გვირაბს, სადაც ჩასვლა მხოლოდ წიფლის ფუღუროდან არის შესაძლებელი. მღვიმე „საქართველოს წითელ ნიგნშია"შეტანილი.

თიხის მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. თხინას სამხრ.-აღმ-ით 2,5 კმ-ზე, თხინას მღვიმიდან 200 მეტრში, ბორცვის მარცხ. ფერდობზე. შესასვლელიდან 20 მ შემდეგ ვიწრო დერეფანი სწრაფად უხვევს ჩრდ-კენ და 30 მეტრის შემდეგ გაუვალი ნაპრალით იხშობა. სიგრძე 50 მ-ს აღნევს.

თოვლიანის უფსკრული – იხ. ილუზია-თოვლიან-მეუენის მღვიმური სისტემა.

თოვლიანი ჭა – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედი, ადგ. პატარა სანალიკეზე. დახრილფსკერიანი დერეფანი 18 მ სიღრმეზე მოზრდილ დარბაზში გადადის, რომლის ფსკერი მთლიანად თოვლისა და ყინულის მასით არის დაფარული.

თოვლცვენის შახტი (Снегопадная) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2108 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 120 მ, ჯამური სიგრძე 180 მ-ს შეადგენს.

თსუ-95 – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ითხვისი, № 32-ე უბანი, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. მოკლე საფეხურებით მღვიმე 30 მ სიღრმემდე ეშვება და ბოლოში ძალზე დაბალი (0,2-0,3 მ) გასასვლელებით მთავრდება, საიდანაც ჰაერის ინტენსიური ნაკადი შეინიშნება. მღვიმეს სახელი ეწოდა ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსების 95 წლის იუბილესთან დაკავშირებით.

თსუ-95 მღვიმის საფეხურებიანი მონაკვეთი

თუზის მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. თუზის მიდამოებში, მდ. ვარხმელას ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 470 მ სიმაღლეზე. მღვიმე მოკლე საფეხურებისა და განშტოებების მონაცვლეობით 300 მ-დე გრძელდება.

თურჩუს მღვიმე – ხონის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. თურჩუს აუზი, ს. გორდის მიდამოები, თურჩუს პოლიეს ჩრდ.-აღმ-ით., ზ. დ. 850 მ სიმაღლეზე. 10 მ სიგრძის დაღმავალი სიღრუე.

თურჩუ-ტობას მღვიმე – იხ. ტობას I მღვიმე.

თხინას მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. თხინას სამხრ.-აღმ-ით 2 კმ-ზე. საწყისი დაბალი მონაკვეთი ვრცელ, ნაგრძელებული ფორმის დარბაზს უერთდება, რომლის მიღმა ლაბირინთული დერეფანი 220-ე მ-ზე ჩამოზვავებული ლოდნარით იხშობა.

ი

იაზონის მღვიმე – იხ. წყალწითელას მღვიმე.

იაროსლავნას შახტი (Ярославна) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თ ნაწილში, ე. ნ. „სამკუთხედში". შახტის სიღრმე 160 მ, ჯამური სიგრძე 230 მ-ია.

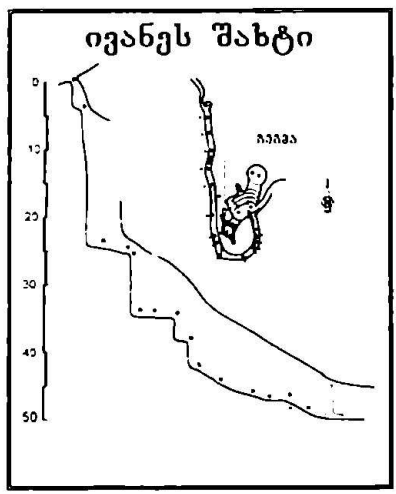

ივანეს შახტი – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, ხავერდოვანი შახტის ჩრდ.-დას-ით, ზ. დ. 1590 მ სიმაღლეზე. შახტი იწყება 25 მ სიღრმის ჭით, რომელიც მოკლე (5-10 მ) საფეხურებისა და დახრილი ფსკერის მონაცვლეობით 50 მ სიღრმემდე ეშვება.

იზაბელას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. პიპშირას სამხრ-ით 1,9 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შახტი შედგება ჭათა კასკადების (31, 12, 20, 18 და 23 მ) სისტემებისა და სხვადასხვა სიგრძის მეანდრირებული გასასვლელების მონაცვლეობით 390 მ სიღრმემდე ეშვება და ბოლოში ნაზვავით იხშობა.

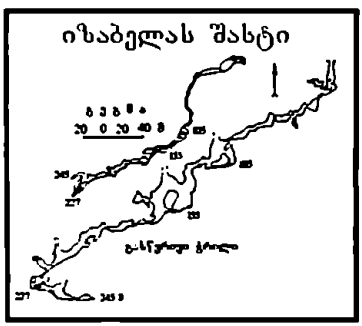

ილიუხინის სახელობის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ეოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, ზ.დ. 2300 მ სიმაღლეზე. „ილიუხინი"ერთმანეთისაგან საკმაოდ დაშორებული ორი ჩასასვლელით („პეროვსკაია" და „ვოლჩია") იწყება და დახრილფსკერიანი და ღრმა შახტების სისტემითაა წარმოდგენილი. 220 მ სიღრმეზე უფსკრული ოთხად იტოტება: ორი შახტი 400 მ სიღრმეზე და ერთიც 290 მ-ზე ნაზვავით იხშობა, ძირითადი მაგისტრალი კი 1275 მ სიღრმეზე სიფონური ტბით მთავრდება უფსკრულის შორეულ ნაწილში არის დარბაზი, რომლის სიგრძე 250 მ, სიგანე 80 მ, ხოლო ჭერის სიმაღლე 270 მ-ს აღწევს. მღვიმის ჯამური სიგრძე 5890 მეტრს შეადგენს.

ილუზია-თოვლიან-მეჟენის მღვიმური სისტემა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის გამყოფ შტოქედზე (ხიფსთის განშტოება), გადასასვლელ ძინას მიდამოებში, ზ. დ. 1960-2000-2390 მ სიმაღლეზე. მსოფლიოს მღვიმეუფსკრულების კვლევის ისტორიაში ცოტა როდია შემთხვევა, როცა სპელეოობიექტის მორფომეტრიული მონაცემები იზრდება უფრო მაღალ ან დაბალ ჰიფსომეტრიულ ნიშნულებზე განლაგებული უცნობი ჭების თუ შახტების ცნობილ სისტემასთან შეერთებით.

ასე მოხდა „თოვლიანში" (1190 მ სიღრმეზე). ჩასასვლელიდან (ზ. დ. 1960 მ) 40 მ-ით მაღლა მდებარე „მეჟენში"(ზ. დ. 2000 მ), ხანგრძლივი და მომქანცველი იერიშის შემდეგ განხორციელდა თოვლიან-მეჟენის ტრავერსი. უფსკრულთა სისტემის სიღრმემ 1370 მ, ხოლო ჯამურმა სიგრძემ 19 კმ შეადგინა. ცოტა მოგვიანებით, მწვ. ხიფსთას მიდამოებში, „თოვლიან-მეჟენის" ჩასასვლელზე უფრო მაღლა, ზ. დ. 2390 მ სიმაღლეზე, „ილუზიის უფსკრული" 400 მ სიღრმეზე სრულიად მოულოდნელად, „თოვლიან-მეჟენის" უფსკრულს შეუერთდა, რითაც მღვიმური სისტემის ჯამურმა სიღრმემ 1753 მ, ხოლო სიგრძემ 24080 მ შეადგინა და მსოფლიოს უღრმესი კარსტული

უფსკრულების სიაში, „კრუბერისა“ (2197) და „სარმას“ (1830 მ) შემდეგ, მესამე ადგილზე აღმოჩნდა. საგანგებოდ უნდა გამოიყოს ამ მღვიმური სისტემის ზედა ნაწილი, კერძოდ, „თოვლიანი“, რომლის ფსკერი 200 მ სიღრმეზე („დიდი დარბაზი“) მთლიანად 60 ათასი $მ^3$ მოცულობის მრავალსაუკუნოვან ფირნულ-მყინვარულ კონუსს უკავია. იგი ერთადერთი უფსკრულია დედამიწაზე, რომელშიც თოვლი, ფირნი და მინისქვეშა მყინვარი ზედაპირიდან ასეთ დიდ სიღრმეზე ვრცელდება.

იმედის შახტი I – გაგრის მუნიციპ-ი, ადგ. დიდვაკის მიდამოებში, ჟოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, კარსტული ძაბრის ფსკერზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. 20 მ სიღრმიდან გაედინება 3 ლ/წმ დებიტის მქონე ნაკადი, რომელიც მდნარი თოვლის წყლებით საზრდოობს. მეანდრულ, კანიონისებურ დერეფანს 60 მ სიღრმეზე 125 მ-იანი შახტი აგრძელებს, რომელიც ბოლოში ოვალური (30-50 მ) დარბაზით მთავრდება. შახტის სიღრმე 185 მ, გაჭიმულობა 365 მ-ია.

იმედის შახტი II – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ.-დას. ნაწილი, ბაგიანის შახტის სამხრ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შახტი შედგება ერთ ნაპრალში განვითარებული ჭების (16, 35, 25, 32, 30 და 10 მ) სისტემისაგან, რომელთა ჯამური სიღრმე 120 მ-ს აღწევს.

ინჩხურის მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ს. ინჩხური, ასხის კარსტული პლატო, ტაბაკელას ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. აბაშის აუზი, ზ. დ. 380 (160) მ სიმაღლეზე. მღვიმე 65 მ სიგრძეზე ვიწრო ნაპრალით იხშობა.

ინჩხურის (ქვაბი) ეხი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ს. ინჩხური, ასხის კარსტული პლატო, ტაბაკელას ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. აბაშის აუზი, ზ. დ. 370 (80) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი შუა ნაწილში იწყება, რასაც ხელოვნური გადაკეთების კვალიც ეტყობა. მღვიმისსიგრძე 30 მ-ს შეადგენს.

ინნრის მღვიმე – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის სამხრ. პერიფერიაზე, ს. ჩქვალერიდან 3 კმ დაშორებით, მდ. მოროჟას აუზი, ზ. დ. 680 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 158 მ-ია.

იჟევსკაია (Ижевская) _ გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 112 მ-ს აღწევს.

ირმის ნახტომი (Млечная) _ გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგული ხეობის ჩრდ.-დას. ნაწილში. შახტის ჯამური სიღრმე 130 მ, სიგრძე 170 მ-ს შეადგენს.

იუნონას უფსკრული (Юнона) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ქედის უკიდურეს დას. ნაწილში, ზ. დ. 1550 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 155 მ, სიგრძე 580 მ-ს აღწევს.

კ

კაკზიკვარას I მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. ჯალის მიდამოებში, მდ. კაკზიკვარას აუზი, ზ. დ. 160 (5) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება მოზრდილი დარბაზით (20x15x5 მ),

რომელსაც მკვეთრად მეანდრირებული ვინრო გვირაბი აგრძელებს. შესასვლელიდან 750 მეტრზე მღვიმე სიფონით იხშობა.

კაკზიკვარას II მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. ჯალის მიდამოებში, მდ. კაკზიკვარას აუზი, ზ. დ. 170 (10) მ სიმაღლეზე. ვიწრო, მეანდრირებული, ნაპრალისებური ფორმის 25 მ სიგრძის სილრუე.

კალაპოტაკლდის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრებთან, მდ. თაბაგრებისწყლის აუზი. 5 მ სილრმის საფეხურის შემდეგ მღვიმე 25 მ-დე გრძელდება.

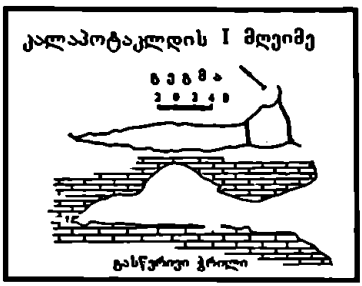

კალაპოტაკლდის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრებთან, მდ. თაბაგრებისწყლის აუზი. მღვიმე იწყება ფართო შესასვლელით (6x7 მ), სილრმეში თანდათან ვიწროვდება და 42-ე მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

კანიონის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, თოვლიან-მეჟენის უფსკრულის სამხრ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 1130 მ სიმაღლეზე. უფსკრული 360 მ სილრმეზე ლოდნარით იხშობა, ჯამური სიგრძე 1500 მ-ს აღწევს.

კარიერის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივის დას. ნაწილში, ს. მუხურიდან 2 კმ-ის დაშორებით, მდ. ხობისწყლის მარცხ. მხარეს, ქვის კარიერის გვერდით, ზ. დ. 300 მ სიმაღლეზე. 150 მ სიგრძის მეანდრირებული სილრუე.

კარული უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩრდ.-აღმ. დაბოლოებაზე, შახტ „ჩერქეზული ჩანჩქერის" მახლობლად, „საიუბილეოს" აღმ-ით 350 მ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სილრმე 202 მ, გაჭიმულობა 850 მ-ს აღწევს.

კაუნასის საელეოშეკრების მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. გუფი, მდ. მოქვის აუზი, ჯალის მასივი, ზ. დ. 150 მ სიმაღლეზე. მღვიმე წარმოადგენს მეანდრირებულ, დაბალჭერიან, განშტოებებს მოკლებულ ვიწრო დერეფანს, რომელშიც ხუთი სიფონური ტბაა წარმოდგენილი. მღვიმის ჯამური სიგრძე 1600 მ-ს აღწევს.

კაცხის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. კაცხის ტერიტორიაზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. მხარეს. სიგრძე 28 მ.

კაცხის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. კაცხის ტერიტორიაზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. მხარეს. სიგრძე 47 მ-ია.

კახიძის მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. გოგოლეთი, მდ. შარეულას მარჯვ. მხარეს, ცახის მღვიმის სამხრ-ით 1 კმ-ზე. ჰორიზონტალური დახშული გვირაბის სიგრძე 40 მ-ს შეადგენს.

კელასურის (ალექსანდროვკის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის ხეობის მარჯვ. მხარეს, კანიონის დასაწყისში, ს. ზედა კელასურის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 190 (2) მ სიმაღლეზე. წყლიანი დერეფანი 1550 მ-ზე სიფონით მთავრდება, ჯამური სიღრმე 102 მ-ს აღწევს.

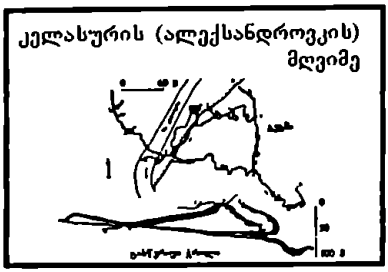

კელასურის II მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის ხეობის მარჯვ. მხარეს, კანიონის დასაწყისში, ს. ზედა კელასურის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, კელასურის პირველი მღვიმის ჩრდ-ით 30 მეტრში, ზ. დ. 190 მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან 110 მ-ზე ძირითადი დერეფანი კელასურის I მღვიმეს 21 მეტრიან ჭასთან უერთდება. ფსკერის ვარდნა აქამდე 55 მ-ს შეადგენს.

კელასურის III მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის ხეობის მარჯვ. მხარეს, კანიონის დასაწყისში, ს. ზედა კელასურის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, კელასურის მღვიმის ჩრდ-ით 50 მეტრში, ზ. დ. 192 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 28 მ-ს შეადგენს.

კელასურის IV მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის ხეობის მარჯვ. მხარეს, კანიონის დასაწყისში, ს. ზედა კელასურის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, კელასურის მღვიმის ჩრდ-ით 150-200 მ-ზე, ზ. დ. 202 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 90 მ-ია.

კელასურის V (ზემო კელასურის, ნასკალის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის ხეობის მარჯვ. ფერდობის ძირთან, ს. ზედა კელასურის დას-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 550 (20) მ სიმაღლეზე. მღვიმის ჯამური სიგრძე 100 მ-ია.

კვარტეტის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ.დ. 1914 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 400 მ-ს აღწევს, სიგრძე 1700 მ-ს აღემატება.

კვარჯღალის მღვიმე – სენაკის მუნიციპ-ი, ს. კვარჯღალი, ეკის მთის ჩრდ.-აღმ. ნაწილში, მდ. ნახურის (ტეხურის მარჯვ. შენაკადი) სათავესთან ახლოს, ზ. დ. 205 (15) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 80 მ-ს შეადგენს.

კვარჯღალის ჭა – სენაკის მუნიციპ-ი, ს. კვარჯღალი, მდ. ნახურის აუზი (ტეხურის მარჯვ. შენაკადი), ი. კვარაცხელიას საკარმიდამო ნაკვეთთან ახლოს, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 23 მ, ფსკერის სიგრძე 28 მ-ს აღწევს.

კვატიას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხალიფაური, მდ. ნეკრისას აუზი, ზ. დ. 590 (2) მ სიმაღლეზე. ადგ. კვატიას ჭალის მიდამოებში. ჰორიზონტალური, ოდნავ მეანდრირებული, 55 მ სიგრძის ვიწრო გვირაბი.

კვატიას ფარდული – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხალიფაური, მდ. ნეკრისას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ქარისწყაროს ჩრდ-ით, მდინარისაკენ ჩამავალი ბილიკის მარჯვ. მხარეს, ადგ. „კვატიას“ ჭალის მიდამოებში, ზ. დ. 50 (20) მ სიმაღლე-

ზე. სიღრუე 10-12 მეტრის შემდეგ ნაზვავით იხშობა.

კიდობანას მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, საწალიკის მთის ჩრდ. ფერდობზე, მდ.გორწყალის ჭალის მარცხნივ, ს. თლუღიბეთლევის სასოფლო გზიდან 100 მეტრში, ტყიან ფერდობზე, ზ. დ. 1180 მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური წყლიანი მღვიმე სიფონური მონაკვეთებით. პირველი სიფონური ტბის სიგრძე 120 მ-ს აღწევს. მღვიმე შესასვლელიდან 600 მ-ზე ასევე სიფონური ტბით არის გადაკეტილი.

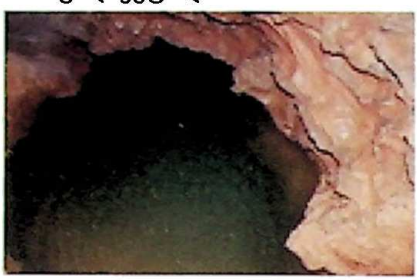

პირველი სიფონური ტბა კიდობანას მღვიმეში (ლაშა ასანიძის ფოტო)

კლდისწყლის (ბეგბიას) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის ტერიტორიაზე, ხვედელიძეების უბანში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 450 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 60 მ-ს შეადგენს.

კლდისწყალის მღვიმე – ონის მუნიციპ-ი, ხიხათას ქედის სამხრ.-დას-ით, ხიხათას თოვლიანი ჭიდან აღმ-ით 0,3 კმ-ზე, ბილიკის მახლობლად. გვირაბის სიგრძე 20 მ-ს აღწევს.

კლდისწყლის (ნეკრისის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ზოდი, „ნადირაძეების უბნის" მიდამოებში, მდ. წყალწითელას აუზი, ზ. დ. 620 (18) მ სიმაღლეზე. ორსართულიანი გვირაბი, ქვედა ჰორიზონტზე გამავალი მიწისქვეშა ნაკადით. მღვიმის სიგრძე 160 მ-ს აღწევს.

კლდისწყაროს ზედა (ოლგის ზედა) მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. ფსეცას ხეობაში, ახალი გაგრიდან 5 კმ-ის დაშორებით, კურ. გაგრის ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 142 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 70 მ.

კლდისწყაროს ქვედა (ოლგის ქვედა) მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. კლდისწყაროს აუზი, ს. ოლგინსკოეს ჩრდ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 124 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 85 მ.

კოდორის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კოდორის აუზი, მდინარის მარჯვ. მხარეს, მდინარის დონიდან 30 მ სიმაღლეზე, ს. განახლების ჩრდ-ით 7-8 კმ-ზე. მღვიმე შეუსწავლელია.

კოზმანის მღვიმე – ხარაგაულის მუნიციპ-ი, ს. ამაშუკეთის მახლობლად, ძირულის ხეობის მარცხ. ფერდობზე. სიგრძე 200 მეტრს აღწევს.

კოკის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, კოკის ჭის მახლობლად, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. შახტი 80 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

კოკის ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, წყაროდან 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 20 მ-ს აღწევს.

კოკოზოურის მღვიმე – იხ. ვარხმელას მღვიმე.

კოლიას ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, წეკელ-

დის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის შენაკად მშრალღელეს მარჯვ. ფერდობზე, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 8 კმ-ზე, ზ. დ. 710 (220) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 25 მ-ს შეადგენს.

კოლკინის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ს. აპუხოვოდან ზაშირბარას ქედისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მკვეთრი მოსახვევიდან 300 მეტრში, ზ. დ. 450 მ სიმაღლეზე. შახტი 32-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

კოჟეგის მღვიმე – იხ. ორმოების მღვიმე.

კორპსაძრობი (Штопорная) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2028 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 57 მ, სიგრძე 90 მ შეადგენს.

კორცხელის მღვიმე – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. კორცხელი, მდ. ჯუმის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 200 (20) მ სიმაღლეზე. ერთ-ერთი უგრძესი (790 მ) კლასტოკარსტული მღვიმე კავკასიაში. შედგება ძირითადი გვირაბისა და ერთადერთი განშტოებისაგან. ბოლო ნაწილში ჭერი იმდენად დაბლდება, რომ გადაადგილება მხოლოდ ფორთხვით არის შესაძლებელი.

კოტიასკლდის (სვერის ქვაბკარის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერიდან 1,5-2 კმ მანძილზე, მდ. საძალეხევის აუზი, ზ. დ. 690 (60) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩნდა პალეოლითელი ადამიანის სამარხი. დაფიქსირდა მეზოლითური და გვიან პალეოლითური კულტურული ნაფენები. მღვიმეში ნაპოვნია ქვისა და ძვლის სხვადასხვა ტიპის იარაღი. ძირითადი გვირაბი 135-ე მ-ზე 10 მ სიღრმის ჭას აწყდება. ჭის მიღმა, დაბალი (20-25 სმ) და კალციტის ფორმებით მდიდარი ვიწრო გასასვლელის მიღმა, მღვიმე 280 მ-დე გრძელდება.

კოტიასკლდის მღვიმეში მოპოვებული არქეომასალების ამსახველი სტენდი

კოტოშწყარის I ჭა – იხ. ქოთანწყლის I ჭა.

კოტოშწყარის II ჭა – იხ. ქოთანწყლის II ჭა.

კოხტა ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას დას-ით, მდ. ბზიფის აუზი, ზ. დ. 2380 მ სიმაღლეზე. ჭა 50 მ სიღრმეში ნაზვავით იხშობა.

კრონშტადტის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, აკულრას პლატოს აღმ. დაბოლოებაზე, მწვ. აკულრას სამხრ.-აღმ-ით 2,4 კმ-ზე, უსახელო მწვერვალის (2515 მ) ჩრდ-ით 0,3 კმ-ზე. ჯამური სიგრძე 460 მ.

კრუბერის უფსკრული – (მსოფლიოს №1 უღრმესი კარსტული სიღრუე) – გაგრის მუნიციპ-ი, ორთაბალაგანის ხეობის ზემო ნაწილის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 2 250 მ სი-

მაღლეზე. ვინრო დერეფნებისა და მომცრო დარბაზების მონაცვლეობით უფსკრული საფეხურებრივად 150 მ სიღრმემდე ეშვება. სწორედ უფსკრულის ამ ნაწილის აღმოჩენისა და შესწავლის პატივი, ჯერ კიდევ 1960 წელს, წილად ხვდა ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტის საექსპედიციო რაზმს პროფ. ლევან მარუაშვილის ხელმძღვანელობით.

დაშვება კრუბერის უფსკრულში

ახალი საუკუნის დასაწყისში, უკრაინის სპელეოასოციაციის საექსპედიციო რაზმმა ჩასასვლელიდან 1710 მ-დე ჩააღწია, რითაც არაბიკის მღვიმური სისტემა და კერძოდ, ქართველი მკვლევარების მიერ მიკვლეული და ნაწილობრივ შესწავლილი კრუბერის უფსკრული, მსოფლიოს უღრმეს კარსტულ უფსკრულებს სათავეში მოექცა. მოგვიანებით იმავე რაზმმა მღვიმეში 1790 მ სიღრმეზე ახალ განშტოებას მიაკვლია, რომელიც ნარმოდგენილია 1070 მ სიგრძისა და 290 მ სიღრმის სხვადასხვა მორფოლოგიის მქონე ვინრო გასასვლელებისა და 40 მ-დე სიღრმის ჭათა სერიებისაგან. უფსკრულის ახლად აღმოჩენილი ნაწილი 2080 მ სიღრმეზე დამთავრდა ქვიშიანი სიფონით. გამოკვლეული ნაწილის ბოლო წერტილი 2197 მეტრია და სიღრმული ჩაღწევის მსოფლიო რეკორდი საქართველოშია.

კუდაროს I მღვიმე _ ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 428 (98) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვოკლუზურ სტადიაში იმყოფება.

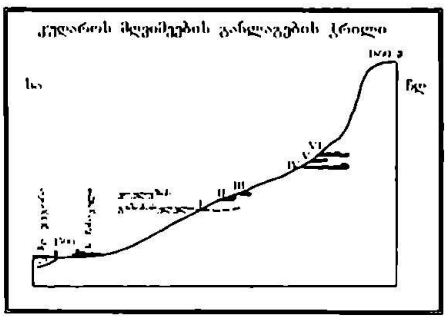

კუდაროს II მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 472 (142) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 10 მ-ს აღწევს.

კუდაროს III მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 486 (156) მ სიმაღლეზე. ქვედა პალეოლითის ეპოქის ძეგლი. კულტურული ნა-

ფენები (სისქე 35-40 სმ) შეიცავს ოსტეოლოგიურ მასალას, ნარშირისა და კერამიკის ნაშთებს. ორსართულიანი მღვიმის ჯამური სიგრძე 40 მ-ს აღწევს.

კუდაროს IV მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1564 (234) მ სიმაღლეზე. ქვედა პალეოლოთის ეპოქის (ა-შელ-მუსტიე) ძეგლი. მოპოვებულია ენეოლითის, მუსტიერული და სხვა ეპოქის ნაშთები. სიგრძე 140 მ-ს აღწევს.

კუდაროს V მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 580 (250) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 50 მ-ს შეადგენს.

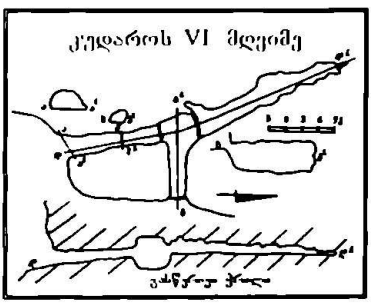

კუდაროს VI მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 586 (256) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში მოპოვებულია მდიდარი პალეონტოლოგიური მასალა: ნაპოვნია მგლის (Canis. Cf.lupusl.), მელას (Vulpes cf. vulpesl), მღვიმური დათვის (Ursus aff. Spelaeus Rosm), გარეული ღორის (Suscf.scrofa L.), კეთილშობილი ირემის (Cervus cf. chophus L.), მაჩვის (Mels cf. meles F.), ორაგულის ნაშთები. მღვიმის სიგრძე 64 მ-ს აღწევს.

კუდაროს შახტი – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. კვაისა, მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, კუდაროს მრავალსართულიანი მღვიმეების სამხრ.-დას-ით 0,5-1 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 (60-70) მ სიმაღლეზე. 20 მ სიღრმის შახტი, ჯამური სიგრძე 42 მ-ს აღწევს.

მინისქვეშა ტბა კუდურებისკლდის მღვიმეში

კუიბიშევის უფსკრული – იხ. არაბიკის უფსკრულთა სისტემა.

კუდურებისკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერი, მდ. რეკევისის აუზი, ზ. დ. 640 (5) მ სიმაღლეზე. ორსართულიანი მღვიმური სისტემა. ზედა სართული გამჭოლია და 40 მ-მდე ვრცელდება. ქვედა – წყლითაა ავსებული, საიდანაც მდ. რეკევისა იღებს სათავეს. მღვიმის სიგრძე 280 მ-ია.

კურდღლის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ლურჯი შახტის ჩრდ-ით 0,2 კმ-ზე,

ზ.დ. 1750 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

კურზუს მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ს. კურზუ, ლებარდესაკენ მიმავალი გზის მარცხნივ, მდ. ტეხურას მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 168 მ.

კურკურის – იხ. ტვანაარხუს მღვიმე.

კუს შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტი 220 მ სიღრმეზე 25 მეტრიანი ჭით მთავრდებოდა. მოგვიანებით მინსკელმა სპელეოლოგებმა შახტში 650 მ სიღრმემდე ჩაალწიეს. ჯამურმა სიგრძემ 3000 მ-ს გადააჭარბა.

К-6 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. ნაპრალი 6 მ სიღრმემდე ეშვება. ფსკერზე 10 მ სიგრძის ჰორიზონტალურ დერეფანს ბოლოში თითქმის ზედაპირამდე აღმავალი ჭა აგრძელებს.

К-9 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. 9 მ სიღრმის ვერტიკალური ნაპრალი.

К-15 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. ვიწრო შვეულკედლებიანი ჭა შუა მონაკვეთში ოდნავ ფართოვდება და ბოლოში ნაზვავით იხშობა.

К-17 (им. П.С. Трофимова) _ გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ხირკას, ზონტისა და "უტიუგის" მწვერვალებს შორის, ე. წ. „სამკუთხედში". აგეგმილი მონაკვეთების ჯამური სიღრმე 300 მ-ს შეადგენს.

К-22/1 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას ჩრდ. 0,6 კმ, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 22 მ.

К-22/2 (Красноярск)– გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას ჩრდ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 22 მ.

К-23 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას ჩრდ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 23 მ.

К-24 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ-ით, მწვ. მამზიშხას ჩრდ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 1840 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 24 მ.

К-28/1 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. 25 მ სიღრმეზე დამრეცფსკერიანი დერეფანი ნაზვავით იქოლება.

К-28/2 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი. შახტის სიღრმე 25 მ-ს აღწევს.

К-33 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 33 მ.

К-34 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონას დას-ით, მდ. ჟოეკვარას აუზი, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 32 მ.

К-40 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონას მიდამოებში, მდ. ჟოეკვარას აუზში, საზაფხულო ფერმების აღმ-ით. 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 40 მ-ია.

КР-04 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, მწვ. არაბიკის ჩრდ.-დას-ით

3,5 კმ. ჩასასვლელი კარსტული ძაბრის ფსკერზე იხსნება და იქვე ორად იტოტება. ჩრდ.-აღმ. განშტოება 12 მ-დე გრძელდება, სამხრ.-დას.– მკვეთრად დახრილი ვიწრო და დაბალი (2x1,5 მ) გვირაბით 80 მ სიგრძეზე ვრცელდება და ნაზვავით იხშობა.

КР-06-11 (Красноярск) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, ზ.დ. 2174 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 40 მ-ს შეადგენს.

КЭС-51 (Крымская экспедиция спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ზ. დ. 1925 მ სიმაღლეზე. შახტი (დიამეტრი 3 მ), სიღრმეში თანდათან ფართოვდება და 35 მ-ზე მოკლე საფეხურის მონაცვლეობით 50 მ-ზე მთავრდება.

КЭС-68 (Крымская экспедиция спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, „სატყეოს ჭის" სამხრ-ით 0,07 კმ-ზე, ზ. დ. 1925 მ სიმაღლეზე. შახტი 55 მ სიღრმეზე ნაზვავით იქოლება.

КРЭ-16/82 (Красноярская экспедиция) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის მასივის ჩრდ. ფერდობი, უსახელო მწვერვალის (2104 მ) სამხრ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 155 მ, გაჭიმულობა 300 მ-ს შეადგენს.

КРЭ-84/100 (Красноярская экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩრდ-აღმ. ნაწილში. ვიწრო გვირაბი 100 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ლ

ლახარძიხის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. ხოფის აღმ-ით. 2,5 კმ-ზე, მდ. მდ. იღრთასა და ჭამიას შეერთების ადგილიდან აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 375 მ სიმაღლეზე. ვიწრო დერეფანი 45 მ სიგრძემდე ვრცელდება და ბოლოში გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ლესხულუხეს (ნაჩხურის) მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ს. სალხინოს მიდამოებში, მდ. ნაჩხურის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 270 (20) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური მღვიმე იხსნება ფართო შესასვლელით (15x15 მ). ძირითად გვირაბს ბოლოში გამოეყოფა 25 მ სიგრძის დაღმავალი განშტოება. ჯამური სიგრძე 45 მ-ს აღწევს.

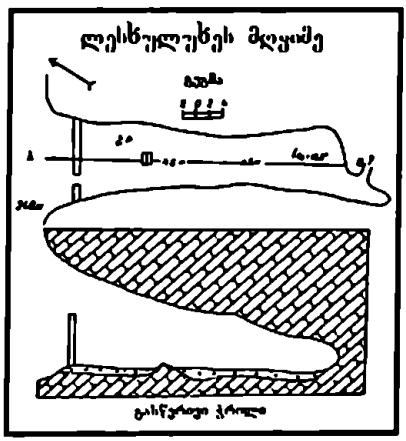

ლეფიფიეს შახტი – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, გაუჩას კირქვული მასივის სამხრ. კალთაზე, მდ. მაფელის აუზი, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. შახტი იწყება 25 მ სიღრმის ჭით, რასაც ქვედა ნაწილში აგრძელებს თითქმის ჰორიზონტალური ფსკე-

რის მქონე დაბალჭერიანი გვირაბი. სიგრძე 85 მ.

ლენურნუმეს მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. ლენურნუმეს მიდამოებში, მდ. ხობისწყლის მარჯვ. შენაკადის სკურჩას მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 235 (15) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული მღვიმე იწყება ვრცელი შესასვლელი დარბაზით (15x8x4 მ), რასაც აგრძელებს 2-3 მ სიგანის გვირაბი. სილრმისაკენ სიგანე 0,3 მ-დე მცირდება და 115 მ-ზე გაუვალი ხდება.

ლურჯი შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, თოვლიან-მეუენის უფსკრულის ჩასასვლელიდან აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ.დ. 1750 მ სიმაღლეზე. შახტი 50 მ სიღრმეზე თოვლ-ყინულიანი კონუსით მთავრდება.

ЛКТ (Ленинградская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. კვანშას მიდამოებში. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 270 მ-ს შეადგენს.

ЛСС-215 (Ленинградская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. აკუღრას ჩრდ-ით 0,2 კმ-ზე. შახტის ზედა მონაკვეთი ვიწრო ჭის სახით 30-ე მეტრზე 8-10 მ-დე ფართოვდება და 60 მ სიღრმეზე დარბაზულ გაფართოებაში (10x5x10 მ) გადადის.

ЛСС (Ленинградская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ს. ქვედა მწარას სამხრ-ით 1,2 კმ-ზე, მდ. ცკვარას მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 100 მ სიმაღლეზე. ვიწრო ჭა 30 მ სიღრმეზე ნაზვავით იქოლება.

მ

მაანიკვარას (ახალი ათონის მცირე) შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ-ით, მდ. ფსირცხას აუზი, ფსირცხის ვოკლუზებიდან 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 80 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 65 მ-ს აღწევს, ჯამური სიგრძე 217 მ-ია.

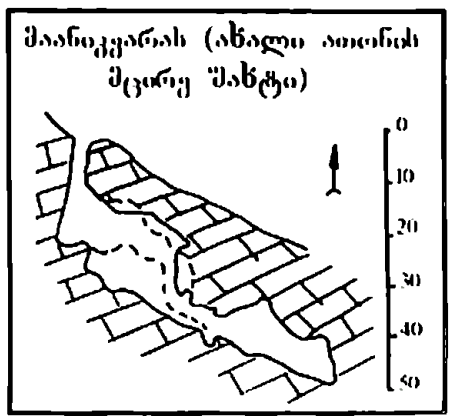

მაზანდარის მღვიმე – ნალენჯიხის ჩრდ-ით 4 კმ-ზე, ს. მაზანდარა, მდ. ჭანისწყლის ხეობის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 260 (70) მ სიმაღლეზე. ვიწრო (1 მ) და დაბალი (1,5 მ) გვირაბის სიგრძე 20 მ-ს აღწევს.

მათხოჯის მღვიმე – ხონის მუნიციპ-ი, ს. მათხოჯიდან ს. ხიდისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მხარეს, მდ. ცხენისწყლის აუზი, მდინარის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 320 (150) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 55 მ-ს შეადგენს.

მაიდნის უფსკრული – მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების საზღვარზე, ასხის კირქვული მასივი, მაიდნის პლატოზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. უფსკრული იწყება ორი ჩასასვლელით (7x5 და 9x7 მ), რომ-

ლებიც სიღრმეში უკავშირდებიან ერთმანეთს. უფსკრული 45 მ-დე შვეულად მიემართება სიღრმეში, შემდეგ დახრილ გვირაბში გადადის და 75-ე მ-ზე ნაზვავით იქოლება.

მაკენას შახტი – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილის დას. ფრთაზე, ზ. დ. 1080 მ სიმაღლეზე. X: 273.790; ი: 4724.201. შახტი 35 მ სიღრმეზე ორათ იტოტება და მისი აღმ-თი განშტოება 60 მ სიღრმემდე ეშვება.

„მალიშკას მღვიმე "– გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-დას-ით 1 კმ-ზე, მდ. ფსირცხას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 200 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 31 მ-ია.

მამუკას შახტი – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალურ ნაწილში, ვანო გულედანის მღვიმის აღმ-ით 100 მ-ში, ბილიკის მახლობლად, ზ. დ. 1060 მ სიმაღლეზე. X:42.38.604; ი: 47.15.201. შახტის სიღრმე 37 მ-ს აღწევს.

მარანის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. მარანის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 370 მ სიმაღლეზე. 50 მ სიგრძის გვირაბის ფორმის სიღრუე.

მარტელის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, მდ. სანდრიფშის აუზი, ს. გელგელუკის ჩრდ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2350 (520) მ სიმაღლეზე. უფსკრულის საწყისი, 80 მ სიღრმის გრანდიოზული ცილინდრული ფორმის შახტის ფსკერი 30 მ სიმაღლის მრავალწლიანი თოვლის ობელისკითაა წარმოდგენილი, მისი ქვედა ნაწილი (600მ^3) კი მინისქვეშა მყინვარს უკავია.

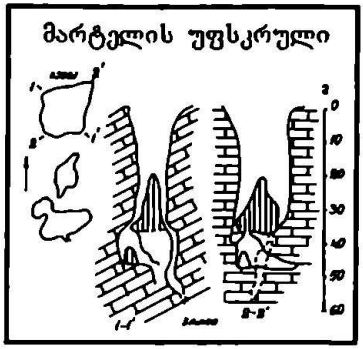

მასკოტიკომის ეხი – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. მასკოტიკომის მიდამოები, კუდაროს მღვიმეების აღმ-ით 1,5-2 კმ-ზე, ზ. დ. 1580 (220) მ სიმაღლეზე. კარების ევოლუციის შედეგად გაჩენილი აღმავალი, 15 მ სიგრძის დახშული სიღრუე.

მასკოტიკომის ზედა მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. მასკოტიკომის მიდამოები, კუდაროს მღვიმეების აღმ-ით 1,5-2 კმ-ზე, ზ. დ. 1735 მ სიმაღლეზე. სამსართულიანი, ლაბირინთული ტიპის სიღრუე, დას. (სიგრძე 260 მ) და აღმ. (110 მ) განშტოებებით. მღვიმის ჯამური სიგრძე 410 მ-ს აღწევს.

ექსცენტრული ფორმის ნაღვენთები მასკოტიკომის ზედა მღვიმეში

მასკოტიკომის ქვედა მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. მასკოტიკომის

მიდამოები, კუდაროს მღვიმეების აღმ-ით 1,5-2 კმ-ზე, ზ. დ. 1656 (296) მ სიმაღლეზე. დაღმავალი, დახშული მღვიმე ფსკერის ვარდნა მთავარი მაგისტრალის 170 მ სიგრძეზე 3-4 მ-ია. ჯამური სიგრძე 275 მ-ს აღწევს.

მაფელის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. მუხურის ტერიტორიაზე, მაფელის ბორცვის ჩრდ.-აღმ. ფერდობზე, ლევან ფიფიას საკარმიდამო ნაკვეთში, ზ. დ. 410 მ სიმაღლეზე. ვიწრო (1-1,5 მ) და დაბალი (0,5-0,8 მ) გვირაბის ფორმის სიღრუე 10 მ-დე გრძელდება.

მაფელის მღვიმის ვიწრო შესასვლელი

მაჩხაპეს მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. ნაკიანის ჩრდ.-აღმ-ით 3,5 კმ-ზე, მდ. მაჩხაპეს (მდ. ზანას მარჯვ. შენაკადი) მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 250 (20) მ სიმაღლეზე. მცირე დარბაზული გაფართოებებისა და ვიწრო გასასვლელების მორიგეობით მღვიმე 240 მ-დე გრძელდება.

მეანდრირებული შახტი _ გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 1996 მ სიაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 25 მ, სიგრძე 180 მ-ია.

მეანდრული („მზეთუნახავი") მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ადგ. ნიფურიას დას. ნაწილის ტყიან ზოლში. დაღმავალი, საფეხურებიანი და მკვეთრად მეანდრირებული ვიწრო დერეფანი 100 მ-დე გრძელდება. წყლის ეროზიული მოქმედებით მღვიმის კედლები და ჭერი მოშანდაკებულია. გამოკვლეული ნაწილის სიგრძე 100 მ-ია, სიღრმე 140 მ-ს აღწევს.

მეგობრის სიფონის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. შუბარას (ხოიჯგეთი) მარცხ. შენაკადის ქვემო წელში, მდინარეთა შეერთების ადგილიდან ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. დაღმავალ-ფსკერიანი 10 მეტრი სიგრძის, წყლით გამოვსებული ვიწრო დერეფანი.

მედანის მღვიმე – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის სამხრ. პერიფერიაზე, ს. მედანი, მდ. ჭანისწყლის კლდე-კარის მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 390 (70) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ერთი დიდი დარბაზისაგან (სიგრძე 20, სიგანე 10-12, სიმაღლე 7-10 მ) შედგება.

მედანის მღვიმის შესასვლელი (ხედი შიგნიდან)

მელაკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთის სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე. მღვიმე შესასვლელიდან 25-ე მეტრზე სოლივით იქოლება.

მელიის (ნიკორწმინდის) მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. ნიკორწმინდის სამხრ. დას-ით 3 კმ-ზე, ტყიბული-ამბროლაურის საავტომობილო გზის მარჯვ. ფერდობზე, შაორის წყალსაცავის ჩრდ. კიდედან 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1223 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 70 მ.

მელოურის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ჩრდ-ით, ადგ. მელოურის მიდამოებში, საზაფხულო აგარაკების აღმ-ით ფოთლოვანი ტყის შუაგულში, ზ. დ. 424 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი კირქვის გიგანტურ ნაზავ ლოდებში 15 მ სიღრმემდე ეშვება, რომელსაც

უცნობი დერეფანი აგრძელებს. 45°-ით დახრილი, ლოდებითა და მშრალი ალუვიონით დაფარული ფსკერი 100-120 მ-ის შემდეგ მკვეთრად მეანდრირებულ მონაკვეთს ებმის. მღვიმეს გააჩნია რიგი უცნობი დერეფნები და განშტოებები, საჭიროა კვლევის შემდგომი გაშლა. მღვიმის გამოკვლეული ნაწილის სიგრძე 5300 მ-ია.

მელოურის (ჭოტის) ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ჩრდ-ით, ადგ. მელოურის მიდამოებში, საზაფხულო აგარაკების აღმ-ით, ფოთლოვანი ტყის შუაგულში, ზ. დ. 424 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი ხვრელის სიგანე 0,5 მ, სიმაღლე 0,3 მ-ია. ფსკერის სიგრძე 37 მ, სიღრმე კი 35 მ-ს აღწევს.

მეანფირაძეების I ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. რგანის ტერიტორიაზე, პალეოხეობის ფსკერზე, ზ. დ. 710 მ სიმაღლეზე. კარსტული ძაბრის ჩაქცევით გაჩენილი 25 მ სიღრმის შვეულკედლებიანი სიღრუე.

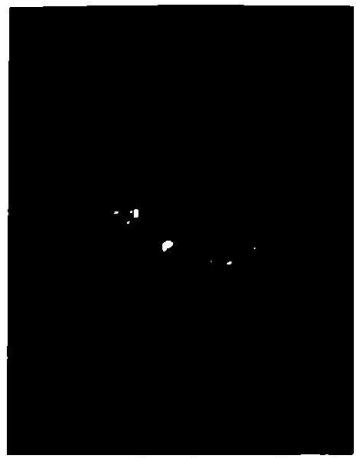

მელოურის მღვიმის გიგანტური დარბაზი

მეანფირაძეების II ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. რგანის ტერიტორიაზე, პალეოხეობის ფსკერზე, ზ. დ. 705 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 15 მ.

„მზეთუნახავი“– იხ. მეანდრული მღვიმე.

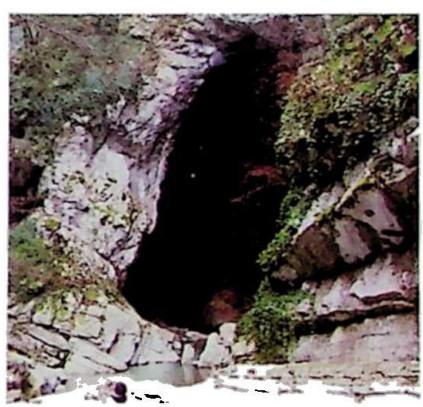

მთავარი გალერეის (ცუცხვათის II) შესასვლელი

მთავარი გალერეა (ცუცხვათის II) მღვიმე – შაბათაღელის მინისქვეშა კალაპოტის ზემოთ 15 მეტრზე, მდ. შაბათაღელე-ჭიშურას (მდ. ყვირილას სისტემა) აუზი, ზ. დ. 260 (27) მ სიმაღლეზე. მრავალსართულიანი მღვიმის II სართული, გაჩენილია ზედა მეოთხეულში. მისი განშტოებებია: რკალისებური მღვიმე (სიმაღლე – 6 მ, სიგრძე– 30 მ), გაერთიანებული ტალანი (სიმაღლე – 13 მ, სიგრძე –80 მ), აპენდიქსი (სიმაღლე – 4 მ, სიგრძე – 60 მ). სიღრმე 20 მ, ჯამური სიგრძე 1370 მ-ს შეადგენს.

მთისკალთის I მღვიმის ნაოჭა ფარდები

მთისკალთის I მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. მთისკალთის აუზი, ს. მთისკალთის ჩრდ-ით 1,5-2 კმ-ზე, მდ. აღმ. გუმისთის მშრალი ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 565 მ სიმაღლეზე. ლაბირინთული, დაღმავალი ტიპის სიღრუე, შედგება დახრილფსკერიანი გვირაბების, მომრო დარბაზებისა და მოკლე საფეხურებისაგან. აქვს განშტოებები, მღვიმის ჭერი რამდენიმე ადგილას გახსნლია, რაც მიუთითებს, რომ მღვიმე ნგრევის სტადიაშია. ჯამური სიგრძე 335 მ-ს შეადგენს.

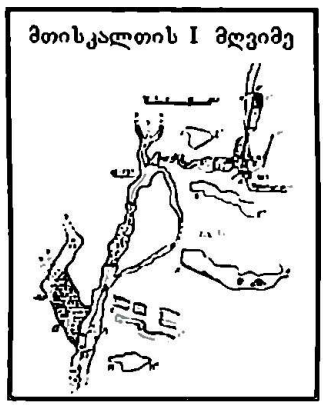

მთისკალთის II მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. მთისკალთის აუზი, ს. მთისკალთის ჩრდ-ით 1,5-2 კმ-ზე, მდ. აღმ. გუმისთის მშრალი ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, მთისკალთის მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 578 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიგრძე 75 მ.

მთისკალთის III მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. მთისკალთის აუზი, ს. მთისკალთის ჩრდ-ით 1,5-2 კმ-ზე, მშრალი ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, მთისკალთის II მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 595 მ სიმაღლეზე. მღვიმის ვიწრო შესასვლელი (2,8-1 მ)

სნრაფად ებმის ვრცელ დარბაზს (30x15x3 მ). სიგრძე 36 მ-ია.

მიკოს უფსკრული (Мико) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ადგ. ხიფსთას მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (1599,5 მ) დას-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2145 მ სიმაღლეზე. უფკრულის სიღრმე 400 მ-ს შეადგენს.

მინსკის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ხირკას ჩრდ.-აღმ. ფერდობის ძირში, ტროგული ხეობის ფერდზე, ზ. დ. 1850 მ სიმაღლეზე. შედგება 40, 50 და 90 მ სიღრმის შახტების სისტემისაგან. ჩასასვლელიდან 180 მ სიღრმეზე, 90 მ-იანი ჭის ფსკერზე კირქვების ნაზვავის ქვეშ მეანდრული კალაპოტი იწყება და 25 მ-იანი ჭით მთავრდება. მიღნეული სიღრმე 250 მ-ია.

მიქავას (ოქაჯეს) მღვიმე – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ს. მიქავას (ფუქის) ტერიტორიაზე, ლეჩახვას ღელეს (მდ. სკურჩას მარჯვ. შენაკადი) მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 320 მ სიმაღლეზე, N.42°38.091, E.042°07.114. სუბჰორიზონტალური, ორსართულიანი, გამჭოლი სიღრუის სიგრძე 30 მ-ს აღწევს.

მიქავას მღვიმეში

მიშინის I მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, აბლუხვარას მღვიმის სამხრ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 680 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 42 მ სიგრძის ჭერმაღალი (10 მ) დერეფნით, რომელსაც შუა ნაწილში გამოეყოფა სამხრ.-აღმ-კენ ორიენტირებული 5 მ სიგანის დერეფანი. ეს უკანასკნელი 65 მეტრის შემდეგ გაუვალი ნაპრალით იხშობა. მღვიმის ჯამური სიგრძე 102 მ-ს აღწევს.

მიშინის II მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, მიშინის I მღვიმის სამხრ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 620 მ სიმაღლეზე. შედგება ძირითადი დერეფნისა და ერთი განშტოებისაგან, რომელთა ჯამური სიგრძე 40 მ-ს აღწევს.

მინიერი უფსკრული (Земляного) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ადგ. ხიფსთას მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (1599,5 მ) დას-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2020 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 260 მ-ს შეადენს.

მინისქვეშა ამტყელი – იხ. შავწყალას მღვიმე.

მოაჯირიანი (ცუცხვათის VIII) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელე-ჭიშურას აუზი, ზ. დ. 328 (56) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი იხსნება ძნელად მისადგომ ქარაფში. ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმოვანის IX სართული. სიგრძე 6 მ-ს შეადგენს.

მოთენას მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატო, ტაბაკელას ქედის ჩრდ. ფერდობი, მდ. აბაშის ხეობის მარცხ. მხარეს,

ს. ბალდის აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 570 (250) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ორი დიდი დარბაზისაგან (30x20x15 და 30x25x12 მ) შედგება, რომლებიც ერთმანეთს ვიწრო, მაგრამ მაღალი გასასვლელებით უკავშირდებიან. შეასვლელთან ამოშენებულია ქვითკირის კედელი. ისტორიული დროის ნაგებობა, შუა საუკუნეებში გამოყენებული იყო ციხე-სიმაგრედ. მღვიმეში გაედინება ნაკადი, რომელიც ბოლოში მოზრდილი ტბით მთავრდება. მღვიმის სიგრძე 95 მ-ს აღწევს.

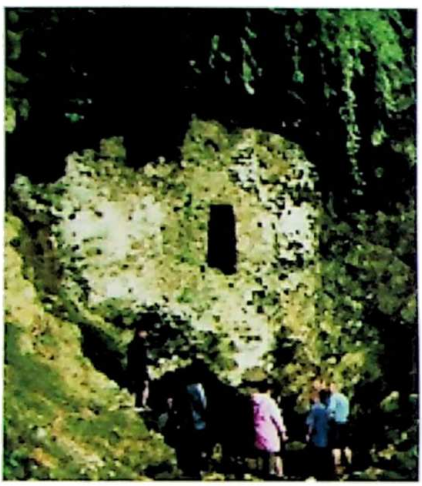

მოთენას მღვიმის შესასვლელი ისტორიული ნაგებობით

ᲛᲝᲚᲔᲕᲘᲡ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. მუჯირეთის მიდამოებში, ე. ნ. მოლევის უბანში, მდ. ძუსას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური გვირაბის ტიპის, 20 მ სიგრძის სიღრუე.

ᲛᲝᲛᲔᲜᲢᲝᲛᲝᲠᲔ (Memento o more) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2020 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 115 მ-ია, სიგრძე 260 მ-ს აღწევს.

ᲛᲝᲡᲐᲜᲧᲔᲜᲘ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, სოფლის ცენტრიდან სამხრით 0,15 კმ-ზე, მდ. ხიფსთის აუზი, ზ. დ. 160 მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი 35 მ სიღრმის ჭას წარმოადგენს, რომელსაც ფსკერზე ჰორიზონტალური დერეფნების სისტემა აგრძელებს. ძირითადი დერეფანის ორივე ბოლო სიფონური ტბით იხშობა.მღვიმის ჯამური სიგრძე 420 მ-ია.

ᲛᲝᲡᲙᲝᲕᲣᲠᲘ – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. სიღრმით (1125 მ) №7 კარსტული უფსკრული საქართველოში.

ᲛᲝᲮᲕᲔᲣᲚᲘ – ხონის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ს. გორდის მიდამოებში, საჩიქვანოს ქედის (მდ. მდ. აბაშისა და ოკაცეს სათავეების წყალგამყოფზე) თხემურ ნაწილში, თურჩუს ქვაბულის ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ.დ. 1240 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 95 მ.

ᲛᲡᲢᲕᲔᲜᲐᲕᲘ ᲛᲦᲕᲘᲛᲔ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მწვ. გუმიშხას (1800 მ) სამხრ.-აღმ-ით 3,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1100 მ სიმაღლეზე. მღვიმე შესასვლელიდან მე-40 მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ᲛᲢᲘᲠᲐᲚᲐ (Плакучая) – ბზიფის კირქვული მასივი. უფსკრულის სიღრმე 140 მ-ს აღწევს.

ᲛᲣᲠᲯᲘᲡ I ᲭᲐ – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ტაბაკელას ქედის სამხრ.-დას. ნაწილი, მდ. აბაშის აუზი, ს. გაჭედილის ჩრდ.-აღმ-ით 2-2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 635 მ სი-

მაღლეზე. ჭა 38 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

მურზის II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ტაბაკელას ქედის სამხრ.-დას. ნაწილი, მდ. აბაშის აუზი, ს. გაჭედილის ჩრდ.-აღმ-ით 2-2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 630 (350) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 10 მ.

მუსინის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ადგ. „ხიფსთას" მიდამოებში, ტყისა და ალპური ზოლის გამყოფ საზღვართან, მწვ. ხიფსთას სამხრ-ით 1,8 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. რთული, ლაბირინთული ტიპის, მეანდრირებული გამჭოლი სიღრუე, რამდენიმე შესასვლელით. ჯამური სიგრძე 250 მ-ს აღწევს.

მულუზის ქარიანი უფსკრული – მარტვილის მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივის სამხრ. ნაწილში, ბერულავების წელამის სამხრ.-აღმ. კალთაზე, მდ. მულუზის (მდ. ტეხურის შენაკადი) აუზში. სიღრმე უცნობია.

მუჩერას მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ნეელდის ქედის ჩრდ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის აუზი, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 6,5 კმ-ზე, ზ. დ. 700 (300) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 12 მ-ია.

მუჩერას ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მუჩერას მთის ჩრდ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის აუზი, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 7 კმ-ზე, ზ. დ. 710 (220) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 40 მ-ს შეადგენს.

მუხლისებრივი მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, ადგ. დიდვაკეზე, გელგელუკის დასახლების აღმ-ით 4,5-5 კმ-ზე, ზ. დ. 2300 სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 90 მ-ია.

მუხურის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. მუხურის ტერიტორიაზე, ქოყოს უბნის ჩრდ-ით, საავტომობილო გზის მარჯვ. 30 მ-ში. შესასვლელი იხსნება 12 მ-იანი ძაბრის ფსკერზე და მთავდრება თიხის საცობით.

მუხურის ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. მუხურის ტერიტორიაზე, მდ. ხობის მარჯვ. მხარეს, ხიდიდან 100 მ დაშორებით, ზ. დ. 320 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 17 მ, გაჭიმულობა 27 მ-ს შეადგენს.

მუჯირეთის მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. მუჯირეთის მიდამოებში, ე, წ. მოლევის უბანში, მდ. ძუსას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 275 (15) მ სიმაღლეზე. აღმავალფსკერიანი გვირაბის ტიპის სიღრუე, 90-ე მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

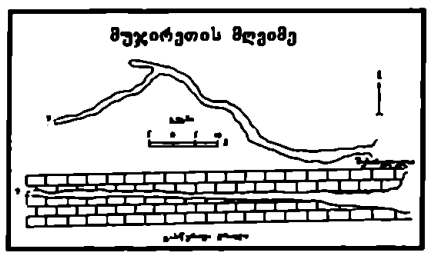

მღვიმე გზის პირას – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის კირქვული მასივი, შაორის წყალსაცავის მახლობლად, მეორე ხიდიდან 200 მ-ის მოშორებით. მღვიმის შესასვლელი გაიხსნა საავტომობილო გზის სარემონტო სამუშაოების შესრულების დროს. სიგრძე 50 მ-ს აღწევს.

მღვიმე გზის პირას

მღვიმევი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მღვიმევი, მდ. ყვირილას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ჭიქაურის რკინიგზის სადგურიდან 2 კმ-ზე, ზ. დ. 60 (35) მ სიმაღლეზე. კლდოვანი ფარდულების კომპლექსი. მთავარი დარბაზი 35 მ-ის სიგრძეზეა შეჭრილი კლდეში. იგი ამჟამად ხელოვნურად არის გადაკეთებული მონასტრის სამლოცველო დარბაზად. ერთ-ერთი ფარდულის კედელზე აღმოჩენილი იქნა ზედაპალეოლითელი ადამიანის მხატვრობის ნიმუშები.

მღვიმევის მღვიმე, გადაკეთებული მონასტრის სამლოცველო დარბაზად

მღვიმე „სომხური ხეობის" მარჯვ. ფერდობზე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-დას-ით, „სომხური ხეობის" მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 170 (20) მ სიმაღლეზე. 35 მ სიგრძის სილრუე.

მყინვარის შახტი (Ледник (П1-11, Провал под Зонтом) _ გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, შორის, ე. წ. სამკუთხედში, ზონტის მწვერვალის ძირში, ზ. დ. 2285 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 95 მ-ს შეადგენს.

მშრალღელეს (სქირღელეს) შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ნეგელდის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის შენაკად მშრალღელეს მარცხ. ფერდობზე, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 10 კმ-ზე, ზ. დ. 810 (3) მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 70 მ-ს აღწევს.

მწყემსების ჭა №1 – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის უკიდურეს აღმ-თ ნაწილში, მწვ. მიგარიას დას-ით 300 მ-ში, ზ. დ. 1590 მ სიმაღლეზე. X: 280.887; Y: 4723.597. ჩასასვლელი იხსნება 10 მ დიამეტრის მქონე კარსტული ძაბრის ფსკერზე. 5 მ სიგრძის გასასვლელის მიღმა შეინიშნება ჰაერის მძლავრი ნაკადი. მღვიმე შეუსწავლელია.

მწყემსების ჭა №2 – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის უკიდურეს აღმ-თ ნაწილში, მწვ. მიგარიას დას-ით 200 მ-ში, ზ. დ. 1600 მ სიმაღლეზე. X: 280.872; Y: 4723.674. ჭა ძაბრის ფსკერზე გახსნილი ძალზე ვიწრო (0,3 მ) ჩასასვლელით 10 მ სირმემდე ეშვება. მღვიმე შეუსწავლელია.

მწყემსების ჭა №3 – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის უკიდურეს აღმ-თ ნაწილში, მწვ. მიგარიას დას-ით 100 მ-ში, ზ.

დ. 1830 მ სიმაღლეზე. X: 281.385; Y: 4723.678. ჩასასვლელი კარსტული ძაბრის სამხრ.-აღმ-თ ფერდზე იხსნება და 2,5 მ სიღრმის საფეხურით უცნობ სიცარიელეში გადადის. მწყემსების გადმოცემით ჭის სიღრმე რამდენიმე ათეულ მეტრს აღწევს.

მჭიშთის ვოკლუზის მღვიმე _ გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, შავწყალას საკალმახე მეურნეობის ტერიტორიაზე, ვოკლუზების გამოსასვლელებთან. მღვიმე ჩასახულია ტექტონიკური რღვევის ზოლში, რომელიც ვოკლუზური წყაროების გამოსასვლელებიდან მჭიშთას ფლატის თავზე ამფითეატრისებურ ჩადაბლებას, გრძელი მშრალი ხევის გასწვრივ გაუყვება. მჭიშთას დაზვერილ სიფონურ დერეფანს რთული მორფოლოგია აქვს. მიწისქვეშა ნაკადის განტვირთვის არეალში ფსკერი საფეხურებრივად ეშვება და შესასვლელიდან 75-80-ე მეტრზე დერეფნის უღრმესი წერტილი 46 მ-ით აღინიშნება. სიფონური დერეფნის შორეულ ნაწილში – შესასვლელიდან 180-ე მეტრზე ჰაერის პირველი კამერა ჩნდება. 250 მ-იანი სიფონური მონაკვეთის მიღმა 1200 მ სიგრძის დერეფანი ბოლოში საკმაოდ ღრმა და მოზრდილი სიფონური ტბით იხშობა. რუსი და უკრაინელი სპელეოაკვანავტების მიერ საკმაოდ რთულ წყლიან მიწისქვეშა გასასვლელებში დაძლეულ იქნა 240/-46, 120/-20 და 320/-45 მ სიგრძისა და სიღრმის საკმაოდ რთული სიფონური მონაკვეთები. წყლით გამოვსებული დერეფნების ჯამური სიგრძე 20000 მ-ს აჭარბებს. ერთ-ერთი სიფონური ტბის უღრმესი წერტილი -80 მ-ით აღინიშნება. კვლევა გრძელდება.

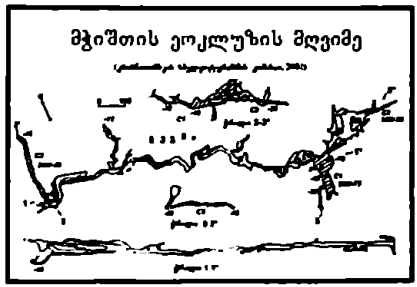

M (1-1) (Минск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით, ბუჩქნარით შემოსაზღვრულ სიმინდის ყანაში, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 30 მ.

M (1-6) (Минск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით, წყალგამყოფი ქედის თხემზე, ე. წ. „პოლიანას" შუაგულში არსებული კარსტული ძაბრის ფსკერზე, ზ. დ. 375 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 50 მ.

M (1-8) (Минск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ოთხარის მიდამოებში, მჭიშთას ფლატეების თავზე, ვოკლუზიდან აღმ-ით 1,6 კმ-ზე, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 22 მ-ს აღწევს.

M-85 (Минск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. ხიფსთას (2 498,5 მ) ჩრდ.-აღმ-ით 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. 85 მ სიღრმის შახტი.

M–64–85-ის მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. მღვიმეში შესასვლელი თოვლის და-

ნაგროვებში იხსნება (სიგანე 6 მ) და ჩრდ.-აღმ. მიმართულებით სნორხა-ზოვნად მიემართება 60 მ სიგრძეზე.

МГУ–197 (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, გამყოფი ქედის მიდამოებში, თოვლიან-მეჟენის უფსკრულთა სისტემის აღმ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტი 75 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

МГУ (Н-3) (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ზაშირბარას ქედის სამხრ. ფერდობი, სატყეოს გზიდან სამხრ.-დას-ით 150 მ-ზე, ბზის II ჭის აღმ-ით 1,2 კმ-ზე, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. შახტი 15 მ სიღრმეზე ნგრეული ქანებით იქოლება.

МГУ–74 (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ს. აპუხოვოდან ზაშირბარას ქედისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მკვეთრი მოსახვევიდან 450 მეტრში, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. შახტი მე-15 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

МГУ–55/1 (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის აღმ. ნაწილი, მდ. დზბაჟას სათავეში, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 55 მ-ს აღწევს.

МГУ–55/2 (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი. შახტი წარმოადგენს აფეხურებრივად განლაგებული ჭების სისტემას, რომელიც 55 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

МГУ–52 (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი. შახტი 52-ე მეტრზე ნაპრალში გაჭედილი ლოდით იქვე იხშობა.

МГУ (76-12) (Московский Государственный Университет) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის აღმ. ნაწილი, მდ. დზბაჟას სათავეში, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტი იხსნება თოვლყინულიანი მასით ამოვსებული კარსტული ძაბრის ფსკერზე. სიღრმეში თანდათან ფართოვდება და 30 მ-იანი ნიშნულიდან თოვლისა და ფირნის სქელი ფენითაა ამოვსებული. ჭის სიღრმე 52 მ-ია.

МИС-I (Минская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით, ზ. დ. 800 მ სიმაღლეზე. შახტი ლოდნარით ამოქოლილი 4 მ სიგრძის ნაპრალით იწყება და 30 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

МИС-II (Минская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით, ზ. დ. 875 მ სიმაღლეზე. ძაბრის ფსკერზე გახსნილი საფეხური 20 მ-ის სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

ნ

ნაგარევის ეხი – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. ნაგარევის ტერიტორიაზე, მდ. საბანელის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 105 (5) მ სიმაღლეზე, N.42°14.927, E.042°48.253. ეხი

იწყება 3-4 მ სიღრმის საფეხურით, რომელიც დახრილი ფსკერით 20 მ სიგრძის, 10-12 მ სიგანისა და 6 მ სიმაღლის უხვი ნაღვენთი ფორმებით წარმოდგენილი დარბაზით მთავრდება.

ნაგარევის მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. გოდოგანის ტერიტორიაზე, გოდოგნის მღვიმიდან სამხრ.-დას-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 190 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვიწრო დერეფნებისა და პატარა დარბაზების მონაცვლეობით 140 მ-დე გრძელდება.

ნაგარევის ეხის სვეტებიანი დარბაზი

ნადარბაზევის მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ნადარბაზევი, მდ. ჯეჯორას მარცხ. მხარეზე, მდ. ყვირილას აუზი, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 14 მ-ს აღწევს.

ნადარბაზევის ჭა – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ნადარბაზევი, მდ. ჯეჯორას მარცხ. მხარეზე, მდ. ყვირილას აუზი, ზ. დ. 1650 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 13 მ-ია.

ნავარძეთის ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნავარძეთის მიდამოებში, ზ. დ. 640 მ სიმაღლეზე. ტექტონიკურ ნაპრალში განვითარებული 7 მ სიღრმის ჭა.

ნავენახევის კეთილმონყობილი მღვიმის ერთი მონაკვეთი

ნავენახევის მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. ნავენახევის ტერიტორიაზე, ცენტრალური საავტომობილო ტრასიდან 7 კმ-ის დაშორებით, ზ. დ. 235 მ სიმაღლეზე. მღვიმე გასული სკ-ის 80-იანი წლებიდან სპელეოტურისტულ ობიექტს წარმოადგენს. კეთილმოწყობილო მონაკვეთის სიგრძე 105 მ-ს შეადგენს.

ნაზოდელავოს მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ს. ნაზოდელავო, მდ. ზანას (მდ. ხობისწყლის მარცხ. შენაკადი) ხეობაში, საველეკუოს მღვიმის ჩრდ.-აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 240 (50) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური, გამჭოლი მღვიმე იწყება მოზრდილი შესასვლელი დარბაზით (15x20x12 მ). ეს უკანასკნელი 2 მ-იანი საფეხურით უკავშირდება გვირაბს, რომელიც 290 მ შემდეგ ზედაპირზე გამოდის. ჩრდ. შესასვლელიდან 155-ე მეტრზე გვირაბს გამოეყოფა დას. განშტოება, რომელიც მოკლე მუხლის შემდეგ მთავარი გვირაბის მიმართულებას იძენს და ისიც 280 მ-ის შემდეგ ზედაპირზე გამოდის. სიგრძე 600 მ.

„ნაკონეჩნაია" (Наконечная) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. ხიფსთას (2 498,5 მ) ჩრდ.-აღმ-ით 0,6 კმ-ზე, ზ. დ. 2160 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 40 მ-ს შეადგენს.

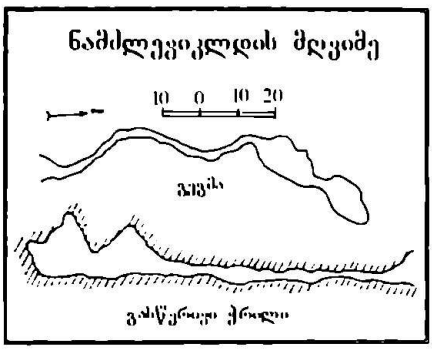

ნამძლევიკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 610 (25) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 85 მ.

ნაპოს მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ტაბაკელას ქედის დას. ფერდობი, მდ. აბაშის აუზი, ს. ბალდის აღმ-ით 3-4 კმ-ზე, ზ. დ. 730 (550) მ სიმაღლეზე, რკალისებური ფორმის 10 მეტრის სიგრძის გვირაბი.

ნაპოს ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ტაბაკელას ქედის დას. ფერდობი, მდ. აბაშის აუზი, ს. ბალდის აღმ-ით 3-4 კმ-ზე, ზ. დ. 850 (570) მ სიმაღლეზე. ჭა 10 მ სიღრმეზე ლოდებით იხშობა.

ნაპრალური სიფონი („რელსები")– წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, ყუმის ვოკლუზური წყაროების ჩრდ.-დას-ით 1,7 კმ-ზე. ნაპრალის ფსკერზე (ზედაპირიდან 25 მ-ზე) 40 მ სიღრმის სიფონური ტბაა, რომელიც წყალტუბოს მღვიმური სისტემის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია. სიფონური ტბის დონე (ზ. დ. 125 მ) მდ. ყუმის გამოსასვლელების დონეს ემთხვევა.

ჩასასვლელი ნაპრალურ სიფონში

ნაქვიას შახტი – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ნკვარამისწყაროს მღვიმის აღმ-ით 50 მეტრზე, ზ. დ. 415 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 33 მ, სიგრძე 100 მ.

ნასკალის – იხ. კელასურის V მღვიმე.

ნაფიჩხოვოს მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. ნაფიჩხოვოს ჩრდ-ით 5 კმ-ზე. მღვიმე ორსართულიანია, მშრალი. ბოლო ნაწილი თიხის საცობით არის ამოქოლილი. მღვიმის სიგრძე 30 მ-ს აღნევს.

ნაფრა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. ნაფრადან აღმ-ით 20 მ-ზე, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. ძაბრის ფსკერზე გახსნილი სიღრუე 190 მ სირმემდე ურთიერთგადამკვეთი ნაპრალების სისტემას წარმოადგენს. ნაზვავ ლოდნარს შორის ვიწრო გასასვლელებისა და კასკადების სისტემების მონაცვლეობით უფსკრუ-

ლი 300 მ სიღრმეზე დიდ ჭას (გრან პრი, სიღრმე 65,5 მ) აწყდება. უფსკრულის ძირითად მაგისტრალს (450 მ სიღრმეზე) ორი შახტი გამოეყოფა, რომელთაგან ერთი 595 მ, ხოლო მეორე 630 მ სიღრმემდე ვრცელდება. უფსკრულის შემდეგი გაგრძელება „კიბოს დარბაზიდან" იწყება. დარბაზის შორეულ კუთხეში 65 მ-იანი ჭის ჩასასვლელია, რომელსაც ჭებისა და დახრილი დერეფნების სისტემა მოსდევს და 930 მ სიღრმეზე მოზრდილ დარბაზს ებ-

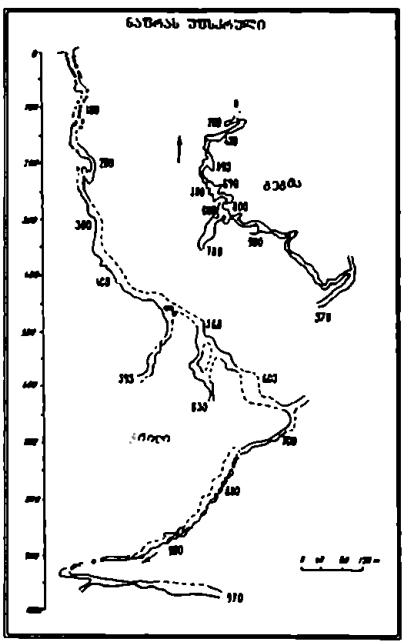

მის. აქედან ჰორიზონტალურფსკერიანი, 450 მ სიგრძის ფართო დერეფნის შემდეგ, დიდი ოვალური ფორმის დარბაზია (70x25x30 მ). უფსკრული 970 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ნასიზნეგების მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. გუნდაეთი, მდ. საძალახევის აუზი, ძნელად მისადგომ ციცაბო მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 740 (95) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი ორი დიდი გვირაბის სახითაა წარმოდგენილი, რომლებიც ერთმანეთთან ვიწრო ბაქანითაა დაკავშირებული, აქვს რამდენიმე განშტოება. სიგრძე 240 მ.

ნევის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. დახრილ-ფსკერიან გვირაბს მე-15 მ-ზე ებმის 25 მ სიღრმის ჭა. ვიწრო გასასვლელი 20 მ შემდეგ გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ნიავის შახტი (Ветерок) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, კანიონის უფსკრულის სამხრ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 1280 მ სიმაღლეზე. შახტი 270 მ სიღრმეზე ლოდნარით იხშობა, ჯამური სიგრძე 400 მ-ს აღწევს.

ნიანგის უფსკრული (Крокодил) გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. კვანშას მიდამოებში. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 180 მ-ს შეადგენს.

ნიგოზეთის (ჯიხურას) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნიგოზეთის ტერიტორიაზე, მდ. საძალეხევის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 650 (70) მ სიმაღლეზე. ჯამური სიგრძე 310 მ-ს აღწევს.

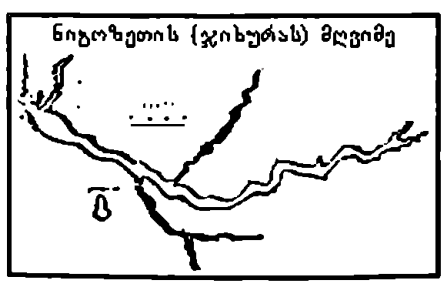

ნიკორნეინდის – იხ. მელიის მღვიმე.

ნიკრისას მღვიმე – იხ. კლდისწყლის მღვიმე.

ნიუ ქეივ (Нью-Кейв) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. „სამკუთხედში", ზ. დ. 2340 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 570 მ, ხოლო სიგრძე 1800 მ-ს აღემატება.

ნოვოკუზნეცკის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. ჯამური სიღრმე 270 მ-ს აღწევს.

ნოქტიურნის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, მწვ. ჩიბუაგრას დას-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 1960 მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი დახრილი და ვიწრო (0,2-1,0 მ) მეანდრირებული დერეფანია, რომელიც 25 მ-ის შემდეგ ფართოვდება და 50 მ სიღრმეზე მომდევნო მეანდრში გადადის. 300 მ სიღრმემდე გაედინება

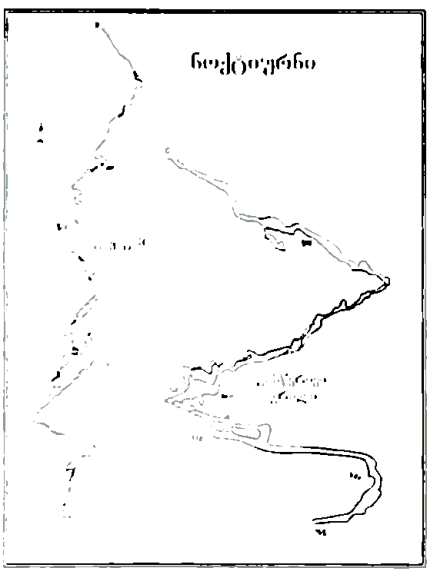

წყლის ნაკადი, რომელიც 30 მეტრიან ჭაში ეშვება. ჭის ფსკერიდან ჰორიზონტალური დერეფანი 140 მ-დე გრძელდება. 435 მ სიღრმეზე კასკადების (22, 10 და 10 მ) რთული სისტემაა წარმოდგენილი. უფსკრული 462 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

ნოღის მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ს. ნოღის ჩრდ.-აღმ-ით 2 კმ-ზე, მდ. შებეს (მდ. ცივის მარცხ. შენაკადი) მარცხ. მხარეზე, ზ. დ. 260 (25) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული მღვიმე ივითარებს მთავარ გვირაბს, რომლის სიგრძე 205 მ-ს შეადგენს. მღვიმის ჯამური სიგრძე განშტოებებით 290 მ-ს აღწევს.

ნოჭადენის შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, წეკელდის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის შენაკად მშრალღელეს მარცხ. ფერდობზე, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 9 კმ-ზე, ზ. დ. 650 (75) მ სიმაღლეზე. შახტი იწყება 3-4 მ სიგრძის ჩასასვლელით. სიღრმეში ფართოვდება. 50 მ სიღრმეზე ებმის 10 მ ვერტიკალური საფეხური და იქვე იქოლება. შახტის სიღრმე 70 მ-ია.

№1-8-ის მღვიმე (Минская секция спелеотуризма) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ოთხარის მიდამოებში, მჭიშთას ფლატეების თავზე, ვოკლუზიდან აღმ-ით 1,6 კმ-ზე, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. მკვეთრად დახრილი ციცაბო დერეფანი 22 მ სიღრმემდე ეშვება. გაჭიმულობა 45 მ-ს აღწევს.

НСЭ-81/110 – (Новосибирская спелеологическая экспедиция) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. ბატახის მიდამო-

ებში, პილუგის შახტის სამხრ.-აღმ-ით 0,6 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. შახტი 110 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

НСЭ-55 (Новосибирская спелеологическая экспедиция)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის დასით 2,3 კმ-ზე, აჩაქვას დასახლების დას-ით ციტრუსების პლანტაციაში, ზ. დ. 320 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 56 მ, სიგრძე 105 მ.

НКСС-83/1 (Новокузнецская секция спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, „საგაზაფხულო" შახტის აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 100 მ-ს აღწევს.

ო

ოდიშის ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, აფიანჩა-ჩიჟოუშის ქედის ჩრდ. ფერდობზე, ს. ოდიშის სამხრ-ით. ჭის სიღრმე 9 მეტრს აღწევს.

ოთხარას მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. ოთხარას ტერიტორიაზე, მდ.შავწყალას აუზი, ზ. დ. 185 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 5 მ-იანი ჭით იწყება, რომელიც სწრაფად ებმის ვრცელ მიწისქვეშა დერეფანს. ბოლო მონაკვეთი 2 მ ჩანჩქერის შემდეგ გადადის ვრცელ დარბაზში, რომელიც 128-ე მეტრზე პონორით იხშობა.

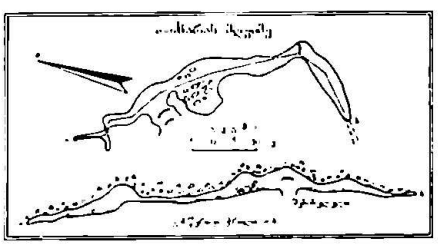

ოლორის მღვიმე – წალენჯიხის მუნიციპ-ი, ოხაჩქუეს კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ს. ერისწყლის ჩრდ-ით 2-3 კმ-ზე, ხეობის გასწვრივ, მდ. ოლორის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 400 (-6) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 65 მ-ს აღწევს.

ონიორეს – იხ. ტობას I მღვიმე.

ორთაბალაგანის ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ორთაბალაგანის ხეობაში, ადგ. გიუზლედან ორთაბალაგანისაკენ მიმავალი ბილიკის პირას, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. 15 მ სიღრმის ჭა, ფსკერზე დარბაზული გაფართოებით.

ორთვალაკლდის (წილთოს III) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, სოფლის ეკლესიიდან 2,5 კმ-ის დაშორებით, მდ. წილთოს (მდ. საძალეხევის მარჯვ. შენაკადი) მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 530 (90) მ სიმაღლეზე. მღვიმეს ორი შესასვლელი გააჩნია, რომ-

ორთვალაკლდის მღვიმის ერთ-ერთი შესასვლელი

ლებიც უსახელო მთის ციცაბო ფერდობზე, ერთმანეთისაგან 30 მ-ის მოშორებით მდებარეობენ. სიგრძე 180 მ-ს აღწევს. ისტორიული დროის ნაგებობა. წინა გვირაბის კედლებს ეტყობა ხელოვნური დამუშავების კვალი.

ORთქლმავალი (Паровоз. Колесообразная) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ყოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, ნევის უფსკრულის სამხტ.-დასთით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 2270 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 27 მ, ჯამური სიგრძე 95 მ-ს აღწევს.

ORი პინგვინის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩრდ. ნაწილი, კარული ველის მიდამოებში, ზ. დ. 230 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 60 მ-ს შეადგენს.

ORკუსის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან სამხრ.-დას-ით 0,6 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. შახტი 150 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ORმაგი ეხი (ცუცხვათის V) – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. ჭიშურას აუზი (მდ. ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 285 (25) მ სიმაღლეზე. ცუცხვათის მღვიმოვანის VI სართული. მისი ჩრდ. გაგრძელება ჩანგრეულია მთავარ ტალანში. სიგრძე 25 მ-ია.

ORმოეგის (კოჟეგის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთის მიდამოებში, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 640 (110) მ სიმაღლეზე. აღმავალფსკერიანი გამჭოლი სიღრუე. სიგრძე 236 მ.

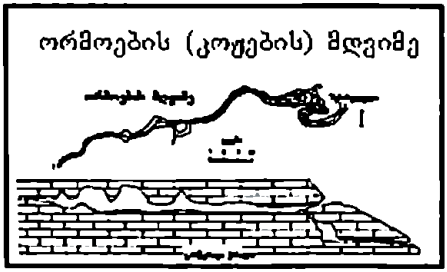

ORპირის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, წყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმის შესასვლელთან, ზ. დ. 147 მ სიმაღლეზე. ORპირი წყალტუბოს ძირითადი მღვიმის ნაწილს წარმოადგენდა. გაჩენილია ჭერის ჩაქცევით, რამაც ამ ORი მღვიმის განცალკევება გამოიწვია. სიგრძე 50 მ-ს აღწევს.

ORშესასვლელიანი მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, პოლტავის წყლიანი მღვიმის სამხრ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. მღვიმის ჯამური სიგრძე 185 მ, სიღრმე 30 მ-ს აღწევს.

ORხვის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, მდ. რიონის მარცხ. ნაპირზე, ს. ORხვთან, ზ. დ. 1100 მ სიმაღლეზე. მღვიმე წარმოადგენს 12 მ სიგრძის კლდოვან ფარდულს, რომელიც 200 მეტრიანი ფლატის გასწვრივ არის გახსნილი.

ORტაპის ზედა მღვიმე – ORჰამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ORტაპის აუზი, ს. ORტაპის ჩრდ.-აღმ-ით 1 კმ-ზე. მცირე სიღრმის საფეხურებისა და დახრილი დერეფნების მონაცვლეობით მღვიმის ჯამური სიღრმე 60 მ-ს, სიგრძე კი 150 მ-ს აღწევს.

ოტაპისთავის
წყლიან მღვიმეში

ოტაპისთავის მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. ოტაპის ჩრდ-ით 0,7-0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 275 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება ვრცელი შესასვლელით, რომელიც სიღრმეში უფრო ფართოვდება. 60-65-ე მეტრზე დიდი დარბაზია (25x20x15 მ) წარმოდგენილი. ბოლო ნაწილში ნაპრალოვან სიღრუეში გადადის და 1200 მ-ზე სიფონით მთავრდება.

ოტაპისთავის შახტი – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. ოტაპის ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ოტაპისთავის მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 260 მ სიმაღლეზე. 35 მ სიღრმეზე ებმის ჰორიზონტალურ დერეფანს, რომელიც 90 მ სიგრძემდე ვრცელდება.

ოუნლი სთოუნს (Only Stones) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩღდ-აღმ. ნაწილში, ადგ. „ძოუს" მიდამოებში, ზ. დ. 2230 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 380 მ, ჯამური სიგრძე 900 მ-ს აღემატება.

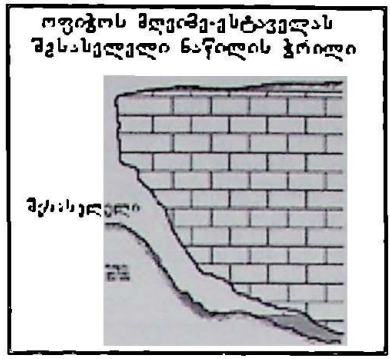

ოფიჭოს მღვიმე-ესტაველა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, წყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმის ჩრდ.-აღმ-ით 0,8-1 კმ-ზე, ზ. დ. 159 (20) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში სამი სიფონური ტბაა. ძირითად დერეფანში გაედინება 15-20 ლ/წმ დებიტის მქონე ნაკადი. თავსხმა წვიმების პერიოდში ოფიჭოს მღვიმიდან 20-25 ათასი $მ^3$ წყალი გადმოდის, რომელიც ორპირის მღვიმის გავლით წყალტუბოს მღვიმის ქვედა სართულებში იწრიტება. წყლიანი მონაკვეთების სიგრძე 3800 მ-ს შეადგენს.

ოფიჭოს მღვიმე-ესტაველას
პირველი სიფონი

ოქაჯე – იხ. მიქავას მღვიმე.

ოქტომგრის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. დიდი მაჭარის

აუზი, ს. ოქტომბრის სამხრ-ით, პაცკირის კანიონის მარცხ. მხარეზე. მღვიმის სიგრძე 15 მ-ია.

ოქტომბრის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. მაანიკვარას აუზის ზემო წელში, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ს. აქვაჩას სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 460 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 58 მ-ს აღწევს.

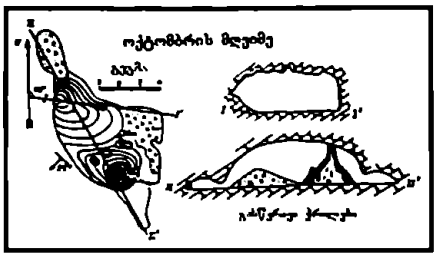

ოქუმის მღვიმე – გალის მუნიციპ-ი, ოხაჩქუეს კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოქუმის მარჯვ. მხარეზე, ზ. დ. 400 (40) მ სიმაღლეზე. 8 მ სიგრძის აღმავალი დახშული გვირაბი.

ოღასყურის (სათაფლიის მღვიმის გამოსასვლელი) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისის ჩრდ.-დასით 7 კმ-ზე, სამგურალის სერის სამხრ. კალთაზე, სათაფლიის ნაკრძალის ტერიტორიაზე. სიგრძე 25 მ.

ოცინდალეს ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივის დას. ნაწილში, მდ. შიქშას ხეობის ჩრდ. მხარეზე, მუხურიდან წიფურიასაკენ მიმავალი ბილიკის ახლოს, ზ. დ. 275 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 25 მ-ს აღწევს.

ოჭანდარეს I მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ახისთა-ახუფაჩის ქედის სამხრ-დას. ფერდობი, მდ. თეთრახევის სათავეში, ს. ოჭანდარეს ჩრდ-ით, ზ. დ. 840 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 23 მეტრს აღწევს.

ოჭანდარეს II მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ახისთა-ახუფაჩის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. თეთრახევის სათავე, ს. ოჭანდარეს მღვიმის ჩრდ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 870 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 35 მ მანძილზე ვრცელდება.

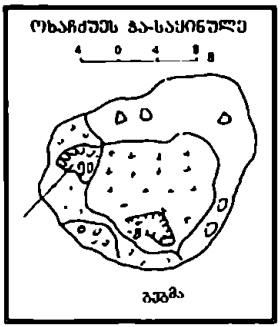

ოხაჩქუეს ჭა-საყინულე – გალისა და წალენჯიხის მუნიციპ-ების საზღვარზე, ოხაჩქუეს მასივის ჩრდ.-ალმ. ნაწილში, ადგ. ჯაკონაში, მდ. ერისწყლის აუზი, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. ტომრისებური ფორმის 9 მ სიღრმის ჭა, ფსკერზე თოვლისა და ყინულის დანაგროვებით.

ოხვამეშ-კარის მღვიმე – ხობის მუნიციპ-ი, ს. პირველი მაისის მიდამოებში, ურთის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. ბაკვაღალის სათავეში, მიქანდარიოს ეკლესიის მოპირდაპირე მხარეს, ზ. დ. 95 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 147 მ-ს აღწევს.

ოჯოგეს ჭა – ჩხოროწყუსა და მარტვილის რაიონების საზღვარზე, მიგარიას მასივის სამხრ. ფერდობზე, ადგ. ოჯოგეში, მდ. ხურუს (მდ. ოჩხომურის მარჯვ. შენაკადი) უსახელო შენაკადის მარცხ. ნა-

პირზე, ზ. დ. 660 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 40 მ-ს აღწევს.

20-მეტრიანი ჭა – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, კოდორის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, 43 მ-იანი ჭის აღმ-ით 150 მეტრში, ზ. დ. 580 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 20 მ-ია.

35 მეტრიანი ჭა – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, 50 მ-იანი ჭის ახლოს, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. 35 მ სიღრმის ჭა ფსკერზე ჰორიზონტალური გვირაბით მთავრდება.

43 მეტრიანი ჭა – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. ოტაპის ჩრდ.-დას-ით, ოტაპისთავის მღვიმიდან 10 წუთის სავალზე, ზ. დ. 560 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 43 მ-ია.

50 მეტრიანი ჭა – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ურთხელის შახტიდან ჩრდ.-ჩრდ.-დასით 0,2 კმ-ზე. ჭაში ჩასასვლელი ოვალური ფორმის ძაბრის (6X4 მ) ფსკერზე იხსნება და სწორხაზოვნად მიემართება 50 მ სიღრმემდე.

52 მეტრიანი შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი. ჭის სიღრმე 52 მ-ს აღწევს.

55 მეტრიანი შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 450 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 55 მ.

55 მეტრიანი ჭა – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, აღმ. გადასასვლელიდან 5-10 წუთის სავალზე.

პ

პანტიუხინის სახელობის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის მასივის დას. ფერდობი, ზ. დ. 1650 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის პირველი მონაკვეთი მღვიმის ზედა ნაწილს მოიცავს 600 მ სიღრმემდე და წარმოდგენილია კასკადური ჭებისა და ღრმა საფეხურების რთული სისტემით. მათ შორის ყველაზე ღრმა 107 მ-ს აღწევს. მეორე მეანდრირებული, დახრილ ფსკერიანი მონაკვეთი 650-ე მეტრ სიღრმეზე იწყება და 400 მ-დე გრძელდება. დერეფნის ბოლოში, 30 მ სიღრმის ჭას, უფსკრულის მესამე მონაკვეთი აგრძელებს, რომელსაც გეგმაში მეორე მონაკვეთის საწინააღმდეგო მიმართულება აქვს. უფსკრულის ჩასასვლელიდან 800 მ სიღრმეზე, მღვიმის მეოთხე მონაკვეთი იწყება, რომელიც ფაქტიურად 200 მ სიღრმის ჭით არის წარმოდგენილი. 1025 მ სიღრმეზე იგი ნგრეული მასალით ამოქოლილ ნაპრალს აწყდება. ამჟამად აქ მიღწეული სიღრმით (1508 მ) „პანტიუხინი"პლანეტის უღრმეს მღვიმეთა ათეულში მე-8 ადგილს იკავებს. მასში უფრო ღრმად ჩაღწევის რეალური პერსპექტივაა.

პასიეთის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. პასიეთის მიდამოებში, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 405 (12) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში ოთხი, 20-25 მეტრი სიგრძის განშტოებები გამოიყოფა, რომელთა ჯამური სიგრძე 105 მ-ს აღწევს.

პატარა გარამის ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. აფხაზურას აუზი, ადგ. რაჩ-

ხას ტერიტორიაზე, ს. ლეცავეს ჩრდ-ით 3 კმ-ზე, ზ. დ. 650 (130) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 38 მ-ს აღწევს.

პატარა უფლისწული (Маленький принц) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ორთაბალაგანის ცენტრალურ ნაწილში, მწვ. არაბიკას დას-ით 3,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2290 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სიღრმეზე ნაზვავით იქოლება.

პატარა სადათვიაკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნიგოზეთის ტერიტორიაზე, მდ. საძალეხევის აუზი, ადგ. კლდისწყაროსთან, ზ. დ. 720 (20) მ სიმაღლეზე. დახრილფსკერიანი, გამჭოლი გვირაბი კარსტული ხიდების სისტემით არის წარმოდგენილი. მღვიმის სიგრძე 420 მ-ია.

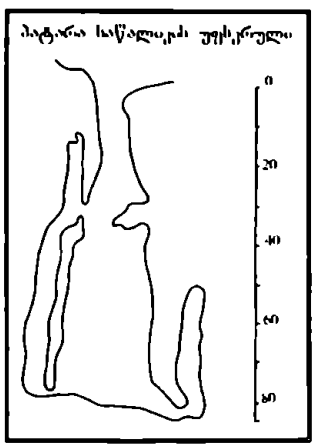

პატარა სანალიკის უფსკრული – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედი, ადგ. პატარა სანალიკეზე, ზ. დ. 1580 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი იხსნება ძაბრის (გარშემონერილობა 15x8 მ) ფსკერზე. ზედაპირიდან მე-12 მ-ზე იგი 3,5-2,5 მ-დე ვიწროვდება, სიღრმეში კი კვლავ ფართოვდება. უფსკრულის სიღრმე 90 მ-ს აღწევს.

პერსპექტიული (დიდვაკის) უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მთის სამხრ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. ჟოეკვარას აუზში, გელგელუკის დასახლების აღმ-ით 4,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 58 მ-ს აღწევს.

„პეტროვსკაია სლობოდა“ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ჩრდ-ით, მჭიშთის დას. რაიონში, ტყით დაფარული კარსტული ძაბრის ზედა კალთაზე, ზ. დ. 760 მ სიმაღლეზე. შახტში მიღწეული სიღრმე 70 მ-ს შეადგენს.

პივნიჩკა (Пивничка, Piwniczca) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგულ ხეობაში, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 170 მ-ს აღემატე-ბა.

პილუგის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. ბატახის მიდამოებში, მწვ. ბატახის (2024,9 მ) ჩრდ.-აღმ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შახტი 140 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

პიონერული უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობის დას. ნაწილი, მწვ. ნაფრას სამხრ.-დასით 4 კმ-ზე, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 1500 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 815 მ, სიგრძე 1700 მ-ს შეადგენს.

პიპოჩკინის შახტი (Пипочкина) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2115 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 52 მ, ჯამური სიგრძე 80 მ შეადგენს.

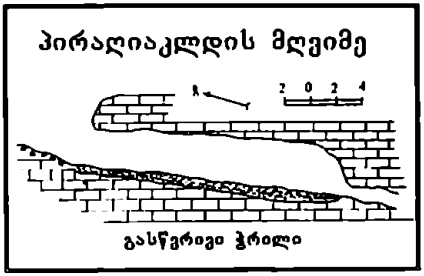

პირაღიაკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ბერეთისა, მდ. ახაშმულას აუზი (მდ. დუმალას მარჯვ. შენაკადი), ჭიათურიდან სამხრ.-აღმ-ით 15 კმ-ზე. მღვიმე იწყება 30 მ სიმაღლის ფრიალო კლდის ძირას, ზ. დ. 920 (100) მ სიმაღლეზე. მღვიმეს სხვადასხვა მიმართულების ექვსი განშტოება გააჩნია, რომელთა ჯამური სიგრძე 200 მ-ს აღწევს.

პირღიას მღვიმე – იხ. ხვამლის II მღვიმე.

პკინას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის უკიდურესი ჩრდ. ნაწილი, პანტიუხინის უფსკრულის ჩრდ.-დას-ით 0,9 კმ-ზე, ზ. დ. 1725 მ სიმაღლეზე. შახტი 90 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა. გაჭიმულობა 120 მ-ს შეადგენს.

პოდუტიუჟნაია (Подутюжная) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ხირკას, ზონტისა და "უტიუგის" მწვერვალებს შორის, ე. წ. სამკუთხედში, ზ. დ. 2365 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 140 მ-ს შეადგენს.

პოლტავის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, „სამშესასვლელიანი" მღვიმის სამხრ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 520 მ სიმაღლეზე. წინა ნაწილში ფსკერის სიგანეზე მოზრდილი ტბა მდებარეობს, რომლის მიღმა მღვიმე 40 მ სიგრძემდე ვრცელდება და გაუვალი ნაპრალებით იხშობა.

პოლტავის ნყლიანი მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, პოლტავის მღვიმის სამხრ-ით 0,25 კმ-ზე, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან 150-ე მეტრზე ძირითადი დერეფანი გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

პორფირიტული (ცუცხვათის IX) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. ჭიშურას აუზი, ზ. დ. 330 (60) მ სიმაღლეზე. 5 მ სიგრძის სუბჰორიზონტალური აღმავალი მღვიმე. ცუცხვათის მღვიმოვანის X სართული.

პოხერა – იხ. ციგწყალას II მღვიმე.

პრომეთეს მღვიმე – იხ. ნყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმე.

პროტოსნოვის ჩანაქცევი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, C-34 ჭის სამხრ-ით 0,2 კმ-ზე. შახტის საწყისი მონაკვეთი 18 მ სიღრმეზე ვრცელ (15x10 მ) დარბაზს ებმის, რომლის ფსკერი გიგანტური ლოდებით არის მოფენილი.

PL-1 (Польская группа) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. ზონტის დას-ით, ადგ. ჭამხონას მიდამოებში, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 40 მ-ია.

П (П) (Перовский клуб туристов)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ფლატეების თავზე, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 57 მ.

П (26) (Перовский клуб туристов)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქე-

დის სამხრ. ფერდობი, მჭიშთას ვოკლუზების ჩრდ-ით (ტყის ზონაში), ზ. დ. 950 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სიღრმეზე პონორით იხშობა.

П/I-7 (Перовский клуб туристов)– გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ჭამხონასთან, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. შახტი ჭების სერიებისა და ვიწრო გასასვლელების მონაცვლეობით 427 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

უ

უემჩუკინა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ბერჭილის ქედის ჩრდ. ციცაბო ფერდობზე, ორთაბალაგანის ტროგული ხეობის ზედა ნაწილში, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 160 მ-ია.

უეოფსეს მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მდ. უეოფსეს აუზი, ს. ბაღნარიდან ჩრდ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ.დ. 1750 მ სიმაღლეზე. თარაზული მღვიმის სიგრძე 45 მეტრს შეადგენს.

უოგას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ჩიფშირის უფსკრულის ჩრდ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. დახრილი დერეფანი 110 მ სიღრმეზე მომცრო დარბაზს ებმის, რომლის ფსკერი ნაზვავი ლოდნარით არის მოფენილი. შახტის ჯამური სიგრძე 350 მ-ს აღწევს.

უოეკვარას მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. უოეკვარას აუზი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, რკინიგზის სატრანსპორტო გვირაბის 132-ე კმ-ზე. სიგრძე 23 მ.

უოეკვარას შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მდ. უოეკვარას აუზი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ.-აღმ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. 25 მ სიღრმეზე შახტი 30 მ სიგრძის გუმბათისებურ დარბაზს ებმის.

რ

რაჩხის მღვიმე-ესტაველა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. რაჩხას აუზი, ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 10 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (170) მ სიმაღლეზე. მღვიმე გამოკვლეულია 45 მ სიგრძემდე.

რაჩხის I მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. რაჩხას აუზი, ადგ. რაჩხა, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 15 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (25) მ სიმაღლეზე. ძნელად მისადგომი მღვიმე. მასში გამდინარე ნაკადი (წყლის ხარჯი ~100 ლ/წმ) შესასვლელიდან 41-ე მეტრზე 2 მ სიღრმის სიფონური ტბით მთავრდება, რომლის მიღმა უცნობი მიწისქვეშა სიცარიელის არსებობაა მოსალოდნელი.

რაჩხის II მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. რაჩხას აუზი, ადგ. რაჩხა, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 15 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (50) მ სიმაღლეზე. ძნელად მისადგომი მღვიმის ჯამური სიგრძე 50 მ-ს შეადგენს.

რაჭა 2001-ის მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის კირქვული მასივი, ცხრაჯვარის მთის ჩრდ-ით

1,8 კმ-ზე, წიწვოვან ტყეში, ჩაქცევითი ძაბრის სამხრ.-დას. ფერდობზე. მღვიმის აგეგმილი მონაკვეთების სიგრძე 1590 მეტრია.

რგანისკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დიდი რგანის ჩრდ.-აღმ-ით 1-1,2 კმ-ზე, მდ. ჭერულას (რგანისღელე) აუზი, ზ. დ. 740 (85) მ სიმაღლეზე. მღვიმის ძირითადი დერეფანი ორ განშტოებას ივითარებს, რომელთა ჯამური სიგრძე 210 მ-ს აღწევს.

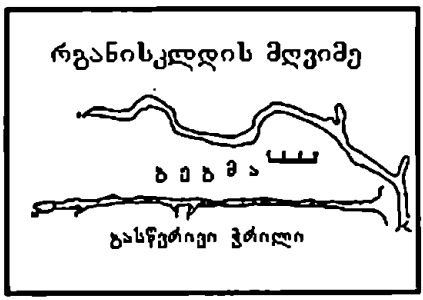

რეკევისას მღვიმე –– ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის სამხრ-ით 0,8 კმ-ზე, მდ. რეკევისას სათავეში, ერთ-ერთ ფერდობზე. მღვიმის სიგრძე 43 მ-ს შეადგენს.

„რელსები“ – იხ. ნაპრალური სიფონი.

რეშევიე-აკუღრას I შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მდ. რეშევიეს (ბზიფის მარცხ. შენაკადი) ზემო წელში, მწვ. აკუღრას ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2160 მ სიმაღლეზე. შახტი 52 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

რეშევიე-აკუღრას II შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მდ. რეშევიეს (ბზიფის მარცხ. შენაკადი) ზემო წელში, მწვ. აკუღრას ჩრდ-ით 1 კმ-ზე, I შახტის აღმ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 2165 მ სიმაღლეზე. შახტი 55 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

რეხის შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 7 კმ-ზე, ზ. დ. 975 (695) მ სიმაღლეზე. შახტი საფეხურებრივი გავრცელების შემდეგ 25 მ სიღრმეზე მოზრდილ დარბაზს (18x10x10 მ) ივითარებს და 57-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

რეხის I ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 7-7,5 კმ-ზე, ზ. დ. 990 (710) მ სიმაღლეზე. ცილინდრული ფორმის 12 მ სიღრმის ჭა.

რეხის II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 7-7,5 კმ-ზე, რეხის I ჭის მახლობლად, ზ. დ. 990 (710) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 14 მ-ს შეადგენს.

რეხის III ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 7-7,5 კმ-ზე, რეხის II ჭის მახლობლად, ზ. დ. 990 (710) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 8 მ-ს აღწევს.

რეხის IV ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 7-7,5 კმ-ზე, რეხის III ჭის მახლობლად, ზ. დ. 995 (715) მ სიმაღლეზე. ნაკვეთილი კონუსის ფორმის 8 მ სიღრმის ჭა.

რიონჯესის მღვიმე – იხ. საფიჩხიის მღვიმე.

რიხვას I ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) მასივი. ჭა იწყება ვიწრო ჩასასვლელით, რომელიც სიღრმეში კიდევ უფრო ვიწროვდება და 26-ე მეტრზე ლოდნარით იხშობა.

რიხვას II ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) მასივი. კონუსისებური, 7 მ სიღრმის სიღრუე.

რიხვას III ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) მასივი. თომრისებური ფორმის სიღრუე 12 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

რიხვას შახტი — გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) მასივი, ზ. დ. 2135 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 43 მ, ხოლო ჯამური სიგრძე 180 მ შეადგენს.

რუსალოჩკა (Русалочка, П3-1, К-60) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თი ნაწილი, ე. წ. სამკუთხედში, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 260 მ-ს აღწევს.

ს

საბანაკოს შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ.-დას. ნაწილი, პანტიუხინის უფსკრულის სამხრ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1975 მ სიმაღლეზე. შახტის ჩასასვლელი (24x3 მ) კარსტული ძაბრის მკვეთრად დახრილი ფერდებისა (20 მ სიღრმეზე) და ვიწრო (2 მ) ვერტიკალური მონაკვეთის მიღმა 40 მ სიღრმემდე ეშვება. აქედან რთული ვერტიკალური გასასვლელების მონაცვლეობით შახტი 80 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

საბიკისწყაროს მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნიგოზეთი, მდ. საძალეხევის აუზი. ზ. დ. 640 (50) მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული ჰორიზონტალური სიღრუე 135 მ-ზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

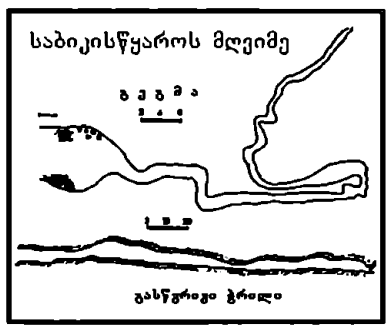

საგაზაფხულოს შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, მწვ. პიპშირას სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1640 მ სიმაღლეზე. უფსკრული 550 მ სიღრმემდე ვრცელდება, გაჭიმულობა 1230 მ-ს შეადგენს.

საგვარჯილეს მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. ძევრის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. შავიწყლის ხეობაში, ზ. დ. 220 (18) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ქვის ხანის ადამიანის საცხოვრებელს წარმოადგენს. აღმოჩენილია ქვის ცული, საჭრეთელები, სატეხები, მახათები, კაჟის ისრის პირები და სხვ.

საგუნიოს ზედა მღვიმე – სენაკის მუნიციპ-ი, უნაგირას მასივთა ჯგუფი, ს. საგუნიო, ქვედა მღვიმის სამხრ-ით 30 მ-ზე, ნათლისმცემლის ხევის მარცხ. მხარეზე, ზ. დ. 290 (15) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 20 მ.

საგუნიოს ქვედა მღვიმე – სენაკის მუნიციპ-ი, ს. საგუნიო, უნაგირას მასივზე, კვარჯღალის მღვიმის ჩრდ-ით 1,5 კმ-ზე, ნათლისმცემლის მონასტრის გვერდით ჩამავალი ხევის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 280 (4) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ-ს შეადგენს.

სადათვიაკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნიგოზეთის ტერიტორიაზე, მდ. საძალეხევის მარცხ. ფერდობი, ზ. დ. 68 (37) მ სიმაღლეზე. 296 მ სიგრძის ჰორიზონტალური გვირაბის ტიპის სიღრუე.

საეკლესიოს I ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 5-6 კმ-ზე, ზ. დ. 995 (715) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 10 მ-ია.

საეკლესიოს II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის თხემური ნაწილი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურიდან ჩრდ-ით 5-6 კმ-ზე, საეკლესიოს I ჭის მახლობლად, ზ. დ. 985 (705) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 50 მ-ს აღწევს.

სავეკუოს მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. სავეკუოს მიდამოებში, მდ. ზანას (მდ. ხობისწყლის მარცხ. შენაკადის) მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 230 (70) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული მღვიმე ინყება ფართო შესასვლელი დარბაზით (სიგრძე 25 მ, სიგანე 20 მ და სიმაღლე 4 მ). გვირაბს აგრძელებს ვიწრო (0,5-1 მ) და ღრმა (2-3 მ) დატერასებული კანიონისებური დერეფანი, რომელიც 275 მ-დე გრძელდება.

სათაფლიის I მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისის ჩრდ-ით 7 კმ-ზე, სამგურალის სერზე, სათაფლიის ნაკრძალის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 360 მ სიმაღლეზე. კეთილმოწყობილია მისი ნინა 100 მ-იანი მონაკვეთი. მღვიმეს უამრავი დამთვალიერებელი ჰყავს. მისი პოპულარობა დღითიდღე მატულობს. შესასვლელიდან მე-100 მეტრზე მღვიმის ულამაზესი „გუმბათოვანი დარბაზია" (სიმაღლე 10 მ, სიგანე 12 მ) წარმოდგენილი. 150-ე მეტრზე კი „ნაღვენთების სასაფლაო" იხსნება. მღვიმეს გააჩნია განშტოებები, სადაც გადაადგილება ფორთხვით არის შესაძლებელი. ჯამური სიგრძე 900 მ-ს შეადგენს.

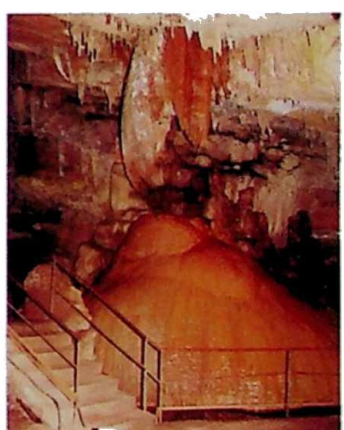

სათაფლიის მღვიმის გიგანტური სტალაგმიტი

სათაფლიის II (გეოგრაფიის ინსტიტუტის) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისის ჩრდ.-აღმ-ით 7 კმ-ზე, სამგურალის სერზე, სათაფლიის ნაკრძალის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 380 მ სიმაღლეზე. შრეთაშორისი დაღმავალი მღვიმე. ფსკერი დასერილია კარული ზედაპირებით, რაც გადაადგილებას მნიშვნელოვნად აფერხებს. მღვიმეში რამდენიმე მოზრდილი დარბაზია წარმოდგენილი. მათ შორის აღსანიშნავია „ლოდებისა" და „გიგანტური"დარბაზები. ამ უკანასკნელის სიგრძე 60 მ, სიმაღლე კი 10 მ აღემატება. მღვიმის გამოკვლეული მონაკვეთების ჯამური სიგრძე 450 მ-ია.

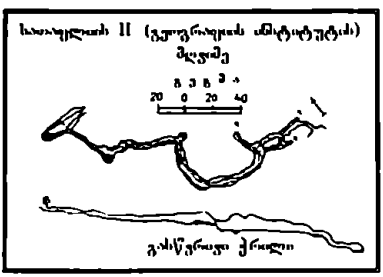

სათაფლიის III მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისის ჩრდ.-დასით 7 კმ-ზე, სათაფლიის ნაკრძალის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 405 მ სიმაღლეზე. საკუთრივ მღვიმე წარმოადგენს დახრილფსკერიან მოზრდილ დარბაზს (სიმაღლე 15 მ, სიგანე 16 მ), რომელსაც აღმ-დან ებმის ორსართულიანი მოკლე გვირაბი და 55-ე მეტრზე ნაზავით იხშობა.

სათაფლიის IV (გზისპირა) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისის ჩრდ.-დას-ით 6 კმ-ზე, სამგურალის სერზე, სათაფლიის ნაკრძალის ტერიტორიაზე, სათაფლიის მღვიმისაკენ მიმავალი გზის პირას, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. დაღმავალი მღვიმე იწყება ვიწრო შესასვლელით, რომელიც იქვე უკავშირდება წრიული ფორმის დარბაზს (სიმაღლე 10 მ, სიგანე 12 მ). აქედან გამოეყოფა ძალზე დაბალი დაღმავალი განშტოებები, რომლებშიც მოძრაობა მხოლოდ ფორთხვითაა შესაძლებელი. მღვიმის სიღრმე 40 მ, სიგრძე 100 მ აღწევს.

სათაფლიის მღვიმის გამოსასვლელი – იხ. ოღასყურის მღვიმე.

სათაფლიის ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ბანოჯიდან 1,5 კმ-ზე, ბანოჯის ყოფილი მეცხოველეობის ფერმების მახლობლად, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. 1 მ დიამეტრის მქონე ვიწროყელიანი ჭა 15 მ სიღრმემდე ეშვება.

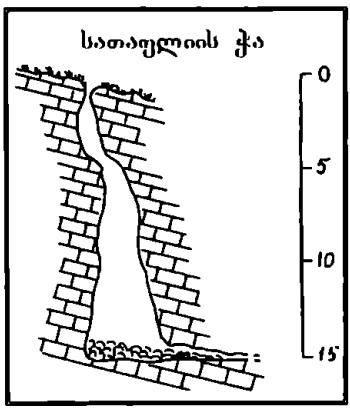

სათევზიას მღვიმე – ხონის მუნიციპ-ი, ს. ძეძილეთის ტერიტორიაზე, მდ. ცხენისწყლის აუზი, ხეობის მარცხ. მხარეზე, ზ. დ. 215 მ სიმაღლეზე. პერიოდულ წყლიანი მღვიმის ქვედა სართული დამარხულია მდ. ცხენისწყლის აკუმულაციით შექმნილი ალუვიონით. საწყისი მონაკვეთი სამხრ.-აღმ-კენაა

მიმართული, რომელიც 120 მ-ის შემდეგ მკვეთრად უხვევს აღმ-კენ. შუა ნაწილში 12 მ სიღრმის ჭაა წარმოდგენილი. მომდევნო 100 მ სიგრძის დერეფანი გაუვალი ნაპრალით იხშობა. მღვიმის სიგრძე 250 მ-ს აღწევს.

სათოვლე (სათირო) ჭა – ნალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის აღმ. ნაწილის ტყიან ზოლში, მდ. მოროჟას აუზი, ზ. დ. 1740 მ სიმაღლეზე. 12 მ სიღრმის შვეულკედლებიანი ჭა თოვლის მასითაა ამოქოლილი.

საიდის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივი, მდ. ოჩხომურის ჩანჩქერის ახლოს, მდინარის მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 2520 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 20 მ-ს აღწევს.

„საინტერესო“– გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, ახტიარის უფსკრულის დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. შახტი 78 მ სიღრმემდე ეშვება, გაჭიმულობა 250 მ-ს შეადგენს.

„საიუბილეო“ – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივის ჩრდ.-აღმ-ით მდებარე კარულ ველზე, მდ. გეგას აუზში, ახტიარის უფსკრულის სამხრ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2520 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 255 მ, ხოლო გაჭიმულობა 640 მ-ს აღწევს.

„საკალმახე“ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ს. ოთხარის ჩრდ-ით 5 კმ-ზე, სტუდენტურის შახტის მახლობლად, ზ. დ. 1840 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 740 მ-ს აღწევს. 180 მ სიღრმეზე ნაპოვნია ღამურების ნაშთები. გაჭიმულობა 1500 მ-ს შეადგენს.

საკაჟიას (ვირხოვის) მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, მდ. წყალწითელის ხეობის მარცხ. ფერდობზე, მონაშეთის მონასტრიდან სამხრ.-დას-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 150 (70) მ სიმაღლეზე, N.42°16.795, E.042°45.435. მღვიმე მდიდარია არქეოლოგიური, პალეობოტანიკური და პალეოზოოლოგიური აღმოჩენებით. საკაჟიაში პირველად დადასტურდა პალეოლითის არსებობა კავკასიაში.

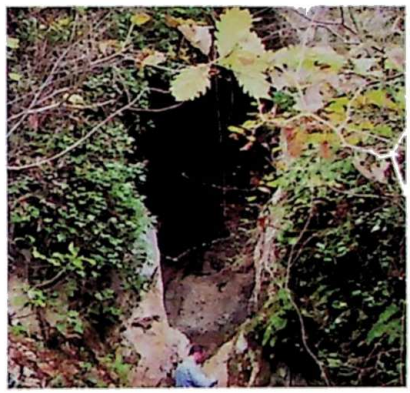

საკაჟიას მღვიმის შესასვლელი

საკიშორეს მღვიმის სიფონური ტბის „მოზაიკით“ მოხატული ფსკერი

საკიშორეს მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. ზემო თლუღთან, სანალიკის მთის ჩრდ. კალთაზე, მდ. გორისწყლის მარცხ. მხარეს, ადგ. ჩოლოგას ტერიტორიაზე, ზ. დ. 1200 მ სიმაღლეზე. მღვიმეში სამი სიფონური ტბაა (20, 25 და 60 მ სიგრძის), რომელთა მიღმა მღვიმე 4500 მ-დე გრძელდება.

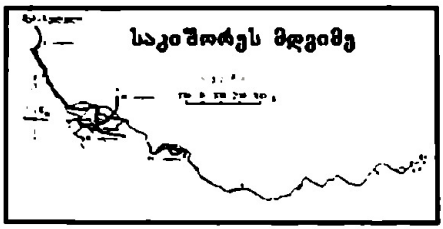

სამგლეკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ღია კარიერთან, ზ. დ. 445 (38) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ორი დიდი დარბაზისაგან შედგება: ერთის სიგრძე – 10 მ, მეორის კი 70 მ აღწევს. ჯამური სიგრძე 80 მ-ს შეადგენს.

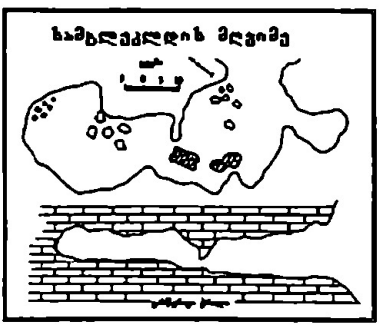

სამელეკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთი, მდ. ჯრუჭულას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, სამგლეკლდის მღვიმის ახლოს, ზ. დ. 490 (75) მ სიმაღლეზე. 20 მ სიგრძის ღია ტიპის კლდოვანი ფარდული.

სამერცხლეკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის სამხრ-ით 1,5 კმ-ზე, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 430 (12) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტულფსკერიანი დერეფანი ვიწრო და დარბაზული გაფართოებების მონაცვლეობით 425 მ-დე გრძელდება.

სამერცხლეკლდის მღვიმის შესასვლელი (ხედი შიგნიდან)

მოპოვებულია არქეოლოგიური ნაშთები. მღვიმე ზედაპალეოლითის (ენეოლითის) ეპოქაში სადგომად ჰქონდათ გამოყენებული.

სამერცხლეკლდის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის სამხრ-ით 1,5 კმ-ზე, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, სამერ-

ცხლეკლდის I მღვიმიდან 50 მეტრზე. ზ. დ. 440 (32) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 42 მ.

„სამეული“ (Тройка, п.003) გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ხირკას, ზონტისა და "უტიუგის" მწვერვალებს შორის, ე. წ. „სამკუთხედში", ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. აგეგმილი მონაკვეთების ჯამური სიღრმე 313 მ-ს შეადგენს.

სამკაცას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთის ტერიორიაზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე ზ. დ. 435 (75) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტული, 12 მ სიგრძის კარსტული გვირაბი.

სამპირის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ცხუნკურის მიდამოებში, მდ. სემისა და ცხუნკურელას წყალგამყოფზე, აბჟინას სერის ჩრდ. კალთის თხემურ ნაწილში, ზ.დ. 150 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 62 მ.

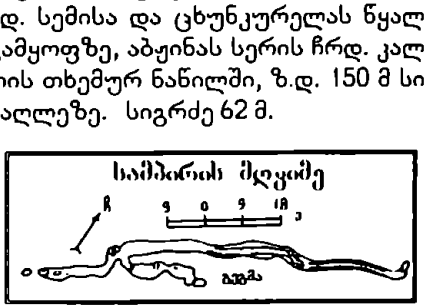

სამშესასველიანი მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარცხ. მხარეს, „თეთრთოვლას“ აღმ.-ით. 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. მღვიმეს სამი შესასვლელი გააჩნია, რომლებიც ერთმანეთს მღვიმის შუა ნაწილში უერთდებიან და ბოლოში მოზრდილი დარბაზით (10x5x5 მ) მთავრდება. ჯამური სიგრძე 95 მ-ს შეადგენს.

სამჭინკას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ვარდიგორას მიდამოებში, მდ. ელიბოკროსწყლის აუზი, ზ. დ. 750 (70) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური გვირაბის ტიპის სიღრუე, ფსკერზე განვითარებული 4 მ სიღრმის კანიონისებური ხეობით 320 მდე გრძელდება.

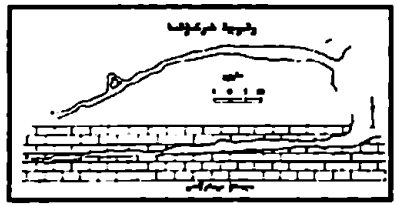

სამჭინკიას მღვიმე – ჭიათურის რაიონი, ს. გუნდაეთი, მდ. საძალეხევის აუზი, ზ. დ. 330 მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტული, დახშული გვირაბების სისტემა სამი მეანდრირებული განშტოებით 330 მ-დე გრძელდება.

სამჭინკიას მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. თუზის მიდამოებში, მდ. აჯის აუზი, ზ. დ. 480 (5) მ სიმაღლეზე. მღვიმეში რამდენიმე სიფონური ტბაა, მათ შორის დაკიდული (განშტოებებში). ჯამური სიღრმე 30 მ, ხოლო სიგრძე 2425 მ-ს აღწევს.

სანდრიფშის (ჟეოფსეს) მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. სანდრიფშის (ჟეოფსეს) აუზი, მდინარის მარცხ. ნაპირზე, ს. ბაღნარის ჩრდ-ით 4-4,5 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (60-70) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 45 მ.

სანქტ-პეტერბურგის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ხიფსთას კირქვული მასივი, აკულრას მთის სამხრ. ფერდობი, მდ. აკიბის მარცხ. შენაკადის ზემო წელში, ზ. დ. 1850 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 70-ე მეტრზე სიფონური ტბით იხშობა, გაჭიმულობა 1920 მ-ს შეადგენს.

საპრიზო შახტი (Призовая) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2035 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 60 მ, ჯამური სიგრძე 130 მ შეადგენს.

სარაქონის მღვიმე – ჩხოროწყუს რაიონი, ს. სარაქონიდან 1 კმ – ზე, ცენტრალური ოდიშის პლატო, მდ. ჭანისწყლის აუზი, ზ. დ. 70 (30) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ. შედგება ორი მოზრდილი დარბაზისაგან (8x8x8 მ; და 8x6x5 მ), რომლებიც 2 მ-იანი საფეხურით უკავშირდებიან ერთმანეთს.

სარეკის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სარეკის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 370 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 70 მ.

სარეკის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სარეკის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 400 (1,5) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტული გვირაბის ტიპის სიღრუე. სიგრძე 15 მ.

სარი-ლეგეტის მეზოლითური მღვიმური სადგომი – ჯავის მუნიციპ-ი, მდ. ჯეჯორას მარცხ. შენაკადის მდ. ღრამულას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ქვემო რაჭის მთათაშორისი ღრმულის აღმ-ით. ზ. დ. 1540 მ სიმაღლეზე. მოპოვებულია მდიდარი არქეოლოგიური მასალა, მათ შორის 450-ზე მეტი ძუძუმწოვართა (ხერხემლიანთა) ძვლები და 20-ზე მეტი ახალი სახეობის მღრღნელების ნარჩენები.

სარმა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ.-აღმ. ნაწილში, ხირკას, ზონტისა და „უტიუგის“ მწვერვალებს შორის მოქცეულ ტერიტორიაზე, ე. წ. „სამკუთხედში“, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 260 მ შეადგენდა. შემდგომში განხორციელდა 650 მ სიღრმეზე ჩაღწევა, რასაც მოჰყვა 250 მ-იანი გიგანტური ჭა. 2001 წლის აგვისტოში მიღწეული იქნა 1100 მეტრიანი ზღვარი, ცოტა მოგვიანებით დაძლეულ იქნა 1530 მ-იანი მონაკვეთი. სადღეისოდ მიღწეული სიღრმით (1830 მ) „სარმას“ მსოფლიოს უღრმესი კარსტული უფსკრულების სიაში №2 ადგილი უკავია. დღეისათვის უფსკრულის ჯამური სიგრძე 14 775 მ-ს შეადგენს

სარყუმალის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქალაქის გარეუბნიდან აღმ-ით 0,1 კმ-ში, ზ. დ. 125 მ სიმაღლეზე. მღვიმე კეთილმოწყობილი იყო ტურისტთა მისაღებად, თუმცა ფუნქციონირება მალევე შეწყვიტა. მღვიმეში მრავალფეროვანი ნაღვენთი ფორმებია წარმოდგენილი. მღვიმის სიგრძე 105 მ-ია.

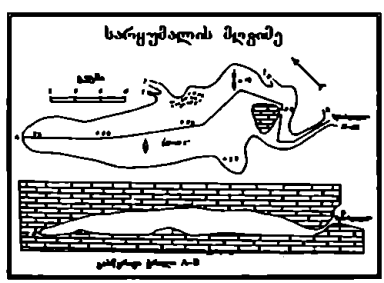

სარჩომისკლდის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მერევის მიდამოები, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე. სიგრძე 28 მ.

სარჩომისკლდის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მერევის მიდამოები, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე. სუბჰორიზონტალური დახშული მღვიმის სიგრძე 36 მ-ს აღწევს.

სარჩომისკლდის III მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მერევის მი-

დამოები, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე. სიგრძე 48 მ.

სატოგაევის მღვიმე – ჭიათურის მიდამოებში, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე, კლდოვან ფლატეზე. მღვიმის სიგრძე 22 მეტრს შეადგენს.

სატყეოს შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ადგ. ხიფსთას მიდამოებში, ტყის ზოლში, უსახელო მწვერვალის (1599,5 მ) დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1725 მ სიმაღლეზე. შახტი მოკლე საფეხურებით 90 მ-ის სიღრმემდე ვრცელდება.

სატყეოს ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, იზაბელას შახტის აღმ-ით. 0,5 კმ-ზე. ჭის სიღრმე 50 მ-ს აღწევს.

საფიჩხიის (რიონჰესის) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქუთაისიდან ჩრდ.-აღმ-ით, მდ. წყალნითელას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე ზ. დ. 70 (20)მ სიმაღლეზე. მღვიმე დაკვირვებისათვის მიუწვდომელია, შესასვლელი წყლითაა დაფარული. სიგრძე 750 მ-ს შეადგენს.

საქაჯეკარის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ბუნიკაური, მდ. თაბაგრებისწყლის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 670 (35) მ სიმაღლეზე. მღვიმე 65-ე მეტრზე ხვრელისებურ ნაპრალში გადადის და 75-ე მეტრზე ნაზავაით იქოლება.

საქაჯიას მღვიმე – წყალტუბოს რაიონი, ს. ყუმისთავიდან ჩრდ.-აღმ-ით, დიდღელის მღვიმის სამხრ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 450 (90) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 200 მ.

საქაჯიის მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჩერის აუზი, ს. მესამე ბალდის წისქვილიდან ჩრდ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 320 (10) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 45მ.

საყინულეს (ნიკორწმინდის) მღვიმის ყინულის ლოდთან

საყინულეს (ნიკორწმინდის) მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. ნიკორწმინდის სამხრ.-დას-ით 1,5-2 კმ-ზე, ტყიბულიდან მე-17 კმ-ზე, ზ. დ. 1200 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი (60x10 მ) იხსნება მოზრდილი ტყიანი ძაბრის კლდოვან ფერდობზე. მღვიმის ბოლოში შემორჩენილია ყინულის ლოდები. ზამთრის ცივი ჰაერი ნაპრალებში ნაწვეთ წყალს ადვილად ჰყინავს და ყინული ხშირად შემოდგომამდეც კი ინახება. მღვიმის სიგრძე 100 მ-ია.

საჩიქვანოს შახტი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. საჩიქვანოს დას. კიდესთან, მდ. რაჩხას აუზი, ს. ბალდადან ჩრდ.-აღმ-ით 10-12 კმ-ზე, ზ. დ. 900 (450) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 80-100 მ-ს შეადგენს.

საჩიქვანოს ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. საჩიქვანოს დას. კიდესთან, მდ. რაჩხას აუზი, ს. ბალდადან ჩრდ.-აღმ-ით 10-12 კმ-ზე, ზ. დ. 900 (450) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 37 მ-ს აღწევს.

საცივის მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მაიდნის პლატო, საწერექო-ოფიცარის ქედის ჩრდ. ფერდობი, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 75 მ-ია.

საცივის ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მაიდნის პლატოს შუა ნაწილში, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 20 მ-ია.

საძროხიას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. გუნდაეთი, მდ. საძალეხევის აუზი, ზ. დ. 720 (75) მ სიმაღლეზე. ორშესასვლელიანი დახშული გვირაბი, ფსკერზე კარსტული ორმოებით და ძაბრებით. მღვიმეს ხშირად თავს აფარებს შინაური პირუტყვი. სიგრძე 75 მ-ს აღწევს.

საწალიკის ჭა – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედის სამხრ. ფერდობი, მწვ. საწალიკედან სამხრ.-დასით 0,25 კმ-ზე, ზ. დ. 1790 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 7 მ-ია.

საწერექოს ჭა – მარტვილისა და ხოწის რაიონების საზღვარზე, ასხის კირქვული მასივი, საწერექოს სერზე, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე, ჭის სიღრმე 57 მ-ს შეადგენს.

საწვრთნელი I ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ახალი ათონის რკინიგზის სადგურის ჩრდ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 38 მ-ს აღწევს.

საწვრთნელი II ჭა– გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ახალი ათონის რკინიგზის სადგურის ჩრდ-ით 2 კმ-ზე, ზ. დ. 680 მ სიმაღლეზე. შახტი 27-ე მ-ზე გაუვალი ნაპრალებით იხშობა.

საწისქვილოს მღვიმე – ხონის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, გოლეინას მთის სამხ. ფერდობზე, მდ. ოკაცეს აუზი, ს. ზედა კინჩხის მიდამოებში. სუბჰორიზონტალური მღვიმის სიგრძე 60 მ-ს აღწევს.

საწკრიალოს (ცერცვაძის) ჭა – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედის სამხრ. ფერდობი, ადგ. საწალიკეზე, ე.წ. „საჯაფარიო-ბურღნალას“ მიდამოებში, ვაჭევის მეცხოველეობის ფერმების სამხრ. -აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1495 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 20 მ-ია.

საწულეისკიროს მღვიმე – სენაკის მუნიციპ-ი, ეკის მთის სამხრ.-დას. ნაწილში, უნაგირას მასივთა ჯგუფი, მდ. ციკის (რიონის მარჯვ. შენაკადი) მარცხ. მხარეს. ზ. დ. 100 (70) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 20 მ.

საწურბლიას მღვიმე – წყალტუბოს რაიონი, ს. ყუმისთავთან, მდ. სემის მარცხ. ნაპირზე, ფერმის მახლობლად, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. შესასვლელის მახლობლად მოპოვებულია ქვისა და კაჟის იარაღები. შუა საუკუნეებში გამოყენებული იყო თავშესაფრად. სიგრძე 125 მ.

საწურბლიას მღვიმე

საწურბლიას შახტი – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ბერეთისა, მდ. ახაშმულას ღელეს მარჯვ. ფერდობზე, პირაღიაკლდის მღვიმის აღმ-ით. 1 კმ-ზე, ზ. დ. 895 (55) მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვერტიკალური საფეხურებისა და სუბჰორიზონტული გვირაბის მონაცვლეობით 250 მ სიგრძემდე ვრცელდება.

სემის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ცხუნკურის მიდამოებში, მდ. სემის მარჯვ. ნაპირზე, ადგ.„ ქვახიდთან", ზ. დ. 135 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 300 მ-ს აღწევს.

სვანთა სავანის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის ხეობაში. 10 მ სიგრძის, პირველყოფილ ადამიანთა სადგომი.

სვერის ქვაბკარის მღვიმე – იხ. კოტიასკლდე.

სვერის ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის ტერიტორიაზე, სვერის კარსტული ტბის მიდამოებში, მდ. რეკევისას აუზი (მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადი), ზ. დ. 540 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული 7 მ სიღრმის კარსტული ჭა.

სიმონ კანანელის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. ფსირცხის აუზი, ფსირცხის ვოკლუზებთან, ზ. დ. 50 მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული, 27 მ სიგრძის სიღრუე, რომელიც რელიგიური მიზნებისათვის ხელოვნურად არის გადაკეთებული სამლოცველოდ.

სიმონის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, სოფლის ცენტრიდან სამხრ.-დას-ით 0,1 კმ-ზე, მდ. ხიფსთის მარჯვ. ფერდობზე, „სიმონის ბახჩაში", ზ. დ. 200 მ სიმაღლეზე. 40 მ სიღრმე.

„სიურპრიზი" – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის ტერიტორიაზე, ახალი ათონის მღვიმის ზედაპირთან დამაკავშირებელი ხელოვნური სატრანსპორტო გვირაბის ბოლოს, ზ. დ. 200 მ სიმაღლეზე. „სიურპრიზი" გაიხსნა სატრანსპორტო გვირაბის გაჭრის დროს. იგი ფაქტიურად ერთი დიდი დარბაზისაგან შედგება, რომელიც ფსკერზე არსებული სიფონური ტბის საშუალებით კავშირშია ახალი ათონის მღვიმის პირველ დარბაზში (აფხაზეთი) მდებარე „ანატოლის ტბასთან". სიღრმე 26 მ, სიგრძე 320 მ-ს აღწევს.

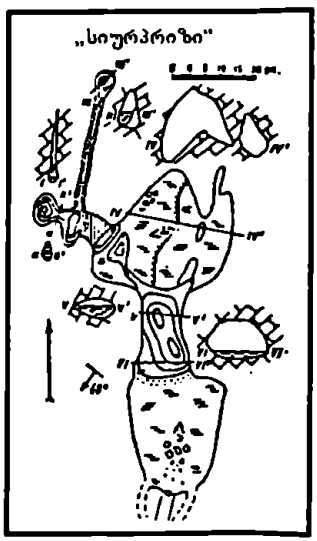

სკანდეს მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. სკანდე, მდ. ძუსას მარჯვ. ფერდობზე. მღვიმის სიგრძე 52 მ-ია.

სკოლის მღვიმე – გუდაუთის რაიონი, მდ. ხიფსთას აუზი, დურიფშის პლატოზე. გამჭოლი ტიპის ჰორიზონტალური სიღრუე. სანყისი მო-

ნაკვეთი 10 მეტრიან ჭას წარმოადგენს (10x30 მ). ჭის ფსკერიდან ჩრდ. მიმართულებით დაბალჭერიანი (1-1,5 მ) გვირაბი 120 მ-დე გრძელდება.

სოლკოტას მღვიმე – წყალტუბოს რაიონი, ს. ყუმისთავიდან ჩრდ.-აღმ-ით 1,5 კმ-ზე, მელოურისაკენ მიმავალი გზის მარცხ. მხარეს – გზიდან 25-30 მ-ის მოშორებით, ფოთლოვან ტყეში, ზ. დ. 373 (95) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 220 მ-ია.

სპორტული შახტი I – გუდაუთის რაიონი, მდ. ხიფსთას აუზი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, ძიშრას მთისაკენ მიმავალ გზასთან, ელექტროტრანსფორმატორიდან ჩრდ.-დას-ით 300 მეტრზე, ზ. დ. 450 (160) მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი იხსნება 50-80 მ დიამეტრის მქონე კარსტული ძაბრის ფსკერზე. სიღრმე 70 მ, სიგრძე 125 მ.

სპორტული შახტი II – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, ეშერის წყალსაქაჩიდან 0,4 კმ-ზე მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 420 მ სიმაღლეზე. შახტი 65-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

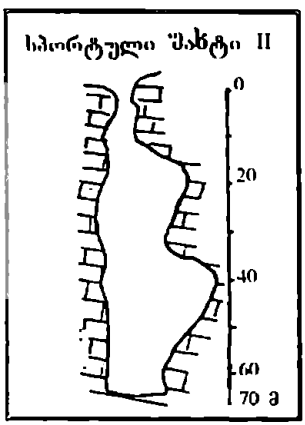

სტახანოვის უფსკრული (Стахановская) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ფერდობის რაიონში, ბოგუმინის შახტის მახლობლად, ზ. დ. 1500 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 108 მ-ს შეადგენს.

„სტუდენტური“ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ს. ოთხარის ჩრდ-ით 5 კმ-ზე, „საკალმახეს“ მახლობლად, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. შახტი 350 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა. მოგვიანებით, აქ ახალი გასასვლელების რთული სისტემა აღმოჩნდა. გაჭიმულობა 800 მ-ს აღწევს.

„სუვენირი“ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, გამყოფი ქედის მიდამოებში, მეჟენის უფსკრულის ჩასასვლელიდან ჩრდ.-აღმ-ით 0,25 კმ-ზე, ზ. დ. 1855 მ სიმაღლეზე. უფსკრული ღრმა (24, 83, 100 მ) კარსტული ჭების და შახტების მონაცვლეობით 430 მ სიღრმემდე ეშვება, ჯამური სიგრძე 1200 მ-ს შეადგენს.

სუვოროვას შახტი – ასხის კირქვულ მასივზე ჩელიაბინსკელმა სპელეოლოგებმა 280 მ სიღრმემდე ჩააღწიეს.

სუფთა ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ახალი ათონის მღვიმის ჩრდ-ით 11 კმ-ზე, მწვ. გუმიშხას (1800 მ) სამხრ-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1000 მ სიმაღლეზე. ჭა 40 მ სიღრმემდე ვრცელდება და ნაზვავით იქოლება.

სქირლელე – იხ. მშრალღელეს შახტი.

სხვავის ჭა-საყინულე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. სხვავას სამხრ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 1310 მ სი-

მაღლეზე. მღვიმეში წარმოდგენილია 0,5 მ დიამეტრის და 15-20 მ სიმაღლის ყინულის კონუსები, 1,5 მ სიმაღლისა და 30 სმ დიამეტრის ყინულის სტალაგმიტები, ყინულის ფირფიტები.

სხჩის – იხ. ციცწყალას I მღვიმე.

სხვავის ჭა-საყინულეს ღია ორმო. ცენტრში შესასვლელი საყინულეში

ტ

ტაგილის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. სიღრმე 200 მ.

ტაგიჩ-იტარას შახტი გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. პიპშირას სამხრ.-აღმ-ით 1,0 კმ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. უფსკრული 75 მ სიღრმემდე ვრცელდება, გაჭიმულობა 150 მ.

ტარკილის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. გუდაუს აუზი, ს. დურიფშის აღმოსავლეთ ნაწილში, ზ. დ. 215 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვიწრო ხვრელებისა და ლაბირინთული დერეფნების მონაცვლეობით 240 მ-დე გრძელდება.

ტარჩიის მღვიმე – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. ჯიხაშკარი, მდ. ჭანისწყლის მარჯვ. შენაკადის – ტარჩიას მარჯვ. ნაპირზე, ზ. დ. 140 (20) მ სიმაღლეზე. მთავარი გვირაბის სიგრძე 25 მ-ს შეადგენს, ჯამური 40 მ-ია.

ტვანაარხუს (კურკურის) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. გუდაუს აუზი, ს. ტვანაარხუს ტერიტორიაზე, ზ. დ. 250 (6) მ სიმაღლეზე. მღვიმე გამჭოლ მიწისქვეშა გვირაბს წარმოადგენს, რომლის ჭერი ოთხ ადგილას იხსნება. ჯამური სიგრძე 195 მ-ს აღწევს.

ტვანბას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. ხიფსთას აუზი, დურიფშის პლატოზე, ზ. დ. 150 (30) მ სიმაღლეზე. შახტს ორი ჩასასვლელი გააჩნია (ჩრდ. დიამეტრი 15 მ-ია, სამხრ. – 1,5 მ), რომლებიც 15 მ სიღრმეზე ჰორიზონტულფსკერიან დერეფანს უკავშირდებიან. სიღრმე 15 მ-ს, ჯამური სიგრძე 90 მ-ს აღწევს.

ტვიშის I მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, მდ. რიონის აუზი, ს. ტვიშის მიდამოებში. ძნელი მისადგომია, საჭიროა სპელეოლოგიური საჭურველი. ისტორიული დროის ნაგებობა.

ტვიშის II მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, მდ. რიონის აუზი, ს. ტვიშის მიდამოებში. ძნელი მისადგომია, საჭიროა სპელეო-

ლოგიური საჭურველი. ისტორიული დროის ნაგებობა.

ტობის I (თურჩუ-ტობას, ონიორეს) მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 5 კმ-ზე. შესასვლელი (12x5მ) ქარაფის გასწვრივ, ზ. დ. 670 (67) მ სიმაღლეზე იხსნება. მღვიმიდან გამომავალი ნაკადი შესასვლელთან ეფექტური ფორმის ჩანჩქერს წარმოშობს, ხოლო მღვიმეში შესასვლელიდან 70-ე მეტრზე 21 მ სიმაღლის ჩანჩქერია წარმოდგენილი. წყლიან დერეფნებში ოთხი სიფონური ტბაა, ერთ-ერთი მათგანის სიგრძე 60 მ-ზე მეტია. მღვიმის ჯამური სიგრძე 750 მ-ს შეადგენს.

ტობის II მღვიმე – იხ. არსენ ოქროჯანაშვილის სახელობის მღვიმე.

ტობის III მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 5 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (105) მ სიმაღლეზე, სიგრძე 70 მ-ს აღწევს.

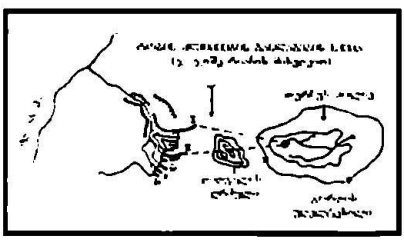

ტობის IV მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 5 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (85) მ სიმაღლეზე. აღმავალ, ჰორიზონტალურ მღვიმეს გააჩნია სამი განშტოება. ძირითადი დერეფანი კი სამი დარბაზისაგან შედგება. ჯამური სიგრძე 235 მ-ს შეადგენს.

ტობის V მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (8) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება წრიული შესასვლელით. შედგება რამდენიმე დარბაზული გაფართოებისაგან. სიგრძე 77 მ.

ტობის VI მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (3) მ სიმაღლეზე. 35 მ სიგრძის ერთიანი დარბაზული გაფართოება.

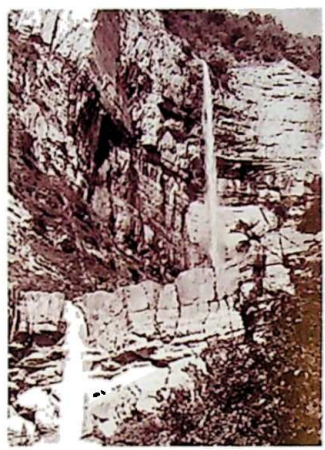

მდ. ტობას ერთ-ერთი ჩანჩქერი

ტობის VII მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ფლატის გასწვრივ, ტობის III და IV მღვიმეებს შორის, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 750 (85)მ სიმაღლეზე, ნახევარ რკალი-

სებური ფორმის 15 მ სიგრძის გვირაბი.

ტოგის VIII მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ოქროჯანაშვილის მღვიმიდან მარჯვნივ 150 მ-ზე, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 780 (230) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 125 მ.

ტოგის IX მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ოქროჯანაშვილის მღვიმის მახლობლად, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 780 (230) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 20 მ.

ტოგის X მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ოქროჯანაშვილის მღვიმის მახლობლად, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 780 (230) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 24 მ.

ტოგის XI მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ოქროჯანაშვილის მღვიმის მარცხნივ, 60 მეტრიანი ფლატის ძირას, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ.დ. 715 (225) მ სიმაღლეზე. სიღრუე წარმოადგენს 15 მ სიგრძის გრანდიოზულ ეხს.

ტოგის XII მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული პლატოს სამხრ. ნაწილი, მდ. ტობას აუზი, ოქროჯანაშვილის მღვიმის მარცხნივ, 60 მეტრიანი ფლატის ძირას, ს. ბალდის ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ზე, ზ. დ. 790 (240) მ სიმაღლეზე. სიღრუე წარმოადგენს 10 მ სიგრძის გრანდიოზულ, ორსართულიან ფარდულს.

ტოლონკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. შუქრუთის მიდამოებში. 10 მეტრი სიგრძის კლდოვანი ფარდული.

ტროლიას შახტი (Тролля) _ გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ყოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, „ყინულიანი დრაკონის“ შახტის მახლობლად, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 100 მ, ჯამური სიგრძე 370 მ-ს აღწევს.

ტურისტ სუბაბას ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილის დას-თ ფრთაზე, ვანო გულედანის მღვიმის სამხრ-ით 70 მ-ში, ზ. დ. 1010 მ სიმაღლეზე. X: 274.592; Y: 4724 459. 7 მ სიღრმის ჭა ფსკერზე გაუვალი პონორით იხშობა, რომელშიც წყლის მცირე ნაკადი ჩაედინება.

ტყიბულა-ძევრულას მღვიმე – ტყიბულისა და თერჯოლის რაიონების საზღვარზე, ოკრიბა-არგვეთის ქედი, მდ. ტყიბულა-ძევრულას აუზი, ს. ძევრის მახლობლად, ზ. დ. 490 მ სიმაღლეზე.

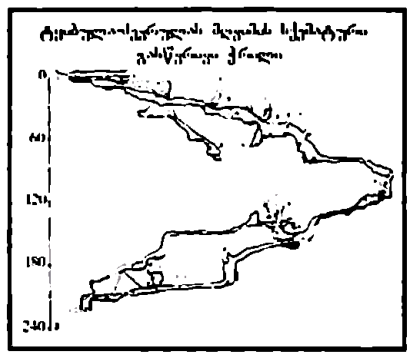

მღვიმის ყველაზე დაბალი წერტილი 220 მ-ია. მღვიმეში გამავალი მდინარე ს. ძევრში ძევრულას წყა-

როს სახელით გამოედინება. გამოკვლეული ნაწილის სიგრძე 1635 მ-ს შეადგენს.

ტუუპები (Двойняшка) _ გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2028 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 112 მ, სიგრძე 170 მ შეადგენს.

T—72/50 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, უსახელო მწვერვალის (2 337,3 მ) აღმ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 2325 მ სიმაღლეზე. ჭა 50-ე მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

T—72/54 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. შახტი 54-ე მეტრზე ნაზვავით იქოლება.

T—72/56 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ზ. დ. 2270 მ სიმაღლეზე. შახტი იწყება 25 მ-იანი ჭით, რომლის ფსკერი თოვლ-ყინულის მასით არის ამოვსებული.

T—72/57 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ზ. დ. 2475 მ სიმაღლეზე. შახტი დამრეცფსკერიანი დერეფნის მეშვეობით 57 მ სიღრმემდე ვრცელდება და გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

T—72/64 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ხიმსულის შახტის სამხრ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტი 64-ე მეტრზე ნაზვავით იქოლება.

T—72/67 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, T—72/50 ჭის აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. 67-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

T—72/69 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, მწვ. ტვანშას სამხრ-ით 1,3, ზ. დ. 2450 მ სიმაღლეზე. შახტი 69 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

T—72/74 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ხიმსულის შახტის სამხრ.-აღმ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. შახტი 74-ე მეტრზე ნაპრალით იხშობა.

T—72/75-1 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, T —72/74 ჭის სამხრ-ით 30 მ-ზე, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. შახტი 75 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

T—72/75-2 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, T—72/75-1 ჭის სამხრ-ით 30 მ-ზე. რთული კონფიგურაციის მქონე შახტი მოკლე საფეხურებისა და ჭების მონაცვლეობით 75 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

T—72/78 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, ზ. დ. 2275 მ სიმაღლეზე. შახტი 78-ე მეტრზე თოვლ-ყინულიანი მასით იხშობა.

Т—73/50 (Томск) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან სამხრ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2120 მ სიმაღლეზე. შახტი 50-ე მეტრზე დახრილფსკერიანი დარბაზით მთავრდება.

Т—73/52 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან ჩრდ.-დას-ით 200 მ-ზე, შაცხოცრას მღვიმიდან ჩრდ.-დას-ით 30 მ-ზე, ზ. დ. 2340 მ სიმაღლეზე. შახტი 52-ე მეტრზე თოვლ-ყინულიანი ნაზვავით იქოლება.

Т—73/66 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან აღმ-ით 60 მ-ზე, შაცხოცრას შახტიდან სამხრ.-აღმ-ით 0,6 კმ-ზე, ზ. დ. 2320 მ სიმაღლეზე. შახტი 66-ე მეტრზე ნაზვავით იქოლება.

Т—73/72 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან ჩრდ.-დას-ით 250 მ-ზე, ზ. დ. 2315 მ სიმაღლეზე. შახტი 72-ე მეტრზე თოვლითა და კირქვის ლოდების ნაყარით მთავრდება.

Т—73/92 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან სა-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. შახტი 92-ე მეტრზე ნაზვავით იქოლება.

Т—73/93 (Томск)– გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან ჩრდ.-დას-ით 300 მ-ზე, ზ. დ. 2320 მ სიმაღლეზე. შახტში ჩასასვლელი ხვრელი (დიამეტრი 2 მ) პატარა კარული პლატოს ცენტრში იხსნება. შახტის ზომები ფსკერამდე (93 მ) თითქმის არ იცვლება.

ТК—78/52 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. აბაცის მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (2 236 მ) აღმ-ით. 0,35 კმ-ზე. ჩასასვლელი ხვრელი (3x4 მ) ბოლომდე ერთდაიმავე ფორმას ინარჩუნებს და 52 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

ТК—79/55 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ТК–79/25-2 ჭის სამხრ.-აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 55 მ, გაჭიმულობა 80 მ.

ТК-79/60 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ.-დას. ნაწილი, ჰაცვერძიხის შახტის აღმ-ით 160 მ-ზე, ზ. დ. 1725 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სირმეზე თოვლ-ყინულოვანი ნაზვავით იქოლება, გაჭიმულობა 165 მ-ს აღწევს.

ТК—79/75 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. აბაცის სამხრ-ით 0,4კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტი 75 მ სიღრმემდე ვრცელდება და ნაზვავით იხშობა.

ТК—80/31 (Томский клуб спелеологов – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ციარტყელას შახტის დას-ით 0,15 კმ-ზე, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი (2x3 მ) 32-ე მეტრზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ТК—80/56 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის უკიდურესი ჩრდ.-დას., „პანტიუხინის" უფსკრუ-

ლის დას-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 57 მ, გაჭიმულობა 180 მ.

ТК—80/62 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. აბაცის მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (2 336,1 მ) აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2150 მ სიმაღლეზე. შახტი 62 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ТК—80/160-ის შახტი (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მწვ. ᲨᲣᲓᲣᲐკის სამხრ.-დას. თხემზე, ნაზვავ ლოდნარს შორის, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტი 160 მ-ზე ნაზვავით იხშობა, გაჭიმულობა 205 მ-ს აღწევს.

ТК—82/53 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობის დას. ნაწილი, /პიონერული~ უფსკრულის ჩრდ.-აღმ-ით 0,3 კმ-ზე, ზ. დ. 1500 მ სიმაღლეზე. შახტი 50 მ სიღრმეზე მოზრდილი დარბაზით მთავრდება.

ТК—82/102 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობის დას. ნაწილი, „პიონერული" უფსკრულის აღმ-ით. 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 1600 მ სიმაღლეზე. შახტი 120-ე მეტრზე ნაპრალით იქოლება.

ТК—75/56 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, „გრაფის ჩანაქცევის" სამხრ.-აღმ-ით 1,3 კმ-ზე, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. შახტი ვიწრო გასასვლელებით 56 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ТК—75/59-1 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ჩიფშირის უფსკრულის დასით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 59 მ-ს აღწევს.

ТК—75/59-2 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, „ცისარტყელას" შახტის დას-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტის ბოლო მონაკვეთი 70 მ სიღრმის ჭას წარმოადგენს, რომელიც 130-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

ТК—75/60-1 (Томский клуб спелеологов) –გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. აბაცის მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (2 236 მ) აღმ-ით 1,1 კმ-ზე. შახტი 40 მ სიღრმეზე მოზრდილ დარბაზს ივითარებს და 60-ე მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

ТК—75/60-2 (Томский клуб спелеологов) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ᲟᲝᲒᲐᲡ შახტის ჩრდ.-აღმ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2175 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ТМ-62 (Белорусский спелеоклуб ГЕЛИКТИТ ТМ) (Спадчына, им. А. Кореневского, Безобразная Эльза) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგულ ხეობაში. უფსკრულის სიღრმე 550 მ-ს აღწევს. კვლევა გრძელდება.

ТМ-101 (Белорусский спелеоклуб ГЕЛИКТИТ ТМ) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ტროგულ ხეობაში, ზ. დ. 2140 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 430 მ-ს აღემატება. მოსალოდნელია შახტის შემდგომი გაგრძელება.

უ

უნდოს მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ვაჭევის ტერიტორიაზე, მდ. ვარხმელას ხეობაში. 80 მ სიგრძის ჰორიზონტალური დერეფნის ბოლოში მდებარე 47 მ სიღრმის ჭის ფსკერიდან ამოღებულ იქნა მდიდარი ფაუნისტური და ანთროპოგენური ნაშთები.

ურავის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. ბესლეთის აუზი, ს. ურავი, ზ. დ. 270 (20) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 4 მ სიღრმის ჭით, რომელიც საკმაოდ მოზრდილ და ვრცელ დარბაზში (55x28x3,5 მ) გადადის. მღვიმის ჯამური სიგრძე 85 მ-ია.

ურთას მღვიმეები – ზუგდიდისა და ხობის რაიონების საზღვართან, ს. ურთასა და ციაიშს შორის, ურთას კირქული მასივის ჩრდ.-დას. ფერდობზე, მდ. ჯუმის მარცხ. მხარეზე. აღმავალი, სამსართულიანი მღვიმე. მისი ქვედა (პირველი) სართული გაუვალია. ზემოთ განლაგებული მეორე და მესამე სართულები ვერტიკალურ ჭრილში 15–20 მ-იანი ინტერვალით არიან დაშორებული. გვირაბის შუა ნაწილში მდებარეობს 4 მ სიმაღლის დარბაზი. დანარჩენი მონაკვეთი მილისებურ ხვრელს წარმოადგენს (დიამეტრი 1–1,5 მ).

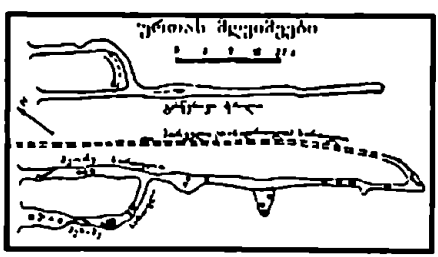

მესამე სართულის სიგრძე 53 მ-ია. მათგან 36 მ ჰორიზონტალურ მონაკვეთზე მოდის, ხოლო დანარჩენი – შვეულზე. ჰორიზონტალური მონაკვეთი შედარებით ფართო (3–4 მ) და მაღალჭერიანი (2–3 მ), ვიდრე შვეული ნაწილი (სიგანე 1,5 მ, სიმაღლე 1 მ). მთავარი გვირაბის სიგრძე 142 მ, ხოლო ჯამური 165 მ-ს აღწევს.

ურთხელის შახტი – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, მდ. ცლახმურთან ბილიკის გადაკვეთის ადგილიდან 340°-იანი აზიმუტით, ზ. დ. 1115 მ სიმაღლეზე. შახტი შედგება ორი პარალელური ჭებისგან (30 და 35 მ), რომლებიც ფსკერიდან 0,5 მ სიმაღლეზე ერთმანეთს უკავშირდებიან.

უსახელო №18 – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. ბაჩას ჩრდ.-აღმ. ნაწილში, მდ. მჭიშთას მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 75 მ სიმაღლეზე. დაღმავალი სიღრუე შეიცავს 13 მ სიგრძისა და 10 მ სიგანის მოზრდილ დარბაზს.

უსახელო №20 – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 150 მ სიმაღლეზე. 82 მ სიგრძის ჰორიზონტული სიღრუე.

უსახელო №33 – სოხუმის მუნიციპ-ი, ს. ამტყელის ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. ცივის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 360 მ სიმაღლეზე. შედგება 9 მ სიგრძისა და 6 მ სიმაღლის ერთი დარბაზისაგან. სიგრძე 14 მ-ს აღწევს.

უსახელო №36 – სოხუმის მუნიციპ-ი, ს. ამტყელის სამხრ.-აღმ. ნაწილში, მდ. ჯამფალის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 340 მ სიმაღლეზე. 400 მ სიგრძის ჰორიზონტალური სიღრუე.

უსახელო №43 – სოხუმის მუნიციპ-ი, ს. ამტყელის სამხრ.-აღმ. ნანილში, უსახელო მდინარის (მდ. ჯამპალის მარჯვ. შენაკადი) ნაპირზე. შედგება ძირითადი დერეფნისა და რამდენიმე განშტოებისაგან, რომლის სიგრძე 140 მ-ს შეადგენს.

უსახელო №116 – ქ. ჭიათურის ჩრდ.-აღმ-ით 7,1 კმ-ზე, ს. დარკვეთიდან ჩრდ.-აღმ-ით 1,2 კმ-ზე, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 460 მ სიმაღლეზე. მღვიმის დერეფანი მოკლე საფეხურებისა მცირე სიღრმის გუბურების მონაცვლეობით 345 მ-მდე ვრცელდება.

უსახელო №117 – ქ. ჭიათურის ჩრდ.-აღმ-ით 7,1 კმ-ზე, ს. დარკვეთიდან ჩრდ.-აღმ-ით 1,2 კმ-ზე, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 480 (10) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 145 მ-ს შეადგენს.

უსახელო №118 – ქ. ჭიათურის ჩრდ.-აღმ-ით 7,1 კმ-ზე, ს. დარკვეთიდან ჩრდ.-აღმ-ით 1,2 კმ-ზე, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 490 (50) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 40 მ-ს აღწევს.

უშოლთას მღვიმის შესასვლელი
(ლაშა ასანიძის ფოტო)

უშოლთას მღვიმე – ონის მუნიციპ-ი, ს. უშოლთადან 2,5 კმ-ზე, მდ. ხეორას მარცხ. შენაკადის – ბნელეთურას სათავეში, ხიხათას ქედის ჩრდ.-აღმ. კალთაზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან (სიგანე 10 მ, სიმაღლე 7 მ) მდ. ბნელეთურას მიწისქვეშა ხეობა იწყება. მღვიმის პირველი განშტოება მე-60 მ-ზე 8 მ სიგანის „ლოდებიანი დარბაზით" იწყება, რომელიც დაბალი ხვრელით იხსნება და პრაქტიკულად გაუვალია. 140-ე მეტრზე სამხრ.-დას-ით ფართო დერეფანი მიემართება, რომლის ბოლოში ნაღვენთი ფორმებით მდიდარი დარბაზია წარმოდგენილი (სიგრძე – 25 მ, სიგანე – 20 მ, სიმაღლე – 12-15 მ). მარჯვენა, ჩრდ.-აღმ-ით ორიენტირებული განშტოება 200 მ-დე გრძელდება. ძირითადი გვირაბის სიგრძე 300 მეტრია, სიგანე 2,5-დან 15 მ-დე მერყეობს, ჭერის სიმაღლე 5-10 მეტრია. მღვიმის ჯამური სიგრძე 2200 მ-ს აღწევს.

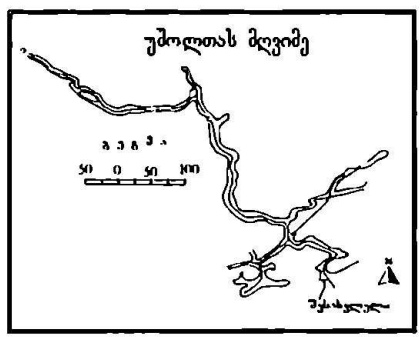

უჩამეთის მღვიმე – ხარაგაულის რაიონი, ს. უჩამეთის სამხრ.-აღმ-ით, მდ. ჩხერიმელას ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, დევისხვრელის მღვიმის სამხრ-ით 20 მ-ში, ზ. დ. 320 (60) მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული 14 მ სიგრძის გვირაბის ტიპის სილრუე.

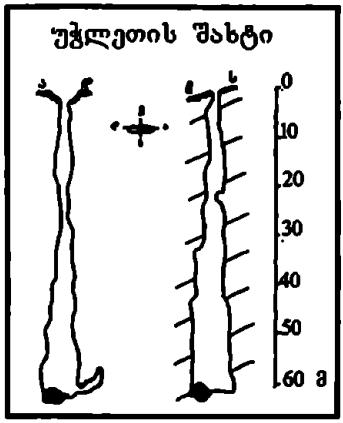

უჭლეთის შახტი – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ჩასავალი, მდ. რიონის მარცხ. შენაკადის მდ. ჯეჯორას (უჭლეთას გამშრალ) ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1 800 (70) მ სიმაღლეზე. შვეულკედლებიანი, ლულისებური, 61 მ სიღრმის თოვლ-ყინულიანი შახტი.

ფ

ფანტაზიის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ს. ახალშენიდან ჩრდ.-დას-ით 4 კმ-ზე. მღვიმე იწყება 1 მ სიმაღლისა და 3 მ სიგანის თაღისებური შესასვლელით. შედგება ერთი მოზრდილი დარბაზისაგან, რომელიც კალციტის სვეტებითა და უხვი ნაღვენთი წარმონაქმნებით რამდენიმე ნაწილად არის დაყოფილი. მღვიმე ბოლოში მრავალფეროვანი ნაღვენთი ფორმებით დამშვენებული პატარა ეხით მთავრდება.

ფარდულისკლდის მღვიმე – ქიათურის მუნიციპ-ი, ქალაქიდან ჩრდ.-აღმ-ით 4 კმ-ზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. შენაკად მდ. ნეკრისის აუზი, წინწკილას მღვიმის აღმ. 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 610 (25) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური, კლდოვანი ფარდულის სიგრძე 11 მ-ს შეადგენს.

ფართო უფსკრული (Широкая) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი. ზ. დ. 2125 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 133 მ, სიგრძე 250 მ-ს შეადგენს.

ფასრაღის I მღვიმე –ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ფასრაღის ჩრდ.-დას-ით, უჭლეთას გამშრალ ხეობაში. ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1680 მ სიმაღლეზე. კარების ევოლუციის შედეგად გაჩენილი აღმავალფსკერიანი, გამჭოლი მღვიმის სიგრძე 44 მ-ს აღწევს.

ფასრაღის II მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ფასრაღის ჩრდ.-დას-ით, უჭლეთას გამშრალ ხეობაში, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1685 მ სიმაღლეზე. კარების ევოლუციის შედეგად გაჩენილი სიღრუის სიგრძე 69 მ-ს აღწევს.

ფასრალის შახტი – ჯავის მუნიციპ-ი, ს. ფასრალის მიდამოები, ჩასავალხოხის მთის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 1685 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 47 მ-ია. ფსკერი 2,5-3 მ სისქის თოვლ-ყინულოვანი მასითაა ამოვსებული.

ფაცრისთავის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, კურ. წყალტუბოს ტერიტორიაზე, ფაცრისთავის ტბის მახლობლად, ზ. დ. 150 (1,5) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 25 მ-ს აღწევს.

ფაცრისთავის შახტი – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, კურ. წყალტუბოს ტერიტორიაზე, წყალტუბოს ვულკანის სამხრ. კიდეში, ზ. დ. 8125 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 30 მ.

ფეხბურთის მოედანი (Футбольное поле (ПБ-2) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიღრმე 12 მ, დარბაზის ჯამური სიგრძე 70 მ აღწევს.

ფირანას ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დიდი რგანის მიდამოებში, „ხვედელიძეების უბანში", მდ. ჭერულას აუ-

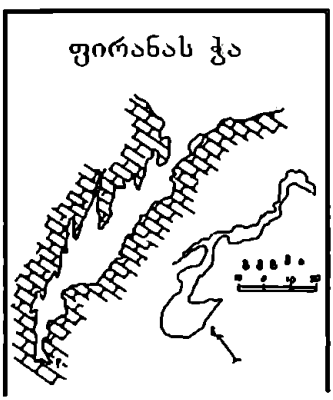

ზი, ზ. დ. 480 (5) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი გრიგოლის მთის ჩრდ.-დას. ფერდობის ძირში განვითარებული ჩაქცევითი ძაბრის ფსკერზე იხსნება. უფსკრული მცირე სიღრმის საფეხურებისა და დამრეცფსკერიანი დერეფნების მონაცვლეობით 96 მ სიღრმემდე ვრცელდება. სიგრძე 140 მ-ს აღწევს.

ფიფქიას მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ბოგას ყინულოვანი მღვიმის მიდამოებში, ბილიკის მახლობლად, ჩასასვლელი იხსნება ასიმეტრიული ძაბრის ფსკერზე, გვირაბი კი 40 მეტრის შემდეგ გაუვალი ხდება.

ფიცისკლდის ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. რგანის მიდამოებში, მდ. რგანისღელეს მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 560 (28) მ სიმაღლეზე. შვეულკედლებიანი 8 მ სიღრმის ჭა, დაღარული კედლებით.

ფოთოლცვენის უფსკრული – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ადგ. წიფურიას დას. ნაწილში. უფსკრულის ვიწრო ჩასასვლელი თავიდანვე სამ განშტოებას ივითარებს. მარცხენა – 30 მ-იან შახტში გადადის და დახრილ ფსკერიანი დერეფნის გაყოლებით 900 მ-დე გრძელდება. დანარჩენი ორი განშტოება საკმაოდ ღრმად მიემართებიან სიღრმეში. გამოკვლეული ნაწილის სიღრმე 300 მ, ხოლო ჯამური სიგრძე 2500 მ-ს შეადგენს.

ფსირცხის ვოკლუზის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-აღმ. ფერდობი, მდ. ფსირცხის აუზი, ფსირცხის ვოკლუზის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 30 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 25 მ-ს აღწევს.

ფსირცხის მღვიმე – იხ. აღმავალი მღვიმე.

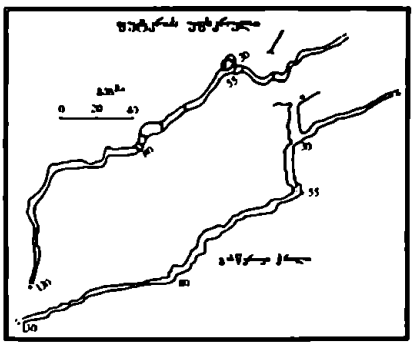

ფუტკრის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, აჟ-ამგვის ქედის ჩრდ. ფერდობზე, მდ. ფსირცხის აუზი, ზ. დ. 680 მ სიმაღლეზე. უფსკრული გამოკვლეულია 90 მ სიღრმემდე. გაჭიმულობა 290 მ-ს შეადგენს.

ქ

ქარაფის მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, გელგელუკის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, გელგელუკის დასახლების აღმ-ით 3 კმ-ზე, ზ. დ. 2450 მ სიმაღლეზე. გამჭოლი სიღრუე 35 მ სიგრძემდე ვრცელდება.

ქარიანი შახტი – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ნაჟვიას შახტიდან 0,7 კმ-ის მოშორებით, ქოროულის ხეობის სათავეში, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 25 მ, სიგრძე 25 მ.

ქეიბოლაზის I – იხ. წებელდის II მღვიმე.

ქეიბოლაზის II – იხ. წებელდის III მღვიმე.

ქეიბოლაზის III – იხ. წებელდის IV მღვიმე.

ქვაგისას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ნიგოზეთის ტერიტორიაზე, მდ. საძალეხევის (მდ. ყვირილას მარცხ. შენაკადი) აუზი. ჰორიზონტალურფსკერიანი, დახშული მღვიმე მე-16 მ-ზე ვიწრო და დაბალი გასასვლელით იხშობა.

ქვათაცვენის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, მდ. რეშევიეს (ბზიფის მარცხ. შენაკადი) ზემო ნელში, ზ. დ. 2160 მ სიმაღლეზე. შახტი 145-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

ქვაჭარის (ყადის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. წებელდის ჩრდ-ით 4 კმ-ზე, ქვაჭარის მშრალი ხეობის მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 730 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 90-ე მეტრზე ნაღვენთი ფორმებით გამოჭედილი დარბაზით იხშობა.

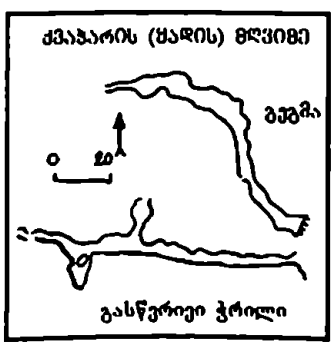

ქვედა ზოდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდის ტერიტორიაზე (ხვედელიძეების უბანში), მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ჩაქცევითი ძაბრის ფსკერზე, ზ. დ. 480 მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტული გვირაბის ტიპის სიღრუე. მომცრო დარბაზების მონაცვლეობით 100 მ სიგრძემდე ვრცელდება.

ქვედა ქვილიშორის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ქვედაქვილიშორის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 140 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 100 მ-ია.

ქვემო გელგელუკის ჭა – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, ს. გელგელუკის საზაფხულო ბინების სამხრ-ით, მდ. ბოგორუფშთას მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 1360 (70) მ. ჭის სიღრმე 60 მ-ს აღწევს.

ქვემო ლიხნის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. გუდაუს აუზის ზედა ნაწილი, ს. ქვემო ლიხნი (სვიმონ ფილიას ეზოში). მღვიმის სიგრძე 260 მ-ია.

ქვის ყვავილი (Каменний цветок) – გაგრა-ბზიფის სპელეოლოგიური რ-ნი. შახტის სიღრმე 180 მ-ს აღწევს.

ქოთანწყლის (კოტოშწყარის) I ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. „ქვიბიასა" და „დიდკარავს" შორის, მდ. ნაჩხურის აუზი, ადგ. „ქოთანწყლის" მიდამოებში, ზ. დ. 1810 (1400) მ სიმაღლეზე. ჭა იხსნება კარსტული ძაბრის აღმ. ფერდობზე. სიღრმე 36 მ.

ქოთანწყლის (კოტოშწყარის) II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. „ქვიბიასა" და „დიდკარავს" შორის, მდ. ნაჩხურის აუზი, ადგ. „ქოთანწყლის" მიდამოებში, ზ. დ. 1810 (1400) მ სიმაღლეზე. სიღმე 25 მ-ია.

ქოყოს მღვიმე – ჩხორონწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივის დასავლურ ნაწილში, ს. მუხურიდან (ქოს დასახლება) 1,5 კმ-ზე, მდ. ხობისწყლის მარცხ. მხარეზე, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. დაბალი, გვირაბის ფორმის სიღრუე, ცალკეული დარბაზული გაფართოებებით 1000 მ-დე გრძელდება. მღვიმეში სხვადასხვა სიღრმის ოთხი სიფონური ტბაა. ბოლო ტბის გადალახვა ჯერ-ჯერობით ვერ მოხერხდა.

ღ

ღამეკლდის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, რგანის პლატოზე, №5 სამთამადნო შახტის მიდამოებში, პალეოხეობის ფსკერზე, ზ. დ. 625 მ სიმაღლეზე. მკვეთრად მეანდრირებული ძირითადი დერეფნის სიგრძე 160 მ-ს აღწევს.

ღამეკლდის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, რგანის პლატოზე, №5 სამთამადნო შახტის მიდამოებში, პალეოხეობის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 680 (8) მ სიმაღლეზე. ჯამური სიგრძე 76 მ-ია.

ღამეწიგნაკას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის აუ-

ზი. მღვიმე 35-ე მეტრზე ვინრო ნაპრალით იხშობა.

ღამის მირაჟის მღვიმე – გალისა და წალენჯიხის რაიონების საზღვარზე, ოხაჩქუეს კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, რეჩხის კარსტული წყაროს მიდამოებში, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. მღვიმის ჯამური სიღრმე 105 მ, სიგრძე 280 მ-ს აღწევს.

ღამურების მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 600 მ სიმაღლეზე. 57 მ სიგრძის აღმავალფსკერიანი ტომრისებური სიღრუე.

ღამურების მღვიმე – იხ. ჭაღის მღვიმე.

მოაჯირიანი, ღამურებისა და დათვის მღვიმეთა შესასვლელები

ღამურების (ცუცხვათის VII) მღვიმე – ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელე-ჭიშურა (ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 325 (53) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური აღმავალი სიღრუე, ცუცხვათის მღვიმოვანის VIII სართული. შესასვლელი იხსნება მიუვალ ქარაფში. სიგრძე 54 მ.

ღარის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ციცწყალას ხეობის ბოლოში, ს. ამტყელის ჩრდ-ით 0,1 კმ-ზე, ადგ. ღარის წყაროსთან, ზ. დ. 290 მ სიმაღლეზე. 35 მ სიგრძის დაღმავალი მღვიმე.

ღვითორის I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ღვითორი, მდ. ღვითორისჭალის კანიონისებური ხეობის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 780 (80) მ სიმაღლეზე. ვიწრო ნაპრალი მე-20 მ-ზე ტრავერტინით არის ამოქოლილი.

ღვითორის II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ღვითორი, მდ. ღვითორისჭალის კანიონისებური ხეობის მარცხ. მხარეს, I მღვიმის ცოტა ზემოთ, დინების საწინააღმდეგოდ, ზ. დ. 780 (5) მ სიმაღლეზე. ორშესასვლელიანი დახშული გვირაბი. მთავარი შესასვლელი 2 მ დიამეტრის ხვრელია. სიგრძე 12 მ.

ღვითორის III მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ღვითორი, მდ. ღვითორისჭალის კანიონისებური ხეობის მარჯვ. მხარეს, ზ. დ. 788 (80) მ სიმაღლეზე. მაღალჭერიანი დახშული მღვიმის შესასვლელის სიმაღლე 12 მეტრს აღწევს, სიგანე 10 მეტრია. სიგრძე 25 მ.

ღლიანას მღვიმე – წყალტუბოს რაიონი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, ყუმის ცნობილი ვოკლუზური წყაროების მახლობლად, მდ.

ღლიანას მღვიმის წყლიანი შესასვლელი

ყუმის აუზი, ზ. დ. 125 მ სიმაღლეზე. **მღვიმეში** სხვადასხვა სიგრძისა და **სიღრმის** ოთხი სიფონური ტბაა, **გავლილი** მონაკვეთების სიგრძე 1220 მ-ს აღწევს.

ყ

ყალიჩონას მღვიმე – ჩხორონყუს მუნიციპ-ი, ს. ნაკიანი, მდ. ოჩხომურის მარცხ. შენაკადის მდ. ბუმეს ხეობაში, ადგ. ოჩოკორეში, ზ. დ. 250 (40) მ სიმაღლეზე. ერთ-ერთი უგრძესი (830 მ) კლასტოკარსტული მღვიმე ევროპაში. ძირითადი დერეფნის გასწვრივ გამოიყოფა სხვადასხვა ზომის დარბაზული გაფართოებები, განშტოებებს მოკლებულია.

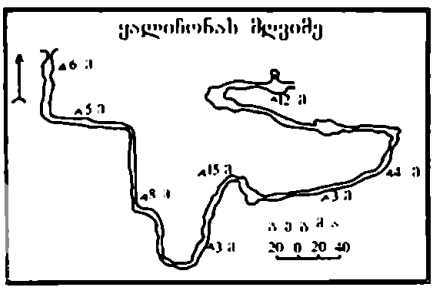

ყარასუ – იხ. შავწყალას მღვიმე.

ყვავილოვანი კომბოსტო (Цветная капуста) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 35 მ, სიგრძე 60 მ აღწევს.

ყვირას მღვიმე – წალენჯიხის მუნიციპ-ი ყვირას მასივის აღმ. ნაწილის უტყეო ზოლში, ს. ჩქვალერი, მდ. მოროჟას აუზი, ალბოვის უფსკრულის მახლობლად, ზ. დ. 1795 მ სიმაღლეზე. დახრილფსკერიანი გვირაბი 15 მ-დე გრძელდება.

ყინულის დრაკონი (Ледяной Дракон) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ყოეკვარას ტროგული ხეობის ზემო წელში, ილიუხინის უფსკრულის სამხრეთით 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2290 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 310 მ, ჯამური სიღრმე 660 მ-ს აღწევს.

ყინულოვანი მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, „გამჭოლი" მღვიმის სამხრ-ით 0,15 კმ-ზე. საწყისი დახრილფსკერიანი დერეფანი ჩასასვლელიდან 30-ე მ-ზე ვიწრო გასასვლელით ვრცელ დარბაზს (22x5x30 მ) ებმის, რომლის ფსკერზე ≈700 $მ^3$ მოცულობის თოვლისა და ყინულის სქელი ფენაა დაგროვილი. მღვიმის სიღრმე 33 მ, სიგრძე კი 90 მ-ს შეადგენს.

ყინულოვანი შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივის ჩრდ.-აღმ-ით, შახტ „საინტერესოს" სამხრ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. საწყისი 10 მ-იანი ვერტიკალური მონაკვეთი ლოდნარით მოფენილი დახრილფსკერიანი ფართო დერეფნით 20 მ სიღრმის ჭას ებმის და ფსკერზე მოზრდილ დარბაზს (15x5x20 მ) ივითარებს. შახტის სიღრმე 46 მ, გაჭიმულობა 100 მ.

ყრუ შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. „ხიფსთას" მიდამოებში, ს. დურიფშის საქონლის გადასარეკი ბილიკებიდან 200 მ-ზე, ზ. დ. 1750 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 112 მ-ს შეადგენს.

ყრუ შახტი (Глухая) – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ. დ. 2105 მ

სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 74 მ-ს აღწევს.

ყუმისთავის I ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, წყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმის ჩრდ-ით, ჟორა ტყაბლაძის საკარმიდამო ნაკვეთიდან სამხრ-ით 0,15 კმ-ზე, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 18 მ.

ყუმისთავის II ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, საწურბლიას მღვიმიდან ჩრდ. დას-ით 0,35 კმ-ზე, ბარხაველის მიდამოებში, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 18 მ-ს აღწევს.

ყუმისთავის III ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავიდან აღმ-ით., ბარხაველის ბორცვის მიდამოებში, წყალტუბოს მღვიმესთან გამავალი ბილიკიდან დას-ით 1,5 კმ-ში, ზ. დ. 305 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 20 მ.

შ

შაბათაღელის მიწისქვეშა კალაპოტი (ცუცხვათის I) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათსა და ჭალასთავს შორის, უახლოესი საავტომობილო გზიდან (ს. ჭალასთავიდან) 4 კმ-ზე, ოკრიბაარგვეთის ქედზე, მდ. შაბათაღელეჭიშურას აუზი (მდ. ყვირილას სისტემა), ზ. დ. 250-270 მ სიმაღლეზე. ცუცხვათის მღვიმოვანის პირველი ჩანასახურ, ვოკლუზურ სტადიაში მყოფი სართული, სიგრძე 310 მ-ს აღწევს.

შავგორის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქ. წყალტუბოს ცენტრიდან ჩრდ.-დას-ით 5 კმ-ზე, შავგორას მთის ფერდობზე, ზ. დ. 120 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 25 მ.

შაკი ყორანის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ბილიკთან ახლოს, ბოგას მღვიმიდან 40 მეტრის დაშორებით, ზ. დ. 1720 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი წარმოადგენს 15 მ სიღრმისა და 5 მ სიგანის ჭას, რომელსაც სა-ით ებმის 35 მ სიგრძის დაღმავალი გვირაბი. მღვიმის ჯამური სიღრმე 35 მ, სიგრძე 115 მ.

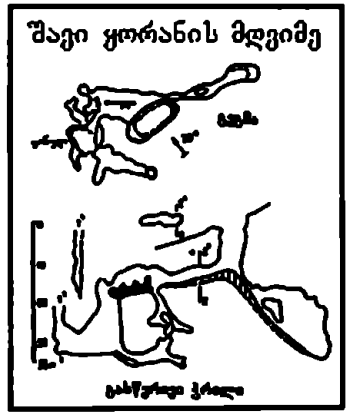

შავწყალას (ყარასუს, მიწისქვეშა ამტყელის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ამტყელის აუზი, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის კოდორთან შეერთების ადგილთან ახლოს, ზ. დ. 185 მ

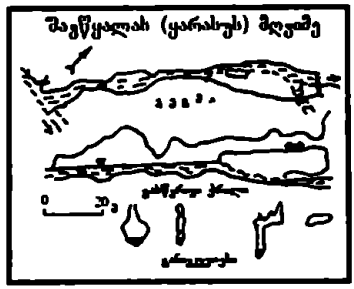

სიმაღლეზე. მღვიმე ამტყელის მინისქვეშა სიღრუის ბოლო ნაწილს წარმოადგენს და 130 მ-დე ერცელდება.

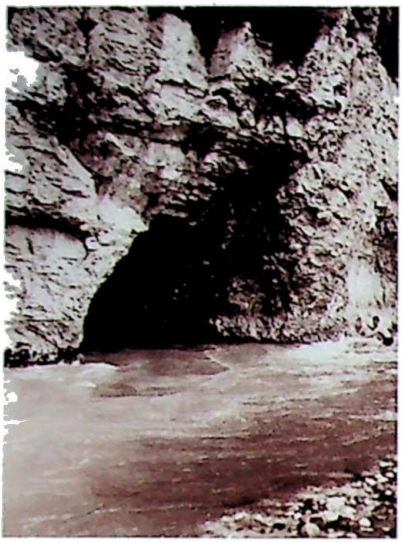

შავწყალას (ყარასუს) მღვიმიდან გამომავალი მოზრდილი ნაკადი

შარეულას (შაორა-შარეულას) მღვიმე – ამბროლაურის მუნი- -ციპ-ი, ს. ნიკორწმინდასთან 1,5 კმ-ზე. რაჭის ქედის ჩრდ. მთაგორიანი კალთა, მდ. შარეულას ღრმა ხეობის მარცხ. კლდოვანი ფერდის ძირში, ზ. დ. 1070 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება ფართო (25x10 მ) შესასვლელით, საიდანაც გამოედინება მძლავრი ნაკადი მდ. შარეულას სახელწოდებით. 180 მ-ის შემდეგ გვირაბი ორად იყოფა. მარცხენა გვირაბის შესასვლელი კირქვის ლოდით არის ჩახერგილი. ლოდს მიღმა გვირაბი 80 მ-დე გრძელდება; მარჯვენა განშტოება წყალაღმა ასევე 80 მ-დე გრძელდება და სიფონურ ტბას ანყდება. მღვიმის სიგრძე 260 მ-ს აღწევს.

მდ. შარეულას სათავე

შაქურანის IV მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის კოდორთან შეერთების ადგილიდან 0,9 კმ-ზე, ზ. დ. 190 მ სიმაღლეზე, მდინარის პირას. მღვიმე მდ. შაქურანის მოქმედებით ნანილობრივ დანგრეულია. მისი სამხრ. ნაწილი ნაშალი მასალითაა ამოვსებული. ჩრდ. ნაწილის სიგრძე 25 მეტრს აღემატება.

შაქურანის ზედა მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის კოდორთან შეერთების ადგილიდან 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 285 (60) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება შესამჩნევად განიერი შესასვლელით (12x10 მ), რომელიც სიღრმეში თანდათან ვიწროვდება (5 მ) და მღვიმის ბოლოში 0,5 მ-ს აღწევს. მღვიმე ორსართულიანია, ჯამური სიღრმე 55 მ, სიგრძე 800 მ-ს აღწევს.

შაქურანის ქვედა მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის კოდორთან შეერთე-

ბის ადგილიდან 0,8 კმ-ზე, ზედა და შუა მღვიმეების ქვემოთ, მდინარის პირას, ზ. დ. 205 (15) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება დას-ით მიმართული გვირაბით, რომლის სიმაღლე 20 მ, სიგანე 10 მეტრია. 725-ე მეტრზე ძირითად მაგისტრალს უერთდება 380 მ სიგრძის განშტოება. გაედინება მუდმივმოქმედი ნაკადი. ჯამური სიგრძე 1320 აღწევს.

შაქურანის შუა მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის კოდორთან შეერთების ადგილიდან 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 296 (40) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 5 მ სიმაღლისა და 8 მ სიგანის პირდაპირი გვირაბით, რომელიც შესასვლელიდან 160 მ-ზე წყლით ავსილი ვიწრო ნაპრალით იხშობა.

შაცხოცრის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ცისარტყელას შახტის სამხრ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2000 მ სიმაღლეზე. შახტი ვიწრო ჭებისა და დახრილი დერეფნების მონაცვლეობით 180 მ სიღრმემდე ეშვება და ბოლოში ნახევრად გახსნილი სიფონური ტბით იხშობა.

შახტი 5-03 – ასხის კირქვული მასივი. ჩელიაბინსკელმა სპელეოლოგებმა მასში 270 მ სიღრმემდე ჩააღწიეს.

შეყილაძეების (გუბურეების) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხრეითის მიდამოებში, მდ. კაცხურას მარჯვ. შენაკადის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 860 (12) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი (3,5X2 მ) ქვითკირის კედლით არის ნაგები. ძირითადი დერეფანი ბოლოში ორად იტოტება, რომელიც ჯერჯერობით შეუსწავლელია. სიგრძე 740 მ-ს შეადგენს.

შვიდი ჯუჯის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ფიფქიას მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 1740 მ სიმაღლეზე. მღვიმის ჯამური სიგრძე 170 მ-ს აღწევს.

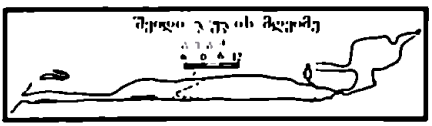

შვილობისას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ბუნიკაური, მდ. თაბაგრებისწყლის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 730 (40) მ სიმაღლეზე. სუბჰორიზონტალური, წყლიანი გვირაბის ტიპის გამჭოლი მღვიმის ჯამური სიგრძე 1000 მ-ს შეადგენს.

შიფცირას მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ.

ფერდობი, ს. ხუაფის ტერიტორიაზე, სოფლის განაპირა სახლიდან ჩრდ.-დას-ით, ადგ. შიფცირას მიდამოებში. სუბჰორიზონტალური დახშული სილრუე, იდეალურად მოსწორებული ფსკერით. ჯამური სიგრძე 50 მ.

შრომის მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, ს. შრომისაკენ მიმავალი გზის დას. მხარეს, 1,5-2კმ-ზე, ზ. დ. 275 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვიწრო გასასვლელებისა და მომცრო დარბაზების მორიგეობით 75 მ-დე ვრცელდება.

ნეკნისებრი სტალაქტიტები
შრომის მღვიმეში

შრომის ჭა – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. აღმ. გუმისთის აუზი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ს. შრომის ჩრდ.-დას-ით 1,5-2 კმ-ზე, ზ. დ. 290 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვერტიკალურია, შედგება ოთხი საფეხურისაგან.აქვს 20 მ სიგრძის განშტოება.

შროშის მღვიმე – ზესტაფონის მუნიციპ-ი, ს. შროშის ჩრდ.-აღმ-ით 3 კმ-ზე, ზ. დ. 275 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი სამხრ.-დას-კენ არის ორიენტირებული. მღვიმის ჯამური სიგრძე 70 მ.

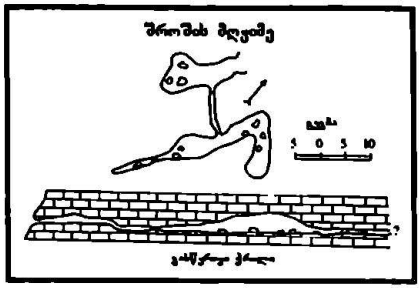

შუბარას მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მდ. დას. გუმისთის აუზი, მდ. შუბარას (ხოიჯგეთი) ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ტბის მოპირდაპირე მხარეს, საიდანაც მდ. შუბარა იღებს სათავეს, ზ. დ. 1100 მ სიმაღლეზე. დაბალი ჭერის გამო მღვიმის გავლა მხოლოდ ხოხვითაა შესაძლებელი. სიგრძე 75 მ.

შურუბუმუს მღვიმის ერთი უბანი

შურუბუმუს მღვიმე – ჩხორონწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივის დას. ნაწილში, ს. მუხურიდან 3 კმ-ის დაშორებით, მდ. ხობისწყლის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 281 მ სიმაღლეზე,
x:270,971 Y:4725,749
x:270,990 Y:4725,777
X:270,890 Y:4725,621

X:271,140 Y:4726,010
X:271,250 Y:4726,050
დახრილ ფერდობზე მძლავრი – „დიძახის“ ვოკლუზური ნაკადის 4 გამოსასვლელია. ელექტრულმა ზონდირებამ ხობისწყლის ორივე მხარეს უცნობი სიცარიელის არსებობა დაადასტურა, თუმცა მიწისქვეშეთიდან გამომავალი წყლის ნაკადი ძირითად გვირაბში შესვლის საშუალებას არ იძლევა. მღვიმის ზედა ნაწილის ვიწრო დერეფანში სამი სიფონური ტბაა წარმოდგენილი. პირველის სიღრმე 10 მ-ს აღწევს, მეორე – 2 მ სიგრძისაა. შესასვლელიდან 150 მ-ზე მომდევნო სიფონური ტბის მიღმა კი უცნობი სიცარიელე იმალება. წლების მანძილზე მიმდინარეობს 15 მ სიგანის შესასვლელი ნაწილის ჩამონაზვავი მასალისაგან გასუფთავება, თუმცა ჯერჯერობით უშედეგოდ.

შურუბუმუს მღვიმიდან გამომავალი მძლავრი ნაკადი

შუშელის ჭა – გალისა და წალენჯიხის რაიონების საზღვარზე, ოხაჩქუეს მასივის თხემური ზოლის სამხრ. ფერდობზე, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე ჭის სიღრმე 13 მ-ია.

შქერიანის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, წიფურიას ქვაბულის სამხრ. ნაწილის ტყის ზონაში, ზ. დ. 990 მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება ვიწრო შესასვლელით, სიღრმეში თანდათან ფართოვდება, ჭერის სიმაღლეც მატულობს (15 მ) და 70-ე მეტრზე ვიწრო ნაპრალით იხშობა.

ჩ

ჩალინჩურის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კოდორის აუზი, მდინარის მარჯვ. ფერდობზე, მდ. ჯამფალის კოდორთან შეერთების ადგილიდან 0,9 კმ-ზე, ზ. დ. 450 (50) მ სიმაღლეზე. დახრილი, გამჭოლი სიღრუის ჯამური სიგრძე 180 მ-ია.

ჩალის I მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ჩალის ჩრდ.-აღმ-ით 0,3 კმ-ზე, ზ. დ. 550 მ სიმაღლეზე. 50 მ სიგრძის აღმავალი სიღრუე.

ჩალის II მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, ს. ჩალის ჩრდ.-აღმ-ით 0,3 კმ-ზე, ჩალის I მღვიმიდან 20 მეტრში, ზ. დ. 560 მ სიმაღლეზე. 15 მ სიგრძის აღმავალი სიღრუე.

ჩამონაზვავის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. ხიფსთის აუზი, ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ს. დურიფშის ცენტრიდან სამხრ-ით 5 კმ-ზე, ზ. დ. 130 (25) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი იხსნება 5 მ-ანი ძაბრის ფსკერზე. შედგება რამდენიმე დარბაზული გაფართოებისა და მოკლე განშტოებისაგან. მღვიმის ბოლო დარბაზი 150 მ-ზე გიგანტური ლოდებით იქოლება.

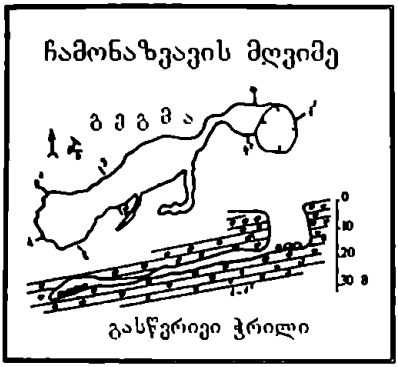

ჩანჩქერიანი მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ცივწყალას მარცხ. მხარეს, ს. ამტყელის ჩრდ-ით 250 მ-ზე, ცივწყალას (სხჩა, ხარკოვის) მღვიმიდან 50 მ-ის დაშორებით, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. შესასვლელიდან მეანდრირებული დერეფნების მორიგეობით 110-ე მეტრზე 25 მ სიღრმის ჭას აწყდება. ჩანჩქერის მიღმა მღვიმე გამოუკვლეველია.

„ჩასოვაია“ – გაგრის მუნიციპი, არაბიკის კირქვული მასივი, მწვ. არაბიკადან ჩრდ-ით 1,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2358 მ. სიღრმე 82 მ, გაჭიმულობა 210 მ.

ჩაფარის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ცისარტყელას შახტის სამხრ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. შახტი 120-ე მეტრზე ნაზვავი ლოდნარით იხშობა.

ჩაქცევითი ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ყუმისთავიდან ჩრდ.-აღმ-ით 1,3 კმ-ზე, მელოურისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მხარეს. ჭის სიღრმე 7 მ-ს აღწევს, გვირაბის სიგრძე 12 მ-ია.

ჩეკის მღვიმე – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. ჭაქვინჯი, მდ. ყულისწყალის მარცხ. შენაკადის – მდ. ჩეკის მარცხ. ნაპირზე, ზ. დ. 140 (3) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური დახშული მღვიმე, მე-10 მეტრზე ვიწრო და გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ჩერნიგორიის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. ჩიპშირას სამხრ.-აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 1950 მ სიმაღლეზე. შახტში 67 მ-იანი ნიშნულიდან 73 მ სიღრმის ჭა იხსნება და 140-ე მეტრზე ნაზვავით იქოლება.

„ჩერქეზული ჩანჩქერი“ – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. გეგას კანიონისებური ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, მსხვილი კარსტული ნაკადის გამოსასვლელის დონიდან 55 მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიღრმე 100 მ, სიგრძე 315 მ-ს აღწევს.

ჩეღალის მღვიმე – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, ს. ლეწურწუმეს ჩრდ.-დას-ით, მდ. ჩეღალისა და ქორთუღალის შეერთების ადგილიდან 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 280 (50) მ სიმაღლეზე. ვიწრო (1,5 მ) და დაბალი (1,5 მ) გვირაბის სიგრძე 18 მ-ია.

ჩიბირის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხ. ფერდობი, მწვ. ჩიფშირას სამხრ.-დას-ით 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 120 მ, გაჭიმულობა 230 მ-ია.

ჩინის (ფალის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ჩინის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის აუზი, ზ. დ. 450 (265) მ სიმაღლეზე. მღვიმე რამდენიმე მცირე ზომის დარბაზული გაფართოებით 90 მ სიგრძემდე ვრცელდება.

ჩინის ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ჩინის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის აუზი, ზ. დ. 550 მ სიმაღლეზე. ჭა სამი საფეხურისაგან შედგება, რო-

მელთა ჯამური სიღრმე 23 მ-ს აღწევს.

ჩინის II ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ჩინის ტერიტორიაზე, მდ. ამტყელის აუზი, სოხუმის სამხედრო გზის დას-ით 30 მეტრზე, ზ. დ. 500 მ სიმაღლეზე. ჭა 12 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ჩიფშირის უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, შაცხოცრას უღელტეხილიდან სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, უსახელო მთის დას. კალთაზე, ზ. დ. 2095 მ სიმაღლეზე. უფსკრული სხვადასხვა სიღრმის საფეხურების მონაცვლეობით 117 მ-დე ეშვება და ბოლოში ნაზვავით იქოლება.

ჩიფშირის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. ჩიფშირას სამხრ.-აღმ-ით 1,4 კმ-ზე, ზ. დ. 2075 მ სიმაღლეზე. შახტი ერთი ძირითადი 108 მ სიღრმის ჭისგან შედგება, რომელსაც 125 მ სიღრმეზე ვიწრო გასასვლელი გამოეყოფა და 140-ე მ-ზე გაუვალი ხდება.

ჩკალოვის უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილი, უსახელო მწვერვალის (2 097 მ) აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2184 მ სიმაღლეზე. უფსკრული იწყება 30-35 მ დიამეტრის მქონე ფართო ჩასასვლელით, რომელიც 18 მ სიღრმეზე თოვლისა და ყინულის სქელი ფენით (1000 მ^3) არის დაფარული. ინულის მასაში ვიწრო გასასვლელით უფსკრული 145 მ სიღრმემდე ვრცელდება. ჯამური სიგრძე 400 მ-ს აღწევს.

ჩუნეშის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ჩუნეშის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 105 მ სიმაღლეზე. მღვიმის წინა ნაწილში სოკოს საცდელი მცირე საწარმო იყო მოწყობილი. ჭარბობს შავი ფერის ნაღვენთი წარმონაქმნები. სიგრძე 100 მ-ს აღემატება.

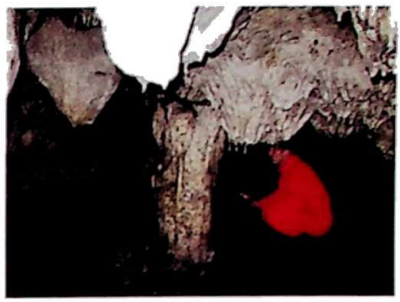

ჩუნეშის მღვიმის ნაღვენთი ფორმები

ჩხვლეტია ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, სოფლის ცენტრიდან სამხრ.-დას-ით 0,25 კმ-ზე, მდ. ხიფსთის მარჯვ. ფერდობზე. ჭაში ჩასასვლელი ხვრელის დიამეტრი 2 მეტრია. შედგება მოკლე საფეხურებისა და მცირე დარბაზული გაფართოებისაგან. სიღრმე 30 მ.

ც

ცაგერის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ქალაქის ჩრდ-ით 2 კმ-ზე, მდ. ცხენისწყლის მარჯ. ნაპირზე. ჰორიზონტალური სიღრუე, შედგება 21 მ სიგრძისა და 10 მ სიგანის ერთი მოზრდილი დარბაზისაგან.

ცავის მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ცივწყალას აუზი, ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ს. ამტყელის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 660 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ვიწრო გასასვლელებისა და დარბაზული გაფართოებების მორიგეობით 80 მ მანძილზე ვრცელდება.

ცაიშის ეხი – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. ცაიში, მდ. ჯუმის მარჯვ. ნაპირზე, ზ. დ. 70 (20) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული ეხის სიგრძე 7 მ-ს აღწევს.

ცაცხვნარის ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ცაცხვნარის ტერიტორიაზე, სოხუმის სამხედრო გზის სამხრ-ით 30 მ-ზე, ზ. დ. 540 მ სიმაღლეზე. ჭა 25 მ სიღრმეზე ნაზვავით იქოლება.

ცახის მღვიმე – იხ. გოგოლეთის მღვიმე.

ცივი მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, ს. ბლაბურხვის ტერიტორიაზე, ადგ. „ანჰაშტუკის" მიდამოებში, მჭიშთას ვოკლუზური ნყაროების გამოსასვლელების თავზე – ამფითეატრისებურ დეპრესიაში, ზ. დ. 400 (330) მ სიმაღლეზე. დახრილი გვირაბით მღვიმე 27 მ სიღრმემდე ეშვება და გაუვალი ნაპრალით იხშობა. აქ, „მბერავ ხვრელში" ინტენსიურად უბერავს (3,5 მ/წმ), რაც მჭიშთას მინისქვეშა დარბაზებთან მისი კავშირის უტყუარი პროგნოსტიკული ნიშანია.

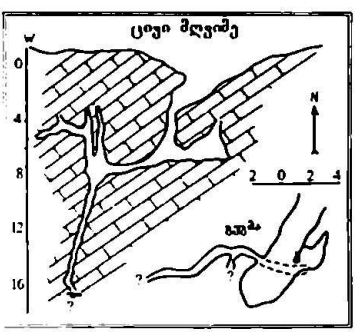

ცივწყალას მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, ს. ნიკორწმინდიდან 1 კმ-ზე, რაჭის ქედის ჩრდ. მთაგორიანი კალთა, მდ. შარეულას ღრმა ხეობის მარცხ. კლდოვანი ფერდის ძირში, ზ. დ. 1065 მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური, აღმავალი წყლიანი მღვიმე, შესასვლელიდან 160-ე მ-ზე პირველ სიფონს აწყდება, რომლის მიღმა წყლით გამორეცხილი გვირაბი რამდენიმე სიფონის შემდეგ 1000 მ-მდე გრძელდება. მღვიმეში გამავალი ნაკადი იქვე შარეულას მღვიმიდან გამომავალ ნაკადს უერთდება და დასაბამს აძლევს რიონის მარცხ. შენაკად მდ. შარეულას.

ცივწყალას მღვიმის შესასვლელი
(ლაშა ასანიძის ფოტო)

ცივწყალას I (სხჩის, ხარკოვის) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ცივწყალას ხეობის ქვემო წელში, ამტყელის ტბის სამხრ-ით, ს. ამტყელის ჩრდ-ით 0,3 კმ-ზე, ზ. დ. 300 მ სიმაღლეზე. მღვიმის შესას-

ვლელელები ხეობის დას. და აღმ. ფერდზე მდინარის დონეზე იხსნებიან და მასში იკარგება მდ. ცივწყალას დიდი ნაწილი. ჯამური სიღრმე 100 მ, სიგრძე 1665 მ-ს აღწევს

.

ციცვწყალას I მღვიმის ბლოკ-დიაგრამა

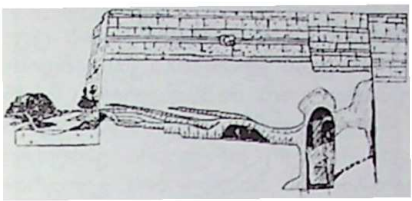

ციცვწყალას II (პოხერას) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ამტყელის ქვემო წელში, ციცვწყალას I მღვიმის სამხრ-ით 50 მეტრზე, მდ. ცივწყალას დონეზე, ზ. დ. 300 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 45 მ, გაჭიმულობა 330 მ-ია.

ციმგირის შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ორთაბალაგანის ცენტრალურ ნაწილში, მწვ. არაბიკის დას-ით 3,5 კმ-ზე. 70 მეტრიანი შახტი დაღმავალი დერეფნებისა და 7, 10 მ-იანი საფეხურებით 100 მ სიღრმეზე ეშვება და ბოლოში ნაზვავით იხშობა.

ციმგირის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ. ფერდობი, მწვ. ჩიფშირას სამხრ.-აღმ-ით 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი კლდოვან ნაპრალში იხსნება. ჯამური სიღრმე 120 მ, გაჭიმულობა 230 მ-ს აღწევს.

ციხარტყელას შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, ადგ. აბაცის აღმ. დაბოლოებაზე, უსახელო მწვერვალის (2 423,5 მ) დას-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 160 მ, გაჭიმულობა 350 მ-ია.

ციხფერი ბუზეგის მღვიმე – ცაგერის მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ბოგის მღვიმიდან 400 მეტრში. ჩასასვლელი იხსნება ძაბრის ფსკერზე. მღვიმის ჯამური სიგრძე 70 მეტრია.

ციხფერი ტბიდან გამომავალი ნაკადი

ციხფერი ტბის მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, ბზიფის ხეობის მარჯვ. ფერდობზე, ციხფერი ტბის მიდამოებში, ზ. დ. 110 (10) მ სიმაღლეზე. რთული, ლაბირინთული ტიპის ორსართულიანი სიღრუე ბოლოში სიფონური ტბით მთავრდება. მღვიმის ჯამური სიგრძე 200 მ-ია.

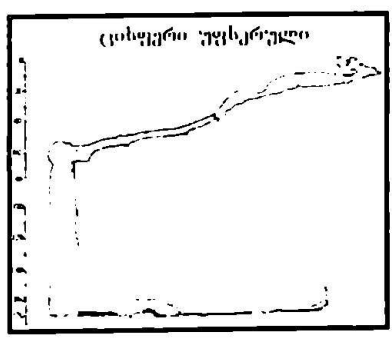

ციხფერი უფსკრული – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, კურ. ახალი ათონის ჩრდ-ით, ზ. დ. 1100 მ სიმაღლეზე.

უფსკრულის ჩასასვლელი ღრმა ხევში მდებარე კარსტულ ძაბრში იხსნება. ჭის ფსკერიდან ჰორიზონტალური დერეფანი 200 მ-მდე ვრცელდება, რომლის მიღმა ვიწრო გასასვლელი (0,3-0,5 მ) მომცრო დარბაზს ებმის და 480-ე მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

ციხერვის (ნმ. იპატიის) მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მდ. ციხერვის აუზი, მდინარის მარჯვ. ფერდობზე, ძველი და ახალი გაგრის საზღვარზე. მღვიმის სიგრძე 20 მ-ს შეადგენს.

ციხის მღვიმე – იხ. ზედაქვილიშორის მღვიმე.

ციხისძირის ჭა – იხ. ხომულის ჭა.

ციხისწყაროს ჭა – იხ. ხომულის ჭა.

ცოტნე დადიანის უფსკრული – ნალენჯიხის მუნიციპ-ი, ყვირას მასივის მაღალმთიან ნაწილში, მწყემსების საზაფხულო ბინებთან ახლოს, ზ. დ. 1580 მ სიმაღლეზე. ვერტიკალური დახშული სიღრუე, იწყება ვიწრო ჩასასვლელით, რომელიც სიღრმეში ფართოვდება და სხვადასხვა დონეებზე ვიწრო ხვრელებით დაკავშირებულ რამდენიმე საფეხურს ივითა-

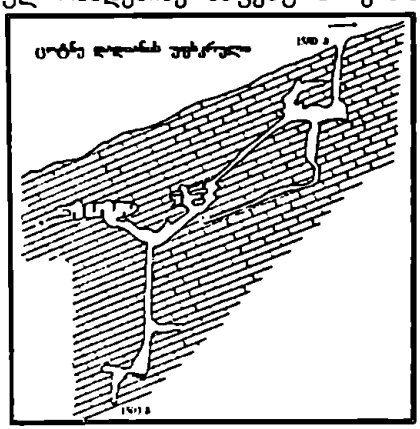

რებს. უფსკრულს ფსკერზე ჰორიზონტალური გვირაბი აგრძელებს და მოკლე მანძილზე ნაზვავით იქოლება. სიღრმე 77 მ-ს აღწევს.

ცუცხვათის მღვიმოვანი – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის სამხრ-ით, ოკრიბა-არგვეთის სერზე, ზ. დ. 250-400 მ სიმაღლეზე, N.42°16.239, E.042°51.197. მღვიმური კომპლექსი გამომუშავებულია ცუცხვათის ქვაბულში (6x5 კმ) გამდინარე პატარა მდ. შაბათაღელის მიერ 6-7 ჰა ფართობზე, ქვედაცარცული ასაკის მასიურ კირქვებში. ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტის და საქართველოს სახელწიფო მუზეუმის კომპლექსურმა ექპედიციამ (ხელმძღვ. პროფესორი ლევან მარუაშვილი) მღვიმოვანის 75 მ-იან ვერტიკალურ ჭრილში 13 სართული გამოყო. თავისი სიძველითა და სართულების რაოდენობით ცუცხვათის მღვიმოვანს ანალოგი არ აქვს მსოფლიოში. ქვემოთ ვიძლევით თითოეული მათგანის დახასიათებას ცალცალკე.

ცუცხვათის I – იხ. შაბათაღელის მიწისქვეშა კალაპოტი.

ცუცხვათის II მღვიმე – იხ. მთავარი გალერეა.

ცუცხვათის III მღვიმე – იხ. ბიზონის მღვიმე.

ცუცხვათის IV მღვიმე – იხ. ბრინჯაოს მღვიმე.

ცუცხვათის V მღვიმე – იხ. ორმაგი ეხი.

ცუცხვათის VI მღვიმე – იხ. დათვის მღვიმე.

ცუცხვათის VII მღვიმე – იხ. ღამურების მღვიმე.

ცუცხვათის VIII მღვიმე – იხ. მოაჯირიანი მღვიმე.

ცუცხვათის IX მღვიმე – იხ. ხორ-ფირიტული მღვიმე.

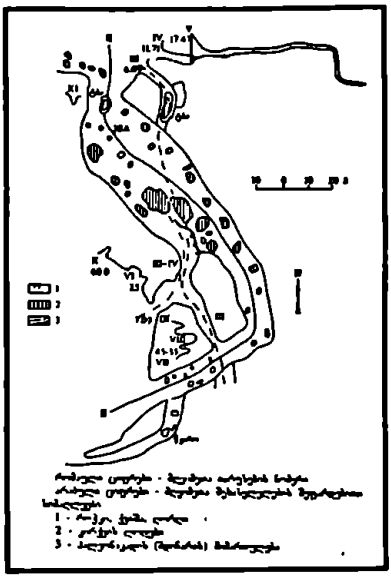

ცუცხვათის მრავალსართულიანი მღვიმის გენერალური გეგმა

ცუცხვათის ზედა (ცუცხვათის X) მღვიმე – ტყიბულის მუნიციპ-ი, ს. ცუცხვათის ტერიტორიაზე, მდ. შაბათაღელეს აუზი. ცუცხვათის მღვიმოვანის XI პატარა ეხი. შესასვლელი ხელოვნურად იყო ამოშენებული კირქვის ლოდებით. სიგრძე 6 მ-ია.

ცუცხვათის XI მღვიმე – იხ. ბეჟიასტბის მღვიმე.

ცხელი ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილის დას-თ ფრთაზე, ზ. დ. 914 მ სიმაღლეზე. X: 278.296; Y: 4722.068. ჭა 8-10 მ სიღრმეზე ივითარებს გაგრძელებას. მღვიმე შეუსწავლელია.

ცხრაჯვარის I მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედი, ნაქერალას გადასასვლელთან, ყოფილი სანატორიუმ-პროფილაქტორიუმის აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, საავტომობილო გზიდან 60 მ სიმაღლეზე, ზ. დ. 1435 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი 100-150 მ-იანი ფლატის ძირში იხსნება. ჯამური სიგრძე 470 მ-ს აღწევს.

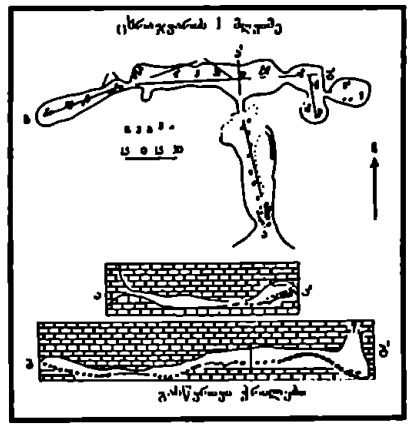

ცხრაჯვარის II მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედი, ნაქერალას გადასასვლელთან, ტყიბულის ჩრდ.-დას-ით მე-11 კმ-ზე, ზ. დ. 1250 მ სიმაღლეზე, ცხრაჯვარის მონასტრის ახლოს. მღვიმის სიგრძე 100 მ.

ცხრაჯვარის III მღვიმე – ამბროლაურის მუნიციპ-ი, რაჭის ქედი, ნაქერალას გადასასვლელთან, ცხრაჯვარის II მღვიმის დას-ით 0,5 კმ-ზე, რაჭის ქედის სამხრ. ქარაფოვანი კედლის ძირში, ზ. დ. 1300 მ სიმაღლეზე, მღვიმის ჯამური სიგრძე 214 მ-ს აღწევს.

ცხუნკურის (საციეის) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ცხუნკურის მიდამოებში, ზ. დ. 150 მ სიმაღლეზე. შესასვლელი 10 მ-იანი საფეხურით უკავშირდება ნაგრძელებულ

ფორმის დარბაზს. მღვიმის სიგრძე 62 მ-ია.

C—10/4 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. 10 მ სიღრმის შვეულკედლებიანი ჭა.

C—15/4 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 15 მ, გაჭიმულობა 30 მ-ს აღწევს.

C—15`6-ის მღვიმე (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, მწვ. არაბიკის ჩრდილოეთით, ზ. დ. 2400 მ სიმაღლეზე. 20 მ სიგრძის თარაზულ გვირაბს აგრძელებს 30 მ სიმაღლის დახრილფსკერიანი და ბრტყელჭერიანი დარბაზი. სიღრმე 23 მ, გაჭიმულობა 60 მ-ს აღწევს.

C—25 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, მწვ. არაბიკის ჩრდ-ით, ზ. დ. 2380 მ სიმაღლეზე. შახტი იწყება 15 მ სიგრძისა და 5 მ სიგანის ჩასასვლელით, რომელიც ფსკერთან 15 მ-მდე ფართოვდება. ჰორიზონტულფსკერიანი გვირაბი მე-40 მ-ზე ნაზვავით იხშობა.

C—28/1 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ჭამხონას უღელტეხილის მიდამოებში, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 28 მ-ს აღწევს.

C—30 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ჭამხონას უღელტეხილის მიდამოებში, ზ.დ. 2250 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 30 მ.

C—30/1 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, მწვ. არაბიკას ჩრდ.-აღმ-ით 3,5 კმ-ზე. ჭა 15 მ სიღრმეზე ორად იტოტება და ფსკერთან ერთმანეთს უერთდებიან. ჯამური სიღრმე 30 მ-ია.

C—31/1 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 31 მ, სიგრძე 50 მ-ს შეადგენს.

C—34 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, გამჭოლი მღვიმის სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ.დ. 2380 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი კარსტული ძაბრის ფსკერზე იხსნება, რომელიც 35 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

C—35/1 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 35 მ, სიგრძე 70 მ.

C—35/2 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ.დ. 1450 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 35 მ უდრის.

C—40`1 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, თხემური პლატოს სამხრ., –115 უფსკრულის სამხრ.-დას-ით 500 მეტრში, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 40 მ.

C—40'2 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ჭამხონას ულელტეხილის მიდამოებში, ზ.დ. 2300 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 65 მ.

C—40/3 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის მასივი, –65-ის მახლობლად, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. პირველი ვერტიკალური მონაკვეთის სიღრმე 30 მეტრია. ბოლო ნაწილი შვეულკედლებიან დარბაზს ერწყმის და მე-40 მ-ზე ნაზვავით იქოლება.

C—45 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, თხემური პლატოს სამხრ-ით, ზ. დ. 2250 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 45 მ.

C—50/1 (Сибирская спелеологическая экспедиция)– გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ბერჭილის ქედის სამხრ. ფერდობზე, მწვ. არაბიკის სამხრ.-დას-ით 1,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 50 მ, გაჭიმულობა 100 მ.

C—55 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის სამხრ. ნაწილი, მოკი-ვოხუს ქედის მიდამოებში, ზ. დ. 650 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 55 მ, სიგრძე 120 მ.

C—65 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის პლატოს სამხრ-ით, –115 უფსკრულის სამხრ.-დას-ით 500 მეტრში, ზ. დ. 2480 მ სიმაღლეზე. შახტის სიღრმე 65 მ.

C—115 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. შახტის სიღრმე 150 მ-ს შეადგენს.

C—120 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. შახტის სიღრმე 120 მ.

C—160 (Сибирская спелеологическая экспедиция) – გაგრის მუნიციპ-ი, ბერჭილის ქედი, მდ. სანდრიფშის აუზი, ორთაბალაგანის ტროგულ ხეობაში, ბერჭილის მთის დას-ით. სიღრმე 160 მ.

CS (205-5) (Чешская группа) – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. კელასურის აუზი, ხეობის მარჯვ. მხარეს, თეთრთოვლას აღმ-ით 0,2 კმ-ზე, ზ.დ. 550 მ სიმაღლეზე. შახტი დამრეცფსკერიანი (45°) ვიწრო დერეფნით 30 მ-ის სიღრმემდე ეშვება და ბოლოში ლოდნარით იქოლება.

CS-89-83 (Чешская группа) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის მასივის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, ადგ. აბაცის მიდამოებში, 1 ჩშ-ის ჭიდან სამხრ. 70 მეტრზე. შახტი შვეულკედლებიანი, ვერტიკალური მონაკვეთით 83 მ-დე ვრცელდება.

ძ

ძეძვის I ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჩერის აუზი, ს. მესამე ბალდიდან ჩრდ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 410 (70) მ სიმაღლეზე. ჭა იხსნება ძაბრის ფსკერზე, რომელიც 32 მ სიღრმეზე იხშობა.

ძეძვის II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჩერის აუზი, ს. მესამე ბალდიდან ჩრდ.-დას-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 420

(80) მ სიმაღლეზე. სიღრმე 75 მ-ს აღწევს.

ძველი შახტი (Древняя. МГУ-1972) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, გამყოფი ქედის მიდამოებში, „თოვლიან-მეუენის" უფსკრულთა სისტემის აღმ-ით 0,7 კმ-ზე, ზ. დ. 2200 მ სიმაღლეზე. შახტი 75 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ძოუს უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის ჩღდ.-აღმ. ნაწილში, ადგ. „ძოუს" მიდამოებში, ზ. დ. 2040 მ სიმაღლეზე. უფსკრული ძალზე რთული, დახრილი მეანდრული სისტემაა. მეანდრები და ცალკეული სიღრმის ჭები (10, 15, 25, 50 მ) დასანყისიდანვე იწყება. 900 მ სიღრმეზე ვერტიკალურ ჭათა სისტემას საკმაოდ დახრილფსკერიანი მონაკვეთი აგრძელებს, რომელიც 1000 მეტრის სიღრმეზე ნგრეული, 200 მ სიგრძის დარბაზით მთავრდება. ამ დარბაზის ჭერის სიმაღლე არ დაიკვირვება (!). უფსკრულის ჯამური სიღრმე 1090 მ-ია.

ძუსას მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, მდ. ძუსასა და ვარხმელას შეერთების ადგილას. 14 მეტრი სიგრძის დახშული გვირაბი.

ძუძუანას მღვიმის შესასვლელი (ხედი შიგნიდან)

ძუძუანას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. დარკვეთის სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. ნეკრისას ხეობაში, ზ. დ. 515 (15) მ სიმაღლეზე. აღმავალი ორსართულიანი სიღრუე. აღმოჩენილია პალეოლითელი ადამიანის ნადგომი (კაჟის და ობსიდიანის იარაღები, ცხოველთა ძვლები), ზედაფენაში თიხის ჭურჭელი. მღვიმის კულტურულ ფენებში დადასტურდა ველური სელის ბოჭკოების არსებობა, რომელსაც 35-32000 წლის წინანდელი მონადირე იყენებდა ქვის იარაღების შესაკვრელად. მღვიმის სიგრძე 175 მ-ია.

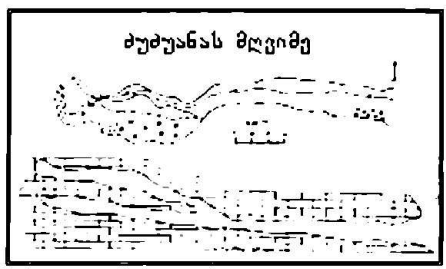

ნ

ნაჩხურის – იხ. ლესხულუხეს მღვიმე.

ნაჩხურის I მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ნეკელდის ქედის სამხრ.-დას. ფერდობი, მდ. ნაჩხურის აუზი, ხეობის მარცხენა ფერდობზე, ს. ლესხულუხეს ჩრდ-ით 0,5 კმ-ზე. სიგრძე 70 მ.

ნაჩხურის II მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ნაჩხურის აუზი, ს. ლესხულუხე, ნაჩხურას ვოკლუზიდან ჩრდ-ით 30

მ-ზე, ზ. დ. 315 (15) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 38 მ.

ნებელდის I მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის ტერიტორიაზე, ნაკადულებით წარმოშობილი ხრამის სათავეში, ზ. დ. 460 (27) მ სიმაღლეზე. ერთი მთლიანი დერეფნისაგან შემდგარი 266 მ სიგრძის სიღრუე.

ნებელდის II (ქეიბოღაზის I) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის ტერიტორიაზე, ნებელდის ქვაბულის აღმ. ფერდობზე, ზ. დ. 435 (25) მ სიმაღლეზე. მღვიმე 35 მ სიგრძის დაბალჭერიან (1,5-2 მ) გვირაბს წარმოადგენს.

ნებელდის III (ქეიბოღაზის II) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის ტერიტორიაზე, ნებელდის ქვაბულის აღმ. ფერდობზე, II მღვიმის სამხრ-ით 2,5 კმ-ზე, ზ. დ. 432 (22) მ სიმაღლეზე. 115 მ სიგრძისა და 7 მ სიგანის მქონე გვირაბი.

ნებელდის IV (ქეიბოღაზის III) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის ტერიტორიაზე, ნებელდის ქვაბულის აღმ. ფერდობზე, III მღვიმის ჩრდ-ით 7 კმ-ზე, ზ. დ. 431 (21) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება ვიწრო ხვრელით, რომლის მიღმა 20 მ სიგრძის დარბაზია, ჭერის სიმაღლე 10 მეტრს აღწევს.

ნებელდის I ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის ჩრდ-ით, სოხუმის სამხედრო გზიდან 0,15 კმ-ზე, ზ. დ. 430 მ სიმაღლეზე. ჭა 16 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ნებელდის II ჭა – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ნებელდის მიდამოებში, გულრიფშიდან ნებელდისაკენ მიმავალი გზის მარჯვ. მხარეს, მდ. პატარა მაჭარის მარცხ. ფერდობზე. ჭაში ჩასასვლელი სწრაფად ებმის 7 მ სიღრმის ვერტიკალურ მონაკვეთს.

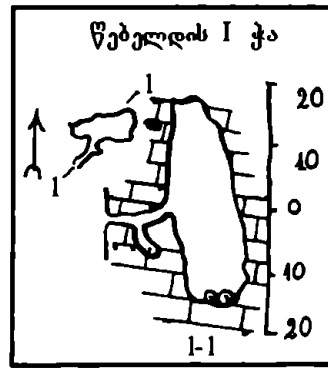

ნიამწკვარამის მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ქალაქის ჩრდ. ნაწილში, ზ. დ. 180 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 26 მ, სიგრძე 160 მ-ს აღწევს.

ნითელწყლის ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ინჩხურის აუზი, ს. ინჩხურის ჩრდ-ით 5-6 კმ-ზე, ზ. დ. 930 (650) მ სიმაღლეზე. 15 მ სიღრმის ჭა. მ.

ნილთოს I მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. სვერისწყლის აუზის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 475 მ სიმაღლეზე. მღვიმე საკმაოდ ფართო (15 მ) და მაღალი (15 მ) შესასვლელით არის წარმოდგენილი, სიგრძე კი მხოლოდ 4 მეტრია.

ნილთოს II მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. სვერის მიდამოები, მდ. სვერისწყლის აუზის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 484 მ სიმაღლეზე. კლდოვანი ფარდული ფართო (8,5 მ) და მაღალი (7 მ), სამკუთხედის ფორმის შესასვლელით არის წარმოდგენილი. სიგრძე 7 მ

ნილთოს III – იხ. ორთვალაკლდის მღვიმე.

ნინნკილას მღვიმის შესასვლელი

ნინნკილას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს.ახალი დარკვეთის მიდამოებში, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 610 (25) მ სიმაღლეზე. დაღმავალფსკერიანი დახშული გვირაბი ბოლოში (160 მ) ნგრეული მასალით არის ამოქოლილი.

ნიფურიას კომბინირებული მღვიმე (ხავერდოვანი) – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ადგ. ნიფურიას ქვაბულის ჩრდ. ნანილში, ტყიან ზოლში, ზ. დ. 1050 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 310 მ, სიგრძე 1000 მ-ია.

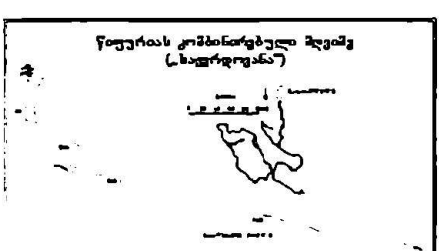

ნიფურიას შახტი – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ადგ. ნიფურიაში, ზ. დ. 965 მ სიმაღლეზე. შახტის ჩასასვლელი ძაბრის კალთაზე იხსნება. შახტის სიღრმე 30 მ-ს აღწევს.

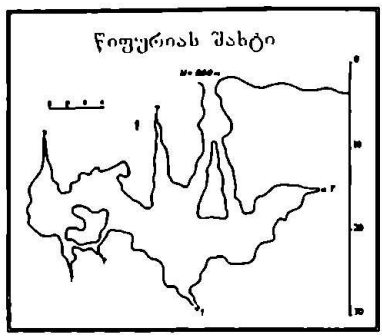

ნიფურიას ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას მასივი, ნიფურიას ქვაბულის სამხრ. ნანილის ტყის ზონაში, ზ. დ. 960 მ სიმაღლეზე. ჭის ჩასასვლელი გაფართოებული ნაპრალის სახეს ატარებს. სიღრმე 50 მ.

ნაკარამისწყაროს მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, რუშავას ქვაბულის აღმ. კიდეში, ქოროულის მშრალი ხეობის სათავეში, ზ. დ. 400 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 85 მ-ს აღწევს.

ნმ. იპატიის – იხ. ციხერვის მღვიმე.

ნონის (ბუბასკლდის) მღვიმე – ჯავის მუნიციპ-ი, მდ. ყვირილას აუზი, ვალხოხის (ბუბასკლდის) ქედის ციცაბო ფერდობზე, ზ. დ. 2100 (250) მ სიმაღლეზე. ქვედა პალეოლითის ეპოქის ძეგლი. აღმოჩენილია ქვისა და კაჟის იარაღები. გვხვდება მგლის, მელას, მღვიმური დათვის, გარეული ღორის, კეთილშობილი ირემის, დომბას, მაჩვის და სხვა ცხოველთა ძვლები. დერეფნული, 110 მ სიგრძის სუბჰორიზონტალური სიღრუე.

ნონის (ბუბასკლდის) მღვიმის შესასვლელი

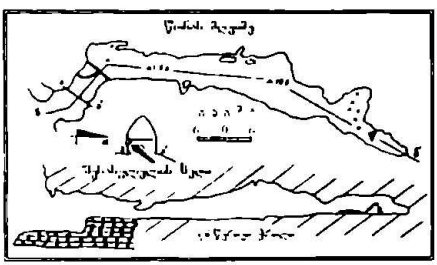

ნყალტუბოს (ყუმისთავის, პრომეთეს) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, წყალტუბოდან ჩრდ.-აღმ-ით 6 კმ-ის დაშორებით, ს. ყუმისთავის ტერიტორიაზე, ყუმის ვოკლუზების ჩრდ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 147 (20) მ სიმაღლეზე. მღვიმე აღმოჩენილ იქნა გეოგრაფიის ინსტიტუტის სპელეორზმის (ჯუმბერ ჯიშკარიანი, თამაზ ქობულაშვილი, ამირან ჯამრიშვილი, ვახტანგ კაპანაძე, კოტე ნიჟარაძე) მიერ 1984 წელს. მღვიმეს ოთხი შესასვლელი გააჩნია. ერთი ჰორიზონტალური, კანიონისებური ხეობის ფსკერზე, ზღ. დ. 147 მ-ზე, ხოლო მეორე – შედარებით ძნელად სავალი, ვიწრო, საკმაოდ დახრილი საფორთხი ფსკერით – კარსტული ძაბრის ფსკერზე, ზღ. დ. 160 მ სიმაღლეზე იხსნება. მე-3 (სიფონური) – ყუმის ვოკლუზიდან სიფონური ტბების ჯაჭვის გავლით (ზღ. დ. 125 მ). მღვიმეში შელწევა შესაძლებელია ღლიანას მღვიმიდანაც, 200 მ-იანი წყლიანი ტალანის მეშვეობით.

ინსტრუმენტული აგეგმვის მონაცემებით წყალტუბოს მღვიმის ჯამური სიგრძე 2900 მ-ია, ჭერის სიმაღლე 5-25 მ, სიგანე 5-30 მ, ფართობი 29000 $მ^2$, მოცულობა 203000 $მ^3$-ს შეადგენს. კეთილმოწყობილია მღვიმის 1200 მეტრიანი მონაკვეთი. ექსპლუატაციაშია 2011 წლის 26 მაისიდან.

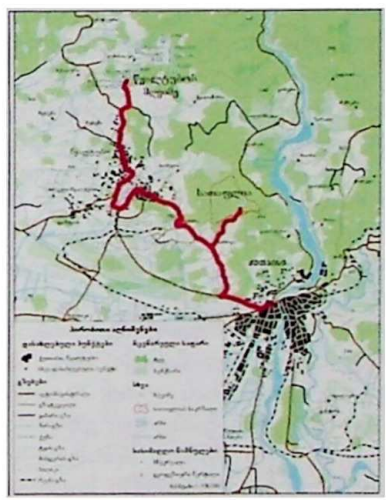

ნყალტუბოს (ყუმისთავის) მღვიმის ტურისტული მარშრუტი ქუთაისიდან

ნყალნითელას (ჭახათის) ეხი – წყალწითელას მღვიმის ახლო, მდ. წყალწითელას ხეობაში, ზ. დ. 75 (6) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 38 მ.

წყალნითელას (ჭახათის) II ეხი – წყალნითელის დამარხული ეხის ახლო, მდ. წყალნითელას ხეობაში, ზ. დ. 85 (15) მ სიმაღლეზე. შესასვლელი ვიწრო ხვრელს წარმოადგენს.

წყალნითელას (იაზონის) მღვიმე. ხედი შიგნიდან

წყალნითელას (იაზონის) მღვიმე – ქუთაისიდან ჩრდ.-აღმ-ით,მდ. წყალნითელას კანიონის უკიდურეს სამხრ. ნაწილში, ს. გოდოგნის ხიდთან, ზ. დ. 75 (6) მ სიმაღლეზე. მღვიმე პალეოლითელი ადამიანის სადგომს წარმოადგენს. მოპოვებულია ცხოველთა ძვლები და კაჟის იარაღები. სიგრძე 38 მ-ს აღწევს.

წყაროს ეხი – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, ადგ. საჩიქვანო, მდ. რაჩხას აუზი, მაიდნიდან ს. ინჩხურში მიმავალი გზის პირას, ზ. დ. 900 (440) მ სიმაღლეზე. დაღმავალი ტომრისებური სიღრუე, ივითარებს მოზრდილ დარბაზს (7x9x3 მ).

წყაროს მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორწყუს აუზი, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 4 კმ-ზე, ზ. დ. 680 (100) მ სიმაღლეზე. მღვიმის სიგრძე 55 მ-ია.

წყაროს (ვენეციის) მღვიმე – სოხუმის მუნიციპ-ი, მდ. ბესლეთის აუზი, ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ბესლეთის ხიდთან, სოხუმის ჩრდ-ით 6 კმ-ზე. მღვიმე 35 მ სიგრძემდე ვიწრო და დაბალი გვირაბის ფორმას ინარჩუნებს.

წყლიანი მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, სოფლის ცენტრიდან სამხრ-ით 0,15 კმ-ზე, ჩაის პლანტაციის შუაგულში, მდ. ხიფსთის აუზი, ზ. დ. 150 მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი 20 მ სიღრმის ჭაა, სიგრძე 225 მ-ს აღწევს.

წყურვილის ჭა – ჩხოროწყუს მუნიციპ-ი, მიგარიას კირქვული მასივის ცენტრალური ნაწილის დას-თ ფრთაზე, ზ. დ. 1150 მ სიმაღლეზე. X: 277.330; Y: 4723.592. ჩასასვლელი (დიამეტრი 3 მ) იხსნება ბილიკის მახლობლად. მღვიმე შეუსწავლელია.

ჭ

ჭალისკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, მდ. კაცხურას მარჯვ. ფერდობი, ზ. დ. 700 (85) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური გვირაბის ტიპის სიღრუის სიგრძე 40 მ-ია.

ჭალისკლდის ჭა – ჭიათურის მუნიციპ-ი, მდ. კაცხურას მარჯვ. ფერდობი, ზ. დ. 700 (90) მ სიმაღლეზე. ვერტიკალურ ნაპრალში განვითარებული კარსტული ჭის სიღრმე 40 მ, ჯამური სიგრძე 60 მ-ს აღწევს.

ჭამხონას (ჟოეკვარას) მღვიმე – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მდ. ჟოეკვარას აუზი, ადგ. ჭამხონას აღმ-ით 250 მ-ზე, ზ.დ. 1750 მ სიმაღლეზე. კარსტული ძაბრის (სიღრმე 10 მ) ფსკერზე გაჩენილი 35 მ სიგრძის დაღმავალი სიღრუე.

ჭამხონას შახტი – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, მდ. ბზიფის აუზი, ადგ. ჭამხონას ჩრდ-ით, კოკას წყაროდან 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2350 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 63 მ, სიგრძე 110 მ-ს აღემატება.

ჭაქვინჯის ჭა – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. ჭაქვინჯი, მდ. ჩეკის მარცხ. ნაპირზე, ჩეკის მღვიმიდან 0,2 კმ-ზე, ზ. დ. 160 (40) მ სიმაღლეზე. ჭა სიღრმეში თანდათან ვიწროვდება და 25-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

ჭალის (ღამურების) მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ტერიტორიაზე, მჭიშთის ვოკლუზების თავზე, ზ. დ. 250 მ სიმაღლეზე, ჯამური სიგრძე 250 მ.

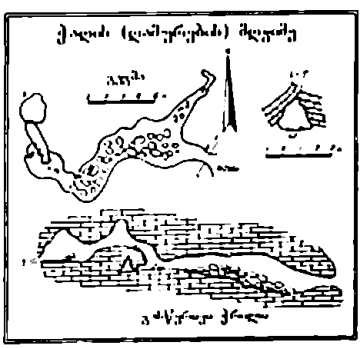

ჭაჭის უფსკრული (Чача) –გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის ცენტრალურ ნაწილში, მწვ. Ваტახის მიდამოებში, ზ. დ. 1200 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 300 მ-ს შეადგენს.

ჭახათის ეხი – იხ. წყალწითელას ეხი.

ჭერულის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ბუნიკაურის ჩრდ.-დასით 1-1,2 კმ-ზე, მდ. ჭერულის (რგანისღელეს) ხეობის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 710 (28) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 40 მ-ია.

„ჭიათურა-100“-ის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. მღვიმევის სამხრ.-აღმ-ით 0,5 კმ-ზე, მდ. ყვირილას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 650 (90) მ სიმაღლეზე. მღვიმე იწყება 12 მ სიღრმის ჭით, აღმ. განშტოების სიგრძე 220 მეტრია, დას. – 200 მეტრის. ჯამური სიგრძე 420 მ აღემატება.

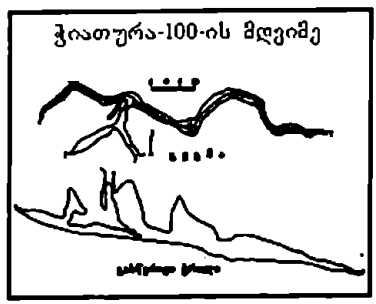

ჭიკიანიკლდის მღვიმე – ქ. ჭიათურის მიდამოებში, მდ. ყვირილას მარცხ. ფერდობზე, კლდოვან ფლატეზე, ზ. დ. 410 მ სიმაღლეზე. მღვიმის ჯამური სიგრძე 48 მ-ს შეადგენს.

ჭირაქაძის შახტი – იხ. ზედაშიძის შახტი.

„ჭირვეული“ – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, მწვ. პიპშირას სამხრ-ით 0,5 კმ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შახტი 175 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ჭიშურას I მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. ჭალასთავი, მდ. ჭიშურას (მდ. ყვირილას მარჯვ. შენაკადი) აუზი, ზ. დ. 185 მ სიმაღლეზე, N.42°15.133, E.042°51.197. მღვიმე ფაქტიურად მდ. ჭიშურას სათავეს წარმოადგენს. სიგრძე 27 მ-ია.

ჭიშურას I მღვიმის შესასვლელი

ჭიშურას II მღვიმე – თერჯოლის მუნიციპ-ი, ს. ჭალასთავი, მდ. ჭიშურას (მდ. ყვირილას მარჯვ. შენაკადი) აუზი. აღმავალი სიღრუე 30-ე მეტრზე იხშობა.

ჭლოუს მღვიმე – იხ. აბრსკილის მღვიმე.

ჭყვეპეიის ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის მასივი, ტაბაკელას ქედის სამხრ.-დას. ნაწილი, მდ. აბაშის აუზი, ს. გაჭედილის ჩრდ.-აღმ-ით 3-3,5 კმ-ზე, ზ. დ. 840 (560) მ სიმაღლეზე, სიღრმე 40 მ.

ხ

ხაბიუს მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხას ქედის დას. ფერდობი, ს. ხაბიუს აღმ-ით., მდ. ააფსთას მარცხ. მხარეზე, ზ. დ. 420მ სიმაღლეზე. მღვიმეში ორი სიფონური ტბის დაძლევის შემდეგ მოსკოველმა და რიაზანელმა სპელეოაქვალანგისტებმა შეძლეს 11 კილომეტრიანი მონაკვეთის გავლა.

ხავერდოვანი – იხ. წიფურიას კომბინირებული მღვიმე.

ხავერდოვანი შახტი (Замшевая) – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, „კანიონის“ უფსკრულის სამხრ-ით 0,4 კმ-ზე, ზ. დ. 1300 მ სიმაღლეზე. შახტი 90 მ სიღრმეზე ლოდნარით იხშობა.

ხალიფაურის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხალიფაური, მდ. წირქვალისწყლის მარცხ. ფერდობზე, ზ. დ. 620 (3) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური, გამჭოლი გვირაბი. სიგრძე 85 მ.

ხარკოვის – იხ. ციეწყალას I მღვიმე.

ხაცვარცტარის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის ჩრდ.-დას-თი ნაწილი, ადგ. ამჟულარას მიდამოებში, უსახელო მწვერვალის (1 651 მ) აღმ-ით, 0,8 კმ-ზე, ზ. დ. 1650 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 76 მ, გაჭიმულობა 285 მ-ია.

ხეთის გოჩას რობუს ეხი – ხობის მუნიციპ-ი, ურთას მასივი, საესებუო რობუს მღვიმის ჩრდ-ით 0,1 კმ-ზე, ზ. დ. 160 (15) მ სიმაღლეზე. ეხის სიგრძე 8 მ-ია.

ხეთის ოღუე რობუს მღვიმე – ხობის მუნიციპ-ი, ს. ხეთის ეკლესიის ჩრდ.-დას-ით 1 კმ-ზე, მდ. ოღუე რობუს მარჯვ. ნაპირზე, ზ. დ. 190 (30) მ სიმაღლეზე. დაღმავალ დახშულ მღვიმეს გააჩნია ზედა და ქვედა ნაწილები. ზედა ნაწილში კარგად ჩანს მღვიმის სართულიანობა. 30 მ ქვემოთ, თითქმის მდინარის დონეზე მდებარეობს ქვედა სიღრუე, რომელიც ზედა მღვიმესთან უნდა იყოს დაკავშირებული. სიგრძე 22 მ-ს აღწევს.

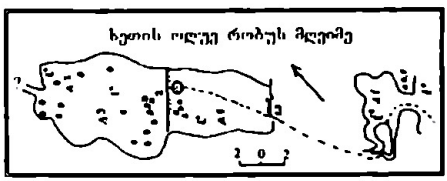

ხეთის საესებუო რობუს მღვიმე – ხობის მუნიციპ-ი, ურთას კირქვული მასივი, ს. ხეთის ეკლესიის აღმ-ით 60 მ-ზე, საესებუო რობუს მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 90 (15) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 16 მ.

ხეიცია – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, ზ.დ. 1950 მ სიმაღლეზე. შახტის ჯამური სიღრმე 141 მ, გაჭიმულობა 260 მ-ს აღწევს.

ხერგულისკლდის (გულგულისკლდის) მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ვაჭევი, ხერგულის მთა, მდ. ხერგულის აუზი. 16 მ სიგრძის მშრალი ფარდული.

ხვამლის ზედა მღვიმე (ხვამლის ციხე-ქვაბული) – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ხვამლის I მღვიმის ახლოს. მღვიმე იხსნება ფლატის გასწვრივ, ზ. დ. 1820 მ სიმაღლეზე. ისტორიული დროის ნაგებობა. ფეოდალურ საქართველოში წარმოადგენდა მეფეთა „საგანძურთ სადებს". შესასვლელი ამოშენებულია ქვითკირის კედლით. მღვიმის სიგრძე – 10 მ-ია.

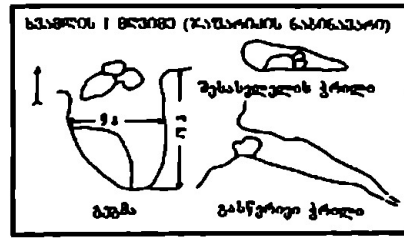

ხვამლის I მღვიმე (ჯაფარიძის ნაგინავარი) – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, მდ. რიონის აუზი, ს. მექვენადან ჩრდ.-დას-ით 3 კმ-ზე, ზ. დ. 1774 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 14 მ-ს აღწევს.

ხვამლის II (პირღიის) მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ხვამლის I მღვიმის ზემოთ. მღვიმე იხსნება ფლატის გასწვრივ, ხვამლის ციხე-ქვაბულის აღმ-ით, კედლის ძირიდან 50 მ-ზე, ზ. დ. 1800 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 30 მ.

ხვამლის მთა

ხვამლის II ა მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ხვამლის II მღვიმის ახლოს. მღვიმე იხსნება ფლატის გასწვრივ, ზ. დ. 1820 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 30 მ-ია.

ხვამლის II ბ მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ხვამლის II ა მღვიმის ახლოს. მღვიმე იხსნება ფლატის გასწვრივ, ზ. დ. 1 800 მ სიმაღლეზე. აღმავალი გვირაბის სიგრძე 20 მ-ია.

ხვამლის II გ მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მასივი, ხვამლის II ბ მღვიმის ახლოს 10 მ-ით ქვემოთ. ფარდული იხსნება ფლატის გასწვრივ, ზ. დ. 1790 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 8 მ.

ხვამლის III მღვიმე – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ხვამლის მღვიმის მარჯვნივ 1 კმ-ზე. ფარდული იხსნება ფლატის გასწვრივ, ზ. დ. 1 800 მ სიმაღლეზე. სიგრძე 8 მ.

ხვედელიძეებისკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ქვედა ზოდი, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 640 (2,5) მ სიმაღლეზე. ორსართულიანი მღვიმის პირველი სართული წარმოდგენილია ძირითადი დერეფნის სახით. მეორე (ნაღვენთებით მდიდარი) – შედარებით ვიწრო და დაბალია, ჯამური სიგრძე 560 მ-ს შეადგენს.

კარსტული ხიდი ხვედელიძეებისკლდის მღვიმეში

ხიმსულის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივი, მნვ. ხიმსულის აღმ-ით 2,8 კმ-ზე, ზ. დ. 2375 მ სიმაღლეზე. შახტი 190-ე მეტრზე ნაზვავით იხშობა.

ხის ღარისთავის მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ფანავის (კოდორის) ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. ოტაპის აუზი, ს. თხინას სამხრ.-აღმ-ით 2 კმ-ზე, თხინას მღვიმის მახლობლად. სიგრძე 40 მ-ს აღწევს.

ხიფსთის არხის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, დურიფშის პლატო, მდ. ხიფსთის აუზი, წყალსადენის არხის პირველ ხიდთან, ზ. დ. 135 (15) მ სიმაღლეზე. საწყისი მონაკვეთი (12x8 მ) ელიფსური ფორმის ფარდულია, რომელიც 5 მ-ის შემდეგ ბეტონის ხელოვნური კედლის მიღმა ჩრდ.-აღმ. მიმართულებით ებმის საკმაოდ მოზრდილ დარბაზს (15x12x2 მ), რომელიც მე-40 მ-ზე სიფონური ტბით იხშობა.

ხიფსთის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, მდ. ხიფსთას აუზი, ს. დურიფშის ტერიტორიაზე, რკინის ხიდის მახლობლად, ზ. დ. 130 (30) მ სიმაღლეზე. მღვიმის წინა ნაწილს მილისებური ფორმა აქვს, შემდეგ თანდათან ფართოვდება და ვრცელ გვირაბში გადადის. მღვიმე ბოლოში (120 მ-ზე) გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ხიხათას I შახტი – ონის მუნიციპ-ი, ხიხათას ქედის სამხრ.-დას-ით, ფლატესთან ახლოს, ზ. დ. 2 000 მ სიმაღლეზე. შახტი 50 მ სიღრმემდე ვრცელდება.

ხიხათას II შახტი – ონის მუნიციპ-ი, ხიხათას ქედის სამხრ.-დას-ით, ფლატესთან ახლოს, ზ. დ. 2 000 მ სიმაღლეზე, I შახტიდან 0,4 კმ-ზე. გამოკვლეულია 40 მ სიღრმემდე. აქვს შემდგომი გაგრძელება.

ხიხათას I ჭა – ონის მუნიციპ-ი, ხიხათას ქედის სამხრ.-დას-ით, ფლა-

ტესთან ახლოს, ზ. დ. 2 000 მ სიმაღლეზე. ჩასასვლელი ძაბრის ფსკერზე იხსნება, ჭის სიღრმე 20 მ-ია.

ხიხათას თოვლიანი ჭა – ონის მუნიციპ-ი, ხიხათას ქედის სამხრ.-დასით, კლდისწყალის მღვიმიდან დასით 0,3 კმ-ზე. ჩასასვლელი კარგად მოჩანს ბილიკიდან. ჭის სიღრმე 15 მეტრია.

ხოიჯგეთის შახტი – სოხუმის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, მწვ. აჟამგვას ჩრდ.-დას. ფერდობი, მდ. ხოიჯგეთის სათავესთან (დას. გუმისთის მარჯვ. შენაკადი), ზ. დ. 670 მ სიმაღლეზე. დახრილფსკერიან გვირაბს 70 მ სიღრმეზე 150 მ სიგრძის ჰორიზონტალური დერეფანი აგრძელებს.

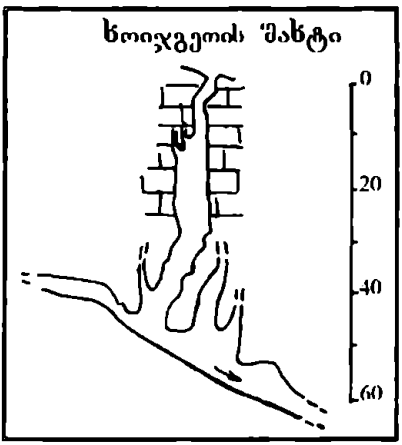

ხომულის მღვიმე (დუქნისწყარო) – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ხომულის მიდამოებში, ტბის მახლობლად, ზ. დ. 95 (10) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 70 მ.

ხომულის (ხომულის ციხის, ციხისძირის, ციხისწყაროს) ჭა – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, ს. ხომულის შუაგულში, ადგ. „ხომულის ციხის“ მიდამოებში, ზ. დ. 150 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 13-15 მ, სიგრძე 35 მ.

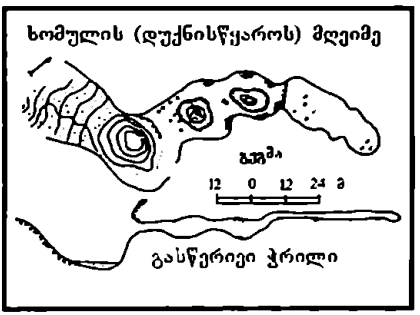

ხორბლის მღვიმე Пшеничная (П1-9, С-65, Святое чудо) – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივის აღმ-თ ნაწილში, ე. წ. „სამკუთხედში“, ზ. დ. 2300 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის სიღრმე 235 მ, ჯამური სიგრძე 570 მ-ია.

ხორგოულისკლდის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. კაცხის ტერიტორიაზე, მდ. კაცხურას აუზი, ზ. დ. 630 (30) მ სიმაღლეზე. ჰორიზონტალური დახშული გვირაბი 40 მ-მდე გრძელდება.

„ხრამები“ – წყალტუბოს მუნიციპ-ი, კურ. წყალტუბოს ტერიტორიაზე, წყალტუბოს ვულკანის დას-ით არსებულ კირქვის შთენილზე, ზ. დ. 175 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 30 მ.

ხრეითის ჭა—საყინულე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ხრეითი, მდ. ბუჯას აუზი, ადგ. ვაკეტყის მიდამოებში, ზ. დ. 1400 მ სიმაღლეზე. ჭის ჯამური სიღრმე 25 მეტრია.

ხუფინიფშაცვას (ციკი) მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ხევის ახლოს, მდ. მდ. კოდორისა და ამტყეელის შესართავთან, ზ. დ. 220 მ სიმაღლეზე. მცირე ზომის გვირაბის საერთო სიგრძე 18 მეტრს აღწევს.

ჯ

ჯაკონიის ჭა – გალისა და ნალენჯიხის რაიონების საზღვარზე, ოხაჩქუეს მასივის ჩრდ.-აღმ. ნაწილში, ადგ. „ჯაკონაში“, მდ. ერისწყლის აუზი, ზ. დ. 2050 მ სიმაღლეზე. სიღრმე 50 მ.

ჯალის I მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. ჯალის მიდამოებში, მდ. მდ. მოქვასა და ღალიძგას წყალგამყოფზე, ზ. დ. 100-150 (60) 60 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ორსართულიანია. ქვედა სართულის სიგრძე 70 მ, ზედა – 139 მ, ხოლო ჯამური – 210 მ-ს აღწევს.

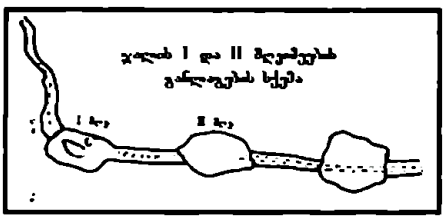

ჯალის II მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. ჯალის მიდამოებში, მდ. მდ. მოქვასა და ღალიძგას წყალგამყოფზე, ჯალის I მღვიმიდან – აღმ-ით. მღვიმის სიგრძე 35 მ-ია.

ჯალის III მღვიმე – ოჩამჩირის მუნიციპ-ი, ს. ჯალის მიდამოებში, მოქვასა და ღალიძგას წყალგამყოფის ჩრდ-დას. კალთაზე. მღვიმე წარმოადგენს ვიწრო (შესასვლელი 1x0,5 მ) ლაბირინთულ, ჰორიზონტალური ტიპის 70 მ სიგრძის დახშულ სიღრუეს.

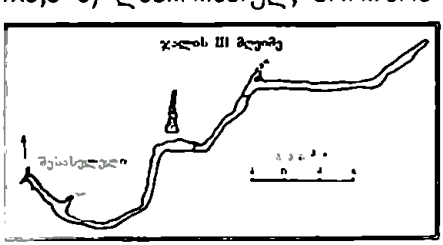

ჯამფალის I მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ჯამფალის ტერიტორიაზე, მდ. ჯამფალის მარცხ. მხარეს, ზ. დ. 280 მ სიმაღლეზე. მღვიმე წარმოადგენს ვიწრო, 130 მ სიგრძის გამჭოლ გვირაბს.

ჯამფალის II მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, ს. ჯამფალის ტერიტორიაზე, მდ. ჯამფალის მარჯვ. ფერდობზე, კანიონისებური ხეობის დასაწყისში, ზ. დ. 195 მ სიმაღლეზე. 35 მეტრი სიგრძის გამჭოლი გვირაბი.

ჯამფალის III მღვიმე – გულრიფშის მუნიციპ-ი, მდ. ჯამფალის აუზი, მდინარის მარცხ. ნაპირზე, მდინარის დონიდან 3 მ სიმაღლეზე, ს. ამტყელის მიდამოებში. მღვიმე 420 მ-მდე გრძელდება.

ჯაფარიძის ნაბინავარი – იხ. ხვამლის I მღვიმე.

ჯაჭვისხიდის მღვიმე – ქუთაისის ტერიტორიაზე, მდ. რიონის ხეობის მარჯვ. მხარეს, ჯაჭვის ხიდთან, ზ. დ. 270 (2,5) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 250 მ.

ჯვარის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის აუზი, ზ. დ. 690 (100) მ სიმაღლეზე. შვიდი სათავსოსაგან შემდგარი სამსართულიანი სიღრუის სიგრძე 45 მ-ს აღწევს.

ჯირხვას I მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. ზედა ჯირხვას სამხრით, მდ. ხიფსთას მარცხ. ფერდობზე, მდინარის დონიდან 3 მ სიმაღლეზე. მღვიმე ჩასახულია ტექტონიკურ ნაპრალში. ჭერის სიმაღლე ზოგიერთ უბნებში 10-15 მ-ს აღწევს, სიგანე მღვიმის მთელ სიგრძეზე 1 მ არ

აღემატება. შესასვლელიდან 50-ე მეტრზე აღმავალი ფსკერით იხშობა.

ჯირხვას II მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ს. ზედა ჯირხვას სამხრ-ით, სოფლის ცენტრიდან 1,5 კმ-ზე, მდ. ხიფსთას მარჯვ. ფერდობზე, მდინარის დონიდან 15 მ სიმაღლეზე. მღვიმე 30 მეტრამდე გრძელდება, ბოლოში, ვიწრო და დაბალი ხვრელის მიღმა გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

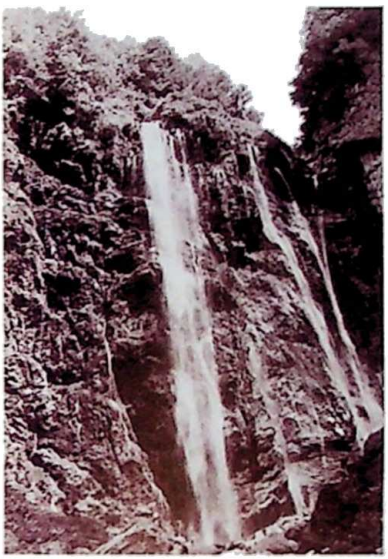

ჯირხვას ჩანჩქერი

ჯიხაშკარის მღვიმე – ზუგდიდის მუნიციპ-ი, ს. ჯიხაშკარის ციხის ნანგრევების ახლოს, მდ. ჭანისწყლის ხეობის მარჯვ. ნაპირზე, ზ. დ. 200 (100) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, დახშული მღვიმე იწყება დაბალი (1 მ) და ვიწრო (1,5 მ) შესასვლელით, რომელიც სიღრმეში უფრო ვიწროვდება და მე-20 მეტრზე გაუვალი ხდება.

ჯიხურა – იხ. ნიგოზეთის მღვიმე.

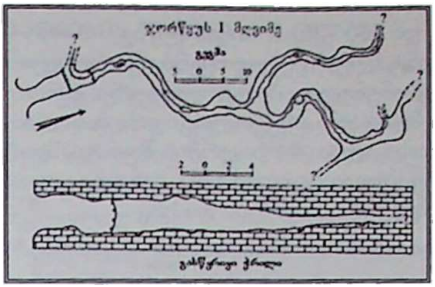

ჯორნყუს I მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორნყუს მარცხ. მხარეზე, ს. ბალდიდან ჩრდ.-აღმ-ით 5 კმ-ზე, ზ. დ. 670 (30) მ სიმაღლეზე. აღმავალი, ორსართულიანი, დახშული მღვიმის სიგრძე 245 მ-ია.

ჯორნყუს II მღვიმე – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორნყუს აუზი, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 4,6 კმ-ზე, ზ. დ. 720 (25) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 75 მ.

ჯორნყუს ესტაველა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორნყუს აუზი, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 4,5 კმ-ზე, ზ. დ. 700 (0,3) მ სიმაღლეზე. 14 მ სიგრძის ტომრისებური სიღრუე.

ჯორნყუს I ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორნყუს აუზი, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 5,5 კმ-ზე, ზ. დ. 730 (30) მ სიმაღლეზე. ჭის სიღრმე 35 მ.

ჯორნყუს II ჭა – მარტვილის მუნიციპ-ი, ასხის კირქვული მასივი, მდ. ჯორნყუს აუზი, ს. ბალდიდან ჩრდ-ით 4,5 კმ-ზე, ზ. დ. 700 (30) მ სიმაღლეზე. 10 მ სიღრმის ჭის ფსკერი უხვი ნაღვენთი ფორმებითაა წარმოდგენილი.

ჯრუჭულას მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. ზოდის მიდამოებში, მდ. ჯრუჭულას მარჯვ. ფერდობზე,

ზ. დ. 450 (35) მ სიმაღლეზე, ჰორიზონტალური კლდოვანი ფარდული. აღმოჩენილია პალეოლითური დროის მდიდარი არქეოლოგიური მასალა. გათხრილია 4 მ სიღრმის შურფი, მოპოვებულია ცხოველთა ძვლები, დანები, ისრის პირები და სხვ.

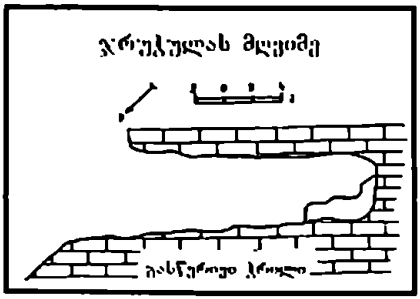

ჯუდისის მღვიმე – ჭიათურის მუნიციპ-ი, ს. თაბაგრების მიდამოებში, მდ. თაბაგრებისწყლის მარჯვ. ფერდობზე, ზ. დ. 560 (30) მ სიმაღლეზე. სიგრძე 64 მ-ია.

ჯუჯების შახტი (Гномов, ГК-14) _ გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი, ადგ. ორთაბალაგანის ცენტრალურ ნაწილში, მწვ. არაბიკას დას-ით 3,5 კმ-ზე, ზ. დ. 2220 მ სიმაღლეზე. შახტი 390 მ სიღრმეზე გაუვალი ნაპრალით იხშობა.

ჰ

ჰასანოვის სახ. უფსკრული – გაგრის მუნიციპ-ი, აჩიბახის (რიხვას) კირქვული მასივი, მწვ. აჩიბახის აღმ-ით 1 კმ-ზე, ზ. დ. 2118 მ სიმაღლეზე. უფსკრულის წინა მონაკვეთი 15-20 მ სიღრმის თოვლისა და ყინულის სქელი ფენით (20-25 მ) დაფარულ დამრეც ნაპრალს წარმოადგენს. ყინულის ფენიდან უფსკრულის ფსკერის უახლოეს წერტილამდე გახსნილი ვერტიკალური მონაკვეთის სიღრმე 96 მ-ია. 60 და 80 მ სიღრმის ნიშნულებზე კირქვის სქელი ნაზვავებია წარმოდგენილი. თოვლ-ყინულიანი მასის მოცულობა 1000 $მ^3$ შეადგენს. უფსკრულის ჯამური სიღრმე 132 მ, სიგრძე 300 მ-ს აღწევს.

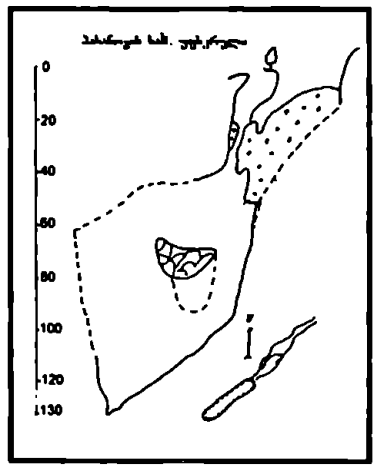

ჰაცვერძიხის შახტი – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის კირქვული მასივის სამხრ.-დას. ნაწილი, ბაგიანის შახტის აღმ-ით 150 მ-ზე, ზ. დ. 1700 მ სიმაღლეზე. შახტი 60 მ სიღრმეზე ნაზვავით იხშობა.

ჰაცირძიხის მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, ადგ. აბაცის მიდამოებში, ტყისა და ალპური ზონის გამყოფ საზღვართან, ბილიკის მახლობლად გამომავალ წყაროსთან, ზ. დ. 1750 მ სიმაღლეზე. 30 მ სიგრძის აღმავალი გვირაბი.

ჰაცირძიხის შახტი –გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის დას. ნაწილის სამხრ. ფერდობი, ადგ. აბა-

ცის მიდამოებში, ამავე სახელწოდების მღვიმის მახლობლად, ზ. დ. 1750 მ სიმაღლეზე. ჯამური სიღრმე 70 მ.

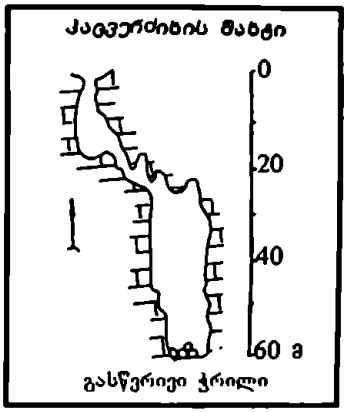

ჰელიქტიტების მღვიმე – გუდაუთის მუნიციპ-ი, გუმიშხა-ფსირცხის კირქვული მასივი, ივერიის მთის ჩრდ.-დას. ფერდობზე, მდ. მაანიკვარას აუზი, აღმავავალი (ახალი ათონის „ძველი") მღვიმის ზემოთ 100-120 მ-ზე, ზ. დ. 95 (80) მ სიმაღლეზე. მღვიმე 100 მ-მდე გრძელდება.

ჰენრიხის უძირო – გაგრის მუნიციპ-ი, არაბიკის კირქვული მასივი. უფსკრულში ჩასასვლელი ორთაბალაგანის ტროგული ხეობის შუა ნაწილში, ზ. დ. 2100 მ სიმაღლეზე იხსნება. ვიწრო (0,4-0,5 მ), მკვეთრად დახრილი ნაპრალი 10 მ-ის შემდეგ 120 მ სიღრმის შახტში გადადის.

უფსკრული დახრილი დერეფნებისა და ჭათა სისტემების მონაცვლეობით 780 მ სიღრმემდე ვრცელდებოდა. კიეველი სპელეოლოგები მასში ვიწრო და გაუვალი ნაპრალის გაგანიერების შემდეგ კიდევ უფრო ღრმად დაეშვნენ, რითაც „ჰენრიხის უძირო" არაბიკის უფსკრულს 965 მეტრიან ნიშნულზე შეუერთდა.

ჰორაღის ჭა – გუდაუთის მუნიციპ-ი, ბზიფის ქედის სამხრ. ფერდობი, მდ. შავწყალას აუზი, ს. ბლაბურხვის ტერიტორიაზე, ზ. დ. 625მ სიმაღლეზე. 35 მ სიღრმის შვეულ-კედლებიანი სიღრუე.

დანართი

დანართი 1

არაბიკის კირქვული მასივის 50 მ-დე სიღრმის სპელეოობიექტების მორფომეტრიული მაჩვენებლები

№	საკადასტრო ნომერი	სიღრუის შიფრი	აბსოლუტ-ური სიმაღლე ზ. დ., მ	სიღრმე, გაჭიმულობა, საპროექტო სიგრძე, მ	ფსკერის ფართობი, მ2	მოცულობა, მ3
1	46-1	С -15	2 350	18-20	90	700
2	100-1	С -15/5	«	15-20-12	25	280
3	102-1	К - 54	–	33-65-36	120	860
4	-2	КР–04	–	44-88-72	150	200
5	102-3	К - 55	«	12-15-4	4	50
6	-4	К - 56	«	6-8-2	2	12
7	-5	К - 57	«	8-8-2	1	10
8	-8	КТ -26	2 300	6-17-14	50	120
9	-9	К - 66	«	9-12-4	–	–
10	-10	К - 58	«	4-10-9	15-20	
11	-11	У -120	«	17-44-41	225	1 200
12	102-12	К - 47	«	11-20-10	28	280
13	-13	КЭ - 49	2 400	10-22-19	25	35
14	-14	У -110	–	22-32-12	25	375
15	-15	М -61	2 300	18-40-20	150	2 700
16	-16	К - 42	«	6-12-12	20	80
17	-17	К - 41	«	7-9-2	2	15
18	-18	К - 40	«	3-9-6	5	15
19	103-2	Титанов	«	34-34	2	60
20	103-4	М -1-2	«	13-16-15	5	75
21	-6		2 358	8-16-14	60	180
22	7	J -18		24-30-12	4	100
23	-8	-17	«	13-24-12	25	75
24	-9	J - 24	«	32-40-32	35	170

25	-10	М-64-85		10-60-40	80	120
26		Москва	2279	13-103-90		
27		Серенький Козлик	2282	13-25-14		
28	-11	МР - 82- 24	«	17-20-5	20	60
29	-12	-22	«	7-15-8	4	40
30	-13	-21	«	15-28-14	8	120
31	-14	-13	«	18-21-12	9	140
32		J -15	2310	46-51-15		
33	-17	J -15	2200	26-32-14	8	120
34	-18	-9	2 200	18-26-17	25	100
35	-19	- 26	2200	26-70-50	150	1600
36	-20	- 25	«	18-30-12	8	120
37	-21	J - 5	«	21-22-20	40	120
38	-22	J - 4	«	45-63-45	90	400
39		МКр-11-02	2280	25		
40		К - 84	2276	20		
41	-24	- 8	«	8-16	50	100
42	-25	С-4	2 400	7-5	3	10
43	-26	С-5	2 380	5	20	30
44	-27	С-6	2 350	6	15	90
45		МКр-11-01	2280	15		
46	104-1	С -15`6	2 400	23-60-50	400	6400
47	104-2	С - 25	2 380	25-40-	150	1500
48	105-1	С - 30	–	30-45-20	30	350
49	105-2	С -12	«	12-20-8	30	300
50	105-3	С - 40`3	2350	40-65-40	120	1300
51	-4	С -10	-	10-30-25	400	2 000
52	105-6	С - 34	–	35-36-32	20	700
53		Махатырская		50-15-10		250
54		Двенадцати комнатная		0-20-15	12	30
55		1-го Сентября		24-50-22		
56		Собачья Нора		21-53-38		
57		Малютка		13-50-32		
58	115-1	Ж- 8	-	20-26-11	36	750
59	116-1	С - 8	-	8-10-5	15	100

60	116-4	Ж- 9	-	15-18-10	20	250
61	117-1	ГК- 2	1 820	15-28-13	50	300
62	-3	Ж-10	2 055	10-20	1	10
63	117-5	К- 80	2160	6-45-38	120	320
64	-7	Ж- 5	-	7-15-9	33	200
65	-8	Ж- 6	-	10-10	4	40
66	-9	Ж- 7	-	12-20-8	8	100
67	-10	Ж-11	-	20	-	-
68	118-1	ГК- 9	2 170	12-15-5	2	40
69	-2	ГК- 7	2 160	4-15-12	10	16
70	-3	ГК- 4	2 180	10-15-8	40	380
71	-4	ГК- 14	2 080	22-30	40	230
72	-5	С – 8/4	2 200	8	40	90
73		ГК-5	2100	22-85-80	380	1920
74	-7	ГК-17	2 210	11-45-35	130	860
75	-8	ГК-17	2 235	15-25-15	80	1 260
76	-9	ГК-15	2 200	9-15-15	60	600
77	-10	ГК-11	2 275	3-20-19	20	35
78	-11	Ж- 3	2 175	3-20-18	45	320
79	-15	№1 шахт	2450	25	800	20000
80	-16	Ж-1	-	-	-	-
81	-17	Ж- 2	-	10-11-1	2	25
82	-18	Ж-13	-	9-20-13	24	90
83	-19	С-8/3	2 400	8	80	200
84	119-1	С-20	2 320	20-20-10	250	250
85	-2	С-40	«	0-35-35	130	350
86	-3	С -10	«	10-25-15	30	200
87	-4	С -10	2 450	10-15-10	25	200
88	-5	С -15	«	15-25-20	20	220
89	-6	С - 8	2 320	8-15-10	20	100
90	-8	С -9	2 250	9-15-10	20	160
91	-9	С - 8	2 385	18-20-5	10	120
92	-10	С -18/4	«	18	4	80
93		ЖК 2 ПЭ 87		43-50		
94		ЖК 5 ПЭ 87	2100	35-70		
95	120-1	С - 23	2350	23-50-20	10	250

96		Мн-22		45-100-60		
97		БВК (Барочин-Воробьев-Краско)	2400	40		
98	-3	С – 30/2	2450	30-30-5	20	500
99	-4	С -35/3	2450	35-40-5	30	900
100	-5	МН-12	2 350	22-42	60	300
101	120-6	МН- 50	2 400	30-52-26	60	720
102	120-7	МН- 51	2 450	18-24-6	10	160
103	-8	МН- 43	2 350	30-50-20	25	100
104	-10	С - 40	2400	-35-	130	350
105	132-1	С - 20	1 700	20-30-10	10	200
106	134-1	К - 40	1800	40-80-55	100	800
107	-2	К - 34	1800	32-60-38	55	330
108	134-3	К -17	1 800	17-21-4	12	170
109		П1-2		70		
110		П1-1		40-50-28		
111		П1-8		36-45-6		
112		АБ10	2168	65		
113		СВУ (ЖК 11 ПЭ 89)	2200	65-100		
114		Обломная ЖК 8 ПЭ 88	2100	24-35		
115		Лунная ночь		17-35-16		
116		ЖК 6 ПЭ 88	2100	14-25		
117	136-5	С – 30/1	2250	30-35	30	300
118	-6	С -28/1	2350	28050-30	400	3500
119	136-7	С -15	2 050	15-20-10	30	300
120	-8	С -10	2 400	10-50-10	20	200
121	-9	С - 8	2 300	8-10-3	10	50
122		П1-10		53-90-20		
123		П1-6		55-70-30		
124		П3-5		33		
125		Б 1 ПЭ 88, К17	1900	16-26		
126	137-1	К -23	2000	23-30-6	5	100

127	137-2	К -22/1	2000	22-24-20	8	270
128	137-3	К -33	1800	33-35-25	35	220
129	137-4	К -22/2	1800	22-28-6	15	300
130	137-5	К -13	1 800	13-8-7	15	150
131	147-1	С -35/2	1450	35-90-65	380	2500
132	151-1	С-9	1 600	9-15-10	20	180
133	-2	С -12	1 650	12-30-25	75	340
134	152-1	-	-	11-15-4	2	20
135	153-1	К -7	-	7-14-7	12	120
136		Амра (источник)	104	41-110		
137	185-1	К - 12	1 700	12-15-5	10	100
138	-2	К - 24	1 700	24-30	30	200
139	-3	К -11	1 710	11-30-20	30	200
140		Лопуховая (Б 1 ПЭ 88, К17)	1900	16-26		
141		Мифическая (Мн-22)		45-100-60		
142		5 копеек (МКр-11-02)	2282	25		
143		Сирота (К-84)	2276	20		
144		10000$ (МКр-11-01)	2280	15		
ჯამური				2977-4478	–	

ბზიფის კირქვული მასივის 50 მ-მდე სიღრმის სპელეოობიექტების მორფომეტრიული მაჩვენებლები

№	საკადასტრო ნომერი	სიღრუის შიფრი	აბსოლუტური სიმაღლე, მ	სიღრმე, გაჭიმულობა, საპროექტო სიგრძე, მ	ფსკერის ფართობი, მ²	მოცულობა, მ³
1	30-1	ТК -79/22	1 650	22-90-60	125	350
2	-2	ТК-79/13	1 500	13-25	25	150
3	-3	ТК -81/31	1 675	31-90-20	25	150
4	-4	ТК -81/26	1 650	26-35-10	5	90
5	-5	ТК -81/32	1 400	32-100-65	100	910
6	-6	ТК -80/18	1 475	20-22-13	5	110
7	31-2	ТК -79/18	1 700	18-22-2	25	100
8	-5	ТК -80/39	1 775	35_45	70	200
9	-6	КЭС–68	1 800	40-55	150	1500
10	-8	Лагерная	1 725	4-22	25	75
11	-10	КРЭ-10	1 800	15-32	75	250
12	-11	КРЭ-11	1 850	12-55	90	45
13	32-1	ТК-79/16	2 150	16-20	24	50
14	33-2	ТК-79/45	2 100	75-100	120	1 400
15	33-3	ТК-78/11	1 600	11-15	29	125
16	-4	ТК-78/10	1 650	10-14	19	72
17	-5	ТК-78/43	1 700	43-70	73	360
18	-6	ТК-78/20	1 800	20-38	92	405
19	-7	ТК-78/21	2 150	21-23	20	135
20	-8	ТК-78/43	2 100	45-45	73	157
21	-9	ТК-78/27-1	2 100	27-30	32	180
22	-10	ТК-78/27	2 100	14-18	13	700
23	-11	Т-78-/18	2 100	18-22	5	63
24	-12	Т-79-/26	2 100	26-30	6	130
25	36-1	Т-72/35-1	2 450	35-42	43	120

26	-2	Т-72/31-2	2 450	31-34	15	150
27	-3	Т-72/30-1	2 475	30-32	7	80
28	-4	Т-72/31-1	2 475	31-55	26	76
29	-5	Т-72/23-2	2 400	23-31	18	170
30	37-1	Т-72/14-1	2 500	14-14	5	9
31	-2	/16-2	2 550	16-23	44	200
32	-3	/18-3	2 525	18-18	7	45
33	-4	/34	2 550	34-72	32	180
34	-6	/11-2	2 450	11-13	2	12
35	-7	/39	2 450	39-170	154	1500
36	-8	/14-4	"	14-17	23	20
37	-9	/33	2 425	33-60	37	120
38	-10	/14/1	2 400	14-16	8	23
39	-11	/15-3	"	15-22	21	130
40	-12	/47	2 375	47-70	39	260
41	-13	/15-1	"	15-15	8	14
42	-14	/14-3	2 425	14-18	12	84
43	48-2	ТК-79/25	1 650	25-60	116	900
44	49-4	/31	1 800	31-52	45	500
45	50-1	/33	2 000	24-29	3	50
46	50-2	ТК-79/20	2 100	20-32	45	300
47	-3	/15	2 150	15-35-	38	100
48	-4	/25-1	2 000	25-105	80	1 130
49	-5	/17	2 000	17-40	28	127
50	-6	/15-1	"	15-34	55	396
51	-7	/15-2	2 000	15-15	16	90
52	-8	/20-2	"	20-38	60	160
53	-9	/35	2 000	35-60	35	470
54	-10	/34-1	2 200	34-100	24	303
55	-11	/26	2 225	26-37	28	276
56	-12	/22	2 225	22-25	14	96
57	-13	/23	2 225	23-30	22	176
58	-14	/28	2 200	28-55	70	370
59	-15	/40	2 100	40-145	80	1630
60	-16	/25-2	2 150	25-25	30	320
61	-19	ТК-78/14	1 875	14-25	63	268
62	-20	/34-2	2 100	34-70	60	680
63	-22	КЭС-37	1 900	35-50-20	150	1700

64	-25	КЭС-39	! 975	40-100-40	350	4000
65	-26	ТК-78/14-3	2 175	14-24-7	12	130
66	-27	ТК-82/35	2 200	35-41	8	210
67	-28	ТК-82/20	2 200	20-36	12	390
68	-29	/32	2 300	32-40	4	420
69	51-2	ТК-78/27-2	2 150	27-60	212	940
70	51-4	ТКЭ-75/17-3	2 200	17-35	38	296
71	-5	/17-2	"	17-20	30	224
72	-8	/25-1	2 175	25-26	28	450
73	-9	/22-1	"	22-25	25	165
74	-10	/20-2	"	20-25	70	407
75	-11	/45	2 250	45-90	375	3240
76	-12	/19-1	2 300	19-25	21	167
77	-13	/18-4	2 250	18-32	48	336
78	-14	/18-7	"	18-36	130	530
79	-15	/16/6	2 275	18-26	77	425
80	-16	/12-5	"	16-35	77	80
81	-17	/27	2 275	27-45	10	230
82	-18	/15-4	"	12-27	106	352
83	-19	/18-6	"	15-30	32	217
84	-20	/15-6	2 275	18-19	23	80
85	-21	/24-1	2 200	24-30	138	1180
86	-22	/43	2 1,,75	43-90	146	2730
87	-23	/15-3	2 175	15-18	73	145
88	-24	/34-2	2 275	34-45	195	2800
89	-26	ТК-80/22	2 150	22-32-12	20	250
90	-27	/35	2 200	35-50-22	10	230
91	-28	ТК-82/12	2 225	15-22	20	180
92	-29	/13	2 200	12-18-6	13	135
93	-30	/11	2 225	13-18	5	26
94	-31	/17	"	11-29	20	56
95	-34	Т-73/14-5	2 300	13-27-17	14	100
96	-35	/34	"	34-39	20	350
97	-36	/10-2	"	14-32-14	12	150
98	-37	/35	"	35-35	240	1000
99	-38	/17-1	"	10-20	15	280
100	-39	/11-5	"	11-11	12	200
101	-40	/13-4	"	13-13	10	20

102	-41	T-73/10-1	2 300	10-27	25	140
103	-42	/12-	"	12-17	10	30
104	-43	/48	"	48-52	17	150
105	-44	/13-3	"	13-33	75	820
106	-45	/17-2	"	17-19	8	30
107	-46	/41	"	41-32-80	80	500
108	-47	/16-2	"	16-17	9	50
109	-48	/19	"	19-20	25	300
110	-49	/15-3/	"	15-16	6	25
111	-50	/14-1	"	14-29	50	20
112	-51	/12-3	"	12-12	7	50
113	-52	/22	"	25–22	22	450
114	-54	/12-7	"	12-17	25	300
115	-55	/14-6	"	14-19	7	140
116	-56	/14-2	"	14-20	10	28
117	-57	/13-1	"	13-18	14	130
118	-59	/11-7	"	11-18	11	80
119	60	/10-3	"	10-23	30	250
120	-61	/18-1	"	18-95-100	200	1200
121	-62	/26	"	26-38	280	900
122	-63	/18-2	"	18-22-10	20	400
123	52-1	TK-79/35	2 200	35-80	362	2000
124	-2	/27	2 225	27-45	75	550
125	-3	/34	"	34-60	196	400
126	-4	T-72/23-3	2 325	23-73	115	100
127	-5	TK-72/11-8	2 325	11-14	18	80
128	-6	/22-2	2 300	22-23	3	45
129	-8	/17-2	2 300	17-40	14	20
130	-9	/17-3	"	17-22	28	110
131	-10	TK-80/32-5	"	5-32-35	15	450
132	-12	T-73/23	"	23-38	–	800
133	-13	T-73/14-4	"	15-20	25	200
134	-14	/11-6	"	11-17	23	200
135	-15	/46	"	46-42	–	1100
136	-17	/44	"	44-46	20-430	
137	-19	/11-2	"	11-21	27	130
138	-20	/12-8	"	12-14	24	150
139	-21	/25	"	25-50	–	1000

140	-23	/16-3	2 340	16-12	–	410
141	-24	/15-1	"	15-16	10	68
142	-25	/28	"	28-58	–	1000
143	-26	/12-4	2 330	12-18	–	80
144	-27	/12-5	2 340	12-14	120	120
145	-28	/11-4	2 330	11-14	120	120
146	-29	/14-3	2 280	12-28	300	300
147	-30	/12-2	2 270	12-12	50	50
148	-31	/17-2	2 300	11-14	160	160
149	-32	/13-2	"	13-14	120	120
150	-33	/15-2	2 315	15-16	500	500
151	-35	/12-9	2 085	12-20	38	38
152	-36	/12-3	2 300	12-14	–	50
153	-37	/11-3	2 075	11-12	–	20
154	52-38	T-73/16-1	2 300	16-15	–	190
155	-39	/14-3/	2 300	16-18	–	70
156	-40	/42	"	42-46	–	250
157	-41	/42	2 250	32-40-12	20	500
158	–42	/11-1	2 260	11	14	160
159	-43	/12-1	2 265	12	120	800
160	53-1	T-72/44	2 350	44-167	155	4000
161	-2	/43	"	43-97	130	280
162	-3	T-72/14-5	2 300	14-18	37	240
163	-4	/16-3	2 275	16-18	24	30
164	-5	/12-1	2 250	12-24	25	250
165	-6	/35-2	2 275	35-60	33	320
166	-7	/17-1	2 275	17-25	25	90
167	-8	/13-2	"	13-19		8
168	-9	/15-5	2 325	15-20	16	45
169	-10	/43	2 300	64	890	
170	-12	/11-7	2 300	11-20	6	30
171	54-1	/10-1	2 225	10-33	18	50
172	-2	/11-5	"	11-16	20	120
173	-3	/11-4	"	11-15	3	20
174	-4	/23	"	23-48	50	1700
175	-5	/27	"	27-33	17	320
176	-6	/15-4	2 0275	15-32	12	43
177	-7	/32	2 275	32-60	95	600

178	-10	/22-1	2 325	22-30	32	260
179	-11	/21	“	21-100	50	270
180	-12	/30-2	“	30-50	47	600
181	-13	/18-4	2 325	18-21	26	230
182	-14	/13-4	2 350	13-25	13	32
183	-16	/13-3	2 325	13-15	25	36
184	-20	/12-1	2 375	12-15	8	57
185	-23	/10-2	2 375	10-32	26	96
186	-24	/11-2	2350	11-18	20	52
187	-25	/42-6	“	42-50	50	570
188	-26	/25	2 400	25-55	52	200
189	-27	/42-1	“	42-102	88	200
190	-28	/40	2 425	40-95	105	1500
191	29	/13-1	“	13-30	267	1000
192	-30	/11-3	2 325	11-25	8	40
193	-31	/35-3	“	35-75	46	350
194	55-2	/16-1	2 425	11-20	27	20
195	-3	/18-2	2 400	18-21	11	53
196	-4	/20	“	20-24	24	30
197	-5	/15-2	2 350	15-50	405	990
198	-6	/11-1	2 300	11-23	23	70
199	-7	/18-1	2 350	18-18	13	27
200	67-1	ТК-81/20	1 825	20-26-6	25	400
201	-4	ТК-81/23	1 925	33-40-15	25	300
202	-9	ТК-82/14	2 000	14-15	4	60
203	68-3	14-КТА-82	2 300	20-25-10	15	300
204	68-4	13-КТА-80	2 300	20-22	4	75
205	-5	11-КТА-82	“	44-110-26	200	2000
206	-6	3-КТА-82	“	10-20-10	20	50
207	-7	21КЭИ–80	“	35-44	4	150
208	69-1	ТКЭ-75/21-3	“	21-35	30	356
209	69-2	ТКЭ-75/17-2	“	17-23	25	60
210	-3	/14	2 200	14-18	24	120
211	-4	/21-2	2 175	21-30	32	115
212	-5	/26-2	“	26-30	142	2010
213	-6	/36-1	2 150	36-55	70	320
214	-7	/18-3	2 000	18-25	26	63
215	-8	/31-1	“	31-75	45	450

216	-9	/11-2	"	11-20	32	43
217	-10	/12-1	"	12-17	20	190
218	-11	/18-5	"	18-21	7	94
219	-12	КЭС–42	2 125	42-60-15	25	1000
220	-13	25 КСТ-82	2 300	40-45	20	800
221	70-1	ТКЭ-75/13-4	2 175	13-13	9	26
222	-2	ТКЭ-75/25-2	2 150	25-32	16	76
223	-3	/24-1	2 100	24-35	20	424
224	-4	/19-1	"	19-26	30	180
225	-6	/10	2 050	10-17	35	161
226	-9	/42	2 175	42-48	175	1768
227	-10	/40	"	40-130	207	2700
228	-11	/37	"	37-80	37	328
229	-12	/30	2 125	30-35	52-112	
230	-13	/20-1	2 125	20-37	70	134
231	-15	/46-2	"	46-75	280	2400
232	-16	/12-2	2 075	12-15	22	84
233	-17	/11-1	2 030	11-3	15	24
234	-18	/13-2	2 025	13-13	30	234
235	-19	/46	2 025	46-60	150	1228
236	-20	/18-2	2 000	18-30	45	269
237	-21	/15-2	1 925	15-35	28	118
238	-22	/17-4	2 050	17-60	107	107
239	-23	/26-4	2 125	26-30	50	1560
240	-24	/11-3	2 150	11-232	47	210
241	-25	/28	2 150	28-45	58	420
242	-26	/36-2	2 075	36-75	122	1910
243	-27	/11-4	2 050	11-22	40	340
244	-28	/18-1	2 050	18-25	18	555
245	-29	/16-1	2 125	16-18	20	130
246	-30	/26-1	2 000	26-50	35	364
247	-32	/15-5	2 150	15-15	26	60
248	71-1	/24-3	2 050	24-26	24	205
249	-2	/39	2 025	39-40	80	1108
250	71-3	/20	2 050	20-25	–	–
251	72-1	/16-2	2 025	16-16	28	320
252	75-1	Вахушти-85/14-1	–	14-18-8	10	70

253	-2	/14-2	–	14-18-9	8	110
254	-3	/8-1	–	8-10-8	16	100
255	-4	/8-2	–	8-10-10	5	50
256	-5	Батах	–	16-14	70	150
257	-6	Вахушти-85/13-1	–	13-15-8	6	80
258	-7	/13-2	–	13-15-8	10	80
259	-8	/6	–	6-10-6	15	90
260	-9	/10	–	10-14-40	150	500
261	76-1	М-28	–	28-50-30	40	140
262	-2	Б-9; ЦСС-74	–	13-20-7	3	40
263	-3	Б-17	–	18-18	20	360
264	-4	Б-8	–	18-23-5	2	40
265	-5	М-21; МГУ-72	–	20-35-25	162	2 430
266	-6	Б-35	–	35-40	20	700
267	-7	76-7-ոն ձև	–	25-32	24	600
268	-8	М-39	–	39-45	15	200
269	-10	Монолитная	–	40-40	7	280
270	-11	М-37	–	37-75	17	630
271	-13	ЛСС-240	–	0-35	550	8000
272	-15	ЛСС-213	–	23-25	5	100
273	84-4	ТК–82/36	1 600	36-45	4	110
274	-5	Сказка	1 700	14-44	60	145
275	87-1	ТКЭ-75/13-1	1 800	13-14	97	22
276	89-1	/26-3	1 700	26-70	5	624
277	-2	/12-3	1 800	12-18	50	156
278	-3	/15-1	“	15-15	5	112
279	-4	/12-3	“	12-20	15	44
280	-5	/19-3	1 775	19-20	22	150
281	-6	/13-3	“	13-20	5	98
282	-7	/16-3	1 800	16-18	14	55
283	-9	/47	1 850	47-145	245	990
284	-10	/22-2	1 825	22-55	600	4200
285	-11	/16-4	1 825	16-25	70	480
286	-12	/16-5	1 500	16-18	32	164
287	-13	/21-1	1 700	21-25	28	170
288		ДОЛА	2405	45		
289		Труба	2402	70		

290		А&Д	2360	43		
291		Закуска	2326	55		
292		Проходчиков	2200	21		
293		Синяя	2010	47-60		
284		ИГАН-4	2200	110		
295		М41	-	41		
296		Галлео	2240	50		
297	93-4	М–22	–	22-26-4	2	40
298	-5	ПБ–2		15-70-55	330	2640
299	93-7	ВСЭ–1974	–	15-40-15	11	30
300	-10	ВСЭ–1974 -1	–	20-40	20-70	
301	-11	МГУ, 1972-1	–	41-51-10	10	370
302	-12	ВСЭ–1974-2	–	27-32-5	10	270
303	-13	МГУ, 1972	–	23-35	40	270
304		Чукотская	480	30		
305		Серебрянка	1300	30		
306	110-1	ВСЭ–1974	–	28-40-15	30	120
307	-3	ПБ–6	–	26	15	55
308	111-1	ПБ–3	–	35	70	1200
309	-2	ПБ–4	–	25	6	150
310	139-1	ИМР–1975	–	10-18-15	25	200
Ходо				8012		

ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ა

გერგედავა ბ. მიგარიას მასივის კარსტული მღვიმეები // საქართველოს ბუნების დაცვა, თბილისი: მეცნიერება, 1989. ტ. 17, გვ. 102-119.

გერგედავა ბ. გაუჩას მასივის (სამეგრელო) კარსტული მღვიმეები // ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტის შრომათა კრებული. ახალი სერია, 2006. 1 (80), გვ. 184-191.

ვახუშტი ბაგრატიონი, საქართველოს გეოგრაფია, თბილისი, 1997. 372 გვ.

ლიფონავა კ. გეომორფოლოგიური ტერმინების განმარტებითი ლექსიკონი. თბილისი: მეცნიერება, 2002, 566 გვ.

მარუაშვილი ლ. შუქი ბნელეთში. თბილისი: საბჭოთა საქართველო, 1963. 163 გვ.

მარუაშვილი ლ. მღვიმეთმცოდნეობის საფუძვლები. თბილისი: მეცნიერება, 1973. 368 გვ.

მარუაშვილი ლ., ტატაშიძე ზ., ჩანგაშვილი გ. არაბიკას კირქვულ მასივზე 1960 წელს ჩატარებული სპელეოლოგიური კვლევის შედეგები // საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 1961. ტ. XXVI, 5, გვ. 547-554.

საქართველოს მღვიმეები და გამოქვაბულები, სპელეოლოგიური კრებულები: ტ. I, 1963 – ტ. XII, 1988.

ტაბიძე დ. კარსტულ მღვიმეთა მოდელები // საქართველოს მღვიმეები და გამოქვაბულები, 1966. ტ. IV, გვ. 76-80.

ტატაშიძე ზ. 1988. ბზიფის მასივის კარსტი და მღვიმეები, თბილისი: მეცნიერება, 120 გვ.

ტატაშიძე ზ., წიქარიშვილი კ., ჯიშკარიანი ჯ. 2009. საქართველოს კარსტული მღვიმეების კადასტრი. თბილისი: „პეტიტი", 670 გვ.

ყიფიანი შ. 1974. საქართველოს კარსტი (გეომორფოლოგიური დახასიათების ცდა), ტ. I. თბილისი: მეცნიერება, 350 გვ.

ხარაძე კ., ჯავახიშვილი შ. 2003. ქართველი მოგზაურები, გეოგრაფები, ბუნების მკვლევარნი. ენციკლოპედიური ცნობარი. თბილისი: „გამომცემლობა განათლება", 335 გვ.

ჯიშკარიანი ვ. ასხის მასივის ზოგიერთი კარსტულ-სპელეოლოგიური თავისებურება //საქართველოს მღვიმეები და გამოქვაბულები, 1981. ტ. 9, გვ. 86-96.

ჯიშკარიანი ჯ., კისელიოვი ვ. ხვამლის მასივის სპელეოლოგიისათვის // საქართველოს სპელეოლოგიის პრობლემები, თბილისი: მეცნიერება, 1985. გვ. 79-90.

ჯიშკარიანი ვ., ქალდანი ლ. წყალტუბოს მასივის სპელეოლოგიისათვის // საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და მათი კვლევის მეთოდები, თბილისი: მეცნიერება, 1979. გვ. 124-132.

Адзинба З.И. Миляновский Е. С. Подземные дворцы Абхазии // Рекламный проспект, М., «Турист», 1974.

Гергедава Б.А. Подземный ландшафт // Изв. АН СССР, сер. геогр., 1973. №1, С. 34-42.

Гергедава Б.А. Кадастр кластокарстовых пещер Кавказа // Пещеры. Проблемы изучения. Междувузовый сборник научных трудов. Пермь, 1990. С. 63-67.

Джанашвили Р.А. Пещерная фауна Грузии //Пещеры Грузии, 1980. т. 8, С. 88-93.

Джишкариани Д.М., Баранов С.М. (1986). В пещерах Грузии. «Сабчота Сакартвело». 92 с.

Дублянский В.Н.. Климчук А.Б., Киселев В.Э., Таташидзе З.К. и др. Крупные карстовые полости СССР. Спелеологические провинции Большого и Малого Кавказа. Киев, 1987. 260 с.

Дублянский В.Н., Илюхин В.В. Крупнейщие карстовые пещеры и шахты СССР. М.: Наука 1982. 134 с.

Изучение Пещер Колхиди. Цуцхватская многоярусная карстовая система. (Редактор-составитель Л. И. Маруашвили). Тбилиси: Мецниереба,1978. 296 с.

Каталог карстовых полостей Западной Грузии. Фонды Симферопольского государственного университета (географический факультет), Симферополь , 1984.

Кикнадзе Т.З. Карст массива Арабики. Тбилиси: Мецниереба, 1972. 246 с.

Климчук А.Б. Карстовые водоносные системы массива Арабика // Пещеры. Проблемы изучения: Межвуз. сб.научн.тр. Перм.ун-т. Пермь, 1990. с.6-16.

Маруашвили Л.И., Таташидзе З.К. Кластокарстовые пещеры Грузии // Природные ресурсы Грузии и методы их исследования. Тбилиси.: Мецниереба 1979. с. 5-108.

Таташидзе З.К. Карстовые пещеры Грузии (морфологический анализ). Тбилиси.: Мецниереба, 1976 а. 276 с.

http://www.rgo-speleo.ru/caves/hipsta/hipsta.htm

შინაარსი

წინასიტყვაობა 5

კარსტმცოდნეობისა (მღვიმეთმცოდნეობის) და
სპელეოლოგიური მეცნიერების ფუძემდებლები
საქართველოში 11

სპელეოლოგიური ტერმინების განმარტება 17

დასავლეთ საქართველოს კირქვულ ზოლში ზოგიერთი
მღვიმის გავრცელების რუკა. 19

სიტყვების შემოკლებანი 20

დანართი 139

ლიტერატურა 155

ნიგნი მომზადდა
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტიტუტში

ნიგნი გამოსცა თსუ გამომცემლობამ

Published by TSU Press

გარეკანის დიზაინერი	თინათინ ჩირინაშვილი
კოორდინატორი	ნათია დვალი
Cover Designer	Tinatin Chirinashvili
Coordinator	Natia Dvali

0179 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 14
14 Ilia Tchavtchavadze Avenue, Tbilisi 0179
Tel 995 (32) 25 14 32
www.press.tsu.ge